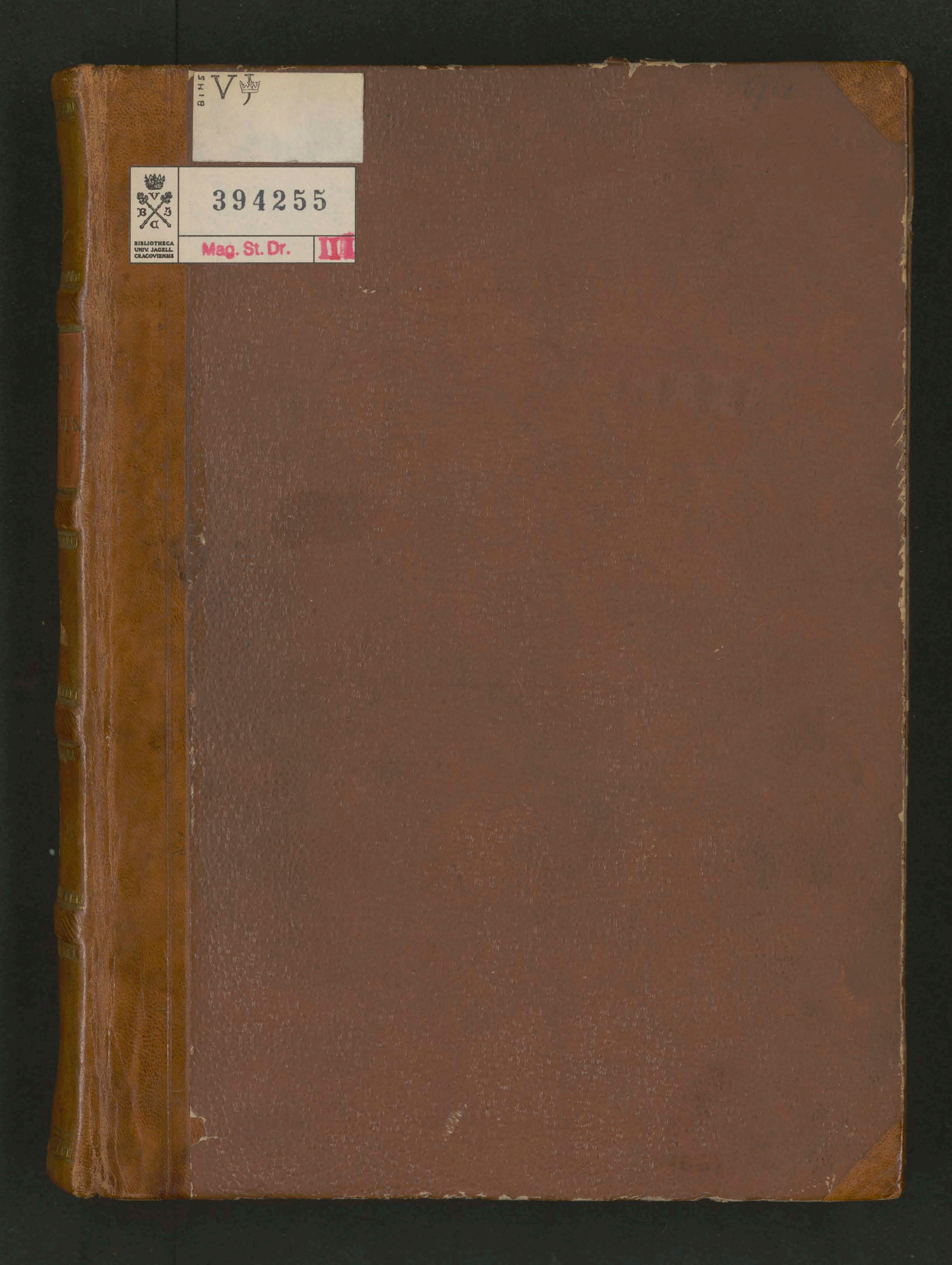
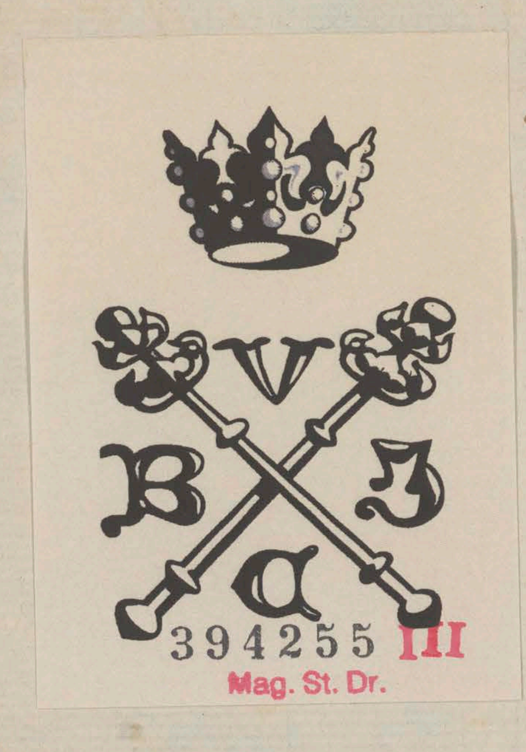
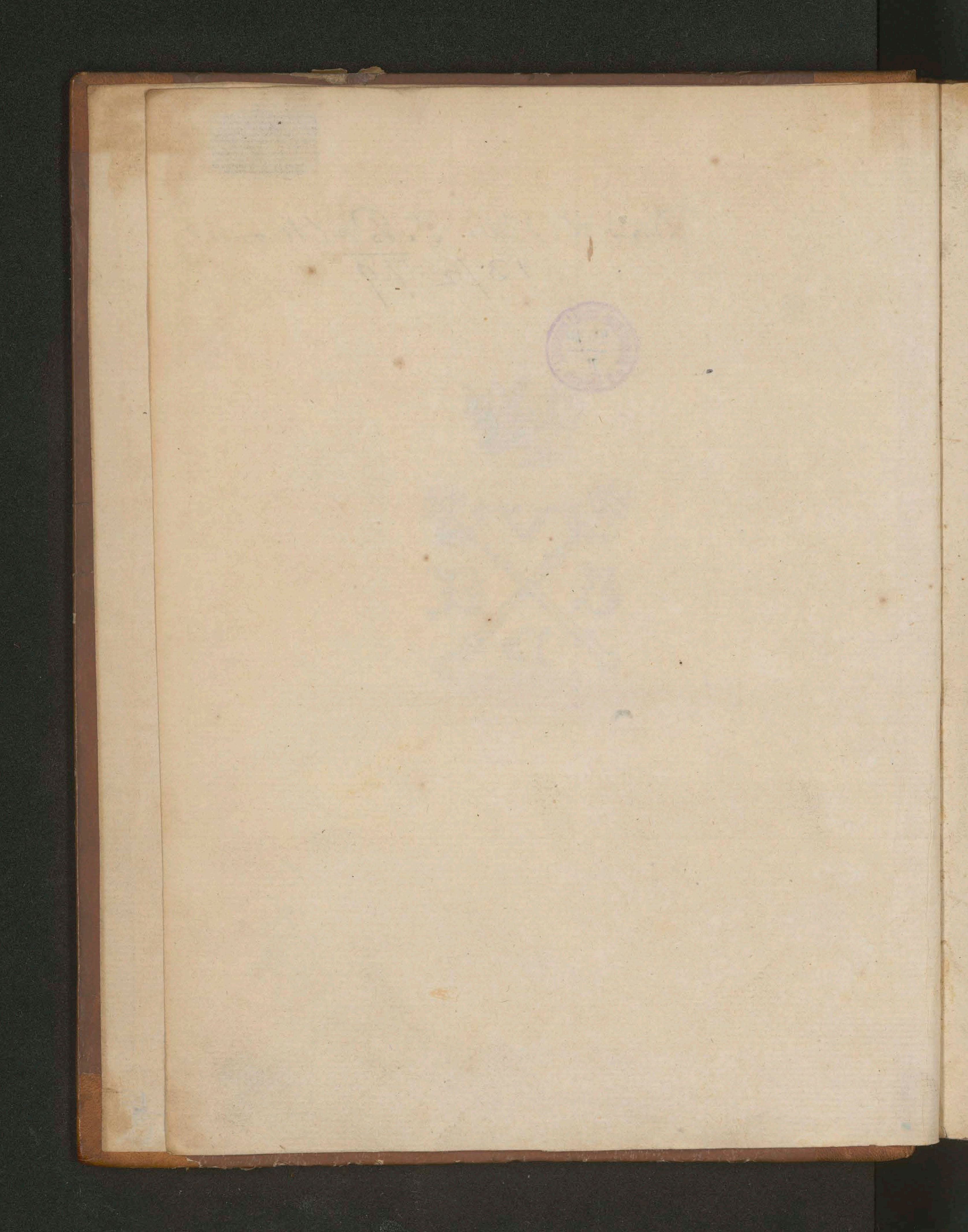

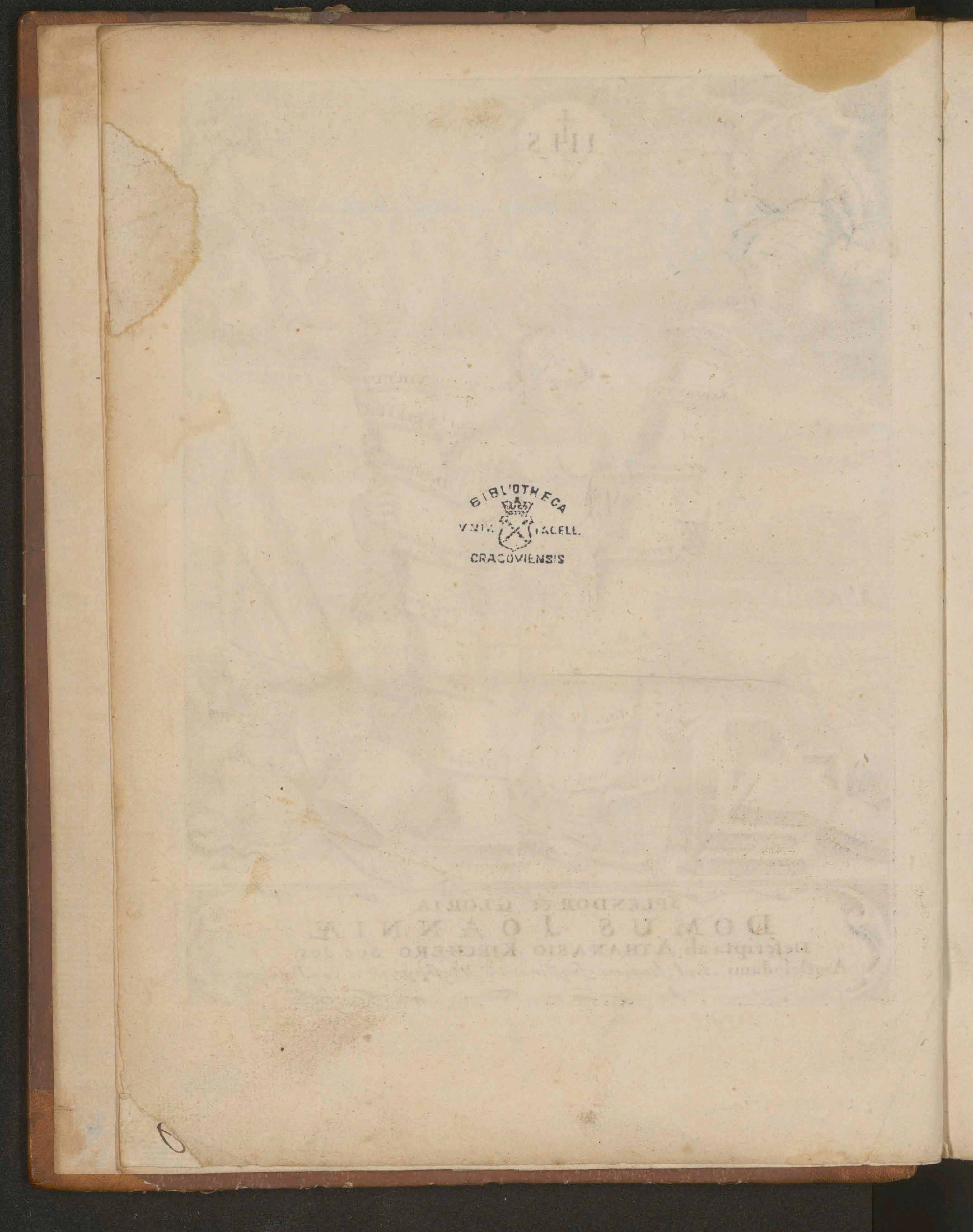

V
B
J
C

Dar X. Kan. J. Polkowsk.
13/2 79

IHS
SAPIENTIA
grandum
rerum
Susten
tacu
lum.
VIRTUS
BELLICA
Domuum
magnarum
Origo
et
Gloria.
Lipsius in Polit.
SPLENDOR et GLORIA
DOMUS JOANNIÆ
Descripta ab ATHANASIO KIRCHERO Soc. Jes.
Amstelodami. Apud Joannem Janssonium à Waesberge. 1672. cum Privilegiis.

PRINCIPIS CHRISTIANI

ARCHETYPON POLITICUM

SIVE

SAPIENTIA REGNATRIX;

QUAM

Regiis instructam documentis ex antiquo Numismate

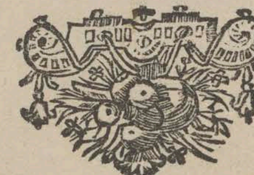
HONORATI JOANNII

CAROLI V. IMP. & PHILIPPI II. Aulici.

CAROLI *Hispaniarum Principi Magistri nec non Oxomensi Ecclesiæ Antistitis.*

Symbolicis obvelatim integumentis, Reip. Literar. evolutam exponit

ATHANASIUS KIRCHERUS *è Soc.* JESU.

AMSTELODAMI,

Apud JOANNEM JANSSONIUM *à* WAESBERGE. *Anno* 1672.

JOANNES PAULUS OLIVA
Præpositus Generalis Societatis JESU.

CUm Opusculum, cui titulus Splendor, & Gloria Domus Joanniæ à P. Athanasio Kirchero *nostræ Societatis Sacerdoti conscriptum, aliquot ejusdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, facultatem concedimus, ut typis mandetur, si ita iis ad quos pertinet videbitur. Datum Romæ* 20. *Novembris* 1669.

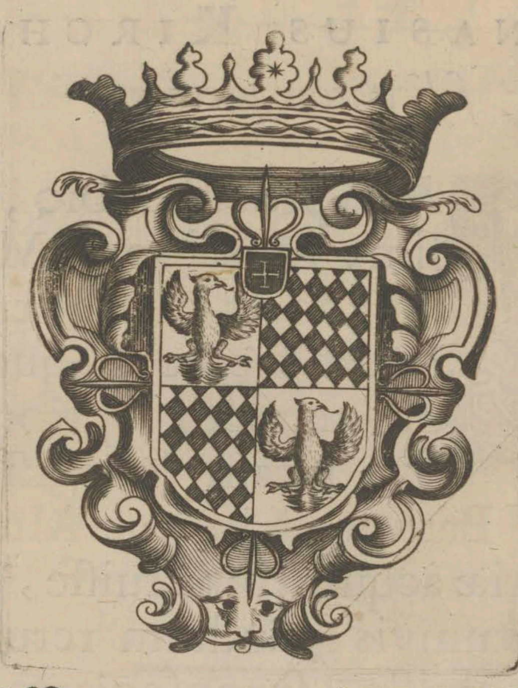
JOANNES PAULUS OLIVA.

JUssu R^mi. *P. Mag. S.R. Apost. Fr. Iacinti Libellum vidi* Splendorem, & Gloriam Domus Joanniæ *Auctore R. P.* Athanasio Kirchero *Societatis* JESU, *& cum nil repererim sanæ Doctrinæ, aut probis moribus contrarium, censeo esse opus dignum, quod in lucem prodeat. Datum in Collegio Romano Societatis* JESU, *die* 3. *Septembris* 1666.

MARTINUS de ESPARTA Soc. JESU.

D. Antonius Joannius de Centellas Marchio de Centellas: Militaris ordinis Calatrave Eques, Regij Collateralis Status, ac Belli Consiliarius, Regens Cancellariæ Regni Neap: Magnus Cancellarius & Mediolani à Secretis consilijs.

Illuſtriſſimo atque Ampliſſimo Viro

ac DOMINO

D°. ANTONIO JOANNIO
de CENTELLAS,

MARCHIONI *de* CENTELLAS,

Ordinis militaris de Calatrave Equiti, Collaterali Status & Belli Conſiliario, necnon Regenti Cancellariæ & in Regni Neapolitani regia Camera, quam Summariam vocant, ſupremo locum tenenti, Domino meo colendiſſimo.

ATHANASIUS KIRCHERUS
felicitatem precatur.

CÆca procul dubio, Illuſtriſſime Marchio, Mortalium vita foret ſine præteritarum rerum memoria, quam tamen qui tenuerit, priorum quoque vitam ſe vixiſſe poterit exiſtimari. Parum eſt in hoc Mundo cum magna gloriæ acquiſitione fuiſſe, aut Orbi etiam quantumvis grandium rerum perpetratione profuiſſe, ſi conſopitam vetuſtate temporum memoriam, veluti ex veterno quodam in apertam lucem non eduxerit ſincera ſcribentium fides. Hoc Orientis conditor *Alexander*; hoc *Cæſar*, hoc quivis veterum Regum nobiliſſimi ſenſerunt. Horum & ego impulſus documento, cùm ſuaſu imperioque tuo, tum virtutis alienæ exemplo inductus, præſentis operis argumentum aggreſſus ſum, in quo Illuſtriſſimo Tuo conſpectui præponitur avitæ JOANNIÆ DOMUS Proſapia, ſummus Familiæ Splendor & Magnificentia, in qua Majores Tui Heroes fortiſſimi non *Hiſpaniam* duntaxat,
ſed

ſed & univerſam penè *Europam* rerum geſtarum amplitudine illuſtrarunt. Vin, ſcire quantum? Vix fuit à quingentis annis in Regno *Hiſpaniæ* tam nobilis terra marique ſuſcepta expeditio vix ullus tam urgentis belli contra hoſtes motus exercitus, cujus Archiſtrategi ex *Domo* JOANNIA, non primam ſemper victoriæ palmam retulerint; Vix alligatam ſolennis pompa ad exteros Reges & Principes, à Regibus *Arragoniæ* Legatio peracta fuit, quæ non ad iſtiuſmodi munus cum dignitate & Regii Nominis exiſtimatione peragendum unum ex JOANNIA *Domo* peridoneum inſolito ſelectu propoſuerit. *Hiſpaniæ* Monarchæ ægrè alios, quàm ex generoſa hac progenie Viros tum ingenio promptos, tum fide & integritate notos ad Regiæ Domus magni ponderis munia ſelegiſſe leguntur. Quæ uti in præſentis Libri Syſtaſi, magna rerum varietate propoſita ſunt, ita iis recenſendis diutiùs immorandum non duxi. In ſolo incomparabili *Domus* Tuæ ornamento HONORATO JOANNIO, omnis mea deſudabit ſcribendi induſtria, in quo uti omnia ad æternitatis

famam

famam conſpirant, ita quoque eum vel nominaſſe tantùm, ſat laudaſſe eſt; & ut interim heroicas ejus & verè Regias animi dotes, profundam nimirum judicii in rebus decidendis acrimoniam, providi animi in conſiliis dandis promptitudinem, miram in arte gubernandi, ingenii ſagacitatem ſileam; Quid in univerſa Artium Scientiarumque encyclopædia adeò impervium, reconditum & peregrinum ipſi propoſitum fuerit, quod aut neſciret? aut cujus nodum non ſolveret? adeò unamquamque earum ſublimi perfectionis gradu poſſidebat, ut non in omnibus ſed vel in unica excolenda excutiendaque, totius vitæ ſuæ curſum impendiſſe videretur. Parum dico, omnem admirationem ſuperat, illum innata, quadam animi moderatione, in Deum fide, & in proximos charitate, varietatem ſacrarum Scientiarum (quarum notitia cæteroquin tum faſtu, tum vani tumoris extollentiâ utplurimùm ſuos inflare ſolet) paranymphâ modeſtiâ tam felici conſortio conjunxiſſe, ut & omnibus quibuſcum neceſſitudinis lege converſabatur, rectę & inculpatæ

patæ vitæ exemplo præluceret; & tamen in ſublimiarum ſcientiarum diſſolvendis difficultatibus eum præberet ingenii vigorem & efficaciam, ut nihil ſe neſcire ſine fuco tamen & vanæ oſtentationis labe conteſtaretur, tanta propoſiti inſtituti conſtantia, ut nec Cæſaris gratia, non *Philippi* Regis Catholici ingens favor & benevolentia, non per honorificum munus, quo in *Caroli* Principis *Hiſpaniarum* morum artiumque inſtructorem gratioſa electione conſtituebatur, non Paſtoralis Eccleſiæ dignitas, à conſueta animi ſubmiſſione, & à recta benè operandi intentione, in præpoſteræ vitæ ſemitas deterſerit. Habes hîc *Ill.me Marchio* vivam virtutum omnium imaginem in HONORATO JOANNIO expreſſam. Quam Tu, pro magna mentis Tuæ capacitate non ſolùm imitaris, ſed & ad virtutum dictarum prototypon intentis animi oculis ita vivum earundem in Te ectypon jam dudum expreſſiſti, ut inter *Domus* Tuæ Heroas unus haud immeritò annumerandus cenſearis. Teſtantur hoc magni ponderis munia à *Philippo* IV. Rege Catholico fidei Tuæ commiſſa;

missa; quæ quanta fide, prudentia, quanta cura & vigilantia, unà cum raræ doctrinæ, Legumque Civilium exquisita notitia obieris, scivit *Salamantica*, novit *Valentia*, *Neapolis* deprædicat, loquuntur indulta Regum, uberrimi Proregum favores & gratiæ Tibi in meritorum Tuorum cumulum congestæ; monstrant libri à Te publicæ luci commissi, luculenti exquisitæ scientię Tuę testes. Sed ne ampliùs progrediar, Tua mihi modestia silentium imponit. Hoc unum à Te efflagitem, ut Opus hoc qualecunque tandem sit, in perpetuum *Domus* Tuę honorem à me conscriptum, pro solita & insita Tibi benignitate acceptes, majores Tibi ob summa & nunquam interitura beneficia, debebantur gratitudinis demonstrationes; sed ut iis exprimendis linguâ verbisque imparem me candidè fateor, ita illas non nisi tenui recognitionis penicillo adumbratas gratę posteritati consultius transmittendas censui. Vale *Vir* inter paucos maxime, Vale longævos in annos, Deo, Regi, bono publico, Tibi. E *Collegio Romano* Kalendis *Septembris* M. DC. LXVI.

IN-

INDEX AUTHORUM

Qui in hoc Opere allegantur.

1. *Alfonsus Garcia Matamoros, de doctis Viris Hispaniæ.*
2. *Andreas Escoto Peregrinus, in Bibliotheca Hispaniæ.*
3. *Alfonsus de Ulloa, in vita Caroli* V. *Cæsaris.*
4. *Alvarus Nunnez Cabeça de Vaca, in libro de detectione fluminis argentei.*
5. *Andreas Resendius de Antiquitatibus Lusitaniæ.*
6. *Don Antonius Moralius, in Annot. Marginal. supra lib. 4. Rhet. Ariæ Montani.*
7. *Alfonsus Oretanus, in epistola ad Patiecum.*
8. *Aubertus Mireus de Scriptoribus Ecclesiasticis in Vita Grudii.*
9. *Antonius Caçeres Patiecus libro de Prætura Urbana.*
10. *Don Antonius Augustini, in Vita sui fratris Cubicularii Imperatoris Caroli* V.
11. *Alvarus Gomez, in libro, cui titulus publica lætitia.*
12. *Benedictus Arias Montanus, Tom. 3. Poëmatum lib. 4. Rhetor.*
13. *Didacus Gracian, in Historia Thucididis.*
14. *Don Ferdinandus Nunnez de Guzman Pincianus, in Observationibus Plinianis.*
15. *Ægidius Gonzales de Avila, in Theatro Ecclesiastico.*
16. *Ferdinandus Carrafa, Paraphrasi in Iliad. Homeri.*
17. *Franciscus Guzman, de Cœlibatu Ministrorum Altaris.*
18. *Franciscus Rivera, lib. de Translat. S. Eugenii Toletum.*
19. *Franciscus de Pisa in descriptione Civitatis Toletanæ.*
20. *Gaspar Escolanus, in Historia Valentina.*
21. *Gonzalus de Illelcas, in Historia Pontificum.*
22. *Hieronymus Quintana, in historia Antiquæ Nobilitatis Hispaniæ.*
23. *Hieronymus Samper. lib. cui titulus, Carolea.*
24. *Hieronymus de Contreras in Historia Philippi* II.
25. *Juannes Genesius Sepulveda, in Scholiis ad Aristotelem de Rep.*
26. *Juannes Perez de Castro, in Chronico Castellæ.*
27. *Juannes Christophorus Calbete de Estrella. lib. de Itineribus Philipp.* II.
28. *Don Joannes Vich. Litteræ.*
29. *Juannes Versoça, Lib. Epistolarum.*
30. *Juannes de Vergara. Litteræ.*

31. *Ludovicus Vives. Tom. 1. de Exercitatione linguæ Latinæ.*
32. *Ludovicus Cabrera de Cordoua, in Historia Philippi* II.
33. *Laurentius Palmirenus, lib. de Imitatione Ciceronis.*
34. *Don Laurentius vander Hammen, in Vita Joannis de Austria.*
35. *Don Ludovicus Zapata, en el Carlos Famoso.*
36. *Lucius Marineus Siculus, de Viris illustribus Hispaniæ.*
37. *Marcellus Cervinus, Cardinalis posteà Pont. Max. in Epistola ad Honoratum.*
38. *Martinus Biciana, in Chronico Valentiæ.*
39. *Michael Hieronymus Ledesma, in Compendio Græcarum institut.*
40. *Melchior Fuster, in Disput. de Voluntate Dei.*
41. *Nicolaus Nicolaius Grudius, in Enchiridio M. S. de laudibus Honorati.*
42. *Petrus Pantinus, in libro Proverbiorum Græcorum.*
43. *Don Petrus de Montoya, de Episcopis Oxomensis Ecclesiæ.*
44. *Reginaldi Poli, Litteræ ad Honoratum.*
45. *Rodericus Mendez Silva, libro de Notitia eorum, qui Principibus præfuerunt.*
46. *Terentianus Floch, Litteræ.*
47. *Valdaura, Litteræ.*
48. *Villalpandus, Litteræ.*

Litteræ Pontificum ad *Honoratum.*

49. *Pii Quarti.*
50. *Pii Quinti.*
51. *Marcelli* II. *adhuc Cardinalis.*
52. *Philippi* II. *Litteræ.*
53. *Caroli Principis Hispaniarum Litteræ.*
54. *Reginæ Lusitaniæ. Litteræ.*

INDEX CAPITUM & PARAGRAPHORUM hujus Libri.

Liber Primus.

CAPUT I. QUem sibi author in hoc Symbolico numiſmate cudendo ſcopum finemque præfixerit. *Fol.* 2

II. Quænam à Conſiliario regio, regiiſque Principis Magiſtro ad regnum bene beateque adminiſtrandum requirantur. 5

III. Chriſtianam & religioſam Politicam Principi, quam maximè neceſſariam eſſe. 7

IV. Numiſmatis, & in eo anterioris faciei expoſitio. 12

V. Poſterioris faciei expoſitio. 15

VI. Explicatio Symbolorum, quibus admirabiles virtutes & regnatricis Sapientiæ, morumque præſtantia *Honorati Joannii* exponuntur. 17

§. I. Symbolorum, quæ viraginis propria ſunt, expoſitio. *ibid.*

§. II. Olivæ Symbolica expoſitio. 26

§. III. Lyræ Olivæ appoſita Symbolica expoſitio. 29

§, IV. Serpentis tortuoſi lyræ aſſiſtentis Symbolica expoſitio. 34

§. V, Ideæ Sapientis Principis ἀνακεφαλαίωσις. 38

§. VI. Spe Finis. 39

CAP. VII. Privata præcepta principi præſcripta. 42

VIII. Decas Parænetica documentorum Politicorum. 46

DOCUM. I. Regni alicujus diuturna pax & beatitudo ſemper ſuſpecta eſſe debet. *ibid.*

II. Regni alicujus fælicitas in harmonico conſiſtit Dominatoris temperamento, ſine quo non niſi ruinam regni timere debet. 47

III. Ad Regni fælicitatem procurandam, vitiorum morumque peſſimorum Typhonia hydra ità ſupprimenda, ut tamen debita cura & vigilantia Regno non præjudicet. 49

IV. Avaritia in Regibus ad tyrannidem viam ſternit, ita maximè abominanda eſt. 50

DOCUM. V. Ubi honoris ambitio & invidia dominantur, ibi Regnum ſubſiſtere non poteſt. 52
VI. Quomodo & quibus mediis Regnum tum juxta veterum Sapientum Ægyptiorum, tum & Chriſtianæ Politicæ Leges perfectè ſtabiliri poſſit, & in ſua integritate conſervari. 53
VII. Juxta humani Corporis membrorum unionem harmonicè accommodanda Reipublicæ Regnorumque adminiſtratio. 54
VIII. Juxta partium in Mundano Syſtemate unionem & concordiam, Regni adaptanda eſt adminiſtratio. 56
IX. Juxta Syſtema Hierarchicum ordo in Regni adminiſtratione conſtituendus eſt. 57
X. Forma Regnum adminiſtrandi ab Ægyptiis uſurpata. 60
CAP. IX. Decas parænetica qua documenta circa conſiliorum, & Regiæ œconomiæ rationem ſervanda exhibentur, ex implicita Numiſmatis ſignificatione collecta juxta mentem Honorati. 66
DOCUM. I. De Conſilii ratione. *ibid.*
II. Dicaſterium Conſilii Ærarii Principis. 69
III. ——— ——— Pacis. *ibid.*
IV. ——— ——— Bellici. 70
V. ——— ——— Comeatus & annonæ. 73
VI. ——— ——— Legum. 74
VII. ——— ——— Pænarum. 75
VIII. ——— ——— Præmiorum. *ibid.*
IX. Totam Regni molem pluribus committendam ne pauci moli ſuccumbant. 76
X. Conſilii præfectos uni non pluribus tribunalibus præſidere debere. 77

Pyramis Polygloſſa. 78

CAPUT I. Schema Hyeroglyphicum quo *Honorati* mens Sapientiâ conferta per analogicum quendam Symbolorum contextum: more veteribus Ægyptiis ſolito, exponitur. 79

LI-

INDEX CAPITUM.

LIBER SECUNDUS.

SECTIO I.

CAPUT I. De Origine *Domus Joanniæ* in *Græcia*, & de Imperatoribus, Regibusque hujus *Domus*. 88
II. De translatione *Domus Joanniæ* in *Venetias Paduam* & *Neapolim*. 92
III. De translatione *Domus Joanniæ* in *Cataloniam, Galliam*, & *Majoricas Insulas*. 94
IV. De translatione *Domus Joanniæ* in *Valentiam*, & de Viris illustribus hujus *Domus* in *Valentino* Regno. 98
V. De translatione *Domus Joanniæ* ex *Hispania* in *Siciliam*. 105
VI. De *Familiæ Joanniæ* in Regnum *Neapolitanum* translatione. 108
VII. De *Familia* de *Centellas*. 117
VIII. Dignitates & officia, Virorum Illustrium ex *Domo Joannia*, quibus sub regibus functi fuerunt. 119

SECTIO II.

CAPUT I. De Vita, moribus, institutis, rarisque naturæ dotibus *Honorati Joannii*. 124
II. De Illustribus *Honorati Joannii* natalibus, studiis, moribusque. 126
III. De *Honorati Joannii* ex fama eruditionis omnigenæ ad aulam Cæsaream Regiamque promotione. 131
IV. De sollicitudine Regis *Philippi*, qua *Carolum* filium suum *Honorato* instituendum tradidit. 134
V. De Humaniorum literarum, artiumque tam liberalium, quam illiberalium, quæ in *Honorato* elucebant, peritia. 142
VI. De egregia *Honorati*, in Theologicis & Philosophicis studiis peritia. 148
VII. De omnigenæ Doctrinæ speciminibus Honorati. 152
VIII. De moralium virtutum studio, vitæque integritate. 164

CAP.

INDEX CAPITUM,

CAP. IX. De *Honorati* in Politicis & legalibus ſtudiis peritia. 167
X. In Mathematicis, linguarumque ſumma *Honorati* peritia. 170
XI. De *Honorati* ad paſtoralem curam Eccleſiæ *Oxumenſis* aſſumptione, & de confirmatione ejus literis Apoſtolicis. 175
XII. De æſtimatione *Honorati* in actionibus civilibus & Eccleſiaſticis. 200
XIII. Quantum Antiquitatum fuerit peritus *Honoratus*. 205
XIV. De morte *Honorati Joannii*. 210

Doxologium Polygloſſum Syncharmicum.

SYNCHARMA I. Latinum. 223
II Græcum. 224
III. Hebræum. 225
IV. Hiſpanicum. 226
V. Italicum. 227
VI. Gallicum. 228
VII. Germanicum. 229
VIII. Arabicum. 230
IX. Syriacum. 231
X. Chaldæum. 232
XI. Samaritanum. 233
XII. Coptum. 234

LIBER

LIBER PRIMUS ARCHETYPI POLITICI.

Præfatio ad Lectorem.

L*Ustrum jam pænè labitur, Curiose Lector, quo Illustrissimus Dominus* ANTONIUS JOANNIUS Marchio de Centellas, Equestris Ordinis de Calatrava, nec non supremus Regiæ Cameræ Neapolitanæ, quam Summariam vocant, Præfectus, & Locum tenens, *grande* Domus Joanniæ *decus, & gloria, Numisma quoddam prægrande, miris Symbolorum Schematis adornatum ad me misit; cujus, uti ob abstrusam Ænigmatum texturam, à nemine adhuc, uti scribebat; interpretatio tentata fuerat, ita meam quantumvis indignam personam, quam in abditorum hujusmodi hieroglyphicorum enodatione non nihil me præstare posse intellexerat, ut illud ab obscuritate, sub qua jam ad centum annos & ampliùs latitarat, vindicarem, summis apud me precibus institit; Ego verò, ne magni Viri preces irritas esse paterer, onus id interpretandi, quantum quidem ingenii mei tenuitas permitteret, me suscepturum pollicitus sum. Fateor sanè, hujus suscepti moliminis, in quo tot jam ingeniorum fervor desudaverat: rationem temerarii ausus præsumptione non carere; Veruntamen, quemadmodum in Niloticis Hieroglyphicorum monstris expugnandis complurium annorum exercitio, nonnihil validiorem me sentio, adeoque insitâ quadam in-*

genii pronitate in arcanos eorundem receſſus inveſtigandos, veluti pondere quodam ferar; ita quoque tantum abeſt, ut in hujus interpretatione Numiſmatis, ſpe meâ exciderim, quin potiùs veluti quodam magnetiſmo, ad adeò excellentium Symbolorum plena myſteriis arcana ſacramenta exponenda attractus, tota animi contentione ultrô, commiſſo mihi negotio adhæſerim. Sed relictis ulterioribus verborum ambagibus, inſtitutum ordiamur.

CAPUT I.

Quem ſibi Author in hoc ſymbolico Numiſmate cudendo ſcopum finemque præfixerit.

HOnoratus Joannius à glorioſo *Philippo II. Hiſpaniarum* Rege in filii ſui *Caroli* Magiſtrum & Doctorem, morumque formandorum moderatorem nec non in ipſius Regis Conſiliarium jam electus, ſeriò ſecum expendere cœpit ingentis momenti ſibi concrediti muneris officium, quo nimirum ad tantum Principem, filiumque tanti Patris, tantorum Regnorum hæredem, cujus humeris magna Orbis Terrarum ponderis portio incumbere debebat, arte regnatrice adeò neceſſariâ imbuendum conſtituebatur. Uti erat prudentiæ prærogativâ, nec non acri judicii dictamine à natura inſtructiſſimus, ita quoque potiſſimùm mente ſua, veram, fidam, exactam Monarchæ Chriſtiani ideam, ad omnes juſtitiæ leges adaptatam expreſſit, politicis documentis, nec non ex omnium ſeculorum hiſtoriis, exemplis compilatam; Undè quâ, par eſt, ſedulitate & ἀκριβείᾳ, origines & fontes mutationis Regnorum, occaſiones Monarchiarum cadentium, Regum, Principum, Rerumpublicarum ruinas, earumque cauſas intimè evolvit, ut tandem juxta hujuſmodi con-

Caſus & ruinas Monarchiarum, & cauſas expendere neceſſarium eſt.

conceptus archetypon rectè ſecum ponderans, nihil in præteritis annorum decurſibus, vel ab origine Mundi actum fuiſſe, quod in poſteris Mundi ætatibus, ob inſtabilem & corruptam humanæ naturæ conditionem, non eodem modo & accidiſſe, & accidere poſſe videbat. Quid enim, ut rectè ſapiens, fuit? id quod faciendum eſt; & quid factum? id quod futurum eſt; quid ergo tantarum mutationum exemplo Regibus Principibuſque vitandum, quid proſequendum; quid eligendum, quid reprobandum, quid iiſdem ſemper ſimilibuſque intercurrentium motionum exemplis agendum, Principi ad complurium Regnorum adminiſtrationem jam deſtinato præſcripſit, ut evitatis in exorientium ſeditionum motibus, iiſque tempeſtivè avertendis, Regnum in quieto, tranquillo, & pacifico ſtatu conſervare poſſet: Optimè is norat politicos Mundi ſtatus ad unum pænè omnes, neſcio quo fato, non quoad intrinſecam duntaxat, ſed & quoad extrinſecam rerum conſtitutionem ſemper & obnoxios fuiſſe, & etiamnum eſſe, quod quidem ex adaptatâ politici, ad elementaris Mundi analogiâ, fatorumque cum cauſis neceſſariis connubio, quàm luculentiſſimè deducebat: quemnam ajebat felicitatis ſtatum ſibi polliceri poſſint Regna; in quo ex continua Potentûm æmulatione, livore, invidiâ, variiſque ſuſpicionum umbris, & quod peſſimum eſt, pernitioſo ambitionis æſtro Grandium infatuantur animi? ubi reciprocis odiorum, inſidiarum, offenſionumque diſſidiis in tranſverſum acti ſubditi, novas ſeditionum machinas fabricare non ceſſant; ubi quiſque deſtructionem alterius, ſuæ conſervationis cenſet eſſe proprium; ubi non vere vivitur; ubi quiſque ſuo emolumento publicum metitur bonum; ubi ſalutem propriam alterius duntaxat excidio meditatur; ubi omnis juſtitia torpet, omnis ordo, & diſciplina diſſipatur, abrumpitur fides, laxata pie-

Paſſionum ferocia evertit Regna.

 tas

tas omnis, & erga proximum quemque humanitas plusquam barbarica feritate refrixerit. Pari pacto in Rebuspublicis id accidere quis ignorat? Quot Potentum Rerumpublicarum Catastrophas, quibus sortem mortalium fortunæ vicissitudo incessanter rotat, legimus? quot Imperiorum, ad quorum potentiam totus Terrarum Orbis trepidabat, eversiones miramur? quot Monarchias vixdum natas ac unà extinctas, aut saltem aliò translatas novimus? & ubi victrix & formidanda potestas de devicto Mundo triumphare videbatur, ibidem ex civilium bellorum tumultibus, dum quisque ex Magistratibus summam rerum ambitiose sibi arrogat; tantum humani sanguinis cum infinita mortalium strage effusum sit; ut quemadmodum *Polybius* narrat, homines prope deessent, qui imperarent; quæ omnia ex Reipublicæ Romanæ, Imperiique vicissitudine, horrendisque stratagematibus luculenter patent. Quemnam Principem immunem à discordiis vicinorum? à technis diffitorum? ab odiis inferiorum consistere posse censebimus? qua arte defendere poterit se privatus quispiam à factiosis potentum consiliis? à seditiosorum conjuratione, à Magnatum populique discordiis, ab Archistrategorum perfidia, ab invasione exterorum, ac tandem barbararum gentium inundatione? quæ omnia longiùs prosequi non libet, cum qui historicorum omnium seculorum callet notitiam, ea ignorare non possit.

Vicissitudines rerum humanarum.

Nemo Principum securus esse potest.

Hac itaque rerum consideratione eximius ille *Honoratus*, ut Regii sui discipuli animum ad continuam eorum ponderationem excitaret, cautelà muniret, pectusque contra omnia adversa corroboraret, instruxit. Non stitit hic, sed artis hujus Regnatricis monita, & præcepta primò menti Principis, deindè quoque Numismati aureo, symbolicis adornato documentis ad perpetuam rei memoriam incidi curavit, uti in sequentibus patebit.

CA-

CAPUT II.

Quænam à Consiliario Regio, Regiique Principis Magistro ad Regnum bene beateque administrandum requirantur.

PRimò videbat *Honoratus* ad sui muneris officium rectè administrandum, Historiam non sibi duntaxat, sed & Principi quàm maximè esse necessariam, utpotè quæ rerum in præteritis seculis actarum esset veluti speculum, & imago ex moribus & ingeniis hominum compilata, certum & infallibile actionum humanarum μνημόσυνον fida & prudens in omni deliberatione consultrix, in tranquillitate Magistra, Dux in bello, in mari nauclerus, portus & perfugium hominum cujuscunque tandem conditionis fuerint; Leges ajebat, nil aliud esse, quàm historias quasdam, sive sententias & opiniones antiquorum, & prudentium Legislatorum, quibus urbes & civitates, dum tutè & sapienter regerent, suos cives æquâ justitiæ trutinâ in tranquillitate, & concordia servarent, quæ aliundè originem suam non traxerunt, quam vel ex fortunæ novercantis in Regnorum regnantiumque infelici dramate, vel ex prosperè velificantis fortunæ secundis successibus; ut illa causas ponderantibus foret ad cautelam, hæc ad imitationem; siquidem Principes hisce veluti panopliâ quadam muniti, quomodo in Principatu gubernando, gerendo bello, Imperio tuendo, amplificandis juribus, se gerere debeant, cognoscerent.

Historia speculum rerum præteritarum.

Leges historia sunt.

Secundò. Politicæ veræ & Christianæ disciplinam prorsus sibi necessariam censebat, utpote sine cujus cognitione, nihil rectum, nil fructuosum, sive in dandis consiliis, sive in ani-

Politica Christiana Principi necessaria.

mo Principis rite informando constitui possit; hanc verò potissimam consistere videbat in tractatione artium tam belli, quàm pacis, aliarumque, quæ eò spectabant, consideratio-num; id est, quomodò, & qua ratione acquiratur, crescat, augeatur, perdaturque Principatus, quibus periculis sit obnoxius, quibus mediis, iis possit & debeat, ne detrimentum capiat, occurri; præterea quibus vinciendus legibus, quibus, ut bene beateque gubernetur, instrui debeat magistratibus: quantum deinde ad Principem rite instruendum, exacta polemicæ disciplinæ notitia conferat, recte nôrit, ut nimirum intelligat Princeps, quibus præsidiis instructum oporteat esse militem, quibus centurionem, quibus Ducem, quibus armis debeat imbui, quomodo copiæ colligendæ, quomodo ductandæ, quomodo metenda castra, quomodo hosti occurrendum, quomodo canendum receptui, aut hostis fugitivus prosequendus; num in sustinendo bello sufficientem nervum obtineat: quot modis viisque cum colore & prætextu aliquo contra eum arma capias, qui adeo nullam magnamque hostilitatis causam præbuisset; quid postremo, præstetne exspectare adventantem domi, an foris aggredi hostem; quot res expediat considerasse prius quàm ad arma & bellum apertum veniatur; sine quorum quidem omnium notitiâ nec instruens, nec instruendus quicquam præstiterit, si non priùs multorum populorum viderit mores, & urbes, ingenium & inclinationem hominum probè explorarit, totius Regni, aut Principatus quo ad situm munitionum, arcium, castellorum, portuumque maris, confiniumque locorum constitutionem, nôrit; quæ sine idiomatum cognitione frustrà quis investigabit.

In quo consistat felicitas Regni.

Varia Nationum, ingeniorum, linguarumque notitia.

Tertiò. Consiliarios bonos, justos, peritos, & conscientia præditos, Principi vel maxime necessarios censuit, qui non

Consiliarii boni.

non privatum, ſed publicum Principis bonum unice quærerent, ut nimirum non ſolùm ament, ſed etiam omni cura & vigilantia, omni propriorum commodorum ſplendoriſque ſollicitudine depoſita, publicum emolumentum procurent: Eſt enim hoc *Platonis* præceptum, quo dictas conditiones in Principe populorum rectore commendat: Amor enim boni communis ſemper eſt ſollicitus, & diligens; ſollicitudo autem nunquam quieſcit, omnia rimatur, omnia perveſtigat, nullius rei obliviſcitur, omnibus ſemper, quæ neceſſaria arbitratur providet; imò qui in propriis bonis malint nonnihil pati, quàm Reſpublicas in diſcrimen venire. Quod ſi fecerint, parva creſcunt, parta conſervantur, & ſine aliquo incommodo & difficultate vivitur. Verùm cùm hiſce plena ſint Politicorum Scriptorum monumenta; iis non immoror.

Bonum proprium & privatum publico poſtponendum.

CAPUT III.

Chriſtianam & Religioſam politicam Principi quàm maximè neceſſariam eſſe.

QUemadmodum *Deus Opt. Max.* bonorum omnium fons eſt, & origo, ita quoque omnis mundanæ potentiæ gloria, divitiarum opulentia, Regnorum Imperiorumque conſtitutio Regibus haud quaquam propria virtute aut ſapientiæ humanæ conſiliis, aut incertis fortunæ caſibus, ſed omnia ex ineffabili Divinæ providentiæ theſauro profecta cenſeri debent; ut proinde Religionis cultuſque Divini Numinis unice Principibus cordi eſſe debeat, ſine hac enim nulla eſt humanæ Societatis unio & concordia, nulla fides, nulla juſtitia, nulla virtus, ſed fraus, diffidentia, licentia, & protervitas, verbo, inextricabilis & hominum rerum-

Politica Religioſa eſſe debet.

rumque confuſio ; Sola itaque Reipublicæ vinculum , Regnorumque firmamentum Religio eſt ; qua niſi Princeps inſtructus fuerit, Regnum cum Regnatore mille ſcopulorum præcipitiis ultimæ ruinæ expoſitum eſſe , innumerabiles nos hiſtoriarum tragici eventus docent. Itaque Rex es? id à Deo te habere agnoſces, quod poſſides, tantòque majori te Religionis affectu Largitori Deo obſtrictum eſſe ſcias, quanto majora opulentiæ , & ſapientiæ chariſmata accepiſti. Rex es? ut bene feliciterque Regni molem ſuſtineas, Deo, humili mentis devotione, ſupplicandum eſſe nòris, qui tollere poteſt, quod tribuit, & evertere te qui te ſublimavit: Nam ut recte Philoſophus ad Alex. de Mundo : Ἀρχαῖος μὲν τὶς λόγος καὶ πάτριος ἐστὶν ἀνθρώποις. ὡς ἔν τῷ Θεῷ τὰ πάντα καὶ διὰ Θεοῦ συνέστηκεν. *Vetus à majoribus acceptus hominibus ſermo eſt: omnia nobis à Deo & per Deum conſtituta eſſe.* Exinde enim Heracleotica illa virtutum omnium Principibus conſentanearum, pietatis, modeſtiæ, clementiæ, juſtitiæ, fortitudinis, ac temperantiæ catena cœlitus demiſſa, adeò potenter ſubditorum animos ſtringit, ut ex amore & veneratione, qua Principem proſequuntur, ejus ſe voluntati imperioque in omnibus non inviti ſubjiciant; neque enim ſive exteri, ſive ſubditi fuerint eum facile lædere attentabunt, quem Numen adeò amicum propitiumque habere videbunt. Non dicam hìc de externæ felicitatis ſtatu, quo Princeps Dei timore perculſus gaudet; cùm ex innumeris tum ſacris, tum profanis hiſtoriis notum ſit, Deum, qui ſe colunt, attollere, & piis, religioſiſque Principibus, in magnis rerum deliberationibus, dextrâ ſua excelſa aſſiſtere, & tutari. Si verò quandoque ſummis adverſitatum procellis urgeantur, id benigniſſimum Deum, non niſi ad eorum in fide, ac religione conſtantiam exer-

Timor Dei Principi neceſſarius.

exercendam, majoremque meritorum cumulum permittere, notius est, quàm ut amplius diduci debeat.

Cum verò Religio inter duos ſcopulos, ſuperſtitionem, & impietatem, media ſit, quæ uti malorum omnium in Republica exorientium cauſa ſemper extiterunt, ita quoque Principi utraque veluti pernicioſa peſtis vitanda eſt; & ſuperſtitio quidem frequentior, impietas deterior; illa ſub falſo pietatis prætextu, & deſultoriâ quadam imagine timidis mortalium pectoribus ſeſe inſinuans, uti purum putum humanarum mentium ludibrium eſt, ita quoque dici non poteſt, quantum tum Principum, tum ſubditorum mentes infatuet, quantam malorum iliadem ſecum trahant hujuſmodi vaniſſimæ credulitatis phantaſmata: hujuſmodi ſunt Aſtrologaſtrorum vanæ pollicitationes, abſurda Augurum, Sortilegorumque vaticinia, abdita Necromantarum, magicarumque artium Latibula, Satanica θεεργία Cabaliſtarum & ſimilia, quæ, uti ex innumeris exemplis patet, hominum, Regnorum, Principum, Subditorumque everſionis cauſa fuerunt. Deo devotus Princeps es? fuge Aſtrologorum prædictiones fatali neceſſitati propinquas: puniantur ſub ſanctimoniæ titulo Religionis veræ depravatores; ſectare juſtitiam, & plenâ fiducia Deo innitare; relinque vanas hujuſmodi ſuperſtitionum illuſiones cœcæ gentilitati, Ægyptiorumque ridiculis cæremoniis: Nemo magnanimus Princeps Chriſtianus, & alta meditans, tales ſubditos ſibi velit, qui uti à Dœmone ſuperſtitioſis ritibus dementantur, ita quoque ad motus concitandos, aut rebellionem proniores ſunt. Legant qui volent, quantos nullo non tempore in Republica tumultus excitârint hujuſmodi pſeudoprophetæ! Quoties hi à Principibus Romanis Græciſque, vel exilio pulſi, vel cæſi, vel violenter trucidati, quoties etiam à Chriſtianis Regibus ſint! mirabitur,

In politica Christiana duo ſcopuli vitandi ſuperſtitio & impietas.

Divinatoriæ artes vitandæ.

& vix credet, vel paucos ſupereſſe in ſemen; repullulant tamen haud ſecùs, ac Hydræ capita, non niſi in Rerumpublicarum ruinam, & exitium; & ut *Tacitus* ait: hoc genus hominum ſemper proſcribetur, & ſemper retinebitur. Sed de hiſce modò ſatis.

Impietas ſive ἀθεισμὸς vitandus.

Accedo ad alteram partem, quam Impietatem diximus. Grande, & ut ita dicam, malorum malum, cum homo à ratione, imo à Natura abit, contemptor Numinis, aut negator, quod ille aſſeruit, & hæc inſevit. Eoque veniri ſolet, ſive à ſuperbia quadam, & rudi ferocia; ſive à vitiorum magnitudine & cumulo, quæ animum mancipârunt; Deum enim, dum ſe ſubtrahit, & nè eum timeat, ſpernit, atque unà præmiorum omnium futurorum pœnarumve à Deo factam pollicitationem pro nihilo habet; & ſunt illi, quos Atheos, Libertinos, aut Statiſtas vocant, quos Princeps tanquam Deo, hominibuſque exoſos, à Regno excluſos, non niſi atrocibus flammarum ſuppliciis è mundo tollere debet; occultum ſanè malum, & in Aulis paſſim ingens peſtis eſt, tantò ſævior truculentiorque quantò occultiori juſtitiæ modeſtiæque amictu veſtita, ſimpliciorum hominum mentes lethifero toxico violentius funeſtat; adſciſcunt, hujuſmodi impietati ſuæ fatalem quandam neceſſitatem, quâ omnium ſtatus mortalium ſine ulla alterius Numinis providentia, tum in Mundi, tum in rerumpublicarum adminiſtratione leges tranſiguntur; dum Mundum fatali neceſſitate inſipienter gubernari autumant: Chriſtianus verò Princeps, quod impii, & ἀθεόσεβοι fatum fortuitum, & Caſuale dicunt, illud, aliud eſſe nec poſſe, nec debere, quàm ipſum Divinæ providentiæ decretum, Principes ſentire debent: Quid enim aliud eſt Fatum, uti *Minutius Felix* ait, quàm id, quod de unoquoque noſtrum fatus eſt Deus? non ſolum de unoquoque noſtrum, ſed & de rebus omni-

Fatalis neceſſitas vitanda.

Fatum quid ſit.

omnibus, quæ ſunt, fuerunt, erunt; is enim qui omnia fecit, dirigit eadem, movet, ſervat; pulchre ſane Triſmegiſtus: Καθάπερ ἰνιόχος ἀγαθὸς τὰ τοῦ κόσμου ἅρμα ἀσφαλισομένος καὶ ἀναδήσας εἰς ἑαυτὸν μήπως ἀτάκτως φέρηται. *Tanquam Auriga peritus currum hunc Mundi firmans in ſeipſum alligat, nè incompoſitè, & ſine ordine feratur*; ita eſt, per cauſas medias variè nexas prima illa cauſa omnia temperat ſuaviter, prudenter, & utiliter moderatur, neque aliter credendum eſt; ut proinde ex hiſce Princeps edoctus à Deo ſcilicet, non à fato, & ſe, & Regnum ſuum eſſe, ſibi perſuadebit, ſine cujus voluntate ne unicum quidem arboris folium deciduum in terram labitur, ſortium humanarum unicus Arbiter & director; à Deo bona malaque externa eſſe, ideò nec in illis elatè, nec in iſtis abjecte nimis agendum; conſtantia ubique, & volens quædam Decreti divini obedientia neceſſaria eſt.

Atque hoc fuit politicarum virtutum Archetypon, quod *Honoratus*, antequam Regii Magiſterii officio præficeretur, tanquam ſpeculum ante ſe poſitum contemplabatur; Non ſtabat hìc prudens Magiſter, ſed ut eſſet ſua in Deum Regemque fides cedro perennius monimentum totius Regnatricis Artis Principi adeò neceſſarium, paucis quidem, ſed quæ ingenio polleant, ſymbolis comprehenſum aureo Numiſmati imprimi juſſit, cujus interpretationem mihi commiſſam eâ, quâ par eſt, fide & ſinceritate modò exponere aggredior.

CAPUT IV.

Numismatis, & in eo Anterioris faciei expositio.

N*Umisma* sub amplitudine, quam intuemur, Regio jussu, anno ætatis HONORATI XLIX, uti in dextro manicæ limbo legitur, cusum fuit; cujus anterior facies effigiem exhibet laudatissimi Viri HONORATI JOANNII, ut hic in schemate vides: qui nobis hujus gloriosi The-

matis occasionem præbuit, sub hac verborum periochâ *Numismatis* limbo circumscriptâ: HONORATUS JOANNIUS CAROLI HISPANIARUM PRINCIPIS MAGISTER. Quantis verò animi dotibus fuerit à natura instructus

Magnæ animæ dotes monstrat externa effigiei forma.

ipsa ejus effigies, uti dici solet, ἐν τῷ τύπῳ demonstrat; in qua splendor majestatis cum sapientis animi ectypo veluti con-

concertare videntur, ut quamnam ſuperiorem æſtimem, definire neſciam; & frons quidem præampla, & patula, quid aliud, (ſi *Ariſtoteli* credimus) niſi vaſtam magnæ mentis capacitatem indicat, & formam imperio dignam? quid aliud oculi, ignea quadam vivacitate pollentes arguunt, quàm igneæ mentis, & accipitrinam perſpicacitatem judicii maturitati junctam, ad res magnas gerendas aptiſſimam? undè veteres *Ægyptii* Divinæ mentis omnia videntis aciem ſignificaturi, eam ſub accipitris volucris acutiſſimi viſu hieroglyphico aptiſſimè exprimebant; imò Numen ipſum ſupremum, teſte *Euſebio*, Accipitris capite ſignabant, quo Solis illius Supramundani omnia pervidentis providentiam indicabant; Nam ut rectè *Euſebius*: ὁ Θεὸς ἱερακὸς κεφαλὴν ἔχει, ex *Ægyptiorum* dogmatis deprompto epiphonemate: hoc autem hieroglyphico exprimebant ea omnia, quæ in noſtro *Oedipo Ægyptiaco* fusè expoſuimus.

Frons quid notet?

Oculi quid?

Per Accipitris oculos Ægyptii Divinam providentiam notabant.

Deus Accipitris caput habet.

Naſi Aquilini forma magnis Heroibus propria, certè non aliud notat, niſi, teſte *Philoſopho*, inſignem prudentiam, atque rarum rerumpublicarum dextrè & circumſpectè gerendarum præſidium; quo à malo bonum, dextrum à ſiniſtro, proſperum ab adverſis ſeparatum, atque quid obfuturum quid profuturum in Regiis magni momenti expeditionibus, quàm æqua maturi judicii trutina ſingula ponderanda expendendaque ſint, præſcribitur. Sed explicemus myſterium.

Naſus Aquilinus.

Cer-

Certè ſub adducti hic hieroglyphici Schematis figura *Ægyptii* aliud non ſignabant, quàm primò univerſalem Supremi Numinis omnia moderantis in Mundo providentiam, quam fuſiſſimè expoſitam vide in *Obeliſco Pamphilio* & *Oedipo*; deindè veluti per analogiam quandam virum ad res magnas in Regnorum Rerumquepublicarum adminiſtratione gerendas deſtinatum; quæ ſane ſi ulli, certè *Honorato Joannio* cumprimis adaptari poſſunt.

Sedet figura in ſolio quadrato, pulchro candidarum nigrarumque teſſerarum contextu, cujuſmodi & arma gentilitia *Domus Ioanniæ* habent, adornato, ad imperturbabilem, tum in proſperis, tum adverſis, animi conſtantiam indicandam; deindè quoque judicii acrimoniam, maturitatemque intellectus, quo bonum à malo, à luce tenebræ, verum à falſo, quæ nigro-candidis quadratulis aptè notantur, diſcerni debet. In manu baculum tenet recurvum, poteſtatis authoritatiſque indicium; curvus eſt, ut oſtendatur, poteſtatem omnem à Deo eſſe, & applicandam dirigendamque ad bonum ſubditorum; pectore, pedibus, brachiiſque nuda ſpectatur, ut eo amor, & benevolentia in ſubditos, candor animi, ſinceritas ſine fuco, ab omni falſitatis integumento liber notetur; brachium extenſum habet, ut liberalitas & munificentia in omnes, pede nudo, ad in bonum ſubditorum exercendum promptitudo denotetur. Accipitrina facie conſtat, ut ſuprà dictum fuit, ad perſpicacitatem intellectus ſignificandam; Tutulum capiti impoſitum habet, Floridum, ut eo virtutum ex dictis virtutibus promanantium fructus ſignetur. Talis prudentiæ fuiſſe traduntur, *Suetonio* teſte, *Julius Cæſar, Octavianus Auguſtus, Antoninus Pius*, Cæſares, ingentium geſtorum gloria toti Poſteritati memorabiles; ut proindè nec ſine ratione *Honoratus* noſter ſimili vultus prototypo præditus ſpectetur,

Julius Cæſar. Auguſtus. Antoninus Pius cujus forma.

tur, qui enim ad Regios animos moribus, artibusque condignè imbuendos unus electus fuerat, hisce ipsis veluti magnæ Artis gubernandi subsidiis, quibus eum natura instruxerat, carere non poterat. Reliquus corporis habitus, uti totus ad gravitatem compositus spectatur, ita quoque insignem animi moderationem modestiamque, quâ potiebatur, innuit, juxta illud. *Corporis habitus.*

Quæ de te spes sit, signatur imagine vultus.

Atque talis hic spectatur *Ioannius*, ut de eo, quod de *Alcibiade* refert Æmilius Probus, verificatum videatur. *Nam in amplissima civitate summo genere omnium ætatis suæ formosissimus, ad omnes res aptus, consiliique plenus, disertus, & in dicendo potens, & tanta erat commendatio oris & Orationis, ut nemo ei dicenti posset resistere.* Sed jam ad posterioris faciei expositionem calamum convertamus.

CAPUT V.

Posterioris faciei expositio.

EXhibetur in ea magna symbolorum argutè excogitatorum congeries, quâ ceu quoddam Politicæ Artis Systema constituitur, ingeniosâ symbolorum architecturâ concinnatum, quo innuitur, queis Sapientiæ subsidiis cæterisque animi dotibus instructos esse oporteat eos, qui aliis rectè beatéque vivendi gubernandique normam tradere contendunt, præcepta dictant, & ad præcipitia errorum vitanda, modum rationemque præscribunt. Sed jam hæc, eâ, quâ par est, claritudine exponamus. *Politicæ Artis Systema.*

Et prima quidem fronte, in *Numismatis* postica facie, non prorsus viri, neque omnino fœminæ, sed gravitate conspicuæ

Vira-

Viraginis forma. Viraginis ectypon ſeſe offert; velato capite, ſine capillis, amictu per totius corporis ambitum, variis anfractibus deducto. Amictûs extremæ juxta vultum portiones nodo connexæ, è veluti capiſtro quodam ori inſerto, neſcio quod arcanum & quidnam ſummi in Sapientiæ ſchola momenti præ ſe ferat: *Os ſilentium indicii quid.* Siniſtra manu os indicat, digitoque ſilentium ſuadet, veluti magnum quidpiam indicatura; dextra manu collectas amictus fimbrias conſtringit, cujus poſteà myſterium pandetur; *Veſtitus fimbriali diffuſio.* Arcana prætereà ſignificatione non caret amictus jam veluti vento agitati hinc inde diffluentis, modò multiplici plicarum compoſitione in ultimum veſtimenti limbum deſcendentis expreſſio, & quod alicui mirum non immeritò *Membra corporis partim tecta, partim detecta.* videri poſſet, quidnam ſibi velit, virαginei corporis membra amictu partim tecta, partim ad nuditatem detecta, quemadmodum luculenter exprimunt, una ex mammillis nuda, altera cooperta, ſed & dextri brachii dimidii nuditatem unà cum dextri fæmoris tibiæque nuditate, quæ eximiis myſteriis *Olea quid viragini appoſita.* minimè carere cenſere debemus. Huic viragini appoſitam videmus oleam ramis undique diffuſam, novis hinc indè germinum ſtolonibus erumpentibus, ad cujus truncum radici *Lyra quid?* vicinum Lyram quoque appoſitam vides, & hinc tortuoſum *Corona Abaco appenſa, quid?* ſerpentem capite erecto, neſcio quidnam molientem; Spectatur tandem ad ſiniſtram abacus, è quo corona laurea de- *Spe Finis, quid?* pendet, cum hac epigraphe: SPE FINIS. Habes hîc Lector paucis Symbolorum in hujus *Numiſmatis* poſtica parte exhibitam deſcriptionem. Reſtat, ut quid tam inuſitata ſymbolorum congeries ſibi velit, ampliſſimo ratiocinio exponamus.

CAPUT VI.

Explicatio Symbolorum, quibus admirabiles virtutes & Regnatricis Sapientiæ, morumque præstantia Honorati Joannii *exponuntur.*

ANte omnia Viraginis hujus Symbolicæ ſtatus conſiderandus eſt; Continet hæc plura in ſe complicata ſublimium Virtutum argumenta; hanc ſequitur olea arbor ſibi junctam habens Lyram, Serpentem voluminibus ſuis in multiplicis helices contortum, qui ſurrecto capite aliquid veluti moliri videtur; Cui tandem abacus hanc epigraphen continens SPE FINIS, Symbolico molimini veluti epiphonemate quodam, finem imponit. Singula hæc recenſita ſymbola totidem paragraphis expediemus.

§. I.

Symbolorum, quæ Viraginis propria ſunt, expoſitio.

Symbolorum in hoc *Numiſmate* talis connexio eſt; ut vir undiquaque eruditiſſimus, quemadmodum in anteriori magnæ mentis ſuæ ſtatum, in ſua materiali effigie ſignis ex phyſionomia deſumptis pulchrè & ſcitè declaravit, ita in poſteriori facie, quas animi dotes ſymbolico variorum ſenſuum involucro abdidit, non niſi ſapientibus notas eſſe voluit: ac imprimis quidem viraginis ectypon ſeſe offert, *Virago quid?* quam ego perfectam Sapientiæ Ideam interpretor, iis vir-

tutum adminiculis adornatam, ut quibus pro sua singulari prudentia Regios animos imbuebat, *Honoratus*, ipse iis minimè caruisse ostenderet; adeòque sub ipsis symbolis perfectum sapientis viri typum exprimeret, ut qualisnam, quem erudiebat altæ prosapiæ Principem in regnandi arte esse deceret, quomodò se gerere oporteret, aptissimâ hac symbolorum tropologiâ exponeret. Viraginem posuit, nec virilem omninò, nec etiam fœmineum habitum præseferens, aptissimum, uti dixi, idealis sapientiæ symbolum; est enim sapientia rerum Divinarum humanarumque scientia cognitioque, quâ intelligitur, quæ causa cujusque rei sit, ex quo efficiatur, quid in quovis negotio amplectendum, quid fugiendum, quid admittendum, quid omittendum, ad Divinæ imitationis archetypam formam constituta; Atque proinde duplex hic sapientia consideranda sit; una Theorica, sive Metaphysica, quæ circa altissimarum rerum causas versatur; Altera practica, quæ prudentia dicitur; atque hoc pacto hoc loco eam sumimus, utpote Regibus & Principibus, eorumque consiliariis & Magistris in politica rerum administratione propriam. Sed hisce jam præmissis, jam symbola ordine exponamus.

Regnatricis sapientiæ Symbolum.

Sapientiæ definitio.

Sapientia duplex Theorica & practica.

Cur sub forma androgynæ exhibita sit virago.

Viraginem posuit, ut ostenderet, rigorem in Principibus humanitate quadam & affabilitate temperandum; ne rigor nimius in Tyrannidem, nimia verò mollities in morum perversitatem, atque impunem quandam peccandi licentiam degeneret, forsan ab *Ægyptiis* id edoctus, qui Sapientiam ἀνδρόγυνον dicebant, utriusque sexus participem, quemadmodum in *Oedipo* nostro, *Tractatu de Genealogia Deorum*, *de Arveri*, *Isi*, *Horo & Mercurio* ostendimus, quæ Numina *Ægyptiorum* sunt, & Sapientiæ præesse dicuntur. Nam quemadmo-

Sapientiæ præsidis apud Ægyptios.

admodum rectè Lipſius lib. de ſapientia : *Qui ſapienter aliis præeſſe vult, illum extrema rigoris cum quodam humanitatis ſenſu condire oportet, ne rigor ſine affabilitate in rebellionem degeneret, nimia verò indulgentia diſſolutionis portam aperiat*. Unde recte *Numiſmatis* Author ſub Viraginis fœminina forma blandos mores, per maſculum verò animum ei inſertum, morum gravitatem, ad omnem Juſtitiæ normam, compoſitam, qua imbutum eſſe vult Principem, ſcitè innuit; quod & vultus Viraginis maturitate & heroica quadam gravitate plenus ſat indicat. Pedibus inſiſtit ſaxo, ad conſtantiam & fortitudinem animi, quo quiſque Sapiens inſtructus eſſe debet, conteſtandam : Nam ut recte Apuleius de dogmate Platonis: *Vir ſapiens nec contrahitur in adverſis, neque in ſecundis effertur, inflexibilis fortitudinis petræ inſiſtens*; hanc & velatum amictu caput pulchre indicat : ne videlicet ſapiens ulla mollitiei nota, quæ per fœminarum juvenumque calamiſtratos capillos notatur, ſe contaminet. Hinc & veteris Eccleſiæ uſus, *Sylveſtri primi conſtitutione* fœminis ſine velato capite Eccleſias introire interdictus traditur. Ægyptii quoque Sacerdotes ſapientiæ dediti, non niſi raſi ſacrificia in fanis ſuis operabantur, ut fusè *Porphyrius de abſtinentia animalium* docet, ne capillis, id eſt, vilibus animalium excrementitiis partibus, veluti immundi à Diis repudiarentur. Innuit hoc recte Cicero : *Sapientis*, inquit, *eſt proprium, conſtanter, graviter, honeſtè, facere omnia, omnem ſuperfluum Victum amictumque contemnere* : & Mænander Græcus Author, *nil adeò Sapientiæ contrarium eſſe* dicit, *quàm mollis in Luxuriam diffuſus animus*: Μηδὲν ἐστὶν ἀνάντιον εἶναι τῇ σοφίᾳ, ὅτι θυμὸς μάλακος.

Lipſius.

Saxo pedibus inſiſtit.

Velatum caput.

Eccleſiæ uſus.

Sacerdotes Ægyptii cur raſi ſacra operabantur.

Nodus in ore Viraginis quid?

Tertiò. Virago nodum in capiſtri formam adaptatum ori inſertum geſtat, quo arcani conſilii ſilentium rite exponitur, quæ virtus tantopere ſapienti Principi neceſſaria eſt, ut ſine ea nil recti confici poſſit. Quot Regna, quot Reſpublicas, quot urbes inſuperabili calamitate, ex inconſiderata verborum loquacitate in ultimam ruinam deductas legimus? Undè nulla major in ſapiente Principe virtus, quàm ſecreti conſilii tenacitas, & eſſe poteſt, & debet, teſte *Ariſtotele in Politicis*. Rectè igitur virago noſtra myſtica globum ori inſertum geſtat, digitoque ſilentia ſuadet: quo ſymbolo *Sigalionem* ſeu *Harpocratem* ſilentii apud *Ægyptios* Numen, ſcitè & eleganter Author indigitaſſe videtur; quem uti in *Obeliſco Pamphilio fol.* 415. docuimus, ſupra Loti florem ſub nudi pueri forma ſedentem, levo digito ori admoto ſilentium ſuadentem ſignabant; undè & *Sigalionis* ἀπὸ τοῦ σιγᾶν, à tacendo, ei à poſteris nomen inditum fuit; ſupra loti ſedet florem quo abdita quadam allegoria, ex naturali Loti ad Solem ſympathico conſenſu, ſapientem ſemper animum ad Solem illum ſupramundanum exaltatum, & ab omnibus terrenarum cupiditatum quiſquiliis abſtractum habere debere notabant, & per nuditatem apte ſignabant; ſcuticam manu tenebat, & eſt ad pravas & ſiniſtras animæ poteſtates, quæ ſunt terrenarum cupiditatum illecebræ, omni conatu abigendas, elegans ſymbolum: digito ſilentia ſuadet, quo Sapientem ſilentii tum in publica rerum adminiſtratione, tum potiſſimum in ſacro Religionis cultu peragendo tenacem eſſe debere, ſignificabant; quod tanto ſtudio obſervabant, ut, non dicam occultum in ſacrificiis procedendi modum & rationem prodere, ſed & vel ipſius Numinis, cui ſacrificabant, nomen revelare, nefas eſſe ducerent,

Silentii Symbolum.

Sigalion ſedet ſupra Lotum.

Silentium Principibus neceſſarium.

rent, non nisi morte expiandum. Quæ omnia quam fusissime in nostris *operibus hieroglyphicis* prosequimur.

Figmentum porrò hoc totum Ægyptiacum fuit, quod digito labris impresso silentium significarent de Diis immortalibus habendum, in quos ne licentiosi simus, à *Platone* legibus monemur. Sigillum hujus Numinis in annulis gestari solitum à veteribus, ea de causa tradit *Plinius*, ut silentium de agendis rebus indicarent. Unde & *Angeronæ* effigies obtecto obsignatoque ore, uti in nostra viragine patet, fuit apud *Romanos*, ut silentio involvendam supprimendamque innuerent, in cujus tutela Numinis urbs *Roma* esset, ob eam nimirum superstitionem, ne Tutelares Dii sacris quibusdam avocarentur devoverenturque. Hinc *Valerium Soranum* neci traditum constat, quod arcanum hoc propalare ausus esset; eaque de causa de

Harpocrates *in sigillis gestari solitus.*

Angerona *silentii dea apud* Romanos.

Valerius Soranus *silentii ruptor occiditur.*

Roma loquens ait : *cujus nomen alteri dicere arcanis cerimoniarum nefas habetur.* Hujuſmodi ſilentium & taciturnitas in arcanis Principum conſiliis ita etiamnum viget, ut ad id ſummo rigore tenendum etiam jurejurando obligentur.

Caput raſum & velatum. Iterum, capite raſo conſpicitur, uti & velato Virago noſtra, ne Deorum ex capillis, id eſt, vilibus animalium excrementitiis partibus, quas Deos odiſſe norant, eorum indignationem, loco propitiationis incurrerent. *Globus in capite.* Capite globum gerit, quo monſtrabant, ſapientem æternarum immortaliumque felicitatum ſemper memorem eſſe debere. *Quid globus ori inſertus in viragine.* Recte igitur virago noſtra globo ori inſerto ad neceſſariam ſilentii obſervationem indigitandam exprimitur, juxta illud:

Nunquam pœnituit tacuiſſe, ſed eſſe locutum.

Innumera hoc loco de Pithagorici ſilentii cuſtodia variis hiſtoriis comprobata, adducunt Authores, rectè Philoſophus in Politicis, (Ariſtot.) *Regem ſapientem ſcire, bonum eſt, ſed magis ſilentio linguam continere.* & Plautus in Epin. (Plautus.) *Plus ſcire ſatius eſt, quam loqui, hæc enim ſapientia eſt.*

Habitus Viraginis. Quartum Symbolum eſt indumentum viraginis, quo partim tegitur, partim eo ſublato, nudiores dextrâ partes exhibet. Quid aliud per hoc indigitatur, niſi Politicus, hiſce quoque temporibus, agendi modus, quo demonſtratur Sapientem Principem, non omnia mentis ſuæ conſilia revelare, ſed majoris momenti deſignationes tectas tenere debere. *Diſſimulatio Principis.* Iterùm oblocutiones ſubditorum, & publicas murmurationes, non niſi diſſimulandi ſtudio, cum tempore Sapientem Principem ſuperare poſſe, ſi non nullos in Principe exceſſus à Subditis notatos ipſe publica demonſtratione emendare ſtuduerit. *Colli nudi oſtenſio quid?* Collum gulamque denudatam monſtrare videtur, quo notatur, ſobrietati & temperantiæ ſtudio deditum

tum esse debere Principem. Mamillam dextram nudatam monstrat, quo innuit, charitatem, annonæ ubertatem munificentiam & liberalitatem, Principem cumprimis decere; est enim liberalitatis symbolum turgens mamilla & non apud *Græcos* solùm, sed & apud *Ægyptios* maximè symbolum fuisse beneficentiæ, rerum omnium ad humanam vitam sustentandam necessariarum, in præsenti figura patet; ubi vides Deam *Nephten* tutulo instructam pedibus brachiisque nudam ubere tumido expressam; quæ omnia symbola sunt Numinis benefici, quod abundantiâ & varietate rerum Mundo subvenire nunquam cessent. Sed jam ad nostra.

Mamilla tecta, detecta.

Quarè verò alteram mammam tectam virago nostra habeat, explico. Tectam habet, ut subindè in benefaciendo improbis, ne beneficiorum profusa liberalitate, deteriores fiant, se contineat. Modum erga homines non meritos, & vitiis subditos tenendum docet, quem mamilla sinistra tecta optimè exprimit; Quod idem demonstrat vestimentum, quod à sinistra veluti eventilationis defluxui permittit, at collecto limbo, quem manu dextra veluti constringit, remissionis modum tenendum docet, siquidem eventilatio indumenti, nonnullius licentiæ popularis permissionem indicat, quam ne in dissolutionis vitium degeneret, præscriptis legibus cohibendam esse signat. Vide figuram sequentem.

Altera mamilla tecta quid?

Eventilatio vestimenti.

Quintò

Quintò. Quod verò fœmur dextrum cum tibia pedeque nudum, ſiniſtræ verò veſte coopertæ ſpectentur, myſteriis non caret.

Prudens naturæ progreſſus per Iſin.

Apud *Ægyptios* reperio, *Iſidem* Magnam Deorum matrem, *Plutarcho* teſte, hoc ipſo nil aliud ſignificaſſe quàm prudentem Naturæ progreſſum; undè eam Hieroglyphicis expreſſuri, duos ponebant pedes: quo reconditiſſimâ quadam allegoriâ notabant, Sacerdotibus in Iſiacis omnibus actionibus, negotiorumque Regni publicis expeditionibus, prudenter, celeriter, nec non ſumma fide & juſtitia procedendum eſſe, ne longiori negotiorum expediendorum mora ſubditis turbatis, calumniarum obtrectationumque occaſionem præberent, nec non *Iſidem* ad indignationem vindictamque moverent. Vide *Obeliſcum Pamphilium lib.* 1. *cap. de Iſide.* Atque huc forſan reſpexiſſe videtur hujus *Numiſmatis* author: quid enim aliud fœmur pedeſque nudi ac detecti notare videntur, niſi celeres externorum negotiorum expeditiones, quarum pedes, quibus in hunc finem à natura inſtitutis ad progrediendum utimur, Hieroglyphicum ſunt; nè verò memo-

Pedes & femora partim tecta, partim detecta quid?

moratæ negotiorum expeditiones temerè & cum inconſiderata quadam præcipitantia inconſultis prudentiæ régulis conficerentur, appoſitè ſanè ſiniſtrum fæmur pedemque viraginis tectum eſſe voluit; per nudos verò pedes qui veſtimenti collectâ fimbriâ in faſcem contortâ veluti ſtringuntur, celeriorem Principum impetum in negotiis publicis inconſultâ prudentiæ regulâ decidendis, nonnihil cohibendum eſſe innui videtur, juxta illud ; σπεῦδε βραδέως, *feſtina lentè*; uti verò negotiorum Regiorum moles prægrandis eſt, & multis difficultatibus intricata, ita quoque multiplici virtutum ſubſidio Principem ſapientem inſtructum eſſe oportet; quæ haud incongruè per veſtimenti ad pedes uſque protenſi & multiplici plicarum ſerie diſtinctos ordines, ad publica negotia per pedes ſignificata, ritè adminiſtranda, indigitantur, ſuntque illæ, quas Divus Ambroſius in epiſtola ad Simplic. Sapienti præſcribit hiſce verbis : *Sapiens, ſcilicet Princeps, non metu frangitur, nec poteſtate mutatur, non attollitur proſperis, triſtibus non mergitur ; ubi enim ſapientia, ibi virtus animi, ibi conſtantia & fortitudo.* Et alibi : *Sapientis eſt, nihil per oſtentationem fingere, ſenſum verbis aperire, vera ut ſunt diligere, falſa devitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quàm facere, nullam injuriæ ultionem quærere, juſtitiam perfectam omnibus adminiſtrare :* eccè virtutes aptè Regi ad rerum adminiſtrationem neceſſarias; quæ quidem ſcitè per ſtriatas fimbrias ſignificantur, non ſecus ac magnus quondam *Hebræorum* Sacerdos, oræ ſacerdotalis amictus 365. tot tintinabula, quot in anno dies, affixa gerebat, quo monſtrabatur, nullum totius anni diem præterire debere, quo non vario hoc boni exempli ſono, & populos, & unà ſe ad divinarum Laudum, virtutumque ſtudium excitaret. Sed hæc de Viraginis ſymbolis dicta ſufficiant.

Cohibitio impetus in Principe.

S. Ambroſius.

Striata fimbria.

Sacerdotis magni apud Hebræos *veſtitus myſticus.*

§. II.

Olivæ Symbolica expoſitio.

Olivæ quod Symbolum, Exprimitur inter cætera in *Numiſmate* Olivæ Arbor, quæ cum Pacis & Victoriæ ſymbolum ſit, aptè ſanè Sapientem Principem, pacis in ſuo Regno conſervandæ quàm ſtudioſiſ-

ſimum eſſe debere, oſtendit: Oliva enim reliquas inter plantas ſuo decore conſpicua perenni foliorum viriditate triumphat, certantiumque capiti haud vulgaria, ad vigorem animique robur concitandum, ornamenta ſuggerit; in victoriæ quippè ſignum, nobilem ultrò vincentibus coronam contexere venerabilis conſuevit Antiquitas. In Olympiacis certaminibus, Victoribus ex olivarum ſertis coronas datas fuiſſe,

Olivæ decor.

Pacis & Victoriæ Symbolum.

Pau-

Pausanias author eſt. Apud *Romanos*, *Plinio* teſte, qui minores, quos *Ovationes* vocabant, triumphos meruiſſent olearum corollis redimebantur; vel ab ipſo *Hercule* ad iſtud tempus deducta conſuetudine; Quin & Diis quondam, quas quiſque in ſua tutela eſſe vellet arbores concertantibus. Quercus *Jovi*; *Veneri* Myrtus; *Phœbo* Laurus; *Cibeli* Pinus; *Herculi* (Populus *alta comas*) placuit; *Minerva* relictis ſterilibus & infrugiferis plantis, omnium humanæ neceſſitati maximè neceſſariam Olivam ſibi elegit; juxta illud Alciati. Plinius. Planta Diis conſecrata.

Quercus amica Jovi, *potitur* Pallas *Oliva*
Hujus enim fructus dulcis & umbra placet.

His igitur præmiſſis, jam quid Author *Numiſmatis* hac arbore intenderit videamus. Diximus Olivam Victoriæ Symbolum fuiſſe, & conſequenter, Victoriæ Symbolum, ex qua pax conſequi ſolet, uti ex Columba Noëmica virentem oleæ ramum gerente (quem omnes paſſim ferè Sacræ Scripturæ Interpretes, Pacis Symbolum dicunt) patet. Argutè itaque Sapientiæ Ideæ Viragini, olivam appoſuit, ut eâ innueret, Sapientem Principem, ſuo in Imperio & Regno, præ omnibus pacificum eſſe debere, id eſt, Pacis & Concordiæ amatorem. Nam ut rectè Cicero; *Nomen pacis dulce eſt, & res ipſa Reipublicæ ſalutaris; Pax eſt tranquilla libertas, nam nec privatos focos, neque publicas leges, neque libertatis jura cara habere poteſt Princeps, quem diſcordia, quem civium cædes, quem bellum civile delectat, eumque ex numero hominum ejiciendum, ex finibus humanæ naturæ exterminandum puto.* Habes itaque rationem, cur pax Principi tantoperè neceſſaria ſit; quam aptè ſanè Tertull. l. 6. deſcribit. *Oliva ramus in ore Columbæ* Noëmi. Cicero.

Intereà pax arva colit, pax candida primum
Duxit araturos sub juga curva boves.
Pax aluit vites, & succos condidit uvæ,
Funderet ut gnato testa paterna merum.
Pace vident, vomerque vigent, ac tristia duri
Militis in tenebris occupat arma situs.

Jam videamus, quibus naturæ dotibus oliva instructa sit, ut ex iis juxta quandam, veluti analogiam Princeps sapiens virtutes paci comparandæ aptas animo suo, id est, Agro mentis implantare queat.

Proprietates Olivæ. 1. Oliva virore semper gaudet; Principem semper eodem animi vigore tum in seipso, tum erga subditos esse decet, servata perpetua legum ad exactam justitiæ normam conditarum, constantiâ nihil in iis mutandum, quod populo aut indignationem, aut mentium à Principe abalienationem causari possit; quod fit, si publicum bonum semper privato anteponat, si in seipso pacis studium componere & dissonos animi affectus ad consonum reducere studeat.

2. Utilitas. 2. Oliva recisa non perit, semper novos & novos germinum stolones producit, ut appositè sanè Poëta canit:

Quin & caudicibus sectis mirabile dictu
Truditur è sicco radix oleagina ligno.

Quo innuitur, nullo Principem sapientem infelici rerum successu turbari, quin verò bellorum turbine concusso, omni conatu procurare debere, ut nova semper & novâ culturâ subditis bellorum incommodo attritis subveniat, damnis quæ incurrerunt, bonorum instauratione consulat; atque hoc pacto excisam olivam suæ fœcunditati tranquilla pace fruituris restituet.

3. Proprietas. 3. Oliva ex amaris fructibus pressis dulcissimum salutiferumque liquorem producit. Sapientis Principis est, curâ pater-

paternâ & vigilantia calamitatum acerbitatem in dulciſſimum pacis ſtatum reducere ; quod fiet , ſi ſubditis de neceſſariis provideat , charitatis viſcera expandat , afflictos conſolatione animet , rigore in oleagineam quandam manſuetudinem relevato foveat ; atque hoc pacto ſubditorum vulnera affuſo benignitatis & clementiæ oleo ſanet ; eritque juxta *Oſeæ* vaticinium quaſi oliva gloriæ ejus.

Vides igitur olivam non ſolum pacis, teſte Divo *Ambroſio c.* 19. *de Arca Noë*, ſed & Miſericordiæ ſymbolum eſſe, vel ex ipſo Græco nomine ἔλαιος, patet, quod & olivam & miſericordiam uno nomine comprehendit, de quo multa pulchra & arguta Divus *Gregorius Homil.* 20. *in Euangel.* adducit : quin & D. *Auguſtin. c.* 1. *Joannis*, fructus olivæ charitatis ſignum his verbis docet : *Sicuti enim oleum nullo humore premitur, ſed diruptis omnibus exilit & ſupereminet, ita charitas non poteſt premi ad ima, ſed neceſſe eſt, ut ad ſuprema emineat.* In cæmiteriis ſubterraneis *Romæ* ramis olivarum, qui paſſim parietibus depicti videntur, nil frequentius eſt, ut videlicet Pacis, Victoriæ, Charitatis, & Miſericordiæ ſymbolis ante oculos expanſis, ad harum virtutum exercitium continua meditatione veteres Chriſtiani animarentur. Quæ virtutes cum ſapientis Principis propriæ ſint, rectè oleam ſapientiæ typo junxit, veluti quandam virtuoſam Principis ideam. Nunc ad alia.

Miſericordiæ Symbolum.

D. Gregorius. Auguſt.

In cæmiteriis Romanis Olivæ Symbolum ſpectatur.

§. III.

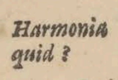
Lyræ Olivæ appoſita ſymbolica expoſitio.

Numiſmatis Author , Olivæ , eleganti ſanè fictione , Orphaicam Lyram appoſuit , ut oſtenderet , virtutes ſub Olivæ proprietatibus analogicè expreſſas , ſapienti Principi minimè ſufficere , niſi eam in perfectam harmoniam,

Lyra quid notet ?

cujus Lyra Symbolum eſt, coaptare norit, ad eum ferè modum, quò harmonicis modorum intervallis Mundus conſtitutus eſt. Eſt autem Harmonia proportio quædam, qua gravia acutis, diſſona conſonis, media imis ſummiſque adeò miris vinculis ab artifice coaptantur concordanturque, ut inde ſuaviſſimam auribus ſymphoniam educant; Neque enim ſola conſona, neque ſola gravia, aut acuta ſonorum intervalla gratam exhibent concentus & ſymphoniæ deſideratam dulcedinem, ſed artificioſa diſſonorum cum conſonis commiſtio & colligatio; ut in noſtra *Muſurgia* ex profeſſo docuimus. Nam ut rectè D. Auguſtinus. *Ordinem ſæculorum tanquam pulcherrimum carmen quibusdam antithetis cohoneſtavit Deus, ut indè mirifica harmonia naſcatur; ſicuti enim contraria contrariis oppoſita ſermonis pulchritudinem reddunt, ita quadam non verborum, ſed rerum eloquentiâ contrariorum oppoſitione ſæculi pulchritudo componitur.* Quidnam autem hæc contrariorum miſcella ſibi velit, allegorico quodam conceptu pulchrè per Lyram ἑπτάχορδον expoſuit Author: ſeptem chordis, ad ſeptem Planetarum curſus, quibus Mundus in harmonico ſtatu conſervatur, id eſt, ſeptem virtutibus neceſſariis prudentis Principis Lyram inſtructam eſſe docet; in hoc enim virtutum cœleſtium harmoniam imitabitur, quâ intervallis conjunctis imparibus, ſed tamen pro rata proportione diſtinctis, impulſu & motu orbium, mirabilis ille Mundi concentus efficitur, & allegorico quodam motu Principis animus in varias virtutum formas coapta-

Harmonia quid?

D. Auguſt.

Quid Heptachordum Orphaicum.

coaptatur. Nam ut rectè quidam Licentius à *Sixto in Bibl.* relatus: Supremus enim rerum humanarum choragus.

Aptavit numeros Cœlis juſſitque ſonoros
Exercere modos, parileſque agitare choreas,
Quæ cernens ſapiens ſibi concordare ſtudebit,
Sicque Deo dulces reddet virtutibus hymnos.

Rectè igitur Principis Imperium Regnumque harmonicum eſſe debere, Lyrâ indigitatur. *Regnum ut perſiſtat harmonicum eſſe debet.*

Quicunque igitur Princeps gubernationem ſuam harmonicè juxta dicta attemperare ſtatuerit, is procul dubio, omnibus diſſonantiis ſublatis perpetuam felicitatem aſſecutus dici poterit. Quod quidem temperamentum nihil aliud eſt, quam medietas illa harmonica inter utrumque enorme veluti mediatrix quædam. Viſa eſt hanc ipſa ſagaciſſima natura agnoviſſe, dum ſingulis rerum claſſibus media quædam interjicit; Singula ſingulis per hujusmodi media veluti vinculis quibuſdam, ut ordo rerum harmonicus conſervaretur, connectens; medio enim ſublato, jam totius harmoniæ decor, ut pereat, neceſſe eſt. Hic enim quemadmodum in humana fabrica quoties fatiſcente ſpiritu naturali, & animalis deficit, horumque conſenſu mox & vitalis tertius, aut ex corde afficitur cerebrum, ex cerebro hepar aut ventriculus perturbatur; Hinc inter Medicos, varii varia conſulentes, alii in caput mali conjiciunt cauſam, alii in ventrem, hepar, uterum aut lienem: cum interim ſit unus effectus propter humorum duntaxat partiumque ſympathiam multiplex, unde & illi continui defluxionum atque exhalationum circuli extremam minantur ruinam, niſi & medicamentis pluribus in unitatem comparatis, & uni toti & promiſcuè partibus ſingulis conſulatur. Ita nimirum in civitate, ſi quisque ſolum ſe ſapere putet, ſi ſibi conſulat ſoli, & ſecum agi feliciter cen-

Medietas harmonica tenenda, juxta naturæ prototypon.

Medicorum regula.

Applicatio ad regimen politicum.

censeat, res ubi privatas in portu collocârit, fato interim communiore venturam procul perniciem non animadvertat; quodque, vel ex inflammato digito pedis subindè accensa febri, & cordis præcipuum viscus laboret, ex oculo incenso cerebrum inflammetur, ex Solis defectu Lunæque elementa turbentur; hujusmodi verò consensus primaria vincula sunt, ipsa religio, justitiæ leges & rerum omnium pro cujusque statu vel ordine summa mediocritas. Modus autem, quo res dispersæ civium in unitatem denuò redigantur, primus est per illas naturæ communissimas leges, deinde civiles & municipales primorum asseclas; Accedunt hisce Medicinæ, Jurisprudentiæ atque Theologiæ practicæ, juxta connexum illum perpetuum animorum, corporis atque fortunæ ferè communes leges, atque ab origine nobis insitæ notiones, quarum intuitu particulares canones fabricantur, cujusmodi sunt sequentes: *Non aufertur effectus non ablatâ causâ. Actus omnis intemperantiæ & ἀκρασίας, vel in adstrictione nimia, vel fluore versantur, vel in excessu defectu nimio. Contraria contrariis curantur. Similia similibus conservantur. Parva incendia magnas vires neglecta sæpè assumere, & ideò malorum principiis occurrendum. Turpe rescindendum, ne pars sincera trahatur. Extremis morbis extrema media adhibenda. Nullum violentum perpetuum. Moderatè durare omnem mutationem subitam ad contraria maximè periculosum.* Hæc & sexcenta similia in monumentis veterum extant. Quæ considerare Principis est non circumspecti tantum, sed & supra omnem affectionem penitus constituti, quique instar Herois Semidei supra elementarem sortem & Sublunares turbines afflictis rebus turbatisque passim consulat, ipse in tranquillis positus extra anni Solisque vias neque amore privati boni, neque unius odio vel alterius, vel vindictæ studio propter offensam levem, in civitate aut

Quibus firmetur regnum?

Axiomata politica.

Princeps imperturbabilis.

Regno

Regno quippiam instituat, quod vel ab æquitatis lege publica, vel clementiæ moderatione recedat: uno enim inconveniente dato, plurima consequuntur; eadem passim finis est ratio, eorumque quæ ad finem diriguntur. Sunt autem & spes & metus tyranni potentissimi, teste *Luciano*, quibus ferè subjicitur Orbis hic universus, quibus omnis calamitas primùm, omnisque concussæ calamitatis cardo versatur: Nam horum impulsu ipsa dissolvitur unitas in multitudinem, consensus in dissensum, consona vertuntur in dissona: rerum omnium infandæ sunt vicissitudines, Legum judiciorumque plurimæ corruptelæ, & ex privati quæstus & commodi studio calamitates publicæ, præsertim, si à capite, vel à præcipuis visceribus morbus incipiat; fitque postremò, ut qui vel *Asiæ* totius, vel *Europæ*, vel *Africæ* Victores olim sunt celebrati, *Pompei*, *M. Antonii*, *Sillæ*, *Nerones*, similesque intercutaneis tamen dissidiis miserrimè afflicti, & ab hoste domestico obsessi graviter, seipsos vincere non potuerunt: evecti subitò, infelicitatis apice veluti collocati, postquam sui amplius non meminerunt, delapsi turpiter, & citius quàm conscenderant, vitam deinceps miserrimè in tenebris luctuque traxerunt finieruntque.

Spes & metus Tyranni.

Romanorum *Principum infelix exitus.*

Vides igitur, quàm pulchrè per Lyram Olivæ appositam pacifici & prudentis Principis statum in harmonico statu conservandum descripserit. Concludimus tandem cum sequenti hexasticho, quo harmonici Principatus effectus scitè describuntur.

Orphaicæ ad Strepitum Cytharæ genus omne ferarum,
Et volucrum placidè concinuisse ferunt.
Agna Lupum haud timuit, Leporem fovere Molossi,
Inter & Accipitres tuta Columba fuit.

 Discordes

Discordes animos & agrestia pectora nodo
Molliit, & partes traxit ad usque suas.

Sed jam è crebris voluminibus se evolventem serpentem, nec non erecto capite contra viraginem aliquid veluti molientem, evolvamus.

§. IV.

Serpentis tortuosi Lyræ assistentis symbolica expositio.

Serpens voluminibus contortus quid?

Serpens apud Mythologos & Hieromantas Ægyptios, varias significationes obtinet; quæ tamen non facile nisi ex varia serpentis forma, situ, proprietate, actione, cognoscuntur. Nos Lectorem ad ea, quæ in *Hieroglyphicis* nostris *operibus* quàm fusissimè de Serpentis significationibus adduximus, relegantes; quid hoc loco in cyclica volumina contortus serpens, quid erecto capite sibi velit, exponemus.

Fraudis & doli architectum notat.

Serpens in gyros varios circumvolutus, primò varias malignantis naturæ hominum in Aula Principum versantium clandestinas artes & technas significat, quorum nonnulli variis occultisque politicæ gyris in animum Principis sese astutiâ plusquam vulpina insinuantes, Leges Christianæ Reipublicæ perniciosas dictant, adulationibus mentem Principis inflant, & ad perniciosam jactûs aleæ resolutionem tandem eò deducunt, ut Principis justitia in tyrannidem, mansuetudo & benignitas in crudelitatem, liberalitas & munificentia in conclamatam avaritiæ turpitudinem, temperantia in propudiosum tandem luxuriæ monstrum degeneret; quæ aliud non

Adulatio fraudulenta quanta mala adferat,

ſunt, quàm diſſidiorum, rebellionum, Regnorumque in ruinam vergentium ſeminaria. Quidam invidiæ & livoris æſtro perculſi, vel ob negatam iis à Principe gratiam, vel ob officium quodpiam in Aula quod ipſi prætenderant, aliis conceſſum, vel denique ob à nonnemine contumeliam acceptam ex injuria, veluti inſanæ mentis æſtro agitati proditiones movent, cives ad rebellionem ſollicitant, jura Regni legeſque conculcant, ſimiliaque conjurationis ſcelera ſummo Reipublicæ periculo moliuntur. Quos elegantibus ſanè verbis Petrus Chryſologus. Hom. ſub ſerpentis protoplaſtorum aſtutia deſcribit. *Vidit*, inquit, *Sathanas in ſerpentem transformatus firmitatem fidei ſtabilitatemque, vidit eam dogmatum pietate ſeptam, vidit eam bonorum operum fructibus abundantem, vidit & invidit erecto ſerpentino capite inſurgens rabie furoris exarſit, ut ſcinderet concordiam, convelleret charitatem, diſſolveret pacem.* His enim tota Regni harmonia, quam Princeps tanto ſtudio politicæ Lyræ modulamine concinnârat, ruit, rerum publicarum concordia diſſipatur, ſuſque deque vertuntur omnia. Ab his itaque falſis politicorum perſuaſionibus Principem ſibi cavendum indicat, & ſapientis viraginis in numiſmate actus, quo manu fimbriam veſtimenti collectam ſerpentis molimina ſibi adblandientis objectam quaſi indignabunda abigere, neque aures illi præbere videtur; Atque hoc pacto pererudito ſanè emblemate Principi contra hujusmodi hominum monſtra, ac Reipublicæ peſtes remedia præſcribit; quæ haud incongrue in ſuis Odis proſequitur Joannes Baptiſta Pittonius.

Invidia peſtis in aulis.

Petrus Chryſologus.

Le velenoſe lingue, invide e preſte
Come ſerpi a vibrare il foſco furore
Indarno ſono e la vertu moleſte
E cercan d'oſcurar l'altrui ſplendore

Queste al chiaro canal furon infeste
Mà l'inVidia non puo contra il Valore
Che egli diVenne ogni hor piu ſaggio e forte
E per gioVar a noi non corſe altra morte.

Quæ omnia pulchrè ſanè *Ægyptii* nobis ob oculos ponunt per actiones *Oſiridis*, *Typhonis*, *Iſidis*, *Hori*. Per *Oſiridem* ſapientis Regis animum, quem ſemper ad Regni felicitatem attentum habet, innuunt; Per *Typhonem*, Tyrannum immanitate & belluina quadam atrocitate per fas & nefas ſibi Regnum arrogantem, innuebant, undè illum veluti monſtrum immane, nec non ſerpentinis pedibus manibuſque formidandum, qui ex ore perpetuos flammarum globos evomeret, exprimebant. Per *Iſidem* verò, Sapientis animi ideam, & per *Horum* Regnum variis hoſtium Tyrannorumque inſidiis impetitum notabant. Sed jam hæc explicemus.

Oſiris ſceptro in formam oculi concinnato ſublimis, Architectonicus Regis cujuſpiam omni virtutum genere inſtructiſſimi intellectus, ſive ratio eſt, cujus bonitate, juſtitiâ, pietate, ſollicitudine & religione, Regnum omni felicitate compleatur. *Typhone* verò contra, Rex notatur tyrannus, cujus pro ratione voluntas, juſtitiæ deſertor, Regni inverſor iniquus, propriorum commodorum amator, ſubditorum oppreſſor, ſanguinum dipſas, totius iniquitatis officina; cujus ambitione, libidine, avaritiâ ſuſque deque ferantur omnia, quique tandem convulſis juſtitiæ fundamentis, vaſtatiſque Religionis propugnaculis, imperium in ultimum deducat exitium. Huic ſe *Iſis* uxor *Oſiridis*, id eſt, providentia, ſive provida voluntas, ſeu prudens in omnibus progreſſus ſummâ curâ & vigilantia, & labore inde-

indefeſſo, ardente boni communis deſiderio opponit; cujus perſpicaci dictamine omnia Regia munia & miniſteria rectè diſponuntur, Typhoniæ machinationes explorantur, tumultus & ſeditiones civiles *Typhonis* malignitate obortæ maturè ſupprimuntur, atque extinguuntur. Quibus quidem ſic prudenter conſtitutus, mirum non eſt, naſci *Horum*, pulchram illam politici Mundi harmoniam; quæ uti eſt ordinis diſciplina, rerum amuſſis, actionum humanarum baſis, conſervationis mundanæ fulcimentum; ità, dum clementiam juſtitiæ pietatem fortitudini, modeſtiam magnanimitati nectit, hoc idem præſtare videtur in Mundo politico, quod in univerſi adminiſtratione Author Naturæ Deus, dum mala bonis, conſona diſſonis, ſumma proportione temperat. Hinc *Typhonem* ab *Horo* filio captum, non quidem omninò liberum dimiſit *Iſis*, apprimè gnara, quantum adverſarii alicujus zelus, Principis acuat ingenium, ad ſe quovis modo, contra technas & callidas artes adverſæ partis defendendum.

Vidimus, quid quantumque Sapiens Princeps in rectè feliciterque gubernandi arte præſtare, quibus emolumentis ſtatum ſuum, per ſymbola *Numiſmatis*, ingenioſa alluſione indigitatum ſtabilire debeat. Modò reſtat, ut ſymbolicæ adaptationis lectionem paucis verbis ad clariorem rerum notitiam proponamus, ut quàm idea ideato ſymbolorum contextui correſpondeat, luculenter Lectori pateſiat.

§. V.

Ideæ Sapientis Principis ἀνακεφαλαίωσις.

Quâ Numiſmatis Author *Documenta politica ſub allegorico quodam ſymbolorum contextu involuta, modò ab obſcuritate evoluta, Principi ſervanda; apertis verbis præſcribit; ut ſequitur.*

Quicunque ad gentes populoſque gubernandos Divinæ providentiæ diſpoſitione extollitur, huic quàm maxime competit, ante omnia ſapientiæ regnandi ideam ſibi oculis menteque præfigat; ac primò quidem timore Dei, quod initium eſt ſapientiæ, inſtructus eſſe debet, deindè occultorum conſiliorum ſilentium omni ſtudio excolat, omni rigore & crudelitate abjectâ, viragineum animum, nec rigore aſperum, nec blandimentis mollem induat; juxta illud Proverbiorum: (*Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem.*) Sciat arcana mentis ſuæ conſilia ita detegere, ut tamen opportunè quoque & dextrè ea ſic tegere norit, ut præter ſeipſum, nulli niſi forſan fidei juramento adſtrictis, in abdita mentis ſuæ penetralia aditum pandat; pravos intercurrentium conſuetudinum abuſus per ἐπιείκειαν prudenti diſſimulatione ita permittat, ut tamen vitiorum exceſſum data opportunitate ad mediocritatem reducat. In actionibus externis, negotiiſque expediendis ſit, ſine præcipitantia, tamen celer, at juxta Solonis præceptum: σπεῦδε βραδέως, id eſt, *lentè feſtinus*; matura deliberatione, quid amplectendum, quid fugiendum; quid admittendum, quid omittendum; quid profuturum, quid obfuturum decernat. Virtutibus ad hoc obtinendum congruis inſtructus ſit. Pacis in Regno ſuo

ſuo procurandæ ſummo ſtudio incumbat, quam obtinebit, ſi juxta harmonicas Mundi rationes architectonicum Dei intellectum ſecutus, eam maximâ curâ & ſollicitudine per Legum ſalubrium ſtatuta excoluerit; Serpentina capita, perverſa politicorum dictamina peſtifero veneno conferta, cane pejus & angue execretur deteſteturque; Adulatores, lividos & detractores profliget, & quoſque clandeſtinis machinis, proditionumque enormi ſcelere obnoxios repererit, tanquam Reipublicæ peſtes etiam è medio tollat, ſolius gloriæ Divinæ honori propagando intentus.

Atque hæc eſt ſapientis Principis idea à Nobiliſſimo HONORATO JOANNIO, in hoc *Numiſmate* ingenioſa Tropologia expreſſa, quam quicunque Princeps ſectatus fuerit, næ veluti conſortio filiorum Dei junctam, tutam, tranquillamque nullis perturbationibus obnoxiam in Regno ſuo vitam immortali laude confertam, peracturum nihil dubito.

Hanc itaque, uti eſt in Proverbiorum libro, *Sapientiam poſſide, arripe eam, & exaltabit te, glorificaberis ab ea, ſi eam fueris amplexatus, dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclita proteget te.* &c.

§. VI.
SPE FINIS.

Ultimum hujus Symbolici ſyntagmatis eſt Abacus quadratus, hiſce verbis inſignitus: SPE FINIS. Quibus ſubobſcurè ſignificat *Author*, Quid ſperandum ſit, id finem ſive exitum demonſtraturum; cum enim humanarum rerum diſpoſitiones incertæ ſint & timidæ, neque quiſpiam

piam etiam sapientissimus nosse queat, utrum benè feliciterque ceptarum virtutum status duraturus sit; Nam ut rectè Sapiens Proverb. c. 9. v. 13. *Quis hominum poterit scire consilium Dei, aut quis poterit cogitare, quid velit Deus, cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ.* Sapiens se spe firmat, fiducia animat, mentem toto conatu ad bonorum in æterna beatitudine consequendorum excellentiam erigit; Nam ut rectè Euripedes; ἐν ἐλπύζειν χρὴ τοὺς σόφους ἔχειν βίον; *Sapientibus vita spe confirmanda.* Undè primo abacus ille coronâ, quæ ex angulo dependet, signatur; corona, victoriæ symbolum est, quâ non potitur, nisi qui legitimè teste *Apostolo*, certaverit; potietur autem eâ, qui vitam juxta symbolorum paulò antè expositorum documenta rectè & sapienter, quicunque tandem ille fuerit Regnorum dominator, transegerit; juxta illud Apostoli: *Cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex.* Hinc in catacumbis Romanis vix sepulchrum videas, cui coronæ non appictæ spectentur, queis veteres Christiani sepulcra Martyrum adeuntes eorum ex hoc Mundo exitum victoriâ & triumpho gloriosum indicabant. Quod & in hoc abaco scitè sanè innuit hæc epigraphe SPE FINIS. id est, coronæ; *finis* enim *coronat opus*, uti dici solet, & victoria sine laboribus & pugnis obtineri non potest; unde hæc epigraphe SPE FINIS, haud incongruè quadrato seu cubo inscripta videtur, ut significaretur, spem sapientis non instabilem & fluctuantem, sed firmam solidamque esse debere, cujus quadratum sive cubus apud omnes emblematicæ doctrinæ Magistros symbolum reperitur; siquidem *spe finis* victoriæ, gloriæ, spoliorumque, posthabito omni vitæ periculo Milites se pugnis & atrocissimis præliis committunt; Mercatores ultimos Mundi ter-

terminos adeuntes feris Oceani gurgitibus *ſpe finis*, divitiarum accumulandarum cum vitæ bonorumque jactura, ſeſe exponunt; Quid non agunt ambitioſi tumoris æſtro perciti, ut *ſpe finis* honorum dignitatumque titulos conſequantur; Quid libidinis monſtra, ut *ſpe finis* rei amatæ pulchritudine potiantur. Aliter *ſpe finis* laborant Sapientes, oculis mentis in æternorum bonorum fœlicitatem conjectis, non in tranſitoriis, caducis, perituriſque Mundi voluptatibus cor ſuum figunt, ſed *ſpe finis*, ſeu coronæ beatæ immortalitatis, quæ totius ſapientiæ, quam unicè in vita colunt, meta & ultimus terminus eſt, mentem in omnibus operibus ſuis erectam habent; hanc contemplantur perpetuo, hanc unicum laborum exanthlatorum bravium exſpectant.

Atque hoc eſt, quod *Author* hâc inſcriptione indicare voluit. Atque adeò aliud nihil, niſi primo bonum publicum & Regni fœlicitatem per ſapientiæ ſtudium acquiſitam *ſpe finis* ſignat: quam ego per acroſtychidis luſum ità interpretor.

SPE FINIS.

Quæ eſt

Sapientiæ	*Partæ*	*Eductio*
Salutis	*Patriæ*	*Erectio*
Supernæ	*Pacis*	*Electio*
Salutis	*Publicæ*	*Exaltatio*
Semitæ	*Pacis æternæ*	*Exoptatio*
Secularis	*Perturbationis*	*Evitatio*
Scelerum	*Publicorum*	*Exterminatio*
Supracœleſtis	*Paradiſi*	*Exſpectatio*
Splendoris	*Patriæ Cœleſtis*	*Excellentia.*

FINIS.

CAPUT VII.

Privata præcepta Principi præſcripta.

HOnoratus poſtquam ideales ſuos conceptus in præcedentibus expoſuiſſet, modò ex magni nominis Authoribus præcepta, ſeu monita, quæ ad privatam Principis cujuſpiam perſonam inſtruendam pertinent, præſcribit; & ſunt, quæ ſequuntur.

Auguſti *Cæſaris dictamina.*

Auguſtum Cæſarem tres de Regno Libros ſcripſiſſe *Dion* tradit: In his primum præceptum Regi, ut *Deos colat atque veneretur*: quos ſi quis impunè præterire poſſe putat, is eos aut pravos, aut ſtultos opinatur. Deinde *homines curet atque amet*, ſi & ipſe redamari cupiat. Nam veriſimile non eſt nec natura patitur, diligentem non diligi, cum videamus canes equosque, magiſtros, curatoresque ſuos circumludere, eiſque blandiri. Poſt hæc *labores amplectatur*, *ſpernatque voluptatem*, quæ inter cœtera mala poſſidentem ſe non diù perfrui ſinit. At labor diutius laborantem ſuſtinet atque adjuvat. *Milites Commilitones appellet*, hominumque ſe magis patrem, & paſtorem, quam Dominum vocet. *Domini appellationem non ſolum inter liberos, ſed etiam inter ſervos fugiendam cenſeat. Seſe magis multitudinis naturæ, quam ſuæ accommodet.* Præterea *liberalitate præditus exiſtat*, nec vereatur benignè faciendo ſibi defuturum aliquid: cum ea ſit conditio donantis, ut magis gaudeat, quam qui accipit. Præter omnia ſit *veritatis ac ſimplicitatis amicus*, eamque uti regiam virtutem conſectetur. *Aſtutiam verò ac fraudem, uti ſervilia putet*: Nam vilia animalia, ea potiſſimè ſunt, quæ inſidiantur. *Laborantium circa ſe hominum præſertim militum rationem habeat. Ad bellum omni tempore paratus exiſtat*; ſic enim ipſius in ſua magis fuerit poteſtate.

Plato

Plato in Critone Regnum probat unum totius orbis ad Dei similitudinem, ità tamen, ut in aliis locis dicat. Senatus authoritas ad consilium adhibeatur. Ratio, quoniam nulla essent bella, nulli tumultus, dum unus omnium potiretur. Debet & pastoris modo præesse: sicuti apud *Homerum* scribitur, qui vocat *Agamemnonem* ποιμένα λαῶν, id est, *pastorem populorum.* Nam & mitem, & ferè æqualem civibus se præbere debet, tantum justitiâ ac prudentiâ superiorem. Quod si quis reperitur hujusmodi, etiam si privatus sit, à Deo est Rex constitutus: Nam non populus causa gubernatoris sed contra gubernator causa populi fit. Prætereà uti bonus Musicus debet in Republica cives instituere, ut inter modestiam, fortitudinemque quandam servent mediocritatem, veluti acuti, gravisque nervi concentum simul commixtum, ac contemperatum, ut nè per nimiam modestiam imbelles adeò reddantur, ut quum opus fuerit, patriam viribus, & audaciâ non possint defendere, & ne rursus adeò audaces, ut pacis statum ferocitate perturbent. Plato.

Aristoteles in Politicis etiam ex omni Republica Monarchiam probare videtur, adhibito Senatu. Aristoteles.

Isocrates Orator vitam privatam ac principis duabus orationibus eleganter expressit, *ad Demonicum*, & *Nicoclem Regem.* Ex hac ultima hujusmodi sunt verba conversa: *Amicos tibi delige, non omnes, sed nec cum quibus voluptaria, sed optima Regni perficias. Tales præpone negotiis, quæ ipse non cognoscis, ut pro eis, quæ illi gerunt, sis redditurus rationem. Fidos puta non eos, qui tibi blandiuntur, sed qui castigant. Da sapientibus loquendi libertatem de his, quæ ipse ignoras. Discrimen habe eorum, qui tibi cum benevolentia obtemperant, plus quàm qui cum adulatione, ne plus improbi à te ferant, quàm boni. Ama eos homines non qui in publico cum timore obtemperant tibi, sed qui pri-* Isocrates.

vatim secum tuum magis animum, quàm fortunam admirantur. Sis exemplo modestiæ cæteris; Nam τὸ τῆς πολέως ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσι, id est, Principibus similis est mos civitatis. Quam Plato sententiam expressit: *Tales solent esse cives quales in Republica Principes.* Hos imitatus Epigrammatista:

Et, Domini mores Cæsarianus habet.

Prosequitur Isocrates: *pluris existima bonam famam præ multis divitiis.* Simile & huic Salomonicum: *Melius nomen bonum, quam divitiæ multæ.* Sallust. verò non longè ab his: *Divitiarum & formæ gloria fluxa atque fragilis est, virtus clara æternaque habetur.* Prosequitur etiam Isocrates: *Quæ dicis aut recipis te facturum, tanquam rem sacram observa. Amicos tibi benevolentiâ ac liberalitate para. Inimicos animi magnitudine subige ἡγεμὼν ἡδονῶν οὐκ ἀγόμενος ὑπ' αὐτῶν.* id est, *ducas non ducaris à voluptatibus. Ex omni Republic. meliora ad imitandum tibi delige. Nihil iratus facias. Peccata citra merita plecte.*

Sallustius.

Xenophon.

Xenophon. *Sunt qui putent, Principem sumptibus, & victu, & lautitiâ præstare oportere: ego potius eum & prudentiâ & diligentiâ laboreque cæteros antecellere debere existimo.* Idem: *præstat Regem gratiarum, quàm trophæorum hæreditatem relinquere.*

Diotimus.

Diotimus: *Tria Regi oportet esse: Religionem, judicium, & exercitum.* Primum, *ad se probandum*; secundum, *ad suos continendos*; Tertium, *ad hostes propulsandos.* Homerus duo præcipua tribuit Agamemnoni, hoc est; ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής.

Homerus.

Gessit utrumque bonus Rex, idem & in agmine fortis.

Quod carmen *Alexander Macedo* semper commemorare solebat.

Thales.

Thales. *Principis fœlicitas, ut senex secundum naturam in suo lectulo moriatur.* Anacharsis: *Si sapiens fuerit.* Cleobolus. *Si nihil his qui proximi sunt, credat.* Chilo: *Si non curaverit timeri.* Pyttacus: *Si ita Subditos disponat, ut timeant non ipsum, sed quæ sunt ex ipso.* Socrates: *Si sibi ipsi prius sciat imperare.* Solon: *Si Monarchiam Democratiæ proximam civibus reddat.* Thales. VII. *Sapientum dicta de Principe.*

Demetrius Phalareus hortari solebat *Ptolomæum Philadelphum*, ut libros plures de Regno conscriptos perlegeret, quod in ipsis plura reperiret, quorum amici Reges vererentur admonere. *Cæsar* quoque *Augustus*, huic simile teste *Tranquillo*, excogitavit. Ex omnibus enim Authoribus utriusque linguæ tantùm ea quæ ad Remp. administrandam pertinerent, excerpere solebat. Demetrius Phalareus.

Hæc quidem commemorasse non abs re fuerit, ut hi qui quoquo modo præsidentes hominibus deligunt, sciant, quantum piaculi admittant, quantumvè extremo judicio sint obnoxii, si libidini potius quàm conscientiæ servierint, quum non unum hominem, sed innumerabiles quandòque populos simul cum re Christiana præcipitent.

CAPUT VIII.

DECAS PARÆNETICA
Documentorum Politicorum

Quæ in expositi Numismatis *Symbolis implicitè continentur* , *& oretenus* Philippo II. & Carolo *ejus filio prælecta videntur ab* Honorato Joannio *illius Magistro.*

DOCUMENTUM I.

Regni alicujus diuturna pax & beatitudo semper suspecta esse debet.

ITa humanæ conditioni comparatum est, ut nihil sub sole firmum, nihil stabile, nihil diuturnum nulla tam exactis legibus pax firmata sit, quæ non tandem suæ patiatur beatitudinis naufragium. Docet hoc ipsum *Osiridis Ægyptiorum* Regnum, totius fœlicitatis exemplar, quod tandem à *Typhone* subactum, de summo fœlicitatis fastigio, in ultimam confusionem deductum fuisse, memorant historiæ; ubi enim summa sine metu pax, ibi necessariò securitas; ubi securitas, ibi liberior vivendi licentia; ubi hæc, ibi crescentibus longa pace bonis mox nascitur prosperitas, cujus comes luxus est; luxus invidiam, veluti lucem umbra sequitur; invidia, jurgia, diffidia, persecutiones ac bella movet; bella tandem, uti seditionibus & tumultibus intestinis omnia concutiunt, ita ultimum quoque Regno exterminium minitantur. *Typhon* exoritur, qui corpus *Osiridis* sive Regnum per seditiosorum hominum factiones, veluti in partes divisum, dum corpus unione suâ dissolvit, illud in pernitiosam multitudinem distractum, tandem in ruinam ducit, quam haud dubiè incurreret,

Ægypti regnum protypon regnandi.

Securitas socordiam in regno parat.

Typhon *allegoricè Tyrannus.*

reret, nisi *Isidis* providentiâ, obortis Regno procellis, maturè consuleretur; nisi per *Horum* conclamatis penè rebus, consilio & prudentiâ, media pararentur convenientia, atque sic Regnum inductâ temperie, suæ Harmoniæ, id est, *Horo*, restitueretur. Intervenientibus in hujusmodi calamitatibus ut plurimum spe & metu, amore & odio, sicut in calamitate acerbissima, tanquam in fundo *Pandoræ* pyxidis subindè insit ardentissimus spei vigor. Nam uti infortunæ maximis blandimentis, rerumque uberrimo statu summus est metus, majori interdum afficiens cruciatu, quàm vel ex possessi perditione dolor afficiat; ità ferè extremum gaudii luctus occupat, & à luctus acerrimi puncto, fœlicitatis auspicia reducuntur.

Isis prudentia principiis.

Horus *mundus politicus.*

DOCUMENTUM II.

Regni alicujus fœlicitas in harmonico consistit Dominatoris temperamento, sine quo non nisi ruinam Regni timere debet.

Porrò tam diù Respublica harmonicum statum conservat, quamdiù membra capiti, hoc est, subditi Principi, perfectâ concordiâ & pace fuerint confœderata. Tota verò harmonia Imperii, & Reipublicæ mox destruitur, ubi diffidentia, dissidiumque, ubi Religionis mutatio, & animorum contra Principem factiones fuerint exortæ. Si præstereà Princeps quoque in Tyrannum degeneret, subditorum bonum non quærat, si moribus & inclinationi subditorum non condescendat, si luxu, superbiâ & avaritiâ diffluat; si justitia seposita, omnia promiscue, & impunita quadam peccandi licentia confundantur; ubi non verè vivitur, ubi quisque suo emolumento bonum metitur publicum; ubi salutem propriam alterius duntaxat excidio meditatur, ubi omnis justitia torpet,

Diffidia regnum destruunt.

Pessimi principis signa.

pet, omnis ordo & disciplina discerpitur, fides abrumpitur, laxatur pietas omnis, ubi erga proximum quemque humanitas plusquam barbarica feritate refrixerit; dum enim unius Reipublicæ membrum, alterum alteri non compatitur, marcescit totum, atque in tabum diffluit, & sicuti corpus harmonicum mox destruitur, ubi vehemens humorum discrasia suas habenas laxaverit, ità Respublica ubi injuria Regum, morumque pessimorum consuetudo insurrexerit; contrà, uti corpus per animam perficitur, ità Respublica per Religionem (loquor autem hîc de verâ illâ, & solùm salutiferâ Religione Orthodoxâ Catholicâ.) Nam uti anima est tota in toto, & tota in quâlibet parte, ità ad harmoniam Reipublicæ conservandam, Religio una; uni ab omnibus fidei articuli, quos credant, tenendi & observandi sunt; sine quâ Religione, nec Princeps suum officium, nec subditi faciunt, sine eâ nulla Societas, quia nulla fides; non justitia, non virtus, sed fraus, licentia, protervitas, & uno verbo, hominum rerumque omnium nascitur confusio; & quemadmodum inter animam & corpus, ità inter Regem & subditos inter Principem & populum, summa debet esse conspiratio, sine qua meritò totius civitatis fundamenta, veluti periculoso fulmine discinduntur. Nam quod Regnum tutum, cujus custos populi metus est? quæ civitas salva, in qua multitudo vi & armis suppressa vivit? ut igitur Respublica perfectè sibi consonet, tritonus tollendus, evitandus tritonus cum diapente, diatessaron cum semitonio aut ditono prorsus eradicanda, diapason cum diatessaron, similiaque maximæ dissonantiæ monstra omnibus modis fugienda, hoc est, dissidia, tumultus, morum pessimorum vigor, dictæ Religionis in varias hæreses discissio, haud quaquam permittenda; fuerunt enim hæc nullo non tempore, maxima ingentium cala-

Harmonia necessaria est.

Tertia major.

Juxta lyræ concinnatione chordæ politicæ concinnandæ sunt.

calamitatum, eversionisque Regnorum Imperiorumque seminaria.

DOCUMENTUM III.

Ad Regni fœlicitatem procurandam, vitiorum morumqe pessimorum Typhonia hydra ità supprimenda, ut tamen debita cura & vigilantia Regno non præjudicet.

Sub spe metuque, id genus alia multa conversionis seminaria in extremorum alterutro sæpius occultantur; nam & peccatis gravissimis, pœnitudo summa succedit; rebus præclarè gestis, ut plurimùm fastus & insolentia vel oblivio sui; urget unius gloriam alienus livor, infortunium levat commiseratio; egestati ingenium favet atque industria; opulentiæ inquieta sollicitudo, assistit stultitiæ summa securitas; doctrinæ vel sapientiæ, periculum multiplex, & ærumnarum seges. Atque hoc est, quod *Isis Typhonem*, *Hori* fortitudine captum, non undequaque liberum dimisit, sed detinuit ad cautelam, tanquam curæ & vigilantiæ in Regno administrando incitamentum. *Typhone* enim prorsus extincto, Regnum socordia civium veluti concussum, suapte mole cadere necesse foret; sat Regni persecutio est; calcaria ad providè in omnibus vigilanterque agendum, sunt occultæ hostium machinationes, quibus fit, ut Regnum tandem pristino vigori restitutum consistat.

Fastus & insolentia impediunt regnum bonum.

Sub fabula Isidis, Typhonis *&* Hori *pulchrè explicantur.*

Verùm hanc fabulam *Osiridis* & *Typhonis* sub personâ *Jovis* & *Typhonis* exhibentes Poetæ, ad politicas considerationes hoc pacto traducunt. *Juno* indignata, quod *Juppiter Palladem* genuisset ex se, sine adjutorio suo, Deos omnes Deasque precibus fatigasse dicitur, ut *Pallas* sine *Jove* partum quoque ederet: victâ itaque importunitate *Junonis*, terram concussit, ex quo motu *Typhon* natus est, monstrum ingens

Traductio ad Poëticam mythologiam.

& horrendum qui & mox ſerpenti, uti belluini ejuſdem mores ferebant, ad alendum nutritio datus eſt; poſtquam adoleviſſet, bellum *Jovi* movit, in quo & ſuperatus victuſque in poteſtatem *Typhonis* venit, qui & eum in humeros ſublatum in regionem obſcuram, deſertamque tranſportavit, ibidemque nervis manuum & pedum conciſis, mutilum mancumque reliquit. *Mercurius* autem nervos *Typhoni* ſuffuratos *Jovi* reſtituit. *Juppiter* vigori priſtino reſtitutus, Belluam rurſus aggreſſus fulmine verberavit; ex cujus ſanguine ſerpentes nati feruntur: tum demùm ruentem, fugientemque, *Æthnam* ſuper eum jaculatus, monte oppreſſit. Hanc fabulam aptè ſanè variæ fortunæ Regum & viciſſitudini applicant. Reges enim Regnis ſuis non ſecùs ac *Juppiter Junoni*, matrimonii vinculis juncti rectè cenſentur. Sed hæc fuſius in ſequenti documento declaremus.

DOCUMENTUM IV.

Avaritia uti Regibus ad tyrannidem viam ſternit, ità maximè abominanda eſt.

Proprio arbitrio Rex non debet decernere res.

Sed accidit nonnunquam, ut imperandi conſuetudine depravati, & in tyrannidem vergentes, omnia ad ſe trahant, & contempto Ordinum & Senatus ſui conſenſu, ex ſeſe pariant: id eſt, ex arbitrio proprio & imperio mero cuncta adminiſtrent; id populi ſubindè ægrè ferentes, & ipſi moliuntur caput aliquod rerum ex ſeſe creare & extollere. Ea res ex occultâ ſollicitatione nobilium & procerum ferè initia ſumit, quibus convenientibus, dùm populi ſollicitatio tentatur, ex ea tumor quidam rerum (per *Typhonis* infantiam ſignificatus) ſequitur. Atque iſte rerum ſtatus ab inſita plebis pravitate & natura maligna (ſerpente Regibus infeſtiſſimo)

Quid per Serpentem caput erigentem?

mo) nutricatur. Defectione autem viribus coalitâ, postremò res in apertam rebellionem erumpit; quæ quia infinita mala & Regibus & populis infligit, sub dirâ illius *Typhonis* effigie repræsentatur, in quâ centum capita, ob divisas potestates; ora flammantia, ob incendia; anguium cingula, ob pestilentias (præsertim in obsidionibus) manus ferreæ, ob cædes; ungues aquilini, ob rapinas; corpus plumis contectum, ob perpetuos rumores, & nuncios, & trepidationes, & hujusmodi. Atque interdum rebelliones istæ tam prævalidæ sunt, ut Reges cogantur, tanquam à rebellibus transportati, relictis Regni sedibus, & urbibus primariis, vires contrahere, & in remotam aliquam & obscuram provinciam ditionis suæ se recipere, nervis, & pecuniarum, & Majestatis accisis: Sed tamen non ità multò post fortunam prudenter tolerantes, virtute & industriâ *Mercurii* nervos recipiunt, hoc est, affabiles facti, & per edicta prudentia, & sermones benignos, reconciliatis subditorum animis, & voluntatibus, subindè alacritatem ad impensas conferendas, & novum auctoritatis vigorem excitant. Nihilominùs prudentes & cauti aleam fortunæ tentare plerumque nolunt, & à pugnâ abstinent, sed tamen operam dant, ut aliquo facinore memorabili existimationem rebellium frangant. Quod si ex voto succedat, illi vulneris accepti conscii, & rerum suarum trepidi, primò ad fractas & inanes minas veluti serpentûm sibilos se vertunt. Deindè rebus desperatis fugam capessunt. Atque tùm demùm, postquam ruere incipiunt, tutum tempestivumque Regibus est, copiis & universa mole Regni, tanquam *Æthnæ* monte, eos persequi & opprimere.

Typhonis *descriptio.*

In adversis quomodo Rex se gerere debeat.

DOCUMENTUM V.

Ubi honoris ambitio & invidia dominantur, ibi Regnum subsistere non potest.

Ex his patet, omnes qualescunque tandem illi sint status, mutationibus obnoxios esse; uti enim summæ contrarietati expositi sunt, ità continuo quoque rancore, æmulatione, invidiâ, suspicione, & ambitione laborant, continuis ardent odiis, insidiis, proditionibus, bellis, offensis; inibi destructio alterius, cedit in augmentum & conservationem propriam; instrumenta, ex quibus construuntur stabilimenta quietis, ità sunt subtilia, ità delicata; ut, dum variis subjiciuntur eventibus, dum occultis causarum catenis connexa sunt, periculosis ad hæc improvisisque occasionibus substant, fieri non possit, ut non varias humanæ conditionis sortes experiantur. Quantas Rerumpublicarum mutationes, quot Regnorum eversiones, Imperiorum destructiones, Monarchiarum ruinas novimus, accidisse? Quis Principum adeò fœlix est, ut discordias, & τεχνάσματα vicinorum Principum, insidias remotorum evadat? quis à factionibus Potentum, à conjurationibus subditorum, à perniciosissimis populi seditionibus, à discordiis cognatorum, ab infidelitate gubernatorum Regni, à perfidiâ Principum militiæ, ab ipsorum militum rebellione, ab invasione exterarum & barbararum gentium inundatione se immunem exhibeat? Si potentiâ, robore munitus fuerit, plures contra se veluti facto agmine, concitabit; si inferior, exteri Principes in auxiliares manus invocati, demptâ libertate mox eum sui juris subjicient; si debilis vel primo ictu convulsus, viribusque potentiorum

Mala quæ ex rancore & æmulatione regno accidunt.

Exempla.

tiorum in ultimum calamitatis barathrum præcipitatus, omnium bonorum jacturam faciet. Solus itaque is beati titulo existimabitur Princeps, qui bonitate causæ fretus, justitiâ armatus, religionis ardente zelo impulsus, summâ intentionis sinceritate & rectitudine ab omni passionis impetu liber & solutus administrârit. Hoc pacto, hisce mediis *Isis* infirma cæteroquin ac imbecillis fæmina, Gygantæam *Typhonis* immanitatem, Titanumque atrocissimas machinationes elusit, prostravit, ac Regnum penè extinctum suæ integritati restituit.

Quomodo se Princeps contrà dicta mala gerere debeat.

DOCUMENTUM VI.

Quomodo & quibus mediis Regnum tum juxta veterum Sapientum Ægyptiorum, *tùm & Christianæ politicæ Leges perfectè stabiliri possit, & in suâ integritate conservari.*

Ægyptii profundissimis animi contemplationibus assueti cum admirandum quendam rerum ordinem in trium Mundorum, Archetypi, Angelici, & Sensibilis hujus Mundi ex astrorum orbibus, & elementorum quaternione constituti seriebus elucescentem adverterent, illud ceu unicum & oportunum politicæ gubernationis exemplar ob oculos sibi propositum crediderunt. Supremum enim omnium Numinnm Numen, Archetypus, inquam, seu Idealis Mundus, dum universum tantâ Legum æquitate gubernat, tantâ providentiâ disponit, tanto amore & benignitate conservat; quid aliud nobis exhibet nisi veluti quoddam Monarchici status absolutissimum exemplar? Quid Genialis, sive Angelicus in tot classes distributus, in tam varia munia & ministeria distinctus, tam admirabili Ordinum dispositione con-

Cœlestes orbita regni constituendi exemplar.

Mirus ordo quo Deus mundum gubernat.

conſpicuus; in quo tametſi varii atque diſparati dominii & ſubjectionis gradus ſint, omnes tamen hoc unum ſatagere videntur, ut omnes unâ voluntate, & ſcopo concatenati, in univerſi conſervationem conſpirent. Quid, inquam, aliud nobis hoc ipſo, niſi Ariſtocraticæ politiæ ſtatus deſignatur? cujus tota fœlicitas eſt unio & concordia optimatum; ſtabilimentum ejus, boni communis in ſingulis cura & amor: Quid denique ſenſibilis hæc Mundi Machina ex aſtrorum orbitis, elementorumque corruptibilium mobili & inſtabili miſcellâ compoſita, aliud nobis, niſi Democratici ſtatus, ſeu plebæi dominii ſtatum proponit, tantò periculoſiorem, quantò majori mutationi, & factioſorum hominum turbationi magis eum obnoxium videmus. *Ægyptii* itaque hæc attentiùs conſiderantes, illum non immeritò ſtatum conſervationi aptiorem cenſuerunt, qui Archetypæ Monarchiæ ſimilior, & mutationibus minùs obnoxius foret; in quâ cum Angelici Spiritus unius Monarchæ ſummi rerum Authoris nutui pareant, horum verò ſingulæ rerum Creatarum in hoc ſenſibili Mundo claſſes, abſoluto & perfecto dominio ſubjiciantur; ſummo ſtudio incumbebant, ut ad hanc Monarchici ſtatus, veluti ad exemplar quoddam ſuam adornarent Monarchiam.

Ægyptii *juxtà Monarchiam cœleſtem & elementarem conſtituebant.*

DOCUMENTUM VII.

Juxtà humani corporis membrorum unionem harmonicè accommodanda Reipublicæ Regnorumque adminiſtratio.

Quemadmodum enim in uno corpore phyſico, membrorum concordia & colligatione, actiones ſuas harmonicas mens exerit & perficit, unoque ſpiritu, eadem membra colligat; haud ſecùs unum Imperium dùm poteſtate unius, vel pluri-

plurium unitorum in Republicâ regit, imperat, cuique providet, leges dicit, firmat concordiam, humanæque ſocietati neceſſaria exequitur, communicat commercia, actiones & amicitias convenientibus præceptis, quæ vel natura, vel neceſſitas ſuadet, inviolata conſervat; pulcherrimam in hoc Mundo politico, Mundo utrique paulò antè deſcripto prorſùs analogo, harmoniam deducit; & ſicuti in fidibus, & tibiis atque cantu ipſo concentus eſt quidam tenendus ex diſtinctis ſonis, quem immutatum ac diſcrepantem aures eruditæ ferre non poſſunt, iisque concentus ex diſſimillimarum vocum moderatione, concors tamen efficitur & congruens; ità ex ſummis, infimis, mediis, interjectis ordinibus ac ſonis, moderatâ ratione civitas conſenſu diſſimillimorum conſiſtit; & quæ harmonia à Muſicis dicitur in cantu, ea eſt in civitate, ſeu Republicâ, concordia, arctiſſimum atque optimum omni Republica incolumitatis vinculum, quod ſine juſtitiâ nullo pacto eſſe poteſt: juſtitia autem, niſi ab authoritate alicujus, qui ſupremam habeat poteſtatem, dependeat, ſuum effectum conſequi non poteſt. Quot verò Reipublicæ ſunt ſpecies, tot debent eſſe ſupremæ poteſtates, in unaquaque una, ſicuti in unoquoque corpore phyſico una, quæ imperat anima, una vitalium operationum, per totum corpus diffuſarum moderatrix, non duæ; in Mundo unus Deus, qui ineffabili ſua providentia omnia in eo, concentu moderatur & dirigit; duas autem in Republicâ poteſtates eſſe ſupremas, æquali potentiâ & imperio res adminiſtrantes, fieri non poteſt; cum ſupremum in ſuo ordine, priorem non admittat, niſi ſubordinetur ad aliquid; ſi duas conſtituas, jam diſſonantia politici corporis in foribus eſt, dum civili corpore diviſo, ex unâ duæ, ut ſint Reſpublicæ, neceſſe ſit. Nec obſtat ſupremam poteſtatem adminiſtratores, diſtributoreſque ad-

Harmonia politica quomodo diſponenda.

Sicuti corpus regit una anima, ita politicum corpus unum caput.

Ariſtocratia.

admittere plures; hi enim non ſupremam, ſed unam omnes, ut in Ariſtocratiâ atque Democratiâ fit, habent poteſtatem; In Monarchiâ verò penes unum rerum omnium poteſtas eſt, à quo reliqui, qui ſub eo Rempublicam, Principatum, vel Regnum per partes ſibi creditas moderantur, pendent; ſuamque Rex per præpoſitorum miniſteria, non ſecus ac vis animæ per totum corpus diffuſaque membra, veluti per inſtrumenta quædam, ſuam exercet authoritatem; ſicuti harmonia in hoc unico conſiſtit, ut una chorda aut fiſtula ſemper gravius aut acutius, & acutius διαλόνως ſive tonatim ſonet, ex quarum denique artificioſo Symphoniſmo intenta melodia naſcatur.

Monarchia.

DOCUMENTUM VIII.

Juxta partium in Mundano Syſtemate unionem & concordiam Regni adaptanda eſt adminiſtratio.

Hinc ſummus ille rerum *Harmoſta*, mox ac magnum illud Mundi ſyſtema harmonicum ineffabili quâdam Regiſtrorum varietate condidiſſet, veluti Archichoragus, ſingulis quibuſque creaturis, cœlis, elementis, animalibus, arboribus, frondibus, & fluminibus, reliquiſque, quæ fecit, operibus, proprios ſui generis principes & choragos conſtituit. Spectamus hujus rei neceſſitatem in omnibus penè rerum naturalium claſſibus; Homo dum naſcitur, ne pereat, alio, qui ipſum dirigat, indiget; omnia animalia unus regit homo; hominem ipſum in eo divinior pars anima, in ipſa anima duæ partes, iraſcibilis & concupiſcibilis rationis dictamini ſubjici debent. Inter membra corporis, unum eſt præcipuum cujus arbitrio omnia reliqua moventur, ſive illud ſit caput, ſive ut alii, cerebro cognatum cor: hoc pacto Angelis Angelum princi-

Deus O. M. *ſingulis partibus mundi ſuos præfecit miniſtros.*

Ordo à ſupremis ad infima.

principem, Spiritibus ſpiritum, ſideribus Sidus, Dœmonem Dœmonibus, avibus avem, beſtiam beſtiis, ſerpentem ſerpentibus, piſcem piſcibus, hominibus præfecit hominem, qui eſt verbum Incarnatum *Chriſtus* JESUS. Sitque adeò imperare, regere, ſubjici, regi, & gubernari juris Naturæ, divinoque & humano gentium, & civili prorſus conſentaneum. Certè cum mira hæc Mundi diverſitas ex quatuor elementis, contrariarum qualitatum corporaliumque rerum ſubſtantiis conſtet, niſi is certâ ſubordinationis harmoniâ & ſymmetriâ colligaretur, certiſque legibus ſubjectionis regiminiſque temperaretur, pulcherrimum Mundi harmonicum corpus brevi conſumi, neceſſe foret; nec enim poſſent partes tam diverſæ in eo perſeverare, ſi ſingulæ per ſe promiſcuo & indifferenti regimine opera ſua perficerent, quin poteſtas poteſtati æquali occurrens, perpetuâ diſcordiâ & irreconciliabili diſſidio omnia poſſideret, alienaque quæ regere non novit, nec conveniunt, in ſuam perniciem uſurparet. *Disharmonia vitanda.*

DOCUMENTUM IX.

Juxtà Syſtema Hierarchicum ordo in Regni adminiſtratione conſtituendus eſt.

Ordo itàque in omnibus neceſſarius eſt, ut pulchrè *Bonifacius* relatus à *Gratiano* : ab hoc, inquit, diſpenſationis divinæ conſilio, gradus diverſos & ordines conſtituit eſſe diſtinctos, ut dum reverentiam minores potentioribus exhiberent, & potentes minoribus dilectionem impenderent; vera concordia fieret, & ex diverſitate contextio, & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum. Neq; enim univerſitas aliâ poterat ratione ſubſiſtere, niſi hujuſmodi magnus eam differentiæ ordo ſervaret: quia verò quæque creatura in unâ eâdemq; quali- *Concordia rerum ex ordine.*

tate gubernari, vel vivere non poteſt, cœleſtium militiarum exemplum nos inſtruit, quia dùm ſunt Angeli, ſunt & Archangeli, qui quidem non ſunt æquales, ſed in poteſtate & ordine, ſicuti notum, differt alter ab altero: ſicuti enim, ut ſuprà quoque dictum eſt, ex diverſi toni fidibus, melodia naſcitur ſuaviſſima, ità Societas in Republica imperantium & obedientium; divitum, pauperum; nobilium, plebejorum; doctorum, artificum, & id genus diverſorum graduum, perſonarum, ſtatuum, efficitur pulcher quidam concentus, concordia laudabilis, fœlix, & penè divina. Quod enim uni voci deeſt, ex alia ſuppletur, & quod uni deeſt, ab alia communicatur; neque enim bona harmonia naſci poteſt ex unius toni chordis, vel ex inſtrumento, cujus omnes in uniſonum extenſæ ſunt fides. Ità Reſpublica conſiſtere minimè poſſet, ſi omnes eſſent æquales; apparet harmonica hæc æqualitas ex ipſis diverſis ſtatibus, in quibus Divina providentia homines conſtituit, dùm alium ſummum ſapientiæ apicem attingere; alium omni virtutum genere refertum; alium nullo animi ornamento præditum eſſe: alium item ad ſummum dignitatis apicem, alium ad incitas & infimam paupertatem depreſſum, alium abundare, egere alium, alium divitem, pauperem alium, alium perpetuis deliciis opumque affluentiâ gaudere, alium perpetuis laboribus vitam miſerabilem agere videmus. Cur itaque Bonitas Dei non omnes æqualis conditionis fecit? Hanc, inquam, mortalium ſortem nobis objiciunt ii, qui omnem providentiam impiè negantes, omnia caſu evenire arbitrantur; Quæro ego ex ipſis contrà. Cur ipſe Opifex non fecerit omnia animalia Angelos, aut omnes planetas Solem, ſive omnia membra oculos? Si enim omnes artus eſſent oculi, ubi manus, ubi pedes, ubi os, ſtomachus, aliaque membra corpori neceſſaria? Et ſi omnes pla-

Concentus rerum ex ordine & concordiâ.

Æqualitas in Monarchico ſtatu non admittenda.

planetæ *Sol*, ubi *Luna*, suscipiens siderum genituram, ut nobis partum edat? ubi *Mars* roborans, *Juppiter* æquans, *Mercurius* acuens, *Saturnus* consolidans, *Venus* amore connectens? Et si omnia animalia Angeli, ubi homo peculiaris imago Dei? ubi equi ipsum portantes? ubi boves & oves humani victus ministri, imò cibus? ubi animalia & jumenta, quæ ad Mundi ornatum, & hominis servitium producta sunt? Sicuti igitur non est consonantia, si quilibet nervus instrumenti esset Nete, aut hypate, Mese aut paramese, vel quoddam hujusmodi ἰσόφωνον, cum ex paribus disparibusque chordis aut vocibus, prout harmonia Mundi requirit, consonantia generetur; si enim omnes Doctores, Sapientes, Principes, divites essent, Mundum perire necesse foret. In hac igitur diversitate ingeniorum, professionum, in hoc diverso fortunæ jactu politici Mundi symphonismus primariò consistit, & sicut in humani corporis structurâ, diversa membra diversis officiis destinata in bonum unum, bonamque conservationem individui conspirant, ità & diversa politici Mundi membra in Reipublicæ salutem, concordiæque conservationem conspirare debent; Quocirca totius humani generis pulchritudo in individuorum varietate est, quæ diversissima summus Moderator, in unius mystici corporis, sub *Christo* θεανθρώπῳ, harmoniam traxit. Quæ consonantia & Mundi, & politici corporis tantâ elegantiâ ac suavitate conducta est, ut nulla perfectior inveniri queat.

Mundi pulchritudo in individuorum varietate consistit.

His igitur naturâ differentibus, assignata sunt dona varia; unicuique juxtà propriam virtutem & dispositionem, quibus etiam præmia redduntur secundum opera ipsorum, proportione geometricâ, ut quæ sit proportio munerum ad munera, & meritorum ad merita, eadem sit proportio præmiorum ad præmia; atque hac proportione non Deus duntaxat red-

Proportione Geometricâ Princeps præmia distribuere debet.

det ſingulis præmia, ſed & Reſpublica civilis; quæ Mundani, imò Archetypi Mundi imago quædam eſt, gubernationem ſuam inſtituit.

DOCUMENTUM X.

Forma Regnum adminiſtrandi ab Ægyptiis *uſurpata.*

Quoniam verò, ut ad *Ægyptios* revertamur, maximi in benè beatèque inſtituendæ Monarchiæ ratione, momenti eſt, Archetypam rationem continuò ob oculos poſitam expendere, atque hinc juxtà intentam analogiam corpus politicum formare & elaborare. *Ægyptii* hujus tam divinæ artis minimè ignari, ſtatim à primis naſcentis imperii incunabulis, univerſam *Ægypti* Monarchiam, ad totius univerſi normam & ideam, in certos quoſdam Nomos, ſeu curias aut Præfecturas myſticâ quâdam & arcanâ ratione, uti in præcedentibus dictum eſt, diviſerunt; quibus ſingulis totidem ex Optimatibus Sacerdotes, religione & Sapientiâ conſpicuos, qui à nutu, & arbitrio Regis Monarchæ dependerent, præfecerunt; quorum officium erat, populum, cui præerant, in cultu Deorum inſtruere, ſacrificiorum ritus & cæremonias in Geniorum, qui Præfecturis præerant, placatione, ſine quâ Regnum conſiſtere non poſſet, inviolabili vigore ſervandas edocere; ſummo rigore in mores degeneres animadvertere; milites ad patriæ defenſionem; agricolas ad agrorum camporumque humanæ vitæ perneceſſariam culturam, opifices ad civitatum templorumque ornatum, ad civili denique neceſſitati, pro artis unicuique propriæ conditione, ſubveniendum excitare; omnes eos, qui rem ſuam præclarius egiſſent, oblatis præmiis honorare; denique quotannis Regi de cunctis gubernationi eorum ſubjectis ritè adminiſtratis ratio-

Monarchiam ſuam quomodo diſponerent Ægyptii.

nem

nem reddere. Sic fiebat, ut Regnum Sacerdotum operâ, quibus ſolis ad Regni ſucceſſionem aditus eſſet, ſummo amoris affectu, unanimiq; omnium conſpiratione adminiſtratum, in perpetuo vigore conſiſteret. Porrò uniuscujuſque Nomi præſidem Genium cognoſcere & explorare diſcebant; quem cognitum, per rerum ſpecies ei analogas, ſacrarumque ſculpturarum apparatum, ità ſe flectere poſſe credebant, u tdum particulari inclinatione in commiſſi ſibi Nomi curam & tutelam ſeſe impendit, Regnum non tam humanâ, quam Deorum immortalium providentiâ adminiſtratum, ſine ullo externæ invaſionis metu, ſeipſo conſiſteret; adeòque non privata tantum ſingulorum Nomorum Templa, ſed tota *Ægyptus* ſtatuis ſupernarum mentium conſpicuis, veluti totidem aris, Archetypi & Genialis Mundi Templum exactiſſimè exhiberet; in quibus continuis ſacrificiis, hymnis, precibuſque pro ſalute patriæ, & pro communium calamitatum procellis avertendis Numina ſollicitabantur; ſiquidem nihil religione habebant antiquius, nulla res ardentius in ſacris libris iis inculcabatur; quâ ſtante, ſtare Regnum, Genios naturali amore ad id conſervandum ſuccurrere; quâ per improbos mores vacillante Regnum diù conſiſtere non poſſe, atque adeò Genios Regni ſibi commiſſi tutelam curamque prorſus deſerere opinabantur; quo facto, quid Regnum Geniorum præſidio deſtitutum, aliud, niſi ultimum exterminium exſpectare poterat. Si itàque *Ægyptii* etiamſi veræ fidei lumine deſtituti in religionis negotio tamen tam ſolliciti ad regnum conſervandum fuerint, quid Monarcham Chriſtianum deceat, indigitârunt.

Amore defendenda patria laborare debent.

Cultus DEI *& religionis amor.*

Patet hinc, horrendarum nullo non tempore in Imperiorum ſtatuumque mutatione cataſtropharum cauſa. Nonne Rex homo eſt cœteris hominibus ſimilis? Videmus tamen omnes ei ſe ſummâ reverentiâ & timore ſubjicere, quod qui-

Omnia ſubjiciuntur homini.

dem fieri nullâ ratione posset, nisi Deus illi timoris sui characterem impressisset, quo Principi signato evectoque, cœteri timore quodam reverentiali, & occultâ quadam vi compulsi subsint. Quod totum per principatuum illorum, supremorum Principum ordinem exequitur. Quod si verò per indignam, sceleribusque contaminatam vitam sibi Reges, Principesque tùm Dei, tum Principatuum influxui obicem posuerint, eccè protinus, veluti per peccata publica deleto in Principe charactere timoris Dei, populus à consono in dissonum deflectitur, rebelliones moventur, jugique Principis tanquam charactere timoris Dei indigni, fit abjectio: ut proindè mutationes Imperiorum, Regnorumque translationes, Principatuum, Rerumque publicarum extirpationes, aliam, quàm diximus, originem non habeant; Meminerit igitur Princeps ità vitam suam instituere, ità justitiam & pietatem colere, ut Principatus sive præsides Archangelos semper sibi propitios inveniat; utpote, sine quorum perpetua tutelâ & assistentiâ nec Regnum, nec Regnator subsistere queant. Eadem de causa Deus animalibus etiam ferocissimis characterem amoris impressit, ut videlicet homini, propter quem condita erant, subessent, eique obedirent. Videmus debiliorem robore puerum, vel ingentem Elephantum, ferocissimumque Leonem manuducere, regere, verberibus, & quocunque voluerit imperiosè ducere; belluamque ei in omnibus obedire, eidem se in omnibus submittendo. Certè non aliâ de causa, nisi quod ordinis ratio præscribat, & quia homini character timoris Dei impressus, omnia eidem subesse cogit. Eadem in ordine animalium spectantur; quod enim unum animal aliud timeat, & si robore & magnitudine multò eo inferius, (ut elephas arietem, gallum Leo) causa est, quod sub præsidio sint ordinis altioris, cha-

Ruina regnorum unde.

Exhortatio ad Principes.

Character divinus homini impressus facit hominibus obedire animalia.

characteremque principatus gerant, quem inferiora naturali instinctu dum cognoscunt, reverentur; Vides igitur quàm omnia mirabili nexu conjuncta consonent. Quia verò principatus terrenus dissonus ex se est, & deformis, nisi consonus sit in seipso, & cum aliis, & per hanc consonantiam, decorem, & pulchritudinem acquirat; ideò superiorum Ministerium, Principi necessarium est, & hoc virtutum efficit ordo, quarum favore comparatâ constantiâ ac robore, fortes contrà vitiorum voluptatumque irritamenta efficimur. Sed ut & contrà has aëreas potestates invidiâ & malitiâ plenas prævaleamus, supercælestium Divinarumque Potestatum præsidium nobis necessarium est; ne etiam Mundanis affectibus præpediamur; sed illos appetitui rationali harmonicè subjicientes, dominemur nobis ipsis, Dominationum assistentia nobis erat necessaria. Omnium itaque inferiorum obtento Dominio, restat ut ad Deum conversi ipsi soli vacemus; quod fit, si memoriam supercœlestium, per Thronorum subsidium, retineamus, eademque Cherubicâ illustratione contemplemur, donec cognato tandem parentique summo, Monadi divinæ per ardorem Seraphicum uniamur; undè quemadmodum per Angelicos gradus Opifex rerum in nos suâ virtute descendit, sic & per eosdem ad ipsum, à quo processimus, redeamus, veluti per quosdam virtutum gradus, quorum primus Rationalis Naturæ gradus, per sensus nos conjungit Angelis, imaginatio Archangelis, timor virtutibus, Potestatibus dolor de peccatis, Ratio Principatibus, ut enim hæ spiritibus, ità Ratio sensibus & affectibus præest; amor Dominationibus, Thronis intellectus, Cherubinis intelligentia, Spes denique uniat Seraphinis; hi enim proximè conducunt ad Deum, qui est spes omnium finium terræ.

Virtutum studium Principi necessarium est.

Vides

Hierarchicus status ad Deum comparatus.

Vides igitur, ut Ministri hi ordines, *Harmostæ* summo Tribunali assistentes, ut fidi sint, omnia in consonantiam cum Principe eorum deducere satagunt; præveniunt enim conjuncti psallentibus, & ipsi ἁρμονιάζοντες tanquam cœlestis Odæi modulatores, omnes chordas Vocesque in summo illo Dei Monochordo adaptantes, ut illud reddant concinnum suavissimumque, ut si quæ sint inutiles fides, vel moduli dissentientes, eas abjiciant, rescindant, reprobentque, ne in Mundano, Cœlesti, vel humano polychordo aliquid dissonum reperiatur; gaudent itàque omnia movente Patre, teste *Dionysio*, à Deo siquidem moti movent orbem, & isti corpora nostra, cæteraque inferiora ad eam consonantiam disponunt, quam jubet ipse primus rerum omnium Motor.

CONSECTARIUM.

Pestis Politicorum statuum est atheismus.

Patet hinc vana quorundam de grege *Epicuri* porcorum præsumptio, qui pernicioso ejusdem dogmate, veluti temulenti atque in transversum acti, ad ἀπάθειαν quandam, Mortalium animos redigere satagebant; cum enim animadverterent duos esse præcipuos hujus Orbis Tyrannos atque carnifices, spem scilicet & metum, ut pacarent hominum mentes, jam omni excusso Numinis metu (cui dùm alligantur, putant quietas esse non posse) conati sunt rerum omnium, quæ quotidie spectarentur, naturales reddere rationes, atque ex uno cœlo per intermedias classes, fatorum necessitatem demonstrare; quibus ne assentiamur temerè, purioris philosophiæ Antistites monent; atque ipsa veritas, seu *Christi* viva doctrina præmonstrat. Quanquam ex abundanti ejusdem bonitatis sinu, illa etiam contestantur, quæ quidem sensibus obvia, præter tamen communem Naturæ cursum,

quàm

quàm rariſſimè fiunt. His enim oſtenditur, Deum penes ſe alium habere Ordinem providentiæ ſuæ nobis occultum, cui ſæpè conſentit Ordinis characteriſmus Mundanis rebus infuſus, ſæpè plurimum diſcrepat propter hominum neceſſitatem, atque ut Divinæ gloriæ Majeſtas libera, nullis Naturæ vinculis alligata, nullis circumſepta carceribus demonſtretur. Neque verò à bono ſummo præter bonum aliquid fieri, aut dimanare credibile eſt, cùm ſit circulus bonus, à bono in bonum perpetuò revolutus, etſi ea, quæ ſæpè obtingunt, pro meritis noſtris, mala & triſtia vulgus exiſtimet; Non inferunt Dii nobis injurias (ut *Jamblichus* ait) ſed juſta ſupplicia, quæ tamen finem optimum ſpectant, & multa nos latent peccata; quæ Deum minimè latent; Deus quoque quid juſtum ſit, aliter ſæpè perpendit, ad unam animam ſpectans; aliter ad totam cognationem animarum, & bonum univerſi.

Multa peccata Principum propter quæ Deus punit nos latent.

Undè nihil in hoc Mundo adeò fortuitum, ſive proſperum illud ſit, ſive adverſum videri poteſt, quod non in occultis Divinæ providentiæ penetralibus lateat reconditum; itàque neque ſubitaneæ mirandarum rerum cataſtrophæ, improviſi Principum caſus, familiarum extinctiones, barbarorum irruptiones, fatali cuidam neceſſitati ſubjici cenſeri debent; Sed ex occultis Divinæ rationis ſeminariis originem ſuam ut plurimum habere, ut Divus *Auguſtinus lib. de civitate* pulchrè probat; quiſquis verâ Chriſtiani nominis profeſſione gloriatur, ſentire debet; neque Deus, cujus natura bonitas eſt, tot malorum exorientium cauſa dicendus, cùm hæc omnia jam in depravatâ humanæ voluntatis deliratione, Principum injuſtitiâ & atrocitate, cœteriſque occultis delictis, ad tantam malorum iliadem paulatim diſponentibus, præceſſerint; Deſerit Deus Principes,

Nil caſu contingit in mundo ſine cauſâ.

Deus non eſt dicendus cauſa malorum.

qui ab ipsis desertus est; pœnas infligit, quia ad hoc faciendum provocatur; Præsides Regnorum Angeli influxum conservativum suspendunt, quia qui præsunt, obicem, ne influant, ponunt. Cesset itàque in animis multorum, nimiùm implantata fatua illa de fatali necessitate opinio; quod fiet, si & nos, & nostra omnia Divino arbitrio absque ullâ vel perturbatione insigni, vel futurorum variâ sollicitudine commiserimus.

CAPUT IX.

DECAS PARÆNETICA.

Quâ

Documenta circà Consiliorum, & Regiæ Oeconomiæ rationem servanda exhibentur, ex implicitâ Numismatis *significatione collectâ juxtà mentem* Honorati.

PRinceps sine Consiliis corpus est sine animâ; sine Consiliariis optimis & Sapientibus Princeps truncus est, omnibus membris mutilus; Nam uti rectè Sapiens ait: *Multitudo Sapientum Sanitas est Orbis terrarum.* Maximè itàque necessaria est Regi consiliorum exquisita constitutio per Sapientissimos, & experientiâ multiplici doctos Regii Solii Asseclas.

DOCUMENTUM I.

De Consilii Ratione.

Consiliis omnia geri debent. Est ergò Consilium Principi idem, quod omnes ipsius sensus, ipsius intellectus, ipsius memoria, ipsius denique oculi,

ipsius aures, vox, atque manus ipsius. Populo verò est pater, est tutor, est curator; idem & uterque tam Princeps, quàm & illud ejus consilium, personam in Terris referunt Divinitatis; Quo fit, ut bonum consilium, quandam veluti integram perfectionem, & Auctoritatem tribuat, ut sustentet & augeat populum: & uterque, Princeps inquam, & consilium, boni, fideles, & verè sint Ministri Dei. Ex adverso verò malum consilium obscurat, & in nihilum ipsum Principem redigit, & ceu quoddam saxum reddit; Quo olim aliquandò veteres *Romani* suo Deo Termino effingendo utebantur. Populus ipse dissipatur, & tàm Princeps, quàm & ejus consilium fiunt *Deo Opt. Max.* rebelles, & mancipia Sathanæ. Quæ quidem tales ac tantæ sunt res, ut nesciam, liceatne in hàc vitâ spectare graviores. Quò magis etiàm dies noctesque ipsis invigilandum est Regibus, ut tale exquirant & habeant consilium, in quo nec vel minimum desiderari posse videatur. Mihi quidem, cui rationem, & experientiam, & Regulas maximorum Rectorum sequi placet, hæc stat sententia: Quod & si consilium Principis, non nisi existat unum, in quantum habeat caput, qui est Princeps, disterminari nihilominus in partes multas illud oportere, quæ ipsæ non minus, quàm pedes, brachia, & alia membra Principi respondebunt; quæ licet loco, formâ, & officio disparia sint, unum constituunt, hominem; sic & consilium, quamvis, prout necesse erit, in multas dividatur partes, non plus quàm unum referet corpus, & declarabit unam videlicet, & bonam administrationem, & defensionem, cujus caput est Princeps, & ejus membra diversitas consiliorum. Undè qui assignare voluerit regulas, & ordinem alicujus boni consilii, cujuscunque Principis, antè omnia explicare debet, quot præfectis, quot à Secretis, quot scribis opus habere videatur.

Quomodo ordinandæ Consiliorum rationes.

Quas porrò prærogativas, & quantum habere debeant au-ctoritatis; quomodò conveniendum eis sit, quo loco, & tempore, quâ horâ, quomodò proponenda negotia, quibusreddendæ schedæ , quæ vulgò appellantur *Memorialia*; apud quos requirenda responsa; quâ ratione dicendæ sententiæ , & alia quàm plurima. Postremò necesse est , ut ostendatur, quomodò ipsa etiam consilia se mutuò ad evitandam negotiorum confusionem intelligant; & quo pacto tandem consilium in extremâ determinatione, antequam sequatur conclusio, informare ipsum Principem debeat, ad quem omnia necessariò referuntur.

Confusio in Consiliis vitanda.

Me quidem hunc Ordinem secutum, par erit à primâ parte sumere exordium, quâ planum fiat, quot Principi consilia necessaria sunt futura. Dico autem consilia non oretenus ab uno arcanorum Regni gnaro viro prolata aut scriptis tradita; sed tribunalia diversa consiliorum, seu Dicasteria quædam, in quibus pro diversitate negotiorum diversæ consiliorum rationes adducuntur : Aliud enim est Dicasterium consilii œconomicum, aliud polemicum, aliud ærarii; aliud Dicasterium status Regni populorumque; quorum septem si Princeps constituerit, jam Regnum contrà omnes potestatum contrariarum machinas, obfirmatum , solidatumque obtinebit.

7. Dicasteria Principi necessaria.

Dico itàque, nec pluribus, quàm septem, nec etiam paucioribus esse necesse, pro toto, & integro ejus Imperio, Negotiis, Ministris, Munere & Auctoritate, si vult benè & citrà difficultatem administrare Principatum; Quorum eorundem consiliorum erit Ærarii primum, & ità quoque Dicasterium consilii ærarii nuncupatur.

DOCUMENTUM II.

I. *Dicasterium consilii Ærarii Principis.*

Cui cura incumbet omnium proventuum Principis, tàm descriptorum, quàm extraordinariorum; & quomodò congregare, custodire, tueri, amplificare ipsos proventus oporteat. Quomodo etiam extraordinarii sint exigendi, undè, quo tempore: postremò, quâ ratione tributum ipsum impetrandum sit, & quo pacto imponi, augeri, & promulgari sine damno & querelâ populorum queat; Nec verò non, & illud animadvertendum est, ut etiam ea, quæ aut superflua, aut injusta, aut nociva & odiosa sunt, abrogentur. Huic eidem consilio, omnium tàm belli, quàm pacis tempore, sumptuum Regiorum incumbet cura; & ità quidem, ut modicè auferantur sumptus, alii autem, qui fuerint necessarii, augeantur: Regum namque opes non solùm conquirendo ære, sed immoderato etiam demendo sumptu continentur; Sic, ut hoc consilium Thesaurus sit Principis, aut Ærarium, sicut olim *Romanis* antiquitùs dicebatur; sine quo in quocunque tandem Principatu, Princeps egebit semper, & debita contrahet, & erit subjectis impetrandæ pecuniæ gravis, quæ & ipsa sensim minuetur, populi vero exarescent, & instar mortuorum penè reddentur.

Ærarium non immodicis sumptibus evacuandum.

DOCUMENTUM III.

II. *Dicasterium Consilii Pacis.*

Alterum Consilium est pacis, quod erit illud quod vulgò, *Status*, seu administrationis appellatur; Continet quippè Gubernationem universam; quod unicuique pro eo, ut pla-

cuerit, appellare licitum ſit. Ego Conſilium Pacis nuncupo, cujus erit proprium circà civiles & Legum res, ſive actiones occupari, inſpicere Proreges, & Rectores, Correctores, Duces turmarum, quos vulgò *Campiductores* nuncupant, Caſtellanos, Præfectos, Conſiliarios, & reliquos omnes Principis tàm belli, quàm pacis adminiſtros, ſi rectè ſuo, aut verò ſecùs funguntur officio; ſi tempus eorum adminiſtrationis finitum eſt, qui eorum ſubrogandi ſunt loco, & qui etiam excludendi: poſtremò, ne vel proviſiones quoque, & expeditiones ſurreptitiæ fiant, eſt providendum. Hoc idem conſilium Ordinariorum, & extraordinariorum ſumptuum ſubducet rationes, ſi ſuo ſubminiſtrantur tempore æquè bello atque pace. Quo magis dabit etiam ſchedas, quarum ratione apud Ærarii, de quo diximus, conſilium tandem præſtetur. Quod ipſum inſtar vaſis erit alicujus, ad recolligendam in ſe, ſervandamque pecuniam, & ab hoc fiet diſtributio, mandato & poteſtate conſilii pacis, ſine quo, ne unus quidem teruntius eſt abſumendus. Hoc denique idem expendet, & perponderabit ſecum Conſilium, quocum ineunda, & quocum ſit abrumpenda pax, ſeu bellum oriendum, à quo alienior, & cum quo Princeps debet eſſe conjunctior: quocum bonis verbis, tantum demptis rebus, & quibuſcum rebus ipſis uti expedierit, & in omnibus, quomodò, quantum, quandò privatim, & quandò publicè eſt progrediendum. Quo ipſo erit hoc Conſilium tanquam caput quoddam omnium reliquorum.

Seriò conſiderandum quocum pax ineunda quocum rumpenda.

DOCUMENTUM IV.

III. *Dicaſterium Conſilii Bellici.*

Tertium eſt Conſilium Bellorum, & ſic omninò eſt appellandum. Huic intererit, quomodò Arces rectè muniendæ, erigen-

erigendæque munitiones, quomodò tuenda ſint confinia, quibus tàm bello, quàm pace præſidiis ſarta tectaque conſervanda, & alia ejus generis plura habere debebit explorata : id & exactè ſciet Arma Armorumque genera, Exercitia, & omnem antiquorum rationem præliandi; quæ nimirum cum præſenti rerum temporumque ſtatu & conditione comparabit; Intelliget unius & alterius diſcrimen, Equitum turmas, & peditum cohortes ſuo ordine diſponet : & quæ gens aut natio, quâve in re præſtet aliis, & quæ denique his vel emendandis, vel immutandis via inveniatur, non ignorabit. Noſcet egregiè ſui Principis vires, & ejus hoſtium ſive Adverſariorum : & utræque quantæ futuræ eſſent, ſi ſociorum adjungerentur potentiæ, aut quantæ rursùs, ſi illa deſtituerentur. Quid poſtremò in præſenti jam valeant, & quid progreſſu temporis valere queant, circumſpiciet animo, tenebitque memoria, præterita ſui Principis, & ejus Majorum bella, & prælia univerſa, quæ videlicet principia, progreſſus, conſecutioneſque, & eventus ſortita ſunt, & quid qualeſque res & cauſæ ad dandas, & accipiendas utrimque conditiones, eos traxerunt. Hoc idem conſilium ſui Principis hoſtium circumvicinos cunctos, ſocios confœderatos, & qui inimici eſſe poſſent, intelligendo aſſequetur. Nam demùm eo modo non difficile erit judicare, ſi majores hoſtium fuerint vires, ut potiùs, quam bellum poſcamus pacem : & ſi erit ſecùs, ut item contrarium experiamur. Et ſi fortè hoſtibus ſumus inferiores, quibus rebus in armis, an verò uſu & exercitatione bellandi, an Ducibus, an præfectis, an pecuniis, an opinione & famâ, an amicis & ſociis, an comitatu, an rebus ſimilibus, diſquirendum. Omnibus autem his ritè examinatis, & perſpectis, acutè & prudenter inveſtigabit, quo pacto fieri poſſet, ut non ſolum nos ab hoſte tueamur, ſed adeò fati-

Quæ Principi cognoſcenda ſunt in bellico negotio.

Examinanda Hoſtium vires.

fatigemus atque debellemus ipſum hoſtem; Eſt enim certum, viribus & potentiâ præſtare intellectum. At vero in Principatu, ubi horum reperitur nihil, errat Princeps perpetuò, quascunque tandem perſequi res habeat apud ſe conſtitutum. Bellum extrà tempus & rationem movet: adminiſtrare illud nunquam & multò minùs ſcit terminare: ad fortunam refert omnia, & caſus in ipſius Conſilio dominatur: ac ut denique aliquem vincat aliquando, uti neſcit Victoriâ; ſin autem vincatur, dejicitur animo, ac quo ſe vertat, ignorat, & mulierculæ inſtar, ſi non in hominum turbâ, ſaltem privatim ſecum ipſe colluctatur. Atque ut id quod ei reliquum fortuna fecit, tueatur, & ſuam debilem & mancam quoquo modo ſuſtentet, ſive famam ſive dignitatem, ad turpes condeſcendit conditiones aut induciarum, aut verò ipſius pacis. Quo loco riſum movet audire voces inſcientium, qui de fortunâ conqueruntur, & non intelligunt, exiguum ibi fortunæ reſtare locum, ubi viget prudentia; alii vero, ità viſum fuiſſe *Deo Opt. Max.* teſtificantur. Interim autem ego de Divinâ providentiâ non diſputabo; Si tales non ſunt Deo à Secretis, aut à Sanctâ Trinitate non acceperunt literas, quam habituri ſunt certitudinem, ità habere rem ſe, quemadmodum ipſi aſſeverant? Nonnulli noſtra cauſantur ſcelera, & hæc quidem veritas eſt ipſa; Nam errores Principum, & eorum perverſorum Conſiliariorum illa ipſa ſunt ſcelera, quibus ad noſtrum & eorum exitium præcipitamur. Sed ne multa, iterùm dicam, quod quandocunque tale, quale ſuperius demonſtravimus non habebit deinceps conſilium, non mirabitur adverſa, & infelicia omnia in bello ſibi evenire.

Ubi viget prudentia, ibi fortuna locum non habet.

Do-

DOCUMENTUM V.

IV. *Dicasterium Consilii Comeatus & Annonæ.*

Quartum est de Comeatu & provisionibus, & ità illud nuncupabo Consilium Comeatus. Huic cura incumbet providendi & paciscendi de victu & comeatu, pacis & belli tempore, pro toto & integro Principatu, & idcircò oportet in numerato, descriptaque habere eum omnia ad suum munus pertinentia & Principatum; quantùm nimirum habeat comeatûs, quantùm ejus supersit, & quantùm desit, quantùm terrâ marique importetur & exportetur, & undè promittitur, quo itinere, & quomodò, & quandò affertur, & his similia.

Quicunque autem à Principe exportandi comeatus postulabit facultatem, sine hujus consilii scitu & voluntate eam non assequatur. Revera, si tale consilium, ut expedit, constitueretur, neque bello, neque pace, deessent nobis necessaria ad vitæ humanæ sustentationem: suppeditaremus adeò iis nostra, quorum amicitiâ & benevolentiâ indigemus. Iam verò dum illud desideratur, confunduntur omnia & quælibet provincia plurimas patitur difficultates. Malitia & avaritia paucorum necessarias surripit res, desumusque amicis, inimici verò magnitudine pecuniæ iis rebus aliquandò potiuntur. Undè nostri languent, & à nobis abalienantur. Ac denique illud etiam experimur, ut ob talis consilii penuriam, in iis Regionibus exoriantur bella, ubi neque equis, neque hominibus certa vitæ præsidia amplius relinquuntur, & vix in bellum egredimur ipsi, ut nos deficiunt omnia, redeundum est domum necessariò, aut præter tempus turpis ineunda pax, sive induciæ cum Principis infamiâ,

Sine annonæ ubertate reliqua omnia nil prosunt.

K

miâ, & ergà eum offensio populorum : duo namque subjectorum benevolentiam Principibus conciliant : unum, cum à potentioribus tuentur, & vindicant suos : Alterum, cùm illis benè cum iis conveniet, sine quibus commercia & negotiationes ipsorum ægrè, & cum difficultate peraguntur.

DOCUMENTUM VI.

V. *Dicasterium Consilii Legum.*

Quintum est Legum, & ità appellandum est Legum consilium. Hujus incumbit curæ, audire, quibus functionibus, quibus Magistratibus, quibus Rectoribus, & cum quali & quantâ potentiâ & auctoritate Principatus indigebit. Istud adinveniet, qui desiderabuntur, novos, veteres verò vel superfluos abrogabit. Id habebit prætereà onus condendarum, declarandarum, mutandarum, & delendarum Legum, & instituendarum, ut dixi, necessariarum. Hoc consilium erit ceu Pater & Defensor Legum, omnemque animi, seu mentis suæ in id intendet aciem, ut sine ullâ exceptione, re & veritate eis satisfiat. Propter talis consilii inopiam videmus in multis Regnis, & Urbibus, minùs Magistratuum, quàm Reipublicæ expediret; ex adversus in aliis plures, & quod omnium est pessimum, alicubi reperiuntur illi sibi ipsi invicem contrarii, & repugnantes sunt Magistratus. Quod si non in rebus peræquè omnibus, saltem in aliquibus.

Discordia Magistratuum pessima.

Undè infinita mala, simultates, odia, hostiles civium ergà se animi, contentiones, & litium controversiæ enascuntur. Quæ demùm conjurationibus & effusioni sanguinis, vel ipsius Principis, aut Imperii illius ruinâ, & in alios conversione terminatur; Multi autem ista non considerant. Et quæ ma-

malorum semina uno anno jaciuntur, eorum messis superveniet in sequenti. Apparet igitur, quantùm sit positum in condendis emendandisque Legibus. *Ingentia mala, ex contrarietate nascuntur.*

DOCUMENTUM VII.

VI. *Dicasterium est Consilii Pœnarum.*

Sextum erit Pœnarum; & ità appello Pœnarum consilium. Hoc omnia criminalia in se uno continebit, quantùm spectabit personam ipsius Principis, pro re & occasione, aut viâ aliquâ incidente. Feret etiam sententiam in & de omnibus criminibus secundum illius urbis Leges, ubi committuntur.

DOCUMENTUM VIII.

VII. *Dicasterium Consilii Præmiorum.*

Septimum est Præmiorum, & ità consilium præmiorum illud vocabo. Huic intererit benè vel secùs merita omnium & singulorum non ignorare: vitam & mores, virtutes, gestasque res habere exploratas, adeò etiam illorum, qui ut non petant, propter sua rara & excellentia merita, præmia meruerunt. At verò maximè eorum, qui adeò etiam, ut eorum ratio habeatur instabunt. Nam si infligendæ pœnæ sunt malis; suo honore & præmio minimè etiam defraudare ipsam expedierit virtutem. Omnia autem præmia, quæ Princeps distribuit, ex consilio ipsius consilii id faciet, nec sine ipsius scitu & conclusione, hâc in parte aliquid aggredietur, aut terminabit.

Interim tamen, quod tale desideratur consilium, virtutem passim in Aulis videmus, ut plerumque fit, viluisse. Omnia cedunt *Virtus literata maximè Principi æstimanda est.*

cedunt favori aut nundinationi. E contrario homines nihili, Hypocritæ, Histriones, Sycophantæ, adulatores, plus experiuntur benevolentiæ, fiunt Principum familiares, aucupantur, & assequuntur facultates; Idoneus vero, & paulò obscurus, vel pauper homo in angulo delitescit, aut tardè & ægrè admodum virtutis suæ refert testimonium. Quid igitur sequitur? Boni aguntur in furorem, nonnulli moliuntur vindictam, vindicta movet factiones, pariunt turbas, cædes, tumultus, & Principis ipsius ac imperii ejus eversionem. Atque hæc quidem consilia sunt septem, ad quemlibet gubernandum necessaria Principatum, & id cùm propter alias multas & justas causas, tùm verò ideò maximè, quod in tali distinctione seu consiliorum divisione melius & facilius expediuntur negotia, & Princeps ipse non tantoperè occupatur, & distinetur, cum caruerit, tot tantisque curis rerum à se petitarum, aut petendarum. Ipsi etiam subjecti non tantam valetudinis, pecuniæ, facultatum patiuntur jacturam, dum exspectant decisiones causarum, etiam minimarum, & consiliarii non habebunt tantum quod agant, distributis ipsis negotiis, & ab invicem inter illos separatis.

Ex malâ distributione præmiorum quanta mala nascantur.

DOCUMENTUM IX.

Totam Regni molem pluribus committendam ne pauci moli succumbant.

Video quippè laboriosum instar mortis esse, tribus aut quatuor, aut etiam sex omnem molem imponi negotiorum, tàm belli, quàm pacis, & pœnarum, præmiorumque, & nunc Reipublicæ curam, nunc ipsius comeatus, & sexcenta tàm parva, quàm magna, tàm levia, quàm gravia, tàm

jocoſa, quàm ſeria, divitum æquè & pauperum, quæ vel ipſâ Magiſtrâ experientiâ, nec mediocriter quidem curari poſſunt omnia, ut omninò, qui hæc conſiliariorum ſui Principis non perſpiciat, cœcus eſſe videatur. Qui autem perſpiciunt, & non occurrunt, neque ut plura conſilia conſtituantur, Principi ſuo fiunt auctores, ut eo ipſius negotiis meliùs atque faciliùs provideant: tales ſunt avari, ſunt ambitioſi, ſunt vani, ſunt damnoſi Reipublicæ. Etenim nil aliud propoſitum magis habent, quàm ut adorentur, quàm ut ſe ſuoſque ditent & extollant, etiamſi interim Reſpublica nonnihil detrimenti patiatur. Materia hæc revera eſt gravis & ampla, ſic ut in eâ fuſius explicandâ, me oporteret eſſe longiorem. Sed hæc interim, ex quibus reliqua poſſunt comprehendi, dicta ſufficiant.

DOCUMENTUM X.

Conſilii præfectos uni non pluribus tribunalibus præſidere debere.

Illud autem potiſſimùm conſiderare Principem par fuerit, ut unus aliquis conſiliariorum, conſiliis aliis ne ſe ipſe ingerat, neque ab aliis miſceatur. Exempli cauſa: Conſiliarius qui erit Ærarii, omninò ad reliqua alia conſilia ſex non admittetur; & quod de uno conſilio, hoc & de aliis dictum volo, prorſùs, vel liceat niſi unius conſilii agere res conſiliario nemini: alioquin plura conſilia in unum redigerentur, & nihil eis aliud, quàm nomen vanum & otioſum reſtaret, & ipſe denique infinitis difficultatibus & periculis exponeretur Principatus; undè majora quotidiè & graviora damna exoriri oporteret, quibus commemorandis, nolo eſſe prolixior. Conſequens proindè eſt, ut ordinandis his

ſeptem ritè conſiliis, à primo ad extremum conſiderentur omnia minutim in ſuis partibus, ponderibus, & circumſtantiis, de quibus in iſtius capituli exordio eſt diſceptatum. Quod ut adeò lucidius declaretur, in Libros ſeptem dividi illud oportebit, & unuſquiſque Liber declarationem conſilii unius continebit, in quem etiam adjumenta pro ſe uniuſcujuſque conſiliarii includentur, & (ut aliquod in iis diſcrimen fuerit) conſiliariis ferè omnibus convenient: dividere autem adjumenta boni conſiliarii generatim. Atque hæc ſunt documenta, quæ *Honoratus Joannius Carolo* Regio puero prælegit.

PYRAMIS POLYGLOSSA
Immortalitati
Celeberrimi Viri HONORATI JOANNII *erecta.*
Quâ
Viri ſuper æthera noti πανσοφία κ̀ πολυμάθεια ob oculos ponitur curioſi Lectoris.

Prooeμιάλιον.

Cum in hoc Libello, eximius ille HONORATUS JOANNIUS *Regiarum mentium Inſtructor ſapientiſſimus, à viris ſui temporis doctrinâ & ſapientiâ celeberrimis, unà cum familiâ ſuâ* JOANNIA *nobilitate juxtà atque antiquitate celebri, ingenti laudum encomiorumque congerie exornatus fuerit; Reſtat, ut & ego Mercurialem hunc Sapientiæ acervum novâ laudum accumulatione locupletem, & augmentem, quod quidem per Pyramidem hanc polyglоſſam haud incongruè fieri poſſe cogitavi, ut quantus fuerit* HONORATUS *ille* JOANNIUS, *gratæ poſteritati innoteſcat.*

CA-

CAPUT I.

Schema Hieroglyphicum.

Quo

Honorati *mens Sapientiâ conferta per analogicum quendam Symbolorum contextum: more veteribus* Ægyptiis *solito exponitur.*

SChematismus hic Hieroglyphicus, summis mysteriis plenus, ex Nostro *Theatro hieroglyphico* extractus, per concinnam quandam symbolorum analogiam, qualis sapiens esse debeat; & quàm aptè HONORATUS hanc mystagogiam pro

pro mentis ſuæ opulentiâ complexus fuerit, luculenter exponitur. Sed aperiamus arcanum.

Expoſitio Schematis.

In hâc myſticâ imagine primò *Harpocrates* ſub formâ pueri ſedentis, capillis ὀφιομόρφοις, ſive in Serpentes degenerantibus exhibetur, qui labiis digito preſſis ſilentia ſuadet; alterâ manu facem præferens cum tribus capitibus papaveris, ex cujus capite auris, cui perſeæ folium inſeritur, cum ſextilis Lunæ charactere, emergit; pharetra quoque poſt tergum cum arcu temerè projecto ſpectatur, cui ad latus conjunguntur primò Noctua, cujus è capite egreditur auris, cui pariter perſeæ folium inſeritur; Deindè gallus, ut in ſuprapoſito Schemate apparet. Quo quidem nihil aliud *Hieromyſtæ* indicare voluerunt, niſi veram Sapientis viri ideam; per *Harpocratem* iis, quæ vides, ſymbolis inſignitum, indicatam. Sedet primò, quia ſola ſapientia quietem & tranquillitatem animi componit. Juvenis eſt, quia ſapientia immarceſcibilis ſemper floret & viget. Digito labra premit, quia ſapientia non inter ſtrepitus & tumultus, ſed ſilentio, ſolitudine, ſeceſſu, & omnium rerum terrenarum comtemptu comparatur; quæ per noctuam nocturnum & ſolitarium animal pulchrè indicantur; gallum adjunctum habet, quia ſapiens omnibus actionibus ſuis, ne præpoſteris finibus in tranſverſum agatur, invigilare debet. Siniſtro cubito galli guttur premit, ut oſtenderet, quietem & otium contemplationis non interturbandum per importunas diurni temporis actiones, quarum gallus nuncius eſt, voceque ad eas excitare ſolet homines. Quemadmodum igitur *Harpocrates* digito labia ſua premit, ità & gallo importuno quietis interpellatori guttur coërcet, quaſi in gutture ejus jam vocem moliente, ſentiretur tacitum quoddam & internum incitamentum. Aurem, cui inſeritur perſeæ folium, capiti impo-

Sapientis viri typus.

Quid ſeſſio? Quid Juventus? Quid preſſio labiorum?

Quid noctua? Quid Gallus?

Quid auris perſea folio ſignata?

impoſitam habet, quod uti, teſte *Horo*, linguæ, ità fructus ejus cordis figuram exprimit, quià Sapiens multum audire debet, & quod per linguam ſapientis Magiſtri didicit, altè cordis penetralibus per frequentem contemplationem committere debet. Papavera præfert cum face accenſâ, quià ſapiens maximè in mortis, quæ per papavera ſignatur, & in ſupernarum rerum altiſſimarumque per facem accenſam indicatarum meditatione verſari debet; pharetra poſt tergum, ac temerè projectus arcus indicat, quod quicunque Sapientiæ penetralia intrare vult, is amori rerum terrenarum ante omnia abrenunciare debeat; rerumque corruptioni obnoxiarum, quæ per Lunam & ſerpentem temporis caduci Symbolum, teſte *Horo* indicantur, penitus oblivisci. Quæ omnia fuſè ex variis Authoritatibus comprobarem, niſi ea propriis iſtiuſmodi ſymbolorum locis alibi explicaſſem, quarè eò Lectorem remittimus.

Quid Papaver?

Pharetra.

Quàm verò HONORATUS JOANNIUS hanc Symbolicam congeriem eximiis ſuis virtutum exemplis expreſſerit, jam quàm fuſiſſimè in hoc libello demonſtratum fuit, qui & ſæpiùs illud Senecæ animo volviſſe videtur.

Pulchrum eminere eſt inter illuſtres viros
Conſulere patriæ, parcere afflictis,
Cæde abſtinere, tempus atque turbido dare
Orbi quietem, ſæculo pacem ſuo
Hæc ſumma virtus, petitur hâc Cælum viâ.

Quibus virtutum ornamentis coruſcans, adeò Orbi eluxit HONORATUS, ut vel ipſa Sapientia ei virtutum documenta dictâſſe videatur, ut ex ſequenti Proſopopæiâ patet.

Prosopopæia Sapientiæ ad HONORATUM.

Quâ

Abditi suprapositi hieroglyphici Schematis Sensus apertis verbis exponuntur.

Fortunæ domitrix ego sum, scelerumque flagellum
Utque hominem tuear, superumque in tecta reportem,
Incolumem, stygias omnes demolior arces.
Ars mea Mortales ad Olympica Regna, Deumque
Hortari, monstrare vias, quibus iter in altum.
Nescio delicias, nullum insidiosa voluptas
Mecum fœdus habet; mihi lis de limite Regni
Cum vitiis, multumque inter contraria pugno.
Me labor assiduus validam facit, otia frangunt,
Et quoties opus est, armis exterrita nullis
Congredior, vinci & succumbere nescia, siquod
Pondus ab adversis invictum est casibus æqua
Erudiens paucis, Dîs immortalibus ipsis
Persimilem reddo, & tandem super æthera tollo.
Cordi sint insculpta tuo sacra Symbola Nili,
Cor linguæ conforme tuæ, sit pectus apertum,
Abdita sed mentis tacito sub pectore condas,
Turbantes galli crocitatus gutture stringes,
Supernis accensa bonis, mens luceat Orbi,
Noctua solivagi verax Sapientis imago.
Quidnam te deceat, suprà enarrata docebunt,
Mortis te memorem collecta papavera signant.
Pugnas cum vitiis conferta pharetra sagittis
Connotat; excelsâ mortalia temnere mente.
Hæc disces, sic dona Dei, sic semina morum
Sic semen virtutum animis Regalibus indes.

LIBER SECUNDUS,

SIVE

SPLENDOR & GLORIA DOMUS JOANNIÆ,

QUO

Tùm Viri gestarum rerum gloriâ præstantes, tùm potissimùm

Maximum ejus Ornamentum, & grande Decus

HONORATUS JOANNIUS
Oxomensis Ecclesiæ Antistes

Nec non

CAROLI PRINCIPIS HISPANIARUM
quondam Magister, unanimi Hispaniæ sui ævi Scriptorum conspiratione,

Meritis Laudibus Literario Orbi ad exemplum proponitur.

LIBER SECUNDUS,

Quo

DOMUS JOANNIÆ

Origo, propagatio, Heroum gesta, & inter cætera HONORATI JOANNII vita, mores, studia exponuntur.

PRÆFATIO.

SI ulla res in hoc humanarum rerum theatro Mortales ad ardua quævis & sublimia aggredienda & perpetranda anxiè sollicitat, eum ego acerrimum illum gloriæ stimulum insatiabilemque perpetuandæ memoriæ orexin esse asseram. Nam ut rectè Tullius, *Gloria est illustris & pervagata multorum grandiumque vel in suos cives, vel in patriam, vel in commune genus hominum famâ meritorum, nec non consentiens laus bonorum, incorrupta vox benè judicantium de excellenti virtute, quæ uti vera & luculenta imago gloriæ, & individuus rectè factorum comes est, ità à nemine mortalium repudiari solet; non propter futuri spem beneficii, sed ob multorum meritorum cumulum, ex fortium virorum gestis & facinoribus acquisita; ut proindè nullam aliam laborum, quàm laudis & gloriæ mercedem virtus, inter seculi cultores desiderare videatur.* Cæsar *cum apud* Herculis Templum *in* Hispaniâ *res gestas ab* Alexandro *teste* Plutarcho, *in picturâ contemplaretur, ingemuisse fertur, veluti ignaviam suam pertæsus, quod nihil tum memoriâ dignum à se actum esset eâ in ætate, quâ jam* Alexander *Orbem*

Stimulus gloriæ causa magnarum actionum.

Julius Cæsar.

Orbem

Orbem Terrarum ſubegiſſet. Notum illud apud Silium Hannibalis *dum ad bellandum fortiter ſuos milites cohortaretur.*

Hannibalis *dictum.*

At mihi magna ſatis, ſat vera ſuperque
Bellandi merces ſit gloria; Cœtera vobis.

A naturâ itàque ad fortiter operandum hic gloriæ ſtimulus omnibus inſitus eſt, cum nulla legantur grandium rerum molimina, heroicarumque actionum memoriæ, quæ non ab hoc originem ſuam ſumpſerint; & ex magnarum domuum Regiarumque familiarum primis incunabulis luculenter patet; ex quibus vel unus quiſpiam, qui tametſi ex infimâ ſæpenumero hominum ſorte natus, tamen ingenti animi fortitudine præditus, ob præſtitorum in bonum publicum aut Regni beneficiorum varietatem, paulatim elevatus per glorioſos meritorum gradus ad ſupremæ dignitatis apicem, ſe ſuamque poſteritatem longè latèque propagatam evexerit. Undè poſteri hujus exemplo concitati, ex inſito gloriæ ſtimulo pari auſu conatuque ad ardua facinora perpetranda animum intendentes, tandem id aſſecuti ſint, ut Domus ſuæ nobilitatem ultrà communem hominum ſortem extulerint. Exemplis opus non eſt, cum illa ubique apud Hiſtoricos *obvia ſint.*

Omnia magna ex infimis orta ſunt.

3. Gradus ad gloriam.

Vita Sanctitas.

Triplicem autem ad ſummum honoris culmen ſemitam præſcribunt Ethicæ Philoſophiæ Magiſtri. *Prima eſt vitæ ſanctitas, quæ uti gloriæ ſublimi, quos decorat, ſuprà Solis Lunæque vias ad ipſum Divinitatis thronum exaltatos per θεωμόςφωσιν, continuo contemplationis ſtudio, veluti ſimiles Deo reddit. Ità quoque Moralium virtutum metas longè ſupergreſſa altius aſſurgit, ſuos à terrenarum cupiditatum vinculis abſolutos ibi figit firmiter, ubi ſunt omnia. Altera eſt ſapientia genuina ſanctitatis ſoror, humanarum divinarumque rerum cognitio, & juxtà hanc vitæ beatæ tranſigendæ inſtitutio, de quâ in Proverbiis Salomon :* Beatus homo, qui invenit ſapientiam, & qui affluit prudentiâ; melior eſt acquiſitio ejus negotiatione auri & argenti, primi & puriſſimi fru-

Sapientia.

ctus

ctus ejus. Prætiosior cunctis opibus sapientia, & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. *Siquidem per hanc, uti alibi prosequitur; Reges regnant, & Legum conditores jura decernunt, Principes imperant, & potentes distribuunt justitiam; Orbem terrarum exemplis vitæ & disciplinæ morumque instruit, insigni præstantium rerum notitiâ intellectum imbuit; voluntatem ad ultimi finis consecutionem allectat; quo qui insigniter instituti fuerunt, præter immortalem nominis gloriam adeptam, in consortium filiorum Dei adscripti, finem ultimum consecuti sunt, juxtà illud* qui elucidant me, possidebunt vitam sempiternam. *Tertia est Bellicæ virtutis gloria, quâ quicunque agitantur, illi pro bono communi, pro patriæ salute, pro Regni incolumitate, fortia aggrediuntur, & sine mortis formidine, ad prægrandium rerum executionem sollicitantur impelluntur que, non aliâ nisi gloriæ comparandâ, & quæ eam consequuntur, mercede contenti.* *Bellica gloria.*

Atque hæc est trias illa gloriæ & immortalitatis, quâ quicunque præclari in Orbe Viri unquàm claruerunt, sive Domuum illustrium conditores, sive sanctitate & sapientiâ celebres, non nisi hujus virtute ternarii, nobilitatem ad posteros propagârunt. Et mirum sanè est, vel unicum virum sanctitate & sapientiâ, vel etiam rerum gestarum gloriâ inclitum, universam quampiam Domum non solùm illustrasse, sed & ad immortalitatem usque exaltasse. Et ut innumera alia prætercam. Sit exemplo nobis Illustrißima Domus JOANNIA; *Non defuère in iis homines sanctitate incliti, sapientiâ clari, in expeditionibus bellicis contrâ* Majoricam, Sardiniam, Siciliam, Neapolin *Viri undiquaque celeberrimi. Quæ cum ità sint, jam ad dictarum rerum veritatem demonstrandam, ab ovo, ut dici solet, nobilißimæ hujus* Domus *originem ordiemur.*

SE-

SECTIO I.

CAPUT I.

De origine Domus Joanniæ *in* Græciâ, *& de Imperatoribus, Regibusque hujus* Domus.

DUcit Illustrissima *Domus Joannia* originem & principium vetustate clarissima ex *Græciâ*, ab Imperatore *Michaële Joanne*, quem *Philippus Bergamus* quoque *in supplimento* sui *Chronici universalis*, & *Philadelphus Munoz in* suo *Theatro de Nobilitate Siciliæ*, appellant *Michaëlem Amoriensem* à civitate superioris *Phrygiæ Amorio nativitatis* suæ incunabulis; *Michaël* quoque *Balbus* à blæsæ linguæ vitio, in *Ecclesiasticâ historiâ Baronio* teste nominabatur. Erat hic Archistrategus, sive Ductor Exercituum *Leonis* Imperatoris, Hic *Leo* nescio, quo fato perduellium conjuratione ex *Constantinopolitanâ urbe* ejectus, unà cum uxore filiisque in exilium exactus, ibidem vitam violentâ morte finivit; in cujus locum successit *Michaël Joannius* unanimi Imperii conspiratione in Imperatorem electus, & in Templo *S. Sophiæ*, à Patriarchâ Diademate Imperiali condecoratus, ab universo populo Imperator *Orientis* proclamatus fuit 22. mensis Novembris, anno salutis nostræ 820, teste *Ignatio* istorum temporum scriptore *apud Baronium* Cardinalem. Erat *Michaëli II.* Imperatori filius, cui nomen *Theophilus*, quem anno 824. in consortem Imperii, & post mortem quoque in Successorem assumpserat, quemadmodum habetur ex literis, quas per Legatos ad *Ludovicum* Regem *Franciæ* Imperatoremque *Occidentis* dederat, patet; quarum titulus iste erat: *In nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti, Dei unius & veri*, Michaël, & Theo-

Bergam. *lib. 11. fol. 236.*

& Theophilus *fideles in ipso Deo Imperatores Romani, ad dilectum & honorabilem Fratrem* Ludovicum, *gloriosum Regem* Francorum & Longobardorum : teste *Baronio tom.* 9. *Annalium, pagina* 572, & 530, dicitur, quod *Michaël* cum filio *Theophilo* ad *Eugenium* II. Papam Legatos unà cum sacro Euangelii codice gemmis, pretiosisque lapidibus quàm ornatissimo, prætereà calicem cum patena ex auro obrizo conflatam, insertis circum circa ingentis pretii lapidum pretiosorum cimeliis, miserit; inscripto quoque in eo, numero annorum imperii sui, eâ intentione, ut ea ad perpetuam memoriam offerentis Sanctissimo & Beatissimo Patri, & Principi Apostolorum Divo *Petro* conservarentur. Obiit hic *Michaël Joannes Balbus* Imperator hujus nominis II. Primo mensis Octobris, anno Domini 829. anno Imperii 9. & in locum ejus successit *Theophilus Ioannes* filius, qui ductâ in matrimonium *Theodorâ*, fœminâ sanctimoniâ clara, & post decem Imperii sui annos & quatuor menses obiit 28 Januarii: antequam verò moriretur, se in lectulo portari jussit ad Ecclesiam Magnauram nomine, & convocato Senatu & Proceribus, Illustribusque civibus, postquam ei tragicas suas calamitates, & catastrophas exposuisset, ab iis pro benevolentiâ, quà eum prosequerentur, id unicè expetiit, ut curam haberent tum uxoris, tum filiorum in legitimâ Imperii possessione eos defenderent, quod se præstituros etiam cum sanguinis effusione polliciti sunt; Quæ omnia exactè apud *Baronium Tomo* 9. *pagina* 615. à Baron. tom. 9.
Gennadio Patriarchâ Constantinopolitano in expositione Consilii Florentini sect. 5. descripta reperies; ubi visionem quoque deponit Imperatricis *Theodoræ* de salute Augusti mariti sui defuncti à Deo impetrata. Verba Gennadii citato loco sunt: *Provoluta itàque* Theodora *ad judicis illius tremendi pedes cum lachrymis deprecabatur pro viro suo, ad quam terribilis Iudex dixit: Mulier, magna est fides*

M *tua,*

tua, propter te, Sacerdotumque continuas deprecationes conjugi tuo do veniam. Eadem nocte, quà tàm ardenter *Theodora* pro conjuge suo ad Deum preces effuderat, *Methodius* Patriarcha vidit Angelum in Templum intrantem, dicentem sibi, Episcope exauditæ sunt preces tuæ, *Theophilus* enim salutem obtinuit. *Theodora* verò Augusta ob vitæ transactæ sanctimoniam post obitum, albo Sanctorum adscripta 11. Febr. solenni festivitate colitur, elogiisque metallo incisis unà cum ectypis tum *B. Theodoræ* tum *Michaëlis III.* & sororis *Thedæ*, magnificentissimè adornatis. Vide *Baronium citato loco.* Porrò pro *Theophilo* post mortem Patris cum adhuc minorennis esset, Imperium rexit *Theodora* Imperatrix mater ejus anno 854. *Theophilus* jam adultioris ætatis, & Imperio gubernando maturus, in uxorem duxit *Eudoxiam* Imperatricem, & uti erat martiali ingenii vigore præditus, ità statim comparato exercitu movit contrà *Insulam Cretensem*, & *Thraciam* anno 867. deindè redux *Constantinopolim* ipso die Pentecostes, ex singulari, quâ prosequebatur *Basilium Patricium* camerarium suum, eum in filium adoptatum coronæ Imperialis participem fecit, ut cum eo unitim Imperii sustineret gubernacula; Verùm uti humanæ felicitatis status diù consistere non potest, ità quoque nescio quibus dissidiis inter *Theophilum* & *Basilium* Imperatores exortis, astutiâ tandem, & vulpino calliditatis astu *Photii* accidit, ut suasu ejus, Imperator sententiam de adoptione *Basilii* in consortem Imperii revocaret, atque *Basiliscum* in ejus locum exaltatum, purpurâ vestitum, coronâque Imperiali ornatum, Imperatorem proclamaret; undè inter *Basilium* & *Theophilum* atrox mox hostilitas nata est; *Basilius* ob injuriam sibi illatam, ingenti conjuratione, nocte intempestiva cubiculum irruens, Imperatorem *Theophilum* violentâ manu trucidavit anno 867. postquam Imperium rexisset 24 annos,

qui

qui & tyrrannica perduellium factione promotus in ejus locum ſucceſſit. *Baſilius*, quemadmodum *Joannes Curopalates*, *Zonaras*, *Cedrenus*, *Baronius* referunt, poſito ſibi cognomine *Baſilius Joannes*, eò quod à *Michaële III. Joannio*, quem occiderat, in Filium adoptatus, Imperiique conſortem fuiſſet; quam hiſtoriam fuſè quoque deſcripſit *Ritonius Leontinus in hiſtoriâ de irruptione* Maurorum in Siciliam, & *Philadelphus Munoz tom. 3. Theatri nobilitatis Siciliæ.*

Non ſtitit hic adeò Illuſtre principium *Domus Joanniæ*, quæ uti habuit pro fundatoribus ſuis, Orientalis Imperii Cæſares, rerum geſtarum gloriâ celeberrimos, ità quoque poſterioribus ſeculis nullo non tempore iis claruit. Verùm ne horum Cæſarum inſignia gentilitia omittam, ſic ea *Philadelphus Munoz* deſcribit; *Spectabuntur in campo argenteo duo dracones coronati viridi colore expreſſi, ſub formâ pugnantium, primus enſe, alter clavâ ſpectabilis.* Poſt mortem verò Imperatoris *Michaëlis III. Domus Joanniæ* poſteri rigorem & truculentiam *Baſilii* Imperatoris fugientes, unà cum divitiis & opulentiâ pecuniariâ, aliiſque rerum pretioſarum cimeliis ſecum abductis, quidam in *Græciâ*, nonnulli in *Italiâ*, cæteri in *Hiſpaniâ* tutiores ſedes conſtituerunt, ubi ſummo ſplendore, & magnificentiâ viventes, Imperatoriam Domum, à quâ deſcenderant, quibuſcunque poterant modis, conſervare non deſtiterunt, in *Græciâ* potiſſimum, ubi tunc temporis exiſtebat ſoror *Calo Ioannis* Imperatrix, & vidua *Alexii* Imperatoris III. anno 1081, quæ nupſit *Gulielmo II.* Duci *Pullæ* filio *Rogeri III.* uti refert *Michaël Riccius* de Regibus *Siciliæ* lib. 1. pagina 129, hiſce verbis: Apuliæ *Principatum* Gulielmus *excepit filius* Rogerii, *oppida* Siciliæ *ceſſerunt in* Rogerii *poteſtatem, iſque* Paſchali *Pontifici ſex aureorum millia dedit in nervum belli contrà Antipapam* Gibertum, *pacemque ab eo impetravit; ipſe quoque*

Gulielmus Alexio *Imperatori Constantinopolitano vitâ functo* Calo Joannis *sororem in matrimonium sibi duxit, atque in connubii dotem* Constantinopolim, *præfecturasque* Apuliam, Calabriamque, *quas* Callixto *ejus nominis I. qui* Paschali *successerat abiens commendavit, qui deindè anno* 1203, *ab* Innocentio III. *Pontifice Maximo coronam Regni* Serviæ & Bulgariæ *accepit*; *alter* Calo Joannes; *uti legitur apud* Bzovium tom. 3. Annal. folio 107. & *post hæc alius extitit hujus nominis* Calo Joannes *Imperator Constantinopolitanus anno* 1357. *uti scribit* Platina & Ciacconius *in vitâ* Innocentii III. *Pontificis Maximi.*

CAPUT II.

De Translatione Domus Joanniæ *in* Venetias, Paduam & Neapolim.

INter cæteros *familiæ Joanniæ* posteros, qui ex *Græciâ* in *Italiam*, & hinc *Venetias* transmigrârunt, fit quoque mentio *Theophylacti Joannis*, cùm *Venetæ* Reipublicæ gubernacula teneret Dux *Participassius* ad annum 912. Hic quatuor navium tùm militibus, tùm comeatu, quàm abundantissimè instructarum conductor destinatus erat ad succurrendum *Constantino VII.* Imperatori, à *Bulgaris Adrianopoli* obsesso; Erat autem *Theophylactus* primogenitus *Sebastiani Joannii* sive *Zuan* (sic enim *Joannes* appellare solebant *Venetorum* sive veteri *Gothorum* & *Longobardorum* idiomate) Ducis *Venetiarum* anno 1173. Principis heroicis planè virtutibus instructi; hic uti erat zelo Religionis, & fortitudine animi eximius, ità quoque Sedi Apostolicæ graviter laboranti magno pietatis sensu in periculoso illo Ecclesiæ schismate, quo *Fridericus III.* perduellis bellum contra *Alexandrum III.* Pontificem movebat; Pontifex siquidem *Romæ* à machinis *Friderici* minimè securus

ſecurus cum ſub peregrini, ſive, ut alii volunt, coci habitu *Venetias* fugiſſet, & per *Gallum* quendam, *Commodum* nomine agnitus detectuſque fuiſſet, mox re ad *Sebaſtianum* Ducem delatâ, hic nihil non egit, quàm ut eum eo honore, reverentiâ & veneratione exciperet, quam merebatur Papa legitimus & verus *Chriſti* in Terris Vicarius. Longum foret, totam hiſtoriam jam à tot Authoribus deſcriptam hoc loco reiterare: Sufficiat, *Sebaſtianum Ioannium* Ducem *Venetorum*, pro eâ qua in Sedem Apoſtolicam ferebatur, reverentia & veneratione, Pontificem exulem ſuæ Sedi reſtituiſſe, prætereà navali prælio *Fridericum* Imperatoris filium *Ottonem* devictum ſubjugatumque Pontifici reconciliaſſe, atque ob reportatam in pelago victoriam die Aſcenſioni Chriſti ſacro ſolemnem feſtivitatem deſponſationis maris, quæ in hunc uſque diem durat, inſtituiſſe, atque ab *Alex.III.* ob ingentem meritorum cumulum, primò perpetuo *Venetorum* Ducis titulo, deindè quoq; ingentibus honorum privilegiis, & *Sebaſtianum Ioannium* Ducem *Venetorum*, filioſque, ob pacem & concordiam Eccleſiæ eorum curâ & ſollicitudine reſtitutam, condecoratum fuiſſe.

Anno itàque 1205. in Ducali Reip. ſolio ſucceſſit *Sebaſtiani* filius, *Petrus Zuan*, ſive *Ioannes*, teſte *Sanſovino in Libro de origine* Venetorum; & refert *Philadelphus Munoz in ſuo Theatro* eum Eccleſiæ *S. Mariæ de Virginibus* dictæ fundatorem fuiſſe; habebat is prætereà uxorem *Conſtantiam* filiam *Tancredi* Regis *Siciliæ* cujus fæcundâ progenie, nullo non tempore in Venetâ Rep. viri extitere, tùm armorum, tùm literarum gloria celebres.

In eodem Veneto Territorio, potiſſimùm *Paduæ* dilatata *Familia Ioannia* anno 1308 dictæ urbis Præfectum habuit *Reginaldum Zuan* ſive *Ioannium*, cujus filius *Antonius* in uxorem duxit *Iuliam Colaltam* ex nobiliſſima familia fœminam, & *Colaltus* quoque reciproco matrimonio nupſit *Mariæ Ioanniæ* filiæ

Marci Ioannii Procuratoris *S. Marci*, & Architalaſſi Claſſis Venetæ; Florebat tunc temporis & *Albericus Ioannius* celebris Parmenſium Capitaneus anno 1342.

Non defuerunt quoque Neapolitano Regno ex antiquiſſimâ hâc *familiâ* Viri celeberrimi, quos inter *Balthaſar Ioannius*, unus ex Conſulibus urbis Neapolitanæ anno 1009, regente Rempublicam *Oligario Stellâ*, ſicuti legitur in expeditione quâdam de Conſulatus æqualitate, relata ab *Elio Marchione in Hiſtoriâ* ſuâ *de familiæ capece*, depromptâ ex *Pomponio Læto antiquario* quem deindè *hiſtoriæ* ſuæ inſeruit *Joannes Antonius Sommontius lib.* 1. *pag.* 447. *Munoz* quoque in ſuo *Theatro* meminit alterius cujuſdam *Petri Joannii*, tempore *Gulielmi Boni*, Regis *Siciliæ*.

CAPUT III.

De Tranſlatione Domus Joanniæ *in* Cataloniam, Galliam & Majoricas Inſulas.

SI ulla *Hiſpanicarum* Provinciarum apud Hiſtoriographos, celebrem nominis famam aſſecuta eſt, ſive in iis rerum geſtarum gloriam, ſive ex fertili ſolo copioſam rerum omnium ubertatem, ſive denique populi multitudinem ſpectes, illam ego audacter *Cataloniam* eſſe dixerim; neque diffidebuntur ii, qui hiſtorias hujus Regni diligenter excoluerint; de cujus etymo nominis variæ agitantur ſcriptorum opiniones. Sunt qui eam à *Gothis* & *Alanis* derivant; uti enim ii ad primum in *Hiſpaniam* ingreſſum, eam armorum violentiâ occuparunt, ità quoque ab ipſorum nomine, *Gotalaniam*, ad perpetuam memoriam, appellandam cenſuêre. Quidam verò contrà, hoc nomen ei impoſitum fuiſſe referunt à *Carolo Magno* Imperatore, & Rege *Franciæ*, eò quod primus *Cataloniæ*

Catalonia à Gothis & Alanis *ſic dicta.*

loniæ Expugnator, possessorque fuerit *Augerius Catalo*, origine *Germanus*, sic dictus ab oppido *Catalo* in *Aquitaniâ* non longè *Tholosâ* dissito, cujus Præsidem, & Gubernatorem *Pipini* Regis *Franciæ* jussu agebat. Alii aliter à diversis accidentibus dictam esse volunt. Fuit autem *Catalonia* omni tempore in *Hispaniâ* fæcundissima hominum tùm literis, tùm exquisitæ nobilitatis, illustrium mater. Erat tunc temporis tota provincia sub jugo *Maurorum*, qui durâ servitute *Christiani* nominis gentem miserabiliter premebant; undè Legatione ad *Carolum Magnum* Imperatorem expeditâ, quâ *Christi* cultui addicti, quibuscunque poterant modis, Religiosissimi Principis animum, ut ad *Maurorum* tyrannidem coërcendam, comprimendamque, auxilio subsidioque foret, sollicitarunt, qui tot tantisque devotorum precibus evictus, ingenti comparato exercitu *Mauros* adortus, *Cataloniam* haud sanè magno labore recuperavit. Scribit *Regino* Historicus apud *Zuritam*, Exercitum Imperatoris, ex innumeris gentibus, *Burgundis*, *Austrasiis*, *Boys*, & *Narbonensis Galliæ* Provinciæ, & *Auxitaniæ*, quam *Longodociam* vocant, populis, quin ex *Longobardiâ* accitis copiis, conflatum fuisse.

Catalonia à Catalone *ejus primo expugnatore sic dicta.*

Catalonia *celebris hominibus tùm armis tùm literis conspicuus.*

Carolus Magnus *Imperator* Cataloniam *expugnavit ingenti exercitu ex omnibus gentibus conflato.*

Anno itaque 785. *Girona*, & *Barcinon*, caput *Cataloniæ*, *Carolo* Imperatori & Regi se subdiderunt: Et quamvis posteà anno 791. *Mauri* eam novo assultu recuperârint, *Ludovicus* tamen *Pius Caroli Magni* filius, valido exercitu eam denuò è manibus *Maurorum* ereptam suæ jurisdictionis, & solenni pompâ, & triumpho *Barcinonem* ingressus, fecit; ubi & privilegio particulari per instrumentum, (quo *Cataloniæ* prima fit mentio) Baroniam *de Centellas* contulit *Coltaldo de Craon* anno 792. quemadmodum Historicus celebris *Iosephus Pellicerius de Touar in Ideâ suâ de Cataloniâ*, *pagina* 430. refert, quo libro quoque *Cataloniæ*, nomen anteà, & *Romanis*, & de *Gothicis* rebus

Mauri *eam recuperant, sed* Ludov. Pius Caroli *filius eam denuò expugnavit.*

rebus Scriptoribus prorsùs ignotum fuisse scribit. In crescentibus verò tunc temporis, magnæ nobilitatis hominibus, tùm *Cataloniæ*, tum in aliis Regnis à Regibus eorum acquisitis, inter cæteras celebriores *Domus, familia Joannia* quoque computata fuit; quomodò verò ea in *Cataloniam* penetrârit, aperiam.

Domus Joannia *quomodo in* Cataloniam *pervenerit.*

Diximus suprà in secundo capite hujus, persecutione *Basilii Orientis* Imperatoris, *Ioannios* ex *Græciâ* expulsos, alias sedes quærere coactos fuisse, & alios quidem in *Italiam*, ejusque celebriores urbes, *Venetias*, *Paduam*, & *Neapolim*; alios in *Cataloniam* transmigrasse, quos inter ex *Græciâ* in *Cataloniam* profugos, primus fuit *Honorius Joannius*, qui ob stirpis suæ nobilitatem, & heroicas animi dotes, quibus instruebatur, à *Catalanis* mox in Capitaneum contrà *Maurorum* insultus, jam victoriis celebris, electus fuit, anno 868, quemadmodum refert *Jacobus Marquiles* in *Chronico suo de Cataloniâ*; *Alexander* verò *Joannius Honorii* filius, glorioso patris exemplo stimulatus *Ixar* Civitatem *Maurorum* expugnatam sui juris fecit, ex cujus dominio deindè, juxtà relationem citati jam *Marquiles* & *Munoz*, insigne *Domui Joanniæ* incrementum accessit clarissimorum hominum, qui instar muri fortissimi *Maurorum* insultibus se opposuerunt; & fuerunt sequentes: *Honorius Joannius II. Gulielmus*, *Coroila*, *Sanctius*, *Nicander*, *Honorius* III. *Petrus Berengarius*, *Honoratus*, *Berengarius* II. *Raymundus*, & *Gulielmus Ioannius*, qui omnes ab *Honorio*, & *Alexandro* filio descendentes mirum in modum se dilatantes, multarum urbium dominio potiti sunt.

Imò quicumque illustrium familiarum *Aragoniæ Valentiæ*, & *Cataloniæ* origines prosecuti sunt Authores Genealogi, illi *familiam Ioanniam*, sive antiquitatem, sive generis claritudinem spectes, utpotè rerum gestarum gloria reliquis ferè omnes semper prætulerunt, & in hac tempestate remanent

in

in *Cataloniâ* hujus nobilissimæ familiæ Viri præstantissimi, qui ut pietatem & fidem in Regem & Patriam monstrarent, posthabitis propriis possessionibus, Dominiis, Dignitatibus, quin vel ipsâ vitâ perpetuam insignem fortiter gestarum memoriam reliquerunt, inter quos extat *Henricus Ioannius*, Eques Hierosolymitanus, Equestrium Copiarum Ductor, *Josephus Joannius* Equitum Magister, & *Joannes Ioannius*, de quorum gestis lege *Comitem de Peralada in Libro cui Titulus Præsagia fatalia*; & *Alexandrum Ros in Historia de Cataluña desengãnada.*

Quemadmodum verò ex fœcundâ Domus propagine Viri ingenio, literis, armisque illustres continuò prodierunt, itâ quoque multiplicata jam familia, quisque alibi fortunæ fabricam orditurus in diversa Galliæ, & Hispaniæ Regna Insulasque adjacentes ad invicem separati novas condidêre familiæ suæ colonias, atque ut à primis rem exordiar. *Propagatio* Domus Joanniæ.

Petrus Ioannius alter *Honorii primi* filius, & *Alexandri* frater, relictâ *Cataloniâ*, in *Galliam* abiit, ut Imperatori *Ludovico* II. Regi *Franciæ*, obsequia servitutis offerret. Rex cognitâ Viri prudentiâ atque generoso pectoris heroici vigore, eum Provinciæ *Galliæ Narbonensis* Gubernatorem præfecit anno 884. ubi novam Domus suæ fecit coloniam; ex hâc enim processerunt successu temporis *Nicolaus Henrichettus*, *Theobaldus*, & *Oliverius Joannius* Capitanei clarissimi *Ludovici V.* Regis *Franciæ* anno 1232. Sic referunt *Munoz* & *Guagninus in Historiâ Franciæ.* Sed jam ad *Ioanniæ Domus in Majoricis Insulis* propagationem progrediamur. *Colonia* Domus Joanniæ *in* Gallia.

Cum *Majorica Insula* antiquis *Balearia* dicta, à *Mauris* incoleretur, illa uti littoribus *Hispaniæ* vicinior erat, itâ quoque *Mauri* ejus indigenæ continuis excursionibus

pyraticisque invasionibus ingentia nullo non tempore maritimis *Hispaniæ* populis damna inferebant, tot calamitatibus modum constituturus seriò coacto Primatum Consilio, quid agendum, & quibus modis *Maurorum* furori, machinisque contrà *Christianos* motis obviandum foret, seriò secum deliberavit *Jacobus* I. *Aragoniæ Rex*, determinatumque fuit, *Insulam* validâ maritimæ classis undique comparatæ manu expugnandam esse, quod & brevi, Deo auspicibus Regiis adspirante, magnâ felicitate ad votum omnium successit; siquidem expulsis *Mauris* Rex *Jacobus* post *Insulam* in potestatem suam redactam, novam *Hispaniarum* coloniam introduxit. Erat tum temporis in Exercitu nobilissimus Eques *Coma Ioannius*, qui ob insignem, quam in illâ expeditione summâ fortitudine, & laude præstiterat operam, Regi cumprimis charus erat; undè ex meritorum tanti viri recognitione impulsus, eum viginti duarum in isthâc *Insulâ* possessionum Dominum hæreditarium, & legitimum constituit; atque adeò hunc primum fuisse, Historici referunt, qui *Familiam Ioanniam*, quæ jam à 434. annis in hanc usque ætatem durat, continuâ successione in *Balearicis Insulis* propagata fuerat. Quæ omnia fusius prosequitur *Joannes de Ameto in Historiâ Regni Majoricæ.*

Baleares Insulæ *expugnantur.*

CAPUT IV.

De Translatione Domus Joanniæ *in* Valentiam, *& de Viris Illustribus hujus* Domus *in* Valentino *Regno.*

Propagatio Familiæ Joanniæ *in Regno* Valentino.

J*Acobus* I. *Aragoniæ* Rex, post *Insularum Balearicarum* acquisitionem ad *Valentiæ* Regnum, pari felicitate conquirendum, animum cæpit adjicere: Anno enim 1234. cum complura jam oppida circumjacentia Regni in suam rede-

redegiſſet poteſtatem ipſum Regni Caput adortus, obſidione cinxit anno 1238. quod & feliciter, uti refert *Antonius Beuterus*, auxiliaribus copiis tùm Equitum Ordinis *Templariorum*, tùm Ordinis, qui *de Calatrava* ſe vocant, expugnavit; quos inter præcipuè eluxit robur & fortitudo, teſte *Joanne Sanchez in vitâ Alphonſi*, *Petrus Joannius* Magnus Magiſter Ordinis Equitum *de Calatrava*, tempore Regis *Jacobi*; & *Rodericus Joannius* Ordinis *Templariorum* Vicarius Generalis. Quæ omnia *in Genealogico Nobilitatis* Siciliæ *Theatro à Philadelpho Munoz lib.3. fol.385.* luculenter deſcribuntur; Jungit hic hoſce *Joannios Valentinos* originem ſuam traxiſſe à *Petro Joannio*, magno Magiſtro Ordinis *de Calatrava*, qui Regi *Iacobo* in Regnorum conquiſitione ſemper adſiſtebat.

Ludovicus & Petrus Joannius *arduum moliuntur pro patriæ ſalute facinus.*

In obſidione *Saguntinâ* ſub *Aragoniæ* Rege *Jacobo* I. duo fratres fuiſſe *Ludovicum*, & *Petrum Ioannios*, traditur, qui celebre fortitudinis exemplum poſteris reliquêre: Siquidem obſeſſæ Urbis ſtatum recogNituri, ruſtico induti amictu, nec non ad latentis doli ſuſpitionem avertendam recentis tritici faſcibus onuſti, non tàm confidenter, quàm audacter urbem ingreſſi fuerunt, ſed mox deprehenſi, ac rigido torti examine, pro talibus, quales præ ſe ferebant, urbis exploratoribus cogniti, captique, *Turri Herculis*, (ità vocabatur carcer) incluſi fuerunt, ubi ſeptendio ſine cibo potuque commorati, ſolo ſpicarum, quas ſecum portârant frumentorum alimento vitam tolerantes. Verùm miſerandum Captivitatis ſuæ ſtatum conſiderantes, uti premens neceſſitas in omnibus ingenioſa eſſe ſolet, de modo ſe ex miſerando hoc Captivitatis ſtatu liberandi, anxiè conſultârunt, cum verò nihil occurreret eorum, quibus exitum ſibi facere poſſe, ſperabant præter duos, quos in faſciculis tritici abſconderant, pugiones, hiſce paulatim murum ſubfodicare cæperunt, interim quibus

 omnibus

omnibus in hoſtium aſſumptibus toto conatu repulſandis diſtentis, uti non erat, qui curam captivorum haberet, ità illis paulatim ſatis temporis ad perficiendum, quod cœperant fodicationis opus reliquerunt; quod & feliciori ſanè ſucceſſu, quàm ſperare poterant, ad finem perduxerunt; aperturâ ſiquidem tantæ amplitudinis, quæ hominem capere poſſet, factâ, exierunt, atque inter civium tumultus incogniti, exploratiſque priùs viribus, & robore obſeſſorumque ſtatu, deindè aliis militibus commixti callidè urbem egreſſi, modum, quo ex carcere evaſiſſent, quæque viderant obſervârantque in Urbe Regi ordine expoſuerunt, rationem quoque, mediaque, quibus & quo loco Urbs expugnari poſſet, ſuggeſſerunt, quorum Conſiliis Rex acquieſcens, tandem novo & vehementi impetu urbem aggreſſus, in ſuam tandem poteſtatem redegit; undè à Rege ſummis honoribus affecti, ad perpetuandam rei memoriam, ex gentilitio familiæ ſcuto ſublatâ Aquilâ, duos leones auratos in campo cæruleo, quorum uterque faſciculum ſpicarum in manibus tenebat, poſuerunt; Verùm horum filii ſucceſſu temporis in varias *Hiſpaniæ* Regiones diſperſi, uti ſe ex *Ioanniâ Familiâ* eſſe teſtarentur, relictis leonibus ſpiciferis arma ſua gentilitia novis differentibuſque ſymbolis pro cujuſque ingenio immutantes, alii in honorem Sancti *Ioannis Baptiſtæ*, ipſam Sancti imaginem, aut loco *Leonis* Angelum vexillo ſpectabilem, alii in honorem *Sancti Ioannis Euangeliſtæ* Aquilam poſuerunt.

Arma gentilitia Domus Ioanniæ *eorumque origo.*

Atque ab hiſce duobus Equitibus ſanè clariſſimis *Domus Ioannia* intrà *Valentini* Regni Metropolim traducta, mirificè ſe propagavit, diverſis Regni ſtatibus, & Dominiis in eorum poteſtatem redactis, ità quemadmodum ſupra citati Authores ferunt, per 300 ferè annos *Ioannia Familia* præcipua

Valen-

Valentinæ urbis, & Regni munera, inſigni ſplendore & magnificentiâ ſuſtinuerunt, atque etiamnum hujus *Familiæ* poſteri Comites de *Penalva*, ac Barones *de Tous*, Comites *de Cartet*, Marchiones quoque *de Centellas* in Regno *Neapolitano*, hujus *Joanniæ Familiæ* decorem inſigni nominis celebritate, tueri non ceſſant.

Qui verò ex hâc *Familiâ* in Regno *Valentino* Equeſtri dignitate conſpicui Viri ſuperſtites floruerunt, fuerunt *Petrus*, *Ioannes*, & *Bartholomæus Joannius*, quorum hic 1336. Quæſtoris munere apud *Petrum* IV. Regem *Aragoniæ*, ſummâ laude, & ſatisfactione functus eſt. *Gulielmus Joannius*, eidem Regi in magni momenti expeditionibus, nec non in conquiſitione *Cerdenæ* anno 1356, quà conſilio, quà ſubſidiis, profuit.

Eminuit & alius *Petrus Joannius*, majoris Juſtitiæ præſes in Urbe *Valentinâ*, anno 1366, cui & nomine Regni ad fidem Regi præſtandam pro honorificâ legatione functus, amandatus fuit; Porrò in ſolemni illâ celebratione nuptiarum, quas Sereniſſimus *Martinus* filius Regis, Dux *Montis Albi*, cum filiâ Regis *Franciæ Perpiniani* anno 1371, inſtituerat ex præcipuâ Regni *Valentini* nobilitate ad convivii ſponſalitii feſtivitati adſiſtendum, electi fuerunt duo Equeſtris ordinis Viri Illuſtriſſimi, *Georgius Joannius*, & *Petrus Marrades*, *Pedro Iuan* Cavaliero Valenciano hijo de *Gonzalo Iuan* Sir con gran valor, y fidelidad en *Sicilia*, y en *Neopatria*, al Rey D. *Pedro* IV. de *Aragon*, anno 1382. Erat & alius *Petrus Ioannius* in magno illo Eccleſiæ Schiſmate in anno 1398. Capitaneus militiæ pſeudo-Pontificis *Benedicti de Luna*, celeberrimi nominis Viri, habebat is filium nomine *Alvarum Joannium*, qui Patri in officio ſuccedebat.

Porrò poſt mortem *Martini* Regis, ad tumultus & ſeditiones populi, quæ ex novi Regis electione expedienda exortæ

 fuerant

fuerant anno 1411. ex præcipuâ Regni Valentini nobilitate novem viri, qui diffidiorum caufas examinarent, animofque difcordes ad quietam, & pacificam electionem difponerent, conftituti fuerunt, quos inter unus fuit *Bernardus Ioannius*, Dominus *de Tous* & *Canet* : *Zurita* quoque celebris *Hifpaniæ* Hiftoricus refert, de *Marci Ioannii* Legatione, quam *Alphonfus* V. Rex *Aragoniæ* ad *Joannem* Regem *Caftellæ*, anno 1425 inftituit, alium ad iftiufmodi magni ponderis munus magis idoneum, quàm *Marcum Ioannium* Equitem Valentinum, non inveniffe.

Arx Civitatis *Xativæ*, quâ Regnum *Aragoniæ* neque fortiorem, neque majoribus authoritatis titulis ditatam habuit, huic primus ex *Domo Ioanniâ* præfuit *Martinus Ioannius* anno 1426. cui in officio fucceffit *Petrus Ioannius*, & poftea *Martinus Ioannius*, quem *Ferdinandus de Aragonia*, Dux *Calabriæ*, filius *Federici* Regis *Neapolitani* conftitutus anno 1512. *Philippus* frater *Martini Ioannii* II. Canonicus Xativenfis, & à Cubiculis Pontificis *Alexandri* VI. fuit anno 1501. fatis functus. Longum foret, fi ex hâc *Domo* Viros Illuftriffimos, qui in Regno *Neapolitano*, *Alphonfo* in bellis gerendis, fub *Fernando* Rege *Catholico*, & fub *Carolo* V. infignem quà togâ, quà fago operam præftiterunt; de quibus vide *Vicianam* & *Efcolanum in Chronicis*. Extat *Neapoli* in facello fummi Tribunalis, quam *Vicariam* vocant, hodiè epitaphium *Francifci Ioannii*, qui dictum Tribunal, & deindè quoque *Balearium Infularum Regnum* Proregis titulo adminiftraverat, fequenti verborum formâ concinnatum:

Ædiculam hanc refixo orbis Redemptore Petrus à Toledo Neapoli *Præfes in Regno*, & *Exercitus Cæfareæ Majeftatis Vicarius* Villæ Franchæ, & Marcus *Vir non minùs Iuftus, quàm pius* Ferdinando Figueroa, *ejus Confiliario tunc auctore* Francifco Joanne

Joanne de Torres à Latere *Consiliario ac Magnam Curiam Vicariæ Regente, nunc restituente, ornatioremque redolente condidit.*

Ab hoc excellenti Viro prodière *Carolus Joannes de Torres, Franciscus, Ludovicus Joannius*, horum primus Equestris Ordinis Sancti *Iacobi* Commendator, primus Comes *de Penalva*, Capitaneus peditum in statu Mediolanensi; filius verò ejus *Franciscus* unus è Patriciis Valentinis, qui Pater fuit nobilissimi germinis *Honorati Ioannii*, cujus causâ totum hunc Librum concinnavimus, totius *Familiæ Ioanniæ* Caput & Princeps, uti testatur *Viciana in Chronico suo de familiis Valentiæ*, *parte* 3. *fol.* 150. ubi & dicitur, eum in civitate *Xativâ* Sacelli illius SS. *Ioannis Baptistæ*, & *Euangelistæ* sacri, jus patronatus tenuisse, undè in eo commune *Domus Ioanniæ* sepulchrum constituit. *Ludovicus Ioannius*, filius *Gasparis* II. Eques Sancti *Jacobi* Monetariæ rei in Palatio Regio Præfectus compluribus annis terrâ marique *Philippo* II. Regi egregias animi sui dotes sat superque comprobavit. Extant Literæ dicti Regis ad annum 1589. in quibus eum Proregi *Siciliæ*, Comiti *de Alva* ardenter commendat, & est ea quæ sequitur:

Al Illre. Conde de Alba *deliste Primo nuestro Virrey Lugartenente, y Capitan General del Reyno de* Sicilia.

EL REY.

Illre. Conde Primo nuestro Virrey Lugte. y Capitan General, en consideration de lo bien, que Don *Luys Iuan* sobrino de *Honorato Iuan* Maestro que fue del Sermo. Principe Don *Carlos* mi Hyo (que Dios aya) meavia servido desde el año de 73. en todas las occasiones de mar y tierra que se ofrecieron hasta la muerte del Illre. Don *Iuan de Austria* mi Herma-

Hermano, que aya gloria, y havi en dome aora reprefentado el defeo, que tienede continuarlo en effe Reyno, y fiendo me jufto por lo que por fu perfona merece, y en memoria de los fervicios defutio hazer por el todo loque huviere lugar oi lo he querido advertir por efta y en cargaros mucho le tengais por muy en comandado parale favorecer, y ocupar en las occafiones, que fe ofrecieren de fu profeffion conforme a fu calidad, y fuficiencia en que vos vieredes que fabra y podra mejor fervir que yo olgare delo que por el fe hiziere. Dat. en S^n. *Lorenzo all* de Oct. 1589. yo el Rey.

Gafpar Joannius III. hujus nominis, Patri dignitate non inferior, Arcis *S. Trinitatis* in *Rofas Cataloniæ* oppido Præfectus, & Equeftris Ordinis B^tæ. *Virginis de Monteffa*, ejufque Religionis loco Catholici Regis *Philippi IV.* Promagifter, Vicarii Generalis munere functus, & commendator in *Alcala de Gibert*, cujus merita prævidens *Philippus* III. & IV. frequentes literas ad eum, fuæ in Reges fuos fidei, ac in fincerâ officiorum, quæ ipfi commiferant, adminiftratione, teftes dederunt.

Porrò ab hoc *Gafpare tertio* hujus nominis *Ioannio* prodière *Matthias Ioannius de Centellas.* Ordinis Equitum *de Monteffa*, & commendator *d'Alcala de Gibert*, & eximius *Antonius Ioannius de Centellas* Equeftris Ordinis *de Calatrava*, qui prædecefforum fuorum fecutus veftigia, eo femper officiorum fplendore à Rege Catholico cohoneftatus fuit, quem virtutum ac doctrinæ amplitudo, & munera, quæ magni fanè momenti fubiit, veluti jure quodam poftulare videntur. Splendet & is etiamnum primariis detentus officiis, Regiam cancellariam adminiftrans, collateralifque uti vocant, Status, & Belli Regiæ Catholicæ Majeftatis à confiliis intimis, nec non Cameræ Regiæ, quam *Summariam* nuncupant,

cupant, Locumtenens, & ob ingentia Viri merita & beneficia Regno præstita modò Marchionis quoque titulo *de Centellas* exornatus, qui quantâ in æstimatione apud Regem Catholicum sit, ex literis ad eum datis patet.

CAPUT V.

De Translatione Domus Joanniæ *ex* Hispania *in* Siciliam.

PEtrus *Arragoniæ* Rex in occupandis *Siciliæ* & *Sardiniæ* regnis summâ curâ & sollicitudine subjugandis distentus, ut tandem quod intenderat, obtineret, numerosam militum classem adornârat, ad hanc adeò gloriosam expeditionem, cum ferè plerique ex nobilioribus Regni ambitiosè sese obtulissent, quos inter maximè eminuit *Joannes Joannius* ex *Valentiâ* ortus tùm rerum gestarum gloriâ, tùm heroicarum actionum præstantiâ celeberrimus. Undè *Siciliâ* in potestatem Regis redactâ in meritorum recognitionem, magnis à Rege cumulatus muneribus sedem suam *Messanæ* fixit, ubi genuit filium nomine *Andream*, fortitudine animi Andreas. Patri haud degenerem, cui *Fridericus* II. Rex ob res præclarè in bello gestas in feudum concessit statum *Alfani*; qui vitâ functus post se reliquit *Peruccium*, quem & alii *Tuccium* vocant; Peruccius. Antonius. hic genuit *Antonium*, *Philippum* & *Simonem*, qui sine prole Philippus. Simon. Senatoriam dignitatem multis annis gessit in patriâ; *Simon* prius semper *Messanensis status* muniis honoratus genuit *Salvum* & *Tuccium*; *Salvus* Senatoriâ dignitate clarus Salvus. Peruccius II. anno 1462. genuit *Iacobum*, *Joannem*, *Paulum Angelum* Jacobus. *Ioannios*; *Iacobus* & ipse Senator anno 1517. genuit *Fran-* Joannes Paulus. *ciscum* dignitatis paternæ successorem anno 1562. Hic ex Angelus. *Metullâ* uxore genuit *Cæsarem*; & hic ex *Agathâ* filiâ Cæsar.

Franciscus. incliti viri *Palmerii Franciscum*, qui ex *Corneliâ* filiâ Baronis de *Baunio*, bis Consul in *urbe* Messanensi, tempore quo *Cicala Bassa* pyraticâ tyrannide *mare Siculum* infestans summo *Siciliæ* damno, susque deque vertebat omnia, ad tàm perniciosos ausus retundendos in Archithalassum electus Australes littorum plagas, uti & Boreales *Petrus de Balsamo*, Marchio *de Limina*, unitis viribus validâ 8000 militum manu, fugato *Cicalâ* Regnum ab exitio liberum immuneque reddiderunt. Fuit is deindè inter undecemviros Congregationis Xenodochii annumeratus; constabat dicta Congregatio ex præcipuæ nobilitatis Viris, numero undecim, undè non incongruè undecemviri dicti, iisque Legibus muniebatur, ut neque pater cum filio, neque fratres duo, neque gener aut socer ei aggregari posset, & præsidebant duo summa Capita, Prorex & Archiepiscopus Loci. Sed ad rem nostram.

Congregatio Xenodochii Messanæ.

Genuit *Franciscus* hic quatuor filios, qui in eximios Viros evaserunt, scilicet *Palmerium*, Baronem *de Solazzo*, *Cæsarem*, *Antonium* Equitem S. *Joannis Hierosolymitani*, & *Andream*, *Palmerius* præter honorifica quibus in patriâ fungebatur officia, Generalis armorum Capitanei munus obibat, deindè Princeps Congregationis *Stellæ*, quæ facultate Regiâ instituta fuit sub nomine *Stellæ Orionis*, quem primum *Messanæ* fundatorem *Historia Sicula* conijcit; cujus caput primum fuit *Vincentius de Bononia* Marchio *de Marines*, & tunc *Urbis Messanensis* Archistrategus. Secundus fuit *Petrus Marchettus* Baro *de Veria*. Tertius, *Jacobus Merullus*. Quartus *Petrus Lenza* Baro *de Moyo*. Quintus *Vicecomes Rizzo*, Baro *de Muys*. Sextus *Petrus Balsamus* Marchio *de Limina*. Septimus *Joannes de Marchese*. Octavus *Remondus Morchettus* Eques *Melitensis*. Nonus *Andreas de Ordoino*, Marchio *de Sorito*. Decimus *Petrus de Moncada* Baro *de Saponera*, & complures alii ex Equestri nobilita-

Franciscus *genuit* Palmerium. Cæsarem. Antonium. Andream.

Congregatio Stellæ *quanam.*

te

te Viri, quorum officium erat, auxiliaribus undique adſcitis copiis, civitatem ab hoſtium inſurgentium vexationibus liberare.

Palmerius honorificis decoratus primi ordinis in *Meſſanenſi Civitate* officiis, ex tribus uxoribus nobilitate illuſtribus, *Iſabellâ Gioeniâ*; *Feliciâ* filiâ *Bartoli Avernæ*; *Annâ Mariâ* Baroniſſâ *de Solazzo*, filia *Franciſci del Iudice* & *Agatâ Mariâ Minutuli*. Ex ſecundâ genuit *Franciſcum*, qui puer adhuc defunctus fuit; Ex tertiâ ſuſcepit *Franciſcum* & *Andream Ioannios* & alias ſex fœminas. *Andreas* Eques Ordins S^ti^. *Ioannis Hieroſolymitani* præclarè ſemper & fortiter in expeditionibus maritimis ſe geſſit. Porrò *Tuccius II.* genuit *Nicolaum*, qui *Meſſanæ* Judicem egit, & *Joannem*, qui Senatorem ejuſdem Urbis, & *Antonium* anno 1496. *Nicolaus* genuit *Marianum*, *Antonium* & *Metullam*. *Marianus Nicolaum II. Bernardum* & *Sebaſtianum Scipionem*.

Palmerius *genuit ex 3. Uxoribus.*
Ex 2. Franciſcum.
Ex 3. Franciſcum Joannem.
Tuccius II. *genuit* Nicolaum Joannem. Antonium.
Marianus *genuit.* Antonium. Metullam.
Nicolaum II. Bernardum Sebaſtianum. Scipionem *hic.*

Ex *Scipione Joannio* & Uxore ejus *Brigidâ Juſtinianâ* ſuſcepti fuerunt, *Dominicus* Princeps *di tre Caſtagne*, & *Placidus* Princeps *di Caſtrorao*, *Dominicus* in Uxorem duxit *Hieronymam Selvarezzam*, ex quâ ſuſcepit *Scipionem*, *Placidum*, *Vincentium*, *Joannem* Equitem *Hieroſolymitanum*, *Tereſiam*, quæ poſteà ceſſit in matrimonium *Petro de Moncada* Principi *de Monforte*, & Comiti *di Sampero*, & alias duas filias.

Dominicum *hic.* Scipionem. Placidum. Vincentiũ. Joannem Tereſiam.

Placidus Princeps *di Caſtrorao* in uxorem duxit *Antoniam Rao*, ex quâ ſuſcepit *Vincentium* Principem poſteà *di Caſtrorao*, *Joſephum* & unam fœminam. *Salvus Joannius* genuit *Joannem Paulum*, & *Angelum* nobilitati inclitos; *Ioannes Paulus* ſemper carus fuit *Hugoni de Moncada*, tunc temporis Proregi *Siciliæ*, quem & ad componendas *Meſſanenſis Civitatis* diſcordias, Legatum miſit. A quo deindè producti fuerunt *Ioannes Arrigo*, *Erricus*, & *Nicolaus* Eques *Hieroſolymitanus*, qui

Placidus *genuit* Vincentium. Joſephum *& fœminam.*
Salvus Joannius *genuit.* Joannem Paulum, Angelum.
Joannes Paulus *genuit.* Joannem Arrigum. Henricum. Nicolaum.

qui in expeditione *Zerbensi* dum fortiter pugnaret, vitam gloriosâ morte finivit. *Ioannes Arrigo* genuit *Iulium*, *Cæsarem* & *Marcellum*; hic genuit *Ioannem d'Angelo*, ex quo prodiit *Petrus Ioannius*, & ex hoc *Ioannes*, à quo *familia Ioannia* in *Panormitanam Civitatem* traducta inter præcipuas dictæ urbis Domus nobilitate semper eminuit, & matrimonii splendore, & officiorum, quibus fungebantur dignitate.

Joannes Arrigo *genuit.* Julium. Cæsarem. Marcellum *hic.* Joannem d'Angelo *& ex hoc* Petrus Joannius, *qui propagavit* Familiam *in* Panorma. *Anno* 1570.

Quomodò verò hæc familia sese in *Regnum Neapolitanum* extenderit, ex Authoribus paulò antè allegatis manifestum faciemus. Sic itàque res sese habet.

CAPUT VI.

De familiæ Joanniæ *in* Regnum Neapolitanum *Translatione.*

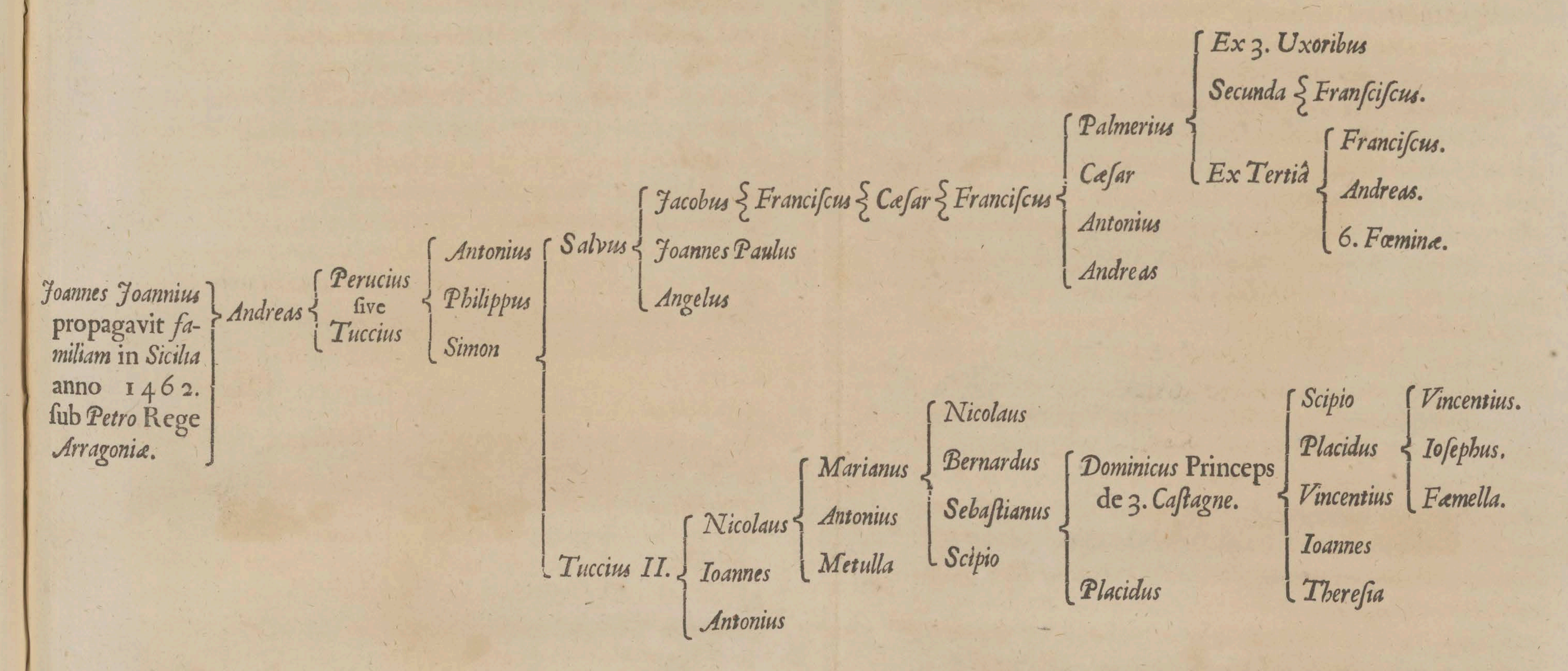
Propagatio Familiæ Ioanniæ *in* Regnum Neapolitanum.

CUm Reges *Arragoniæ* multorum annorum decursu varias in *Italiam*, *Siciliam*, *Sardiniam* susciperent expeditiones, accidit ut bellicæ gloriæ stimulis impulsi complures ex equestri nobilitate Viri Regiæ Classi se jungerent, quos inter & *Joannios* fuisse, qui *Siciliâ* & *Neapoli* à Rege *Arragoniæ* in potestatem redactâ, amœnitate & ubertate locorum allecti, ibidem sedes per varios Matrimoniorum contractus figentes, tandem exarchatum adepti sunt. *Gaspar Escolanus in Historiâ Valentinâ*. Tambien *inquit* quedaren heredados desde estas guerras de el Rey don *Alonso* otros muchos Cavalleros Valencianos en el Reyno de *Napoles* por sus azañas; de los quales hemos echos comemoracion en esta Decada, pero por quanto de algunos de jamos de haçerla por no tener noticia, quando tratavamos de sus linages los inxiriremos aqui, en compañia de sus connaturales y paysanos. Destos

Gaspar Escolanus *in* Historiâ Valentiæ.

fueren

Genealogia Domus Joanniæ
in *Sicilia* propagatæ.

E Valentia propagatio facta in regno { *Arragoniæ.* — *Neapolis.* — *Majoricæ.*

fueren los exarques, *Monsorios*, *Juanes*, y *Ciscares*. Los exarques posehen asta, aora, la Baronia *de Lauria*, y el Baron que oy es hacasado con hiia del conde *de la Saponara de la Casa de Sanseverino*: Los *Monsorios*, que por corruptela llaman en *Italiano Monsolinos*, han tenido grande estado; que entaria mas de quince mill ducados al año, y fue el ultimo de esta Casa, Don *Ferrante de Monsorie*, que murio en nuestros dias y se acavo en el la Linea masculina, Los del apellido de *Juan*, que daron *Castellanos* del *Castillo de Cosencia*, y sus decendientes son oy de las mas calificadas familias de a quella ciudad, finalmente los *Ciscares* tuvieron muy grandes heredamientos, y la caveza dellos fue Conde *de Ayelo* por alla. *Exarchatus primi fuerunt* Monsolini, Joannii, *&* Ciscarii.

Sed hæc omnia fusiùs demonstrare possem, si & temporis angustia, & vastitas Operis non obstarent; quare qui ea penitiùs nosse desiderabit, is legat *Gasparem Escolanum in Historiâ Valentiæ, Cataluniæ, & Majoricæ Tomo 2. lib. 3. cap. 5. col. 336. Comitem de Peralada in Libro de præsagiis fatalibus Catalauniæ cap. 13. pag. 120. Alexandrum Ros in libro intitulato Cataluna desengañada pag* 450. *Philadelphum Munoz in Theatro Genealogico Siciliæ p. 1. pag.* 384. *Escolanum in Historiâ Neapolitanâ & Valentiæ Tomo 2. l. 9. c.* 34. ubi & recenset insignes ex *familiâ Joanniâ* viros, *Petrum Joannium* Magistrum *Ordinis de Calatrava*; *Rodericum Ioannium* Equitem ex *Ordine Templariorum* & Vicarium Magni Magistri ejusdem: *Franciscum* Equitem *Ordinis Sancti Jacobi*, qui & Regentem egit Magnæ Curiæ Neapolitanæ, quæ *Vicaria* dicitur; deindè quoque Prorex & Capitaneus generalis *Regni Majoricæ*, ubi defunctus est. *Zurita* præthereà nobilis *Hispaniæ* Historicus *l. 13. Annalium fol.* 120. refert: *Marci Joannii* Legationem, quam fecit *Alphonsus V.* Rex *Arragoniæ* ad

Authores qui de translatione Familiæ *egerunt.*

Petrus Ioannius.

Rodericus.

Franciscus

Zurita Chronista.

Marcus Joannius *Legatus ad Regem* Castellæ, ad *Ioannem* Regem *Castellæ*, usus Oratore *Marco Ioannio* ad tanti momenti legationem unicè idoneo. Refert & *Munoz* eximium hujus *familiæ* virum & Equitem *Ordinis de Montesa*, commendatorem *Alcalæ* & Vicarium generalem Regis *Philippi* IV. Veruntamen hos inter omnes, veluti inter viburna Honoratus Joannius. cypressus, rerum gestarum gloriâ HONORATUS JOANNIUS *Caroli* II. *Hispaniarum* Principis Magister & Episcopus *Oxomensis* in Orbe emicuit, cujus solius causa hujus operis ar- Ludovicus. gumentum occæpimus. Hic fratrem habuit *Ludovicum* Equitem *Ordinis* S. *Iacobi*, multis magnisque officiis à Rege Catho- Gaspar. lico condecoratum; ab hoc prodiit *Gaspar Ioannius* patri digni- *Ultimus hujus familiæ Dom.* Antonius Joannius *Marchio* de Centellas. tate haud impar, Equestris *Ordinis Beatæ Virginis de Montesa* ejusque loco Regis Catholici promagister, & ab hoc eximius ille *Antonius Ioannius de Centellas* prodiit: Hic prædecessorum suorum secutus vestigia perhonorificis semper à Rege Catholico officiis cohonestatus fuit, eâque virtutum ac doctrinæ amplitudine, quam officia quibus fungitur, tanti momenti, jure quodam postulare videntur, & in Neapolitanâ curiâ in hunc usque diem splendet. Verùm ut veritas rei luculentius pateat, hîc nonnullas Regias literas apponemus, ex quibus magna illustrissimi viri talenta, ingensque Regiæ Majestatis de eo concepta existimatio meridianâ luce clarius patebunt.

Literæ Regiæ ad Antonium Joannium de Centellas.

EL REY.

Noble, Magnifico, y Amado Consejero. Hase visto vuestra Carta de 28. del pasado, en que me dais quenta del estado, que tiene la visita de la Casa de la Generalidad de esse Reyno, que os mandè cometer el año de 1651. como estan

Rex gratias ei agit de visitatione regni Valentiæ, summâ vigilantiâ & integritate peractâ.

estan satisfechos todos los acreedores Censalistas, y otros muchos de aquella Casa, y que con el arrendamiento, que se hà hecho de los derechos viejos, se pagaran en adelante las pensiones de los censales dia por dia, como fueren cayendo, con que los censales, y Alvaranes se han reducido à su antiguo credito, y estimacion, y que quedais continuando algunas execuciones, y causas que ande producir considerables efectos; Y porque en carta à parte se os invia la orden, que me pedis, para librar a los Diputados una partida que ay en dinero, y otra en Alvaranes, en esta Solo se ofreçe deçiros, que lo que aveis obrado es muy conforme a las experiencias, que tengo de vuestro cuydado, y direccion, porque os doy muchas gracias, y os encargo, y mando lo continueis, paraque se saquen los efectos, que deçis, y yo espero en que me servireis. Dat. en *Aranjuez.* a 8. de Mayo. 1654.

Yo el Rey.

EL REY.

Gratias agit de optima informatione, qua Regem de statu regni certiorem facit.

Noble, Magnifico, y Amado Consejero. Hase recivido vuestra Carta de 9. de este, en que me dais quenta de la visita, que vos como Regente en essa mi Real Audiencia, y el Prior de *San Miguel de los Reyes* haveis hecho en el Collegio de *Corpus Christi* de essa Ciudad, y por lo que se hà dispuesto acerca de su govierno, adorno, y augmento no solo en renta, sino tambien en elnumero de Collegiales, Becas, y Cappellanes, se conoçe vuestro cuydado, y assi lo apruevo y os doy gracias por ello. Dat. en *Madrid*, à 18. de Junio. 1655.

Yo el Rey.

EL REY

Gratias agit de aliis negotiis rectè expeditis.

Noble, Magnifico, y Amado Consejero. Hase visto vuestra carta de 8. de este, en que me dais quenta de lo que vais obrando en la visita de la Generalidad, y estado que tiene su desempeño, y me pedis licencia para yr librando siete mil libras que ay en la Tabla, procedidas de diferentes efectos de la visita à los Diputados, y a suelta suya como fuere necessario para pagar a los acreedores, y despues de daros gracias por el cuydado con que procedeis en estas materias, os concedo en virtud de la, presente la licencia que pedis para librar a los Diputados las referidas siete mil libras para la paga de los acreedores. Dat. en *Madrid* à 17. de Julio 1657.

Yo el Rey.

EL REY

De visitatione peractâ gratias agit Rex.

Noble, Magnifico, ȳ Amado Consejero. Hase visto vuestra carta de 5. del pasado, en que me dais quenta de todo lo que haveīs obrado en la visita de la Casa de la Generalidad del Reyno *de Valencia*, que os mandè cometer el año de 51. que hà parecido aprobarlo, y daros gracias por el cuydado, y Gelo con que aveis procedido en esta Comission, que lo tendre presente en todas ocasiones. Dat. en *Madrid* à 6. de Nouiembre 1660.

Yo el Rey

Antonii Joannii de Centellas *commendationes.*

Sed jam audiamus quam informationem Regi Catholico de magni hujus Viri naturæ dotibus ad ulteriorem ejus promotionem dederint primi consilii Assessores & Proreges *Valentiæ*, quorum nomina sequuntur.

CON-

Oeconomiæ Regum Præfecti.

Gilibertus de Centellas Præfectus Oeconomiæ *Petri* Regis *Arragoniæ.*
Gilibertus alter, à Cubiculo *Martini* Regis *Arragoniæ.*
Bernardus de Centellas à Cubiculo *Martini* Regis *Siciliæ.*
Petrus de Centellas à Cubiculo *Fernandi primi* Regis *Arragoniæ. Alphonsi V.* & *Joannis primi.*
Franciscus Gilibertus de Centellas Comes de *Oliva*, à cubiculis *Joannis II.* Regis *Arragoniæ.*
Honoratus Joannius Aulicus *Caroli* V. Imperatoris.
Christophorus Centellas Marchio *de Quirra*, Aulicus *Philippi III.*
Joachimus Centellas, Marchio *de Quirra*, Præfectus Oeconomiæ Regis *Philippi. IV.*

Moderatores Principum.

Bernardus Centellas Moderator & Magister *Alphonsi* filii Regis.
Honoratus Ioannius Caroli Principis *Hispaniarum* Magister.

Episcopi.

Petrus de Centellas Episcopus.
Guilelmus Ramion de Centellas, filius Comitis *de Gajano*, Episcopus *Syracusanus.*
Hieronymus de Centellas Archiepiscopus in *Neapolitano Regno.*
Honoratus Ionannius Episcopus *Oxumensis.*

Tituli quibus insigniebatur *Domus Ioannia.*

In *Hispania* & *Italia*, *Domus* seu *Familia Ioan.* in *Valentia*, Comes *de Penalva*, Comes *de Carlet*, Viri *de Tous.*

In *Sicilia*, Principes *de Trecaſtaneis*, & *Caſtrorao*, *familia de Centellas* in *Valentia*, Comes *de Oliva*, Marchio *de Nules*.
In *Catalaunia*, Comites *de Centellas*, Marchiones *de Quirra* in *Cerdena*. Comes *de Modica* in *Sicilia*, Vicecomes *Romaniæ*.
Neapoli, Marchio *de Cotron*, Comes *de Catanzaro*.
In *Caſtella*, Comes *de Noguera*, & Comes Palatinus, &c.

Jungam hoc loco Decretum Reginæ *Hiſpaniæ* Regnantis, quo, dum hæc ſcribo, *Antonium Ioannium de Centellas*, ob ingentia merita & beneficia Regno præſtita, Marchionis titulo exornat.

Copia del Decreto de la Reyna Nueſtra Señora.

Teniendo conſideracion a los meritos y ſervicios de Don *Antonio Iuan de Centellas*, Regente del Conſejo Colateral y Lugartheniente de la Regia Camera de la Summaria de *Napoles*, y attendiendo a ſu antigua Nobleza, y calidad de ſu caſa, le hago merced de Titulo de Marques en a quel Reyno Daraſſele por el Conſejo de *Italia* en ſu Cumplimiento el Deſpacho que ſe a coſtumbra.

En Madrid 23. *Iunio de* 1666.

Publicoſe en el Conſejo en 1. de Julio 1666.

Hæc

Hæc debemus virtutibus, ut non præsentes
Solum illas, Sed etiam ablatas à conspectu colamus.
Seneca l. IV. de Benefic. c. 30.

Epigramma Tetrastychon
IN
HONORATUM JOANNIUM
Grande Decus Hispaniæ.

Clara tot ingeniis tantâ Domus *inclita stirpe*
Omnia in hoc unum desinit ingenium.
Cur steterint hîc Fata rogas? Hæc perlege, dices,
Ingenium majus gignere non poterant.

SECTIO II.

De vitâ, moribus, institutis, rarisque naturæ dotibus *Honorati Joannii.*

PRÆFATIO.

SEntentia sanè cedro digna, μηδὲν τιμιώτερον ȣ̓ χρόνȣ. Nihil hominem tempore possidere pretiosius, *à naturâ in humanarum actionum subsidium destinato. Quod si verum est; ô quàm angusti sunt fines, quàm strictæ metæ humanæ granditatis! quàm parvum, & exiguum est dominationis tam fugacis imperium! Si enim tempus contemplemur præteritum, certè illud nil aliud esse mihi videtur, quàm exanimis præteritarum nunquàm redeuntium rerum imago. Si præsens consideremus, id nihil aliud esse dicemus, quàm quoddam veluti præteritum inter & futurum indivisibile momentum, & purum nunc. Futurum censeamus non esse aliud, quam spem quandam vanam, inanem, & utplurimum incertam & fallacem, fortunæ cujuspiam, quam nunquam consequimur, phantasma plenum sollicitudinis spe fultum. Quis itàque dicere posset, tempus solùm nostrum esse? ubi præteritorum memoriam tollit oblivio, præsentium fruitionem mors intercipit, in vanum nos sperare solatur futurorum ignota nobis certitudo. Nunc & post, non nisi momentaneum nobis præstant interstitium; & ut ille canebat*

Temporis pretium.

Non secus ac flumen; neque enim consistere flumen,
Nec levis hora potest, sed ut undâ impellitur unda,
Urgeturque eadem veniens, urgetque priorem.
Tempora sic fugiunt pariter pariterque sequuntur,
Et nova sunt semper; Nam quod fuit ante, relictum est,
Fitque quod haud fuerat, momentaque cuncta novantur.

Nè

Ne terreare Lector, hâc de temporis fugacitate, prælusione, est qui totius vitæ curriculo, eo perfectè gaudeat, isque est veræ sapientiæ cultor, ejusque studiis perpetuò intentus: Sapienti quippè omnes temporum differentiæ simul sunt; gaudet enim præteritorum laborum fructibus memoria, vitæ bene beatèque instituendæ ratione præsentis temporis cursum metitur, & providæ mentis actionibus futurorum eventus cautè & circumspectè disponit; ætatis suæ confinia cæteroquin angusta distendit, & quicquid in veterum Historicis priscorum temporum monumentis legit, sive bonum, sive malum, id prosequi, vel vitare satagit, vitam beatitudine confertam agit, amans sibi cöætaneos, amatusque ab omnibus; vitæ anteactæ probitatem ac sapientiæ studium transmittit ad posteros, unicum illustrium virtutum præmium. Hoc veritatis luculentæ argumentum, quod primâ quidem fronte, errore, & vanitate carere non videbatur, maximè in Honorato Joannio, *sapientissimo Viro verificatum dicere possumus. Quid enim ei magnum in rebus humanis accidere, aut in tam exiguâ vitæ brevitate humanisque studiis altum videri poterat? cui æternitas omnis totiusque Mundi magnitudo semper sat nota fuit, qui animo semper vigili itâ excubabat, ut ei nihil improvisum, nihil inopinatum, nil novum atque idem accidere posset; itâ in omnes partes animum intenderat, ut semper videret sibi & locum sine molestiâ & angore vivendi paratum, ut quemcumque casum fortunâ inveheret, hunc aptè & quietè ferret; Quæ quidem sapientia, uti in cæteros eâ destitutos homines non cadit, itâ meritò omnium cæterarum virtutum complexum consumabat Quod jam Deo dante, exponendum duximus.*

Solus Sapiens gaudet tempore.

Honoratus Joannius, *quomodò & quàm bene tempus impenderit.*

CAP. I.

De illustribus Honorati Joannii *Natalibus, studiis, moribusque.*

VAlentia citerioris *Hispaniæ*, maritima Civitas, *Regni Valentini* Caput, & Metropolis, & inter cæteras clariores Urbes, quà vetustate, quà nobilitate, nominisque celebritate, tùm ob divitias & opulentiam, tùm ob feracitatem, omniumque ad humanam vitam deliciosè sustentandam necessariarum rerum copiam & ubertatem, nulli secunda, quæ proindè nullo non tempore Historicis grande rerum in eâ gestarum thema dictavit.

Valentia dicta à Veteribus *Romanis* ad similitudinem *Romæ*, quam *Valentiam* in primâ *Arcadum* expeditione in *Palatino monte* positam, primò *Valentiam* à *Latinis*, deinde à *Græcis* Ῥώμη, *Roma*, ob robur & fortitudinem, dictam fuisse, in *Latio* Nostro, fusè exposuimus. Quamvis verò complures hujus nominis Urbes in *Hesperia*, *Africa*, *Italia*, *Gallia* reperiantur, hæc tamen ceu nobile *Hispaniæ* decus, & ornamentum, κατὰ τὴν ἐξοχήν, præ cæteris omnibus post *Romanam Urbem Valentia*, sive *Roma* secunda appellata fuit, quam vide & apud *Geographos*, & apud *Urbis hujus Historicos* ingentibus encomiorum titulis descriptam.

Ex hâc itàque Urbe, tanquam magnorum Virorum seminario, & *Honoratus Ioannius* hujus operis argumentum natus fuit 14. Januarii, anno salutis nostræ 1507. ipso die, quo Ecclesia Sancti Honorati transitum celebrat, qui & ei nomen imposuit, sacro Baptismatis fonte tinctus in Ecclesiâ Sancto Nicolao Episcopo Sacrâ, juxtà palatium paternum sita. Parens ejus fuit *Gaspar Iuan*, mater *Eleonora Scriva*; De parentis no-

nobilitate, prudentiâ, & magnificis Regni muneribus, quibus ſemper à Regibus condecoratus fuit, ſuprà diximus; Mater ejus pariter ex Nobiliſſimâ *Scrivarum familiâ* natales ſuos ſortita fuit, quæ ex *Narbona* in *Valentinum Regnum* tranſplantata eximios & magnificos produxit Viros, tùm in *Galliæ*, tùm *Hiſpaniæ* Regno, rerum grandium executores, tùm Legatione ad Reges, & Pontifices, tùm bellicâ expeditione memorabiles, de quibus vide *Vicianam & Eſcolanum Valentinæ Urbis Hiſtoricos*. Fratrem habuit *Gaſparem Ioannium*, qui avitæ Domus ſplendore ſemper præcipuis *Valentinæ Urbis* muneribus præfuit; habuit & duas ſorores, *Iſabellam Joanniam*, quæ nuptui tradita *Seraphino de Centellas*, & *Eleonoram Joanniam*, quæ nupſit *Franciſco Borgiæ*, familia toti Orbi jam celebri ex Civitate *Xativa*, oppido *Valentiæ* Urbi non procul diſſito; Ex quâ *Calliſtus* III. Pont. Max. originem ſuam traxit, qui primò nominabatur *Rodericus Borgia*, & fuit aſſumptus ad Pontificatum 13. Auguſti, anno 1503.

Hinc prodiit *Petrus* S. R. E. Cardinalis *de Catana*, *Franciſcus Borgia* Cardinalis Conſentinus Camerarius & Theſaurarius *Alexandri VI.* Pont. Max. *Iacobus Caſa nova*, Cardinalis *de Monte Cœlio*. *Moſen Philippus Ioannius*, Camerarius *Alexandri VI.* Papæ. *Honoratus Ioannius*, Principis *Hiſpaniarum* Magiſter & Epiſcopus *Oxumenſis*. *Franciſcus Borgia*, Epiſcopus *de Eiano*, & complures alii Viri ſcientiis, armis, dignitate, & judicio celeberrimi & illuſtriſſimi; ità *Martinus Viciana*; & tandem B. *Franciſcus Borgia* III. Societatis JESU Generalis, vir ſanctitate & ſapientiâ toto Orbe Celeberrimus.

Hic *Honoratus Ioannius* ſtatim vel à teneris unguiculis, tot tantiſque animi, corporiſque dotibus inſtructus fuit, ut in eo elaborando expoliendoque, omnes, ut ità dicam, charites ambitioſo miniſterio, conſpirâſſe viderentur. Erat enim eximiâ

Forma Honorati *digna Imperio.*

miâ corporis pulchritudine, cui natura junxerat indolem blandulam, nec non mirâ comitate inſtructam, quæ ut gratiæ & favoris comites ſunt, itâ quoque in omnium oculis ferebatur; creſcente verò paulatim ætate, potiorem hominis partem excolens mentis ad alta ſemper & ardua, potiſſimùm ea, quæ animum condecorare ſolent, aſpirantis inſitam pronitatem exerebat. Quocircà animum ad literarum bonarumque artium ſtudia apponens, tantos brevi tamque luculentos in iis progreſſus fecit, ut ſive humaniorum literarum peritiam, linguarumque varietatem, ſive denique altiorum ſtudiorum culturam ſpectes, nemini eſſet ſuæ ætatis ſecundus.

Amans literarum.

Converſabatur cum Viris Sapientibus.

Et quemadmodum Virorum ſapientiâ illuſtrium converſatione nil ei antiquius, nil optatius, dulciuſque accidere poterat, itâ quoque ad ſupremam Sapientiæ coronidem, tàm acri calcare inſtimulabatur, ut veterum Philoſophorum exemplum imitatus ad perfectam Sapientiæ acquirendæ normam rationemque minimè ſe pertingere poſſe exiſtimaret, niſi conceptam ſpem Exterorum hominum Sapientiæ ſtudiis illuſtrium commercio literario ſolidaſſet. Undè Sapientiæ amore percitus, relictâ patriâ, parentibus, amicis, in *Belgicam Lovanienſium* acceſſit Academiam, cujus tùm de Theologorum, Philoſophorumque, tùm Juris-conſultorum exquiſitâ doctrinâ, celeberrima fama per orbem ſpargebatur, ubi inter doctiorum Virorum congreſſus, tùm ob eximiam, quâ pollebat, ingenii perſpicacitatem & præſtantiam, tùm ob ſummam in difficultatibus magni momenti diſſolvendis peritiam, tantam nominis celebritatem adeptus fuit, ut non *Belgium* tantùm, ſed & *Germaniam*, deindè redux in patriam, etiam *Hiſpaniam* & *Galliam* admiratione ſui replêrit. Fuerunt hæc ſemina in fœcundiſſimum ingenii agrum projecta, quæ eam poſteà fructuum ſegetem produxerunt, quam cum admiratione in ſequen-

Peregrinatio.

Lovanienſium *Academiam adit.*

Magni quos fecit in his progreſſus.

quentibus percipiet Lector. Sed audiamus ea ſcitè ſanè deſcribentem *Lucium Marineum Siculum*, *de Illuſtribus Viris in Hiſpania*: Mas *Joan Luis Vives* natural de la ciudad de *Valencia* en qualquier genero de ciencia doctiſſimo, no veo a quien de vadar ventaja por muy docto que fueſſe, porque qual ſea en todas doctrinas, es teſtimonio *Eraſmo* en ſus eſcrituras, y tambien ſus proprias obras, que ha eſcrito muy famoſas. Gran nombre es tambien, y gran doctrina la que ſe ſuena de otro *Valenciano*, que ſe dize *Andres Eſtraneo*, cuyas obras (que no ſon aqui publicadas ſon avidas por maravilloſas de ſus familiares, y Varones muy doctos, dizen de mas deſto que es Varon Eſtoico, de Sanctas coſtumbres, y vida muy honeſta. Mas a eſtos dos Varones Valencianos que hemos nombrado, *Honorato Iuan Mancebo* muy noble, con grande eſtudio de dia, y de noche trabaja, ſeguirlos, y ſi fuere poſſible alcançarlos.

In Academiâ Valentinâ duos magni nominis Viros Ludovicum Vives *&* Andream Eſtraneum, *unicè* Honoratus *adhuc puer in ſtudiis ſuis imitabatur.*

Verùm hæc omnia veritati conformia eſſe, teſtatur *Alphonſus Garcia Matamoros* in ſuo de Viris illuſtribus tùm Hiſpaniæ, tùm Valentinæ Academiæ potiſſimùm agit, ubi *Ioannium* hoc tenore verborum deſcribit: *Nam, ut* Joannem Gelidam *tacitus prætercam, quam magno* Ludovici Vives *teſtimonio, alterum noſtri temporis* Ariſtotelem *liceret appellare; non equidem invitus faciam, ut Nobiliſſimi Viri* Honorati Joannis *Equitis Valentini illam unam omnium rerum principem doctrinam, quæ ſit claro homini digna, atque eo, qui in Republicâ velit excellere, quantum animo conniti potero ſuſpiciam & admirer; Siquidem præter literas Græcas & Latinas, & eas artes, quibus liberales doctrinæ atque ingenuæ continentur. Civili etiam prudentiâ uſque adeò præditus eſt, ut controvertas meritò pluſne literæ in hoc homine, an morum compoſitio, & recta animi moderatio valeant; Sic verò literarum ſtudio & amore arſit, ut multos annos penè puer, procul à domo peregrinatus ſit, varias terras ac regiones obierit, ſejunctiſſimas*

Honoratus *omnigenis artibus linguiſque inſtructus.*

Provincias peragrârit, multarum gentium ac nationum perlustrarit arcana, quæ quantum bonis artibus & disciplinæ Civili attulerint commoditatis, sanè ipse quotidiè ostendit in Aulâ Philippi Hispaniarum *Principis; quocircà cum tam multa virtutis & doctrinæ hujus Viri, pro foribus Regiæ domus extent exempla, quid Serenissimum Principem nostrum retardet, non statim* Carolum *dulcissimum filium, hujus cùm disciplinæ tùm probitati committere.* Hæc *Matamoros*: rectè & sapienter, quæ non possum non approbare, imò admirari in tantillæ ætatis ingenii solertiam.

Dignus qui præficeretur Principi Carolo.

Quam, putas Lector, causam esse, quod in tot Academiis, in tantâ multitudine Adolescentum, in tantâ ingeniorum acerrimorum præstantiâ, in maximâ optimorum Magistrorum copiâ tanto tradendarum artium studio, tot propositis præmiis ac celsissimis Reipublicæ honoribus, solus tunc temporis eminuerit *Honoratus Ioannius*? Hujus rei causam ut pandam, dico.

Causa cur Honoratus *præ cæteris ad Magisterium Principis selectus sit.*

Quotusquisque est, qui *Ioannii* exemplum secutus ex seriâ animi applicatione omittat studia delectationis? ludos, jocos, Sermones otiosos, etiam cum intimis & familiaribus deserat? labores susceptos verè toleret, vigiliasque sustineat? vitiorum, quæ juvenum propria sunt, irritamenta devitet, atque insigni quâdam animi moderatione, unico velut honoris Divini, & boni publici scopo sibi constituto studiorum cursum magna corporis animique contentione prosequatur? *Honoratus* noster ab ineunte ætate, hortatoribus, aut impulsore aliquo, qui stimulos & calcaria ad studiorum prosecutionem adderent, non egebat, sed naturali suâ propensione, modò virtutis actiones, modò literarum suscipiebat, ut nunquam illum nisi virtutum aut literarum exercitio versantem reperires; sic autem tempora vacandi literis & virtutibus partiebatur, ut cum de literis ageret, aut de rectâ animi compositione, virtutumque

Præterquam studio virtutis nulli alteri mentis relaxationi se dedit.

que ſtudio, voluntas in utramque partem propenſa comprobaretur. Quæ omnia inſequentibus ex inſignium ſcriptorum monumentis, patefient.

CAPUT III.

De Honorati Joannii *ex famâ eruditionis omnigenæ ad Aulam Cæſaream Regiamque promotione.*

HOnoratus Ioannius ex *Belgio* aliiſque peregrinationibus in Patriam redux, tot è veſtigio, tantoſque acquiſitæ Sapientiæ radios à ſe diffudit, ſibique tantam nominis exiſtimationem comparavit, ut inter primos ſui temporis Theologos, Philoſophos, Mathematicos, Juriſconſultos, Politicoſque adnumeratus omnium Doctorum calculo, & merito ſuo primum ſuæ ætatis in literariâ palæſtrâ ſolium adeptus ſit; unde ſui ſplendore luminis illuſtratâ *Hiſpaniâ*, & famæ magis magiſque in orbem evulgatæ rumore, Glorioſæ memoriæ *Carolus V.* Imperator, illum ceu lucidiſſimum ſidus Nobiliſſimis Aulæ ſuæ Dynaſtis accenſere non dubitavit: Erat enim moribus adeò blandis, & venuſtis, tantâ comitate præditus, ut converſatione & modeſtiâ, variæ eruditionis & politicæ prudentiæ documentis conditâ, neminem non in ſui amorem & venerationem traheret; omnis enim ejus cogitatio, motuſque animi, aut in conſiliis dandis capiendiſque de rebus honeſtis & ad benè beatèque vivendum pertinentibus, aut in ſtudiis ſcientiæ cognitioniſque verſabatur. Et inter Aulicos quidem, nonnullos Ethicis præceptis & legibus inſtruebat, quoſdam in arte regnandi politicis, alios polemicis documentis imbuebat, omnes ad virtutum ſcientiarumque ſtudia excolenda, verbo & exemplo ſuo animabat, in ſe, omnium quæ docebat eximiarum operationum prototypon exprimebat.

Honoratus *inter ætatis ſuæ Literatos primus eſt habitus.*

Carolus V. *Cæſar eum inter Aulicos Nobiles adſciſcit.*

Alios docet varias artes.

Nunnius Gusman. bat. Sed audiamus *Ferdinandum Nunium de Gusman* Equestris Ordinis Divi Jacobi militem, qui in observationibus ad Plinii Historiam de eo sic loquitur: (*Hujus Correctionis*, (videlicet Plinianæ) *auctor mihi fuit* Honoratus Janius *inter Proceres Aulicos, majorum splendore, formæ dignitate, singulari doctrinâ, admirandâ facundiâ, multisque aliis titulis clarissimus, ut maximo jure videatur natura pretia secundum* Platonis *doctrinam* in Cratylo *tantorum ejus meritorum* Honorati *nomen summo & incomparabili Viro indidisse.*) Cui subscribit *Joannes Genesius Sepulveda* in Scholiis ad Aristotel. de Republ. Honoratus Joannius Valentinus *vir domi nobilis, Græcæ & Latinæ linguæ doctissimus cum quo propter egregiam ejus eruditionem & humanitatem libenter soleo sermones tùm familiares, tùm etiam literatos conferre. Ludovicus Vives* patriâ Valentinus celebris scriptor Honoratus, *inquit*, Joannius *civis noster adolescens ad maxima natus, & vivit modò, & peragit quæ cœpit, futurum aliquandò lumen nostræ Civitatis.*

Sepulveda.

Ludovicus Vives.

Cum itàque in Aulâ Cæsaris tanta sapientiæ specimina monstraret, fieri sanè non potuit, quin merita ejus *Philippo II.* Cæsaris filio non innotescerent; undè eum amplissimi muneris honore condecoratum, nemini mirum videri debet Regem Sapientissimum illum in *Caroli* filii sui morum & bonarum artium instructorem postmodùm in utriusque emolumentum assumere non esse dedignatum. Nam uti *Matamoros* ait: *cum multarum gentium Nationumque arcana perlustrasset, experimentoque quicquid ad consummatissimæ eruditionis Virum quovis modo pertinere poterat, cognovisset didicissetque, ita iis instructus, quantum bonis artibus & disciplinâ civili attulerit commoditatis, sanè ipse quotidiè ostendit in Aulâ* Philippi Hispaniarum *Principis; quarè cum tam multa virtutis & doctrinæ pro foribus Regiæ domus extent exempla, nil sanè Serenissimum Principem nostrum retardare videbatur, quominus*

Matamoros *de doctis Viris in Academia Valentinâ.*

minus statim Carolum *dulcissimum filium hujus cùm disciplinæ, tùm probitati committeret, quemadmodum* Philippus *olim* Macedonum *Rex* Aristotelem Alexandro *filio tantæ Spei Principi doctorem accivit, à quo & agendi acciperet præcepta & loquendi; neque tam est his temporibus* Hispania *nostra bonis & eruditis vacua & spoliata viris, ut non una Academia Complutensis decem possit pro uno* Aristotele *magnos & incomparabiles præceptores* Carolo *puero suppeditare.* Hæc Matamoros.

Quomodò itàque in Aulâ utriusque & *Philippi II.* & *Caroli II.* ejus filii gesserit, quænam utrique documenta politica præscripserit, in sequentibus opportunò loco patebit. Lubuit hìc addere Literas *Alvari Nunnez Cabeza de Vaca*, in unâ Dedicatoriâ Libri in quo fluminis de la Plata detectio describitur. Sic autem scribit ad *Carolum* Principem.

Encommendado à dos tan singulares artifices; Como D. *Antonio de Roxas*, vuestro ayo, y Mayordomo mayor, y *Honorato Iuan* vuestro Maestro escogidos ambos para sus oficios, por manos del Emperador y Rey Principe (nuestros Señores) entre todos los Sabios y Cavalleros de sus Reynos, con tanta diligencia, cuydado, y tiempo Como sus Magestades devian tener en elegir personas tan suficientes, Como para encomendarles la persona Real, criança, y enseñamiento de el mayor successor de la tierra eran menester; porque Don *Antonio* " *de Roxas y Velasco*, demas de su muy antiguo, y muy ilustre " linage (que tan grande ornamento es para los que estan tan " Cerca de los Reyes) su grande Christiandad, prudencia, " modestia, y experiencia en el servicio de las casas y personas " Reales, con todas las otras virtudes, y graçias, que son ne- " cessarias en Cavallero a quien tan importante negoçio se " encomendò; y la larga experiencia, que sus Magestades, de " su persona y costumbres tenian por aver servido tanto tiem- "

Duo potentissimum in Aulam Principis Caroli *seliguntur, magnæ nobilitatis & sapientiæ Viri* Honoratus Joan *&* Antonius Roxas.

„po en oficio de tanta calidad, al Rey Principe Vueſtro pa-
„dre, y la buena cuenta que ſiempre de todo ha dado: con-
„ſtriñeron a ſu Mageſtad a q̃. le apartaſſe de ſi, y le encargeſſe
„la criança de ſu hijo.

CAPUT IV.

De ſollicitudine Regis Philippi, *quâ* Carolum *filium ſuum* Honorato *inſtituendum tradidit.*

CUm nihil ſit tam neceſſarium Regis filio Regnorum Hæredi ampliſſimo, quàm recta inſtructio, circà omnia ea, quæ ad ſalutem populorum & rectam Imperii gubernationem quovis modo conducere videntur; cum ab hujuſmodi inſtructione tota videatur pendere Regnorum Salus, & deſiderata Rerumpublicarum proſperitas; qualibus enim Princeps moribus fuerit imbutus, quâ animi probitate excultus, tales ad Regis normam futuros populos novimus, juxtà tritum illud: *Regis ad exemplum &c.* Cujus exempla, uti plena ſunt omnium Hiſtoricorum monumenta, ita ea latiùs hìc deſcribere ſupervacaneum duxi. Cognovit hoc magni momenti negotium quàm optimè Religioſiſſimus Monarcha *Philippus* II. qui filium ſuum traditurus diſciplinæ *Honorati,* dici vix poteſt, quàm efficacibus literis, quàm ardentibus precibus Magiſtrum ad rectè feliciterque ſuo fungendum officio ſollicitaverit, quantis promiſſis egerit, ut filius in iis potiſſimùm diſciplinis excoleretur, quæ & timorem Dei, & Religionis amorem connexum haberent, nec non eas virtutes Regias, quæ ad tot Regnorum gubernationem, juxtà debitas juſtitiæ leges adminiſtrandam unicè conferrent. Quæ ut luce meridianâ clariùs cunctis compareant, hìc ipſas authenticas literas apponendas exiſtimavi, ut Religioſiſſimi Regis pa-

A rectâ inſtitutione Regis, tota Regni adminiſtratio dependet.

Sollicitudo Regis Philippi *filio ſuo* Carolo *benè inſtruendo.*

paterna ergà filium inſtruendum cura & ſollicitudo cunctis ad exemplum Regibus pateſiat.

Epiſtolæ Regis Catholici *Philippi II.* ad *Honoratum Joannium* filii ſui *Caroli II.* Magiſtrum datæ, quibus ei identidem filium ſuum ad omnem vitæ integritatem inſtruendum commendat.

Al amado nueſtro Honorato Juan, *Maeſtro del Infante Don* Carlos *mi muy caro, y amado hijo.*

Litera Philippi ad Honoratum.

EL PRINCIPE.

Amado nueſtro, por lo que tengo conoçido de vueſtra bondad, y letras, del tiempo que aveys eſtado en ſerviçio del Emperador mi Señor, y mio, os he eſcogido para Maeſtro del Infante Don *Carlos* mi hijo, como os lo dira D. *Antonio de Roxas.* Yo os encargo mucho que trabajeys de ſacarle tan aprovechado en virtud, y letras como lo deveys à la gran confiança, que yo de vos he hecho en nombraros para cargo de tanta importancia. De *la Corunna* a 3. de Julio de M. D. LIV. años. 1. *Epiſtola.*

Yo el Principe.

PEREZ Secret.

Interpretatio.

Dilecte noſter, memor bonitatis & peritiæ literarum, quas callebas illo tempore, quo Imperatori Domino meo & mihi digna præſtabas ſervitia eâ de cauſâ te in Magiſtrum Infantis Caroli *filii mei elegi, quemadmodum tibi referet* Antonius de Roxas, *tibique impono eâ quâ poſſum ſollicitudine, ut allabores omni ſtudio & con-*

Sollicitudo Regis de filio rite inſtruendo.

& contentione, ut proficiat in virtute & literis, quemadmodum obligaris ob confidentiam, quam tibi exhibeo, atque hoc ipso demonstro, quod te muneri tanti momenti præfecerim. Corunnæ 3. *Julii* 1553.

Sequitur altera litera Principis *Philippi* Regis ad *Honoratum* filii sui *Caroli* electum Magistrum, quâ *Honorato* denuò curam & diligentiam inculcat, in instruendo filio, methodo facili & captui ejus apta, sollicitatque ad frequentiam literarum, queis de profectu filii cœterisque rebus occurrentibus, Principem certiorem redderet.

Al amado nuestro Honorato Juan *Maestro del Infante Don* Carlos *mi muy caro y amado hijo.*

EL REY PRINCIPE.

II. Epist. *Honorato Juan* Maestro del Infante, mi hijo vuestra carta de xxv. de Agosto he recebido, y holgado de entender que tuviescedes salud, y que huviessedes començado a leer al Infante: yo espero que lo hareys con tanta discrecion, y tan buena manera, que el venga a tomar gusto en ello, y aprovechar como yo deseo: assi os encargo que lo hagays, y que me aviseys particularmente de lo que se ofreciere, porque holgare de entenderlo. Lo que acerca de esto en vuestra carta dezis os agradezco mucho, que siempre conoci lo mismo de vuestra buena voluntad, y obras en mi servicio, y en esto se que lo hareys mejor, quanto va mas en ello que en otra cosa ninguna que se pudiesse ofrecer: lo que mas auria que dezir entendereys de Don *Antonio*. De *Londres* a quatro de Noviembre de M. D. LIV.

Desiderat Rex sæpius informari de filii profectu.

El Rey Principe.

PEREZ Secret.

Se-

Sequitur tertia litera Regis *Philippi* Infantis data 25 Augusti in quâ multum gaudet literis ab *Honorato* datis de felici studiorum cum *Carolo* filio suo inceptorum progressu, ubi & Magistro Rex præscribit modum docendi, videlicet, ut primò illi prælegat Authores faciles & captui Principis aptos, ne ex altiorum Authorum prælectione Princeps territus unà cum literis animum abjiciat; Literas Hispanico stylo exaratas suppono.

POR EL REY

A Honorato Juan *Maestro del Infante* *Don* Carlos *su hijo.*

EL REY PRINCIPE.

Honorato Juan Maestro del Infante Don *Carlos* mi hijo, III. Epistola.
vuestra Carta del ultimo de Deziembre recibi, y holgue de entender por ella de la cuenta particular que me days del principio de los estudios del Infante, y del discurso, y orden que pensays tener en ellos; lo que me parece sobre ello es, que por aora a los principios le deveys poner en los Autores mas faciles, porque la dificultad no le espante, o le haga a borrecer las letras; pero en todo me remito a lo que vos mejor os pareciere, pues sabeys lo que a su edad, è ingenio Cumple, y lo mediteys con vuestro buen juyzio, para satisfacer en ello a lo que se pretende en sus estudios, y a mi voluntad, que es la que teneys entendida, y aunque Don *Antonio* me escrive siempre, toda via holgarè de saber por vuestras Cartas lo que en esto huviere: de *Hamptoncurt* a VI. de Mayo M.D.LV.

El Rey Principe.

PEREZ Secret.

IV. Epist. Sequitur Litera quarta data *Bruxellis* 2. May. 1556. quâ Rex ſummoperè lætatur ex literis *Honorati*, queis de Principis in ſtudiorum proſecutione felici progreſſu Regem inſtruit.

POR EL REY

A Honorato Juan *Maeſtro del Principe Don* Carlos.

EL REY

Nil gratius Regi accidere poterit, quam de filii progreſſu bonum nuncium audire.

Honorato Iuan Maeſtro del Principe mi hijo, vueſtra Carta de XXIIII. de Marco recebi, y holguê con ella por las nuevas que me dais de los eſtudios del Principe mi hijo, y de lo bien que aprovecha, que no avia coſa que me pudieſſe dar major contentamiento, que ver que del trabajo que tomays Sale el fruto que yo deſeo. El ſervicio que me hazeys en continuarlo no-es meneſter deziroslo, ni menos agradeceros lo que eſcrivis, que aveys holgado de la renunciacion que ſu Mageſtad ha hecho en mi favor de todos ſus Reynos, pues lo deveys a la voluntad que yo os tengo, y a ſervos tan buen vaſſallo, y criado nueſtro. De *Bruſelas* a 2. de Mayo. M. D. LVI.

Yo el Rey.

Por mandado de ſu Mageſtad.

GONÇALO PEREZ *Secret.*

Epiſt. V. Sequitur quinta epiſtola data 27. Julii 1558. quâ Rex poſtquam intellexiſſet fidem & exquiſitam curam & diligentiam, quam in filio Regio inſtruendo exhibebat *Honoratus*, eidem mille trecentorum Ducatorum redditus annuos ex Archi-

Archiepiſcopatu *Tarraconenſi* & ſuprà *Lagionenſem* alios ſexcentos aſſignat, plura impoſterum daturum ſe exhibet.

POR EL REY

A Honorato Juan *Maeſtro del Sereniſsimo Principe ſu hijo.*

EL REY.

Honorato Juan Maeſtro del Sereniſſimo Principe mi hijo, vi las cartas que me aveys eſcrito, antes, y deſpues de la que truxo Zorita, y por ellas, y ſu relacion he entendido el cuydado que teneys del ſerucio del Principe, y de ſu eſtudio, y exercicio, con que he holgado lo que es razon. Yo os lo tengo en mucho ſervicio, y aunque ſoy cierto que terneys eſte cuydado, Como ſiempre lo hazeys, os encargo de nuevo lo continueys, y que me aviſeys: y en lo que os toca he tenido por bien de hazeros merced de mil y trecientos ducados de penſion, y aſſentarlos ſobre el Arçobiſpado de *Tarragona*, que lors terneys a propoſito, demas de los ſeyſcientos que antes os avian ſeñalado ſobre *Leõ*; y en lo que adelante ſe ofreciere, ſiempre terne memoria de vueſtra perſona y ſervicios, para hazeros la merced que ſerâ razon, y aya lugar. Y quanto a lo que el dicho Zorita me pidio de vueſtra parte: Cerca de aſſiſtir, y eſtar con el Principe en la Miſſa, y al rezar, yo lo vere, y proveere en ello lo que convenga, y ſea neceſſario. De *Mos de Henao* a XXVII de Julio. M.D.LVIII.

V. *Epiſtola.*

Redditus annui aſſignati Honorato à Rege.

Yo el Rey.

Por mandado de ſu Mageſtad.

FRANCISCO de ERASSO.

Epiſtola ſexta data Bruxellis 31. Martii 1559. In quà denuò commendat Principem filium *Honorato*, & præcipit, ut diligenter obſervent eos qui frequenter agunt, & tractant cum Principe curatque aſſignatorum reddituum bullam.

POR EL REY

A Honorato Juan *Maeſtro del Sereniſsimo Principe ſu hijo.*

EL REY.

Epiſtola VI.

Honorato Juan Maeſtro del Sereniſſimo Principe mi hijo, recibi la carta que me eſcriviſteys, en reſpueſta de la que os eſcrivi con Zorita vueſtro Criado, y deſpues llegò la de X. de Henero, que truxo Santoyo, y por ellas, y lo que de palabra me dixo, he entendido la ſalud del Sereniſſimo Principe mi hijo, y lo que paſſa en lo de ſu eſtudio, de que ſe, que teneis el cuydado que conviene: y aſſi os encargo lo hagays, aunque no ſalga tambien a ello, como ſeria meneſter, que toda via aprovecharà; y a Don *Garçia* eſcrivo previniendole de que mire mucho los que tratan, y comunican con el Principe, que ſeria mas razon, que lo perſuadieſſen a eſto que a otras coſas.

Vult Rex ut diligenter obſerventur qui frequenter cum filio agant.

He holgado de que os determinaſedes a mudar abito, como eſcrivis que lo aveys hecho; porque ſerà mas a propoſito para el rezar, y aſſiſtir a la Miſſa, como lo tengo ordenado: eſcrivireys me ſiempre lo que os ocurriere, y ſucediere.

En lo que toca a los ſetecientos ducados que os ſeñalamos ſobre *Leon*, *Eraſo* me dixo lo que cerca deſto le eſcriviſteys, y ſi ſe huviera acudido por vueſtra parte al Cardenal *de Siguença*, ſe huvieran deſpachado las Bulas, y aora le torno a eſcrivir que lo haga, para que gozeys de la dicha penſion, desde el dia que

que el Obiſpolleva los frutos de ſu Obiſpado, y quanto a los mil y trecientos ducados, que os ſeñalaron ſobre *Tarragona*, y pedis ſe os permutaſſen ſobre *Avila*, es coſa que non ſe podria hazer, por eſtar repartido lo que ſobre cada Igleſia ſe ha de poner, y ſaberlo las partes. De *Bruſelas* a ultimo de Março de M. D. LVIIII.

Sequitur Epiſtola ſeptima *Barcinonæ* data 21. Februarii 1564. In hâc epiſtolâ Rex monſtrat reverentiam & obedientiam Sedi Apoſtolicæ debitam circà approbationem *Honorati* ad Eccleſiæ *Oxumenſis* Epiſcopalis muneris promotionem, quam quià ad deſideratum finem ſine approbatione *Concilii Tridentini*, tùm temporis durantis, non ſe poſſe conducere videret, non obſtante ſufficientia doctrinæ, quam in *Honorato* Orbis mirabatur; undè ne Concilii legibus & conſtitutionibus ſuas præponere videretur, teſtimonium ab univerſitate de moribus, vitâ & doctrinâ *Honorati* Concilio tranſmitti voluit,ut hoc pacto legitima Sedis Apoſtolicæ & *Sacri Concilii Tridentini* diſpoſitione negotium expediretur; ex quibus hujus Regis verè Catholici pietas & veneratio, quâ erga Sedem Apoſtolicam ferebatur, luculenter patet. Sequitur epiſtola.

POR EL REY

A Honorato Juan *Maeſtro del Sereniſsimo Principe Don* Carlos *ſu hijo.*

EL REY.

Honorato Iuan Maeſtro del Sereniſſimo Principe mi hijo, ya terneys entendido lo que por uno de los decretos del *Concilio de Trento* ſe ha ordenado, cerca de los grados, o teſtimonio de univerſidad, que las perſonas proveidas a Igleſias Catedra- *Epiſtol.* VII.

les

les han da tener, y segun al aviso que tenemos de *Roma*, se ha diferido de proponer la Iglesia de *Osma*, a que os tenemos presentado, diziendo, que se ha de satisfazer a este decreto nuevo del *Concilio*, y a las calidades en el contenidas, y como quiera que en vuestra persona, siendo todo ello tan notorio, se pudiera bien escusar otra aprobacion, toda via, porque no puedan por esta causa hazer embaraço, ni dilacion; y porque Nos tambien queremos, que por nuestra parte no se dexe de cumplir, y executar lo dispuesto en el dicho *Concilio*, Nos ha parecido, que para satisfacer a todo, se de por essa Universit ad el testimonio en el dicho decreto referido, pues le podran dar tan facilmente, y con tanto fundamento, y razon. Y assi escrivimos a la universidad la que va con esta, vos la hareys dar, si os pareciere ser conveniente, y este testimonio se Nos imbiarà luego, para que se pueda imbiar *Roma*, y sacar, y despachar este negocio. De *Barcelona* a XXI. de Hebrero de M. D. LXIIII. años.

Obedientia Regis præstita Concilio Tridentino *circa approbationem eorum qui ad dignitates Ecclesiasticas promoventur.*

Yo el Rey.

FRANCISCO de ERASSO.

CAPUT V.

De humaniorum Literarum, artiumque tàm liberalium, quàm illiberalium, quæ in Honorato *elucebant, peritiâ.*

QUoniam humaniores literas plurimùm ad mores formandos Principe dignos conferre noverat *Honoratus Ioannius*, omni studio & mentis contentione incubuit, ut omnes tàm Græcos, quàm Latinos melioris notæ Authores legeret, expenderet, optimatia quælibet sibi quandoque

que profutura adnotaret. Stylum ſcribendi Oratoribus proprium aſſequi omnibus modis laborabat; & quia ſine Mythologicâ diſciplinâ Oratoriam conſiſtere non poſſe videbat, & illam toto pectore complexus, apologos fabulaſque Poëtarum non ad Phyſicæ duntaxat, ſed & ſub tropologico quodam ſenſuum integumento ad moralis & politicæ Philoſophiæ præcepta & documenta tranſlatas, ſingulari mentis induſtriâ adaptabat; Undè inter doctos & Literatos, Aulicoſque eruditos, de hujuſmodi argumentis dum miſceret ſermones, tanto rationum pondere ratiocinabatur, ut aures unà animoſque omnium ab ore ejus pendentium, heracleaticâ quâdam catenâ trahere videretur. Ad Phyſicum posteà ſenſum ſingula veterum de Diis figmenta detorquens ad conjugium cœli & Terræ, ad ingentia, quibus Sol, Luna, Stellæ, elementaris Mundi œconomiæ, influxibus ſuis præſtant beneficia, cæteraque Naturæ arcana transferebat; adeòque nihil in naturâ rerum occurreret adeò exile, leve & vile, quod non ad inviſibilem internumque animæ ſtatum ſcitè & eleganter, juxtà intentum analogiæ filum adaptaret; ſummâ deindè voluptate perfundebatur, ſi aut numiſmata veterum, aut ea, quæ ad priſcorum Numinum genealogiam, ritus & cerimonias, ſimiliaque antiquitatum, ſive *Græcorum Latinorumve* monumenta ſpectarent, nonnullas reliquias obtineret; mirabatur eorundem exquiſitam in Architectonicis modum & rationem; Sculptoriæ pictoriæque artis ſpecimina, earumque præſtantiam intimo mentis ſcrutinio ponderabat, differentiaſque ſingulorum cum noſtris, politiſſimo limatiſſimoque judicio diſcernebat. Undè quicquid in hoc genere eſſet curioſum, rarum, inſolitum, id ad eum tanquam ad totius eruditionis oraculum ex omnibus partibus ferebatur. Sed ne quicquam meis verbis aſſeruiſſe videar, hujus rei teſtem ſiſto

Mythologiæ ſtudioſiſſimus Honoratus.

Ad Phyſicum ſenſum adaptat fabulas.

Numiſmatum ſedulus inveſtigator.

Varia antiquitatum monumenta ad ipſum mittuntur ex omnibus partibus.

Celeber-

Celeberrimum Virum *Benedictum Ariam Montanum*, qui *in quarto libro Rhetoricæ* Hiſpanico metro ſic de eo canit.

„ *Repita con las obras los preceptos,*
„ *Que agora, ô* DOCTO JOAN *eſtan labrando*
„ *Tus ſutilezas en tu pecho blando*
„ *Donde tu açierto con ſaber profundo,*
„ *Forjando agora un Rey, compone un mundo:*
„ *Da que facil me ſea,*
„ *Permitele al Poëta, que oy emplea*
„ *Guſtoſo en ſus aplauſos, ſu fortuna,*
„ *De tantas que en ti ay ciencias, ſaber una,*
„ *Con que pueda logrando eternas palmas,*
„ *Los ingenios luzir, guiar las almas.*
„ *Y agora en tanto, que pintar preſumo*
„ *Un Orador inſigne, un ſabio ſumo,*
„ *Tu aſpecto imploro, tu exemplar advierto,*
„ *Permiteme en tu imagen el acierto.*
„ *Que aunque no pueden boſquexar activos*
„ *Pinzeles muertos, a Colores vivos,*
„ *Y eſcrivir la virtud que en ti ſe invoca*
„ *Me niegan Corto ingenio, y arte poca,*
„ *Con todo, ſi de mi arte ſon reparos*
„ *Tus ſombras luzes, tus boſquejos claros,*
„ *Y fixa viſta ofreſco a tu ſemblante*
„ *Eſto ſera baſtante,*
„ O JOAN ILUSTRE, *no para que fieles*
„ *Agoten tus aplauſos mis pinzeles,*
„ *Ni porque yo preſuma*
„ *Al valor de tus prendas darle ſuma*
„ *Sino porque en ti exprima mi conçeto*
„ *El exemplar de un Orador perfeto.*

Honoratus *doctus & ſubtilis in tantâ varietate ſcientiarum, quarum vel unam penetrare, laudem æternam mereretur.*

Honoratus *Orator perfectus.*

„ *Bien*

„ *Bien abra otros ingenios eminentes*,
„ *De impulsos mas ardientes*,
„ *De musa con mas rayos, mas serena*,
„ *De culto terso, de florida vena*,
„ *Que pasen con aciertos infinitos*,
„ *De tus hechos la copia, a sus escritos*,
„ *A la voz de tus glorias la armonia*,
„ *Y tu gran nombre quieran a porfia*
„ *Esplayarle en açentos dilatados*,
„ *Para que te conoscan admirados.* *Gratia in explicandis rebus.*
„ *En quanto el Sol enjuga, y el mar baña*
„ *Estraños Reynos, maravilla estraña*,
„ *Lidiaran porque logre su esperanca*
„ *Fama en tus prendas, lauro en tu alabanca*,
„ *Felices aplicando a rica suma*,
„ *De abundante materia, fertil pluma*,
„ *Sutil voz a alto punto*,
„ *Y anticipado premio a grave assumto*,
„ *Que en ti es forcoso tengan facilmente*
„ *La palma en mano, y el laurel en frente.*
„ *Mas no por esso quedo acovardado*,
„ *Pondre en menor ingenio, mas cuydado*,
„ *Si alienta mis temores, sutil musa*
„ *Ceñida al heroe, y a la voz difusa!*
„ *Y con acierto dando a Febo espanto*,
„ *Logra tanto deseo, assumto tanto.*

Pari eloquentiâ *Ferrantes Caraffa* Marchio de *San Lucido* *in paraphrasi Italicâ in Lib.* 10. *Homeri*, præstantes *Honorati* dotes summis laudibus confertim prosequitur.

Poi da un saggio Chiron Zunica *detto*
Padre di duo famosi Cavalieri

Che ſerviranlo al Tebro *appo il ſovrano*
Pontefice Romano, à pace, a guerra,
Allevato ſarà con ſomma Cura
Ben, che non ſia meſtier d' ingegno humano
Oprar in lui, ſendo divino in tutto
Che da ſe ſteſſo oltra c' haurà per ſcorta
De le ſcientie il chiaro Siliceo
(Saggio Paſtor pui degno di Toledo
Chè l' gran Pontificato à de la Spagna)
Aprenderà ogni ſcienza, ogni arte
Pur ch' una volta ſol oda parlarne
Et haurà ſeco IL CANDIDO & GENTILE
HONORATO GIOVANNI HONOR DE I SAGGI
Et con quel tratterà la ſovra humane
Scienze, & con qui chiari ingegni elatti
Ch' amici fian de le virtute ſovrane,
Et oltra l' arme e le ſcienze illuſtri
Gioia haura di vederſi ſempre intorno,
Conſoli, Detta tori impreſſi in oro
E, Cavalieri d' HONORATO *grido*
Sculti in nobil metallo, e Imperadori, &c.

Divinum quid in omnibus prabet.

Honoratus *honor ſapientum.*

Alvarus Nunnez.

Alvarus Nunnez in Dedicatoriâ Literâ Libri, quæ de deteƐtione fluminis argentei in Paraguavia *agit*, illum artium & ſcientiarum peritiâ omnes ſui ævi Literatos ſuperaſſe dicit. Verba Hiſpanico idiomate adnecto.

„Con el miſmo zelo eligieron ſus Mageſtades a HONO„RATO JUAN a quien encomendaron el enſeñamiento y „erudicion de V. A. por tener conoçida ſu mucha Chriſti„andad, virtud y letras de los muchos años, que en ſus caſas „Reales ha ſervido, y particularmente el Rey Principe „nueſtro Señor en ſus eſtudios; el qual deſpues de ſer Caval„lero

lero muy Conocido del antiguo linage de los *Iuanes de* "
Xativa, y de tener grande Cumplimiento de bienes natura- "
les: ſu ciencia en todo genero de letras, es tanta y tan rara, "
que todos los verdaderamente doctos de eſte tiempo *Italia-* "
nos, *Alemanes*, *Françeſes*, *Flamencos*, *Ingleſes*, y *Eſpañoles* admi- "
rados han dado teſtimonio de ſu muy peregrino ingenio, y "
de el mucho y hondo Connoçimiento, que en los Autores "
Griegos, y Latinos, y en la Filoſofia natural, y moral, y "
diſciplinas Matematicas tiene: en todas las quales, como "
ſi las huviera aprendido en el tiempo de los antiguos (que "
ellas mas floreçieron) ſatisfaçe eſcriviendo, y hablando "
en ellas con la ſinçeridad de el eſtilo de los antiguos, a las "
particularidades, que ſolo en aquel tiempo, y de aquellos "
ſus ſingulares Autores ſe podian ſatisfaçer con tanta llaneza, "
y perſpicuidad, que los que le oyen, ſi ſaben las ciencias "
van ſatisfechos, y ſino las ſaben, las entendien, como ſi "
fueſſen coſas muy vulgares, y llanas, y de entre manos. Por "
lo qual ſu converſacion es de grande guſto, y utilidad para "
todos los que le oyen, y muy abundantes de exemplos, y "
de grande erudicion; porque hablando familiarmente trae "
coſas de Autores muy aclaradas, que en ellos eran may difi- "
cultoſas; y no menos ciencia que eſta tiene en los negocios "
humanos, en los quales por ſer muy prudente, uſa de la ſub- "
ſtancia de las letras, ſin que ellas parezcan; todo lo qual V.A. "
experimentara en ſus eſtudios, y ya ſe comiença a ver en ſu "
aprovechamiento: y aſſi libre de la dificultad, y aſpereza de "
los prinçipios por ſer enſeñado por Maeſtro de tantas letras, "
prudencia, y juyzio) llegara facil, y ſuavemente al colmo "
de la Chriſtiandad, y ciencias, que ſu docil y excelente in- "
genio va, y ſus Mageſtades deſean, y eſtos Reynos han me- "
neſter: Tales perſonas Como eſtas, y de tales dotes de inge- "

Cognitione & Peritiâ literarum omnes ſui ævi Literatos ſuperat.

Omnigena ſcientia inſtructus.

Auditur ab omnibus libenter ob ingenitam illi facundiam & in explicandis rebus cæteroquin difficilibus, claritatem facilitatemque.

Deus videtur Honoratum *Principibus erudiendis dediſſe.*

 nio,

nio, y animo, convenia que Dios diesse en el tiempo que dio a V. A. para que guiassen su persona, y anima, y le compusiessen, y ordenassen de claras, y eternas virtudes. &c.

CAPUT VI.

De egregiâ Honorati *in Theologicis & Philosophicis Studiis peritiâ.*

QUemadmodum *Honoratus Joannius* in humanarum literarum studia, ità & in Philosophicas & Mathematicas disciplinas veluti pondere quodam ferebatur, quià tamen illarum Ope finem suum consequi minimè se posse videbat; hinc summâ mentis contentione Divinarum Literarum scientiam humanis civilibusque ità arctè connexuit, ut in unâquaque omnibus penè docendi explicandique peritiâ suæ ætatis Doctoribus palmam præripuerit; Quod vel inde patet, quod ad eum tanquam ad omniscium Sapientiæ oraculum, difficillimarum quæstionum nodi, tum ex Theologicis, tum ex cœterarum artium & scientiarum latifundiis, à doctissimis & magni nominis Viris, nec non librorum splendore illustrium dissolvendi transmitterentur, qui sublimi ejus doctrinâ & ingenii præstantiâ confisi firmiter sibi persuadebant, id erroneum esse non posse: quod *Honorati* judicio limatissimo arbitrioque sedisset. Noverat enim instituti sui rationem, non nisi in rectâ animi cum Deo conformatione consistere, quam cum sine Theologicis principiis consequi non se posse videret, hinc omni conatu iis sese impendit, tanto sublimitatis provectu, ut non humano, sed Divino quodam instinctu subtilissimarum quæstionum exactam notitiam, omnium admiratione acquisivisse videretur. Undè ad eum tanquam ad oraculum non Theologiæ solummodò Scholasticæ, sed & quæ contro-

Theologiam juris prudentiæ jungit.

Nodos difficultatum in quàvis scientià solvit.

Oraculum Literatorum.

controver-

troverſias cum Heterodoxis concernit quæſtiones, diſſolvendæ deferebantur; quæ ſcitè ſane leguntur in tractatu quodam de Cælibatu Miniſtrorum Altaris, quem glorioſo *Honorati* nomini inſcripſit *Franciſcus Gotmanus* ex Ordine S[ti]. Dominici, Celebris in *Hiſpania* Concionator; ſic autem ait: *Tanta ab ineunte Eccleſiæ ætate, Præſul obſervantiſſime, fuit Hæreticorum audacia, atque temeritas, ut in cœlum haud vererentur ſpurcum os ponere ſuum, & ſuam maledicam in terram tranſire linguam*, &c. *Cogitanti verò mihi quo* Mœcenate *labor meus per vaſtum hujus Mundi Campum à ſugillatoribus & irriſoribus ſecurus abiret, protinùs in mentem veniſti, & tamquam divino miſſus Oraculo extenſis* (ut ajunt) *ulnis te omni pollentem virtute recipi, tali enim Patrono certior factus quod ori quorum nativum eſt, aliorum ſcripta in ſiniſtram interpretari partem ingenium ſilentium imponetur. Alacri vultu patrocinii obſecro ſuſcipias munus, ad quod obeundum cum inter cunctos vitâ & moribus ornatiſſimos, & literis omnigenis præclariſſimos ornatior, & præclarior ſelectus Sereniſſimi* Caroli Hiſpaniarum *Principis Magiſtrum ageres, & ego* Compluti *cum idem Chriſtianiſſimus Princeps ibidem cum ſua remoraretur Curia guardianatum obirem quantum tibi fuerim obſequentiſſimus, & comilitonibus tuis charus, & potentiſſimo Principi gratus, meminiſſe juvabit. Vale Præſul religioſiſſime* Oxomenſis *Sedis & decus & ornamentum.* Toleti, *anno Domini* M. D. LXVI. *Die verò* Julii *decimo.* Franciſcus Gotmanus ad Honoratum.

Invenio quoque epiſtolam *Marcelli Cervini* Cardinalis, poſteà Summi Pontificis, in quâ æſtimationem de *Honorato* ſat ſuperque manifeſtat.

Magnifico & Reverendo Dno. Honorato Juan
Amico nostro carissimo.

Epistola Cardinalis Marcelli Cervini *postea summi Pontificis.*

Magnifice ac Reverende Domine. Accepi unà cum litteris tuis novum *Plinii* librum, qui mihi cùm per se carius, jucundiusque fuit, tum quod de te. Quem ego plurimùm amo, ac de quo perdiu nihil audiveram, ea intelligebam, quæ maximè volebam. Quapropter quod de Libro tibi rescribam nihil aliud fermè est, nisi te humanissimè, atque amantissimè fecisse. Quod eum curasti tam diligenter ad nos proferendum. Illam autem partem epistolæ tuæ, quâ te purgas de litterarum intermissione, nec nosco, nec probo. Scis enim nullas mihi posse occupationes intervenire, quæ mihi tuas litteras legere impediant. Quarè quod posthac hujusmodi excusatione utaris, nihil est. Præsertim cum & nobis in novo hoc legationis nostræ munere, vel potius onere *Tridentum* proficiscendum sit, ubi quantò longiùs a te absfuturi sumus, tanto magis tuas litteras desiderabimus, quas quamdiù ibi erimus (quod quantum planè esset omninò nescimus) crebriores quàm adhuc fecisti exspectabimus. Da operam, ut valeas. Dat. *Romæ* x. Kal. Marty M.D XLV.

Ambit Marcellus Honorati *commercium literarium.*

Tuus Marcellus *Card. Sanctæ Crucis.*

Ariæ Montani *de* Honorato *grandi loquentiâ.*

Quanti porrò *Honoratum* nostrum fecerit celeberrimus ille ac πολυδίδακτος Arias Montanus *Bibliarum Regiorum* à *Plantino Antverpiæ* impressorum Regius præses, Tomo 3. Poëmatum luculentissimis sanè elogiis, quibus eum tantum non inter semideos collocat, demonstrat. Sed audiamus Panegyrica.

Quæ Causæ, quibus eruere argumenta, locisvè
Quâ serie inventis uti; quæ verba petisse
Conveniat, quibus exornent; & omnia formis
Diximus, & quales fines quæque ultima poscant.

Nunc

Nunc Oratorem qualem, quantumque patronum
Optemus, facilè expediam tibi carmine tantum.
Tu quæ adeò, quem nostra colit celebratque camæna
Adsis præclarum cui dat sapientia nomen
Hesperiæ *decus eximium* DOCTISSIME JANI
Quem pietas, quem Sancta Deum reverentia magnum,
Efficiunt, quem rara facit doctrina colendum,
Qui cunctos virtute trahis, sermone diserto
Perducis, magnoque tibi conjungis amore.
Te expectata diù probitas est cognita multo
Tempore, & assiduo exemplo sapientia diva
Sublimem excelsis, JANI, *posuere Cathedris,*
Et formanda tuo exemplo monitisque dedere.
Pectora, mentem, animumque excelsi Principis in quem
Incumbet moderanda olim pars maxima Mundi
Namque ubi dispositis per Regia gesta, Philippus
Decedet serus terris, & Sydera tandem
Pondere lassatus rerum, melioraque Regna
Atque decus Cœli meritum, æternasque coronas
Sponte petet lætus vitâ satiatus & annis;
Carolus *Imperii moles, & pondera Regni*
Succipiet referetque & Avum, referetque Parentem
Hesperiæ *desiderium, numen quoque duplex.*
O tibi quæ doctum tentabant gaudia pectus
Cum celso vectum curru grandævus alumnum
Cum videas nixum solio, cum sceptra tenentem
Cumque jam magni, duce te, moderamina Regni
Justitiam, atque fidem didicit, divumque timorem
Exercere paret, præceptaque sancta referre
Pectore quæ tenero nunc JANI *sculpis, & altè*
Insinuas, Regemque paras formare futurum

Laudatur in Honorato *vitæ morumque integritas.*

De

Da facilem mihi Te, vatique ignosce volenti
Artibus ex multis, quibus es Tu maximus, unam
Dicere, & ingenuos animos, mentesque docere
Et patere hîc dum Oratorem depingere conor
Te mihi præsentem fieri, exemplarque colendum
Dede tuum. Nam si vultus, verosque colores
Expreßisse tuos nobis jam fortè negatum
Ingenii culpa, exiguæ, & virtutibus artis,
Si tamen, & primas umbras ductusque moremus
Invariata tuo figentes lumina vultu.
Hoc sat erit : non ut JANI *Componere laudes*
Et faciem finxisse ferar, sed ut optimè dicar
Ipse Oratoris posuisse exempla diserti
Iamque alii vates, quibus & natura benigno
Carmina conceßit fluxu tua facta canendo
Effigiesque Tui veras miranda parabunt
Edere longinquis etiam spectacula Regnis
Æternasque suo capiti peperisse coronas
Certabunt tua facta omnes, laudesque canentes,
Divitè materia inventa, cunctisque parato
Munere, & ad facilem palmam laurosque vocante
Nec minor hæc sit cura mihi, si carmina Musæ
Uberiora dabunt, & tantis Commoda votis.

Honoratus *Oratoriæ facultatis exemplar,*

CAPUT VII.

De omnigenæ doctrinæ speciminibus Honorati.

PORRÒ, quantus fuerit *Honoratus* in bonarum artium encyclopædiâ, non est, quod multis decantemus, deprædicârunt id jam alii ante me, *Laurentius Palmyrenus*, qui in tractatu de imitatione Ciceronis, hæc de eo recitat.

Appar-

Apparuit jam tandem HONORATE, *Vir amplissime dies ille omnium qui à Gothicis temporibus Christianæ Reipublicæ felicis illuxerit, longè clarissimis, in quo ab incredibili hominum frequentia exoptatum, afflictis* Europæ *populis insperatæ pacis nomen excipitur. Assequuti tandem sumus pacem illam, quam apud* Aristophanem Trygæus *è puteo extrahens, tantoperè commendat, atque hanc ob causam solemni adjecta precatione sacra ubique peraguntur, obortas præ gaudio lacrymas vix continent Viri togati, optimi Cives, sanctissimi Sacerdotes, Legati Regum omnium, quod hæc dies tranquillitati initium, & ærumnis finem allatura videatur.* Palmyrenus de Imitatione Ciceronis.

Cum igitur gaudiis, lætitiâ, voluptate plena sint omnia, mirum non erit, me immortaliter hisce omnibus gaudentem aliquid supra vires aggredi, nam qui hactenùs Pisandro *timidior fueram, nunc audacter difficillima quæque aggredior. Ignosce quæso, Vir amplissime, huic meæ audaciæ, quæ ab immensa lætitia proficiscitur; Noveram profectò quam religiosè te tantum heroem oporteret salutare, sed* Carion Aristophanis *coronâ ornatus die festo liberè heroem suum* Chremylum *alloquitur, liceat ergò servo tuo* Palmyreno *liberè tecum loqui hoc tempore, quo diem festum ob novum & insperatum gaudium celebrat* Hispania. *Scio sanè, quæ tibi adfero humilia esse & indigna oculis tuis: Sed præstat hoc agere, quàm ingrato animo esse adversus illum, qui tot in me, ac tanta beneficia contulerit; nam si à fratre tuo nobilissimo & prudentissimo cum esset Consul Valentinus, munus illud publice interpretandi linguas sum consecutus, totum hoc tibi acceptum fero, nunquam enim ille hoc præbuisset nisi plane cognosceret tibi* Mœcenati *meo, illud gratissimum extra Controversiam ullam futurum: Accedit etiam & humanitas, quam tum alias expertus sum, tum quotidiè* Ludovicus Beltranus *Philosophus diligentissimus,* *Summa de* Honorato *conceptæ eruditionis existimatio.*

olim noster auditor, nunc tuus à secretis, suis ad nos epistolis mirabiliter repræsentat, excitabit quoque nos totius antiquitatis indagator Hieronymus Albacarus *Sacerdos in Templo maximo* Cæsaraugustano, *commemorata tua in se benignitate. Sed quorsum tam multa congero? Nonne piaculum esset libellum nostrum* de imitatione Ciceronis *absque tuo nomine apparere; cum primus nobis* Ciceronem *præbueris, nam cum esses per annos aliquot cum amicis tuis Cardinalibus* Sadoleto & Reginaldo Polo, Ciceroni *additissimis, versatus; at mox patriam tuam* Valentiam *invisceres, primus auctor fuisti* Laurentio Valentino *Abbati, ut* Ciceronem *amplecteretur. Huic successit magnus ille* Andræas Semperius *medicus; mox eloquentiæ & Philosophiæ Princeps,* Petrus Joannes Nunnesius; *te ergo auctore hi tanti Viri (atque ego homuncio cum his)* Erasmum *quem à præceptoribus suis acceperant, ità ejicere cœperunt, ut jam* Ciceronem *sequantur, colant, venerentur, ut omnium Disciplinarum parentem & Principem:* Erasmum *verò &* Politianum, *ut inutiles repudient, oderint, detestentur. Tibi ergò jure hunc laborem dicamus, hoc est, aquas limpidissimas fonti purissimo acceptas ferimus tibi amplissime* HONORATE, *hunc laborem maximè eam ob causam cupimus probari, ut si qui verè judicare, aut propter imperitiam non possunt, aut propter malevolentiam nolunt, eos à consilio detrahendi tuâ deterreat auctoritas. Accipe ergo Clarissime & Illustrissime Vir, quâ soles benignitate, nostrum hunc laborem, quem tibi dicamus tamquam testem animi grati, & accepta à te beneficia libenter agnoscentis. Nolumus autem insignes res gestas Avorum tuorum* Setabensium, *ut alii solent in præfationibus commemorare quoniam tuis præclaris corporis atque animi dotibus, quasi obscuræ redduntur: tuas autem in* Commentariis in Colloquia Vivis *præceptoris tui copiosè prosequimur. Tu interim si hæc omnia probas, honores propemodum divinos existimabimus*

Authoritas summa Honorati *in approbatione Librorum.*

mabimus nos esse consecutos Vale. Cæsar-augustæ *Calendis Februarii, anno* M. D. L X.

Tuus LAURENTIUS PALMYRENUS.

Melchior Fusterus in Metropolitanâ Ecclesiâ Valentinâ Præpositus, *in præfatione disputationis de Voluntate Dei*, *Honoratum* super omnes istius sæculi Literatos quâcunque tandem scientiâ illustres extollit, sic autem loquitur.

Melchioris Fusteri *de* Honorato *elogia.*

Sit pro omnibus Illustrissimus HONORATUS JOAN„ Episcopus *Oxomensis* jam anteà per plures annos unus ex no-„ bilissimis Dynastis adstantibus *Carolo* V. Imperatori *Austria-*„ *co*; Maximo, & posteà alterius *Caroli Hispaniarum* Princi-„ pis, *Philippi Secundi* prudentis Monarchæ filii Magister,„ quem totus Orbis magnis præconiis buccinatur, quem sa-„ pientes sui temporis & mistologici clari consulebant ut ora-„ culum; mirabantur ut virum cælitùs delapsum; venera-„ bantur ut prodigium scientiæ & probitatis. Prorumpunt„ in gloriosi & Illustrissimi viri, nec adhuc Pontificis infulis„ cingentis verticem, encomia. *Alfonsus Garcia Matamoros*,„ *in Academiis & doctis viris Hispaniarum in quintâ Classe Valentinorum* testantis HONORATUM JOANNEM præter literas Græcas & Latinas, & eas artes, quibus liberales doctrinæ & ingenuæ continentur, civili etiam prudentiâ usque adeò ornatum extitisse (signa verba auctorum) ut nescias plusne literæ in homine, an morum compositio, & recta animi moderatio, formæque dignitas, & admiranda facundia valuerint: meritò (cum *Ferdinando Pintiano* addens *Scotus*) maximo jure videtur Natura præscia secundum *Platonis cratilum* tantorum ejus meritorum HONORATI nomen summo & incomparabili viro indidisse.

Honoratus *habetur Oraculum scientiæ.*

Vir Cœlo delapsus.

Prodigium scientiæ.

Alphonsus Garcia Matamoros.

Linguarum Græcæ & Latinæ peritiâ.

Honorati *nomen videtur ipsi divinitus impositum.*

Lucius Resendius.

Ludovicus Vives.

Laurentius Palmyrenus.

Profequuntur & alias egregias tanti Viri dotes *Lucius Refendius de antiquitatibus Lufitaniæ lib.*3. ubi eum prædicat Virum & natalibus, & luculenta eruditione nobilem. Nofter celebris Valentinus *Ludovicus Vives tom.* 2. *in præfatione ad tract: de Officio mariti*, ubi eum prædixit futurum aliquando noftræ civitatis lumen. *Laurentius Palmyrenus in libro Campi eloquentiæ in præfat. ad tract. de Imitatione Ciceronis*, & HONORATO noftro tribuit tanquam fonti puriffimo limpidiffimas eloquentiæ aquas, quæ omnia jam Typis mandata planè oftentant; quos flores legerint doctiffimi & graviffimi Viri, ut coronando eruditiffimo Pontifici texerent corollas. Quid igitur de HONORATO; parem dicere leve erit Corradam eloquentiæ gazas erit inane; accendam nitida verborum lumina; nubila aparebunt, totum fi in fummam Myrothecium Ifocraticum attingam ejus laudes, non exhauriam. Hoc unum non tacebo, nihil HONORATI fic maturam & bene coctam fapientiam; nihil generofam & inculpatam probitatem; nihil fic nitidum fanguinis fplendorem teftari, quam poft grave munus adftandi Imperatori *Carolo* V. defignatum Principis Hifpani Magiftrum ab Hifpano Monarcha, fed à quo Monarcha? à *Philippo* prudenti, qui ad talem in eligendo, apicem confcendit, quo pauciffimi præteritorum Regum evafere, quique quorumcunque feculorum Regibus in Miniftris præluxit, quem eligeret, ad filium primogenitum, unicum hæredem bonis artibus & difciplinis imbuendum, inftitutorem, qui attentiffimè defignabat; Principes ad Provincias, Prætores ad populos. Prælatos ad Ecclefias; quifque & qualis erat HONORATUS, ex hoc folo perpende, quod cum, neque tam effet his temporibus (verba funt Alphonfi Garcia) Hifpania *noftra bonis & eruditis vacua, & fpoliata viris, ut*

Mira Laus Honorati.

Inter innumeros Sapientes Hifpaniæ *Viros, folus* Honoratus *fuit, qui eligeretur in Principis Magiftrum.*

non

non Academia una Complutensis, decem possit pro uno Aristotele *magnos & incomparabiles Præceptores* Carolo *puero suppeditare ; à tali Rege ad tale Magistri munus tali Principi*, HONORATUS, *adhuc & statu & habitu secularis, ex Aula Regia assumptus eruditissimis omnibus in Academiis sui temporis, sit Prælatus*

Non intermittendum hoc loco duxi, metrum Nicolai Grudii Belgæ, quo πολυσοφίαν *Honorati* tantùm non ad sidera extollit.

NICOLAUS NICOLAIUS GRUDIUS
BELGA,

AD

HONORATUM
JOANNIUM VALENTINUM.

Ex libro nuncupato Enchiridion, exarato propria manu Illustrissimi Episcopi Segobiensis, *& Præsidis D.* Didaci à Covarruvias, *& recondito in Bibliotheca Celeberrimi Collegii majoris apud* Salmanticenses *Sancti Salvatoris, ab Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Episcopo* Oventensi *constructi.*

ME sine, ad Patrias redibis oras,
Atque arva *Hesperiæ* Beata terræ,
Qua serum posuit cubile *Titan.*
Fidus magnanimo Comes *Philippo*
Iberùm decus unicum Virorum.
Quicumque *Aonias* amant choreas.

Mira elegia Honorato *data à* Nicolao Grudio.

Docte, & *Palladis* una cura JANI
HONORATE, animi mei voluptas,
Quo nihil doctius, eruditiusque
Aut *Tagus* colit, aut minax *Iberus*,
Quo *Valentia* gestiens alumno
Despectat reliquas superba terras:
Ac tecum *Hesperias* reviset urbes,
Qui te diligit, ut suos ocellos,
Et *Grais* bonus, & bonus *Latinis*
Jucundus simul & simul venustus
Gonzalus tuus, atque *Garsilasus*,
Et qui pro meritis tibi rependat
Amorem *Benavidius* perennem,
Et qui delicias tibi facetas
Augustissima domus dedit venustas
Facundus *Hieronymus Labellis*,
Et qui Phœbicolas viros honorat
Clarus artibus ipse mox futurus
Petrus ille *Abile* propago stirpis
Et tu flammigeri beata Cœli
Totam Regia se cui reclusit
Doctor unicæ præpotentis aulæ
: : : : : : : : Pater, cui retrusa
Tot oracula præscium virorum
Datum, & Verbigenam expedire *Christum*,
Et notus lepidis simul camænis
Jucundusque simul, simul venustus,
Et *Grais* bonus, & bonus *Latinis*
Nostram qui solet approbare *Musam*
Nec lusus patitur perire nostros
Ditis gloria Stella *Barcinonis*

Seu

Seu mavult patrio ſonare plectro
Doctos Hendecaſyllabûm Lepores
Seu gravis *Latio* intonat cothurno
Magni, poſtera quæ ſtupeſcat ætas
Facta Principis, & ſacros triumphos
Nec me monticulis Deis canentem
Inter Najades & leves Napæas
Nec muſcoſa per antra garrientem
Vocalem mutilata verba divam
Sub nigris fruſticum audies latebris,
Nec per gramine prata mollicello
Umbroſis ſpatiaberis ſalictis
Parvus *Guævara* quâ virente ripâ
Et pellucidulis decorus undis
Levi murmure, blandulum ſuſurrat
Dulci & gutture perſonant volucres
Nec mecum *Zephiri* recentis auras
Captabis nemorum vagans opacus
Conis Pomiferum, vel inter alta
Quercus robora, patulaſque fagos
Antiquæ Sylvæ, & cavos receſſus
Sacratos *Veneri*, & novum Deabus
Latoo & Domino novem Dearum,
Et qui corda ferit furore dulci
Æternum volucri ſacros amori
Ergo cui potero meæ calores
Et queſtus legere improbos juventæ?
Noſtris cui libeat vacare Muſis?
Emendare meos cui labores
Seu quæ ſeria ſeu jocoſa tracto
Ut nuper tibi? Dum mei pererras

Alſim-

Alſimbergiaci hortulos amœni,
Et gratos teneris agros Camænis
Inter murmura ſubſtrepentis undæ
Seu quæ virgineæ dicata Divæ
Quam penes nemorum manet poteſtas,
Et quæcumque nemus colunt ferarum
Senis exſilet illutoſa cannis
Seu quæ frigidulum citans ſoporem
Horarum didicit notare curſus
Seu quæ publica publicos in uſus
Deducta irriguo fluit liquore
Quo ſæpè à rapido levatus æſtu,
Fave dum poſito ſedet viator
Fælices mihi comprecatur annos
Aut qui cum ſalibus lepore tinctis
Argutiſque jocis, nec in facetis
Alternare queam ſevera dicta,
Hinc quæ Socraticæ tibi libelli
Et partu celebris *Stagira* docto
Præceptiſque *Panæcius* diſertis
Et ſcholæ Argolicæ verenda turba;
Hinc penes locuplete liberalis
Arpinas Latio ſenex miniſtrat
Nam te quis melius peritiuſve
Nexu flexibile, & tenace vinclo
Difficultatum ſolutio. Tortos ancipiteſque ſyllogiſmos
Nodos irreſolubileſque ſolvat?
Extricetque ſophiſticas quærelas?
Explanetve poëticos Libellos
Deûm progenies, Deûmque amores
Mythologia. Scito compoſitas tot, & fabellas,

Et

Et tot myſtica ſenſa ſub fabellis?
Aut quid hiſtoriæ vetuſtioris
Mores, nomina, temporumque lapſus? *Nemo melius ſolvit difficultates in omni ſcientia.*
Orbis quis varios perindè tractus
Leges, Imperium, Vagaſque gentes,
Duces, prælia, funera & trophæa,
Montes, æquora, flumina, paludes *Hiſtoria.*
Arces, oppida, viculos, colonos
Ore doctius explicet rotundo?
Aut quis dexterius certiuſve
Collapſos veterum gravique preſſos
Sub caligine procidentis ævi
Nube, & temporis obruſos labores
Si tu vindicat? eruit? Reponit?
Sanat? Reſtituitque? reficitque?
Primœvo iterum polit nitore?
Communis merearis ut vocari
Parens jam veterum novus virorum
Quis Mathemata rectiùs, quis artes *Mathematica.*
Callet omnigenas? Semelque totum
Naturæ genium tenet potentis
Tu tamen patrias redito ad oras
Atque arva *Heſperiæ* beata terræ
Qua ſerum poſuit cubile *Titan.*
Quo te *Carolus* Orbis Imperator
Quo te magnanimus vocat *Philippus*
Neptuno, & facili favente Cœlo,
Tutus per tumidas veharis undas
Udæ ad litora rauca *Barcinonis*
Stellam qua reducem ſuum manentes
Conjux anxit parvulique nati

Occurrent bibulas ad usque arenas,
Et ungent cupidi hinc & hinc lacertis
Figent osculaque hinc & hinc labellis
Spargent fronde solum simul virenti
Nectent tempora floreis corollis
Et mitti teneræ comas honore.
Hinc mox ad patriam meabis urbem,
Et *Valentia* te beata cernet.
Fœlix illa quidem & beata Merce
Quam metet procul, hinc *Eous*, illinc
Mollis quos *Zephyri* fovent tepores
Tot Virisque beata literatis
Sed fœlix magis & magis beata
Et tanto mage gloriosa nato
Magne, & collibus invidenda *Romæ*.
Hinc tecum Comites eant amici,
Hinc læti excipiant reversum amici,
Stipatusque sodalium coronâ
Vernantes oleas, & inter aureas
Citros, floribus, usque candicantes
Narrabis cupidis tuos labores
Erroresque viæ laboriosos.
Surite veteri meo sodali
Germanique animæ mei *Secundi*
Resendoque Sepulvedæque magnis
Quorum nomina nulla tollet ætas.
Ac dum singula te juvat referre
Et lugubria temperare lætis
Forsan nec meminisse te pigebit
Alsimbergiaci mei venusti
Ipse & pars fuero tuæ loquelæ

Honor in patriam reduci exhibendus.

Sui,

Sui, & carmina Belgici Poëtæ
Docto JOANNIUS approbavit ore.
Sed *Germania* te prius disertum
Te *Saturnia terra*, terra vatum
Te *Tybris* Pater, arduæque turres
Urbis *Romulæ*, & superba Templa
Patres Purpurei Sacer Senatus
Et quem commiserans propinqua fata
Telluris miseri & labantis Orbis
Sanctæ Religionis & Ruinas
Demisit Superis parens ab astris
Rector Christiadum sagax *Julus*
Facundo audiat ore differentem
Mireturque novum stupens leporem
Protendatque tibi & sinat benignus
Sacratas sibi bassare plantas.
Quæ te cumque tamen tenebit ora
Iberum decus unicum Virorum
Doctæ & *Palladis* una cura JOANNI
HONORATE, animi mei voluptas,
Præsens mi tua, & usque, & usque imago
Obversabitur intimis ocellis,
Hærescetque mihi intimis medullis,
Sic te *Palladis* una cura JOANNI
HONORATE libens honore honestet
Magni *Carolus* Orbis Imperator
Et bonus tibi nihil neget *Philippus*.

Nicolaus Nicolaius Grudius Belga.

Hunc secutus Illustrissimus *Oxomensis* Ecclesiæ Episcopus *Petrus Montoya*, cujus encomia, quibus *Honoratum* no- Petrus Montoya.

noſtrum penè ad ſidera extollit, vide in ſequentibus allegata.

CAPUT VIII.

De moralium virtutum ſtudio, vitæque integritate.

MAgni ſemper apud morum Magiſtros illud effatum Pythagoricum γνῶθι σεαυτὸν, momenti fuit, quo quidem unicè inſinuabant, Moralis diſciplinæ diſcipulos fruſtra laboraturos, niſi nexum illum artium ſcientiarumque cum animi probitate, omni gloriæ oſtentatione proſcripta, conjungerent, hujus enim defectu ſolius, omnem reliquum in ſcientiis addiſcendis conatum irritum evanidamque futurum. Fruſtra enim docere videtur, qui documenta virtutum tradita in ſe non exprimat, & pietatis probitatiſque normam ſibi ipſi non applicet. Vana eſt extrinſeca virtutis oſtentatio, & hypocritico non caret fuco, ſi quis interiorem animi timore Dei concuſſi cultum non adhibeat. Qualem ſeſe *Honoratus* noſter in hoc virtutum ſtudio exhibuerit, omnia iis plena ſunt, quæ de eo comperiuntur encomiaſtica relicta monumenta: Hanc omnigenam quoque doctrinæ varietatem morum elegantiæ junctam, ſcitè ſane deſcribit *Antonius Auguſtinus* Archiepiſcopus Tarraconenſis in vita fratris ſui Hieronymi Auguſtini cubicularii Caroli V. Imperatoris. *Amicitias*, inquit, *multorum doctorum virorum habuit* Carolus *Cæſar*, *inter quos fuit* Romulus Amaſæus, Ludovicus vives & Honoratus *præſertim* Joannius *maxime carus*, *qui bonas literas bonis moribus è nobilibus viris conjunxit*: quæ item teſtatur *Aubertus Miræus in vita Nicolai Grudii*, *Villalpandus in epiſtola dedicatora Lib. Concilio-*

Virtus literis conjungi debet.

Antonius Auguſtinus de Honorato.

Aubertus Miræus.

ciliorum Toletan. Alvarez Gomez in panegyrico Martini Salicei in Archiepiscopum Toletanum assumpti aliique complures quos longum foret, recensere. *Erat enim* uti Palmyrenus de eo refert, *in actionibus cautus & prudens, in conversatione Principum ea depromebat, quæ ad Dei timorem incutiendum & ad Christianæ Religionis mores in animis audientium formandos, maximè conducere viderentur; erat Divinæ Legis, gloriæque ejus propagandæ ferventissimus Zelotes; vitæ immaculatæ & irreprehensibilis integritate ommium in se animos convertebat. Unum in eo admirabantur, quomodo in uno homine tantus artium, linguarum, scientiarumque complexus cum tam insolita modestia & incredibili animi moderatione consistere posset!* Miratus inter cæteros hanc consummatam perfectamque polysophiam *Jason Vereia* in libro 4. Rhetoricæ *Ariæ Montani*, ubi Hispanico metro dotes ejus describit.

Morum probitas in Honorato.

Jason Vereia.

„Tu, pues, o DOCTO JOAN (que solo alcança
„Creditos en tu nombre la alabança.
„Pues, digo, aunque mas busque al dezir modo,
„En todo nada, y en tu nombre todo)
„Inspira dando buelo a pensamientos,
„Alas al coraçon, al pecho alientos.
„Tu a todos dulcemente
„Atrahes con virtud, y man valiente,
„Gujas con eloquencia sus acciones.
„(Que son rayos prudentes tus razones)
„Y en ti unes con amor, que en noble pecho,
„Quanto mas generoso, es mas estrecho
„A ti el valor nativo, en que profias
„Conocido a la luz tantos dias
„A ti la suma ciencia, docto espanto;
„Bien vista al esplendor de exemplo tanto,

 Pergit

Pergit deindè demonſtrare, quantâ animi corporiſque præſtantiâ eum Virum inſtructum eſſe oportuerit, quem *Philippus II.* Rex in filii ſui Magiſtrum, morumque inſtructorem elegerit.

Dotium in Honorato *exiſtimatio concipi poteſt ex electione* Philippi II. *in filii inſtructorem.*

„Te erigieron, O JOAN, con buelò preſto
„A esfera ſuperior, a inſigne pueſto.
„Para infundir con el feliz modelo
„De tu ſacro deſuelo,
„Al pecho Regio, ſoſſegada calma,
„Luzimiento al ingenio, acierto al alma.
„De Principe inſtruido, y ſoberano
„Pues ha de dar al dictamen de ſu mano,
„El agua, el papel todo de ſus playas,
„El ayre, plumas, y la tierra rayas.
„Porque deſpues que de *Phillippo* el braço
„Tranquilo añude al Orbe el firme lazo,
„Y digno ya de Reyno mas luzido,
„Canſado, y oprimido
„Por la gran peſadumbre el guſto amargo,
„De dilatada edad, de Imperio largo.
„Voluntario, y contento,
„Harto de vida, y de quietud ſediento,
„Ciña ſus ſienes de immortales Zonas,
„Buſque conſtelaciones por Coronas,
„Por fragil trono, ſillas ſiempre bellas,
„Por vaſſallos eſtrellas,
„Deſcanſos por deſuelos
„Por triumfos glorias, y por tierras cielos
„Entonces *Carlos* por prudente aſſombro
„Al peſo del govierno darà el ombro;
„Siendo en vivo color, en igual Zelo,

„Copia

„ Copia del Padre imagon del abuelo
„ Y *Eſpaña* adorara dos Mageſtades,
„ Vera en un ſimulacro dos Deidades
„ O que gozo deshecho
„ Ocupara los ſenos de tu pecho.
„ A tu ſaber igualara tu guſto
„ Quando en adulta edad tu alumno *Auguſto*,
„ De real plauſtro en el tirado eſpacio,
„ Las calles le veneren, y el Palacio
„ Le vea ya con general abono,
„ El cetto florecer, luzir el trono
„ Y en ſus felices Reynos, en ſu corte
„ Atento exerça (ſiendo tu ſu norte)
„ Clara fe al governallos,
„ Temor a Dios, juſticia a los vaſſallos.
„ Y en impulſos perfetos,
„ Repita con las obras los preceptos.

Queis quid altius & glorioſius de erudito Viro dici queat, non video.

CAPUT IX.

De Honorati *in Politicis & Legalibus ſtudiis peritiâ.*

HOnoratus, uti ſemper oculos mentis ſuæ in publici boni emolumentum intentos habebat, ità quoque ea præcipua ſtudia ſectabatur, quæ ad finem conſequendum media opportuna, futura noſſet. Cum igitur in Reipublicæ adminiſtratione Juriſprudentiâ nil utilius, nil fructuoſius eſſe cognoſceret, ſummo mentis ardore eam amplexus eſt; memor iſtius *Demoſthenis* epiphonematis, qui dicere

dicere ſolebat, Legi obtemperandum eſſe, eo quod Dei donum & bonum eſſet prudentiſſimorum ſapientiſſimorumque hominum decretum; Cum enim ad omne genus hominum ad humanam ſocietatem tuendam Leges & jura pertineant; certè nemo tam inſenſatæ mentis erit, qui Legiſlatores Divino quodam afflatu ad ſubveniendum rebus publicis caruiſſe aſſerat. Cum nulla civitas, nulla Reſpublica, nullum Regnum, quod Divina fide authoritateque nudatum ſit, perſiſtere diù queat; optimè proindè norat perſpicaciſſimus *Honoratus*, nil hac legali ſcientia excogitari poſſe ad continendum populum vehementius, ad peſtem avertendam ſalutarius, & ad Reipublicæ ſtatum conſervandum ſecurius, & denique ad illum majoribus indies incrementis amplificandum præſtantius: Hinc veluti abdito quodam inſtinctu in Legum ſcientiam, quam ſibi ſuo tempore tantoperè in Regum animis imbuendis profutura, præſaga quadam mente prænoverat. Quàm verò ſollicitè in Regis filio *Carolo II.* erudiendo ſe impenderit, quàm ſalutiferis politicæ diſciplinæ documentis Regium pectus inſtruxerit, in ſequentibus patebit. Certè *Arias Montanus* paucis verbis ejus in politicis peritiam, *in ſuis poematis* ſcitè ſanè deſcribit uti ſequitur.

Neceſſaria juriſprudentia ad humani generis adminiſtrationem.

Arias Montanus.

„El INSIGNE HONORATO a cuya mente
„Ha concedido generoſo el cielo,
„Tanto ingenio, virtud, gracia, deſuelo,
„Quanto fue meneſter para ſer dieſtro
„Del Principe mayor, MAYOR MAESTRO
„Y quanto baſta para que admirada,
„No vieſſe otro exemplar la edad paſſada,
„Y ſienta en ſu earrera
„No hallar Otra igual luz la venidera
„A eſte INSIGNE VARONO vezes quantas,

„Con

„Con fiel cabeça, y incanſables plantas,
„Deſde que aquella eſtrella precurſora
„Orrores barre, y orizontes dora
„Haſta que eſconde el Sol ſu llma bella
„Admirado del Sol, y de la Eſtrella,
„Le vi con alto anelo,
„Recoſtado en la ciencia, en pie al deſuelo,
„Ceñido del conerſo que frequenta
„Su oraculo ſutil, ſu muſa atenta
„Quien navegando del parnaſo al puerto,
„Tiene por norte el metrico concierto,
„Con ingenioſa ſal, con fiel corriente
„En el encuentra el mar, halla la fuente.
„Quien preſume luzir Orador ſabio
„Con razon cuerda, y eloquente labio, *Quanto cum ſuavitate doceret.*
„Hiperboles de aplauſo en el eſtiende,
„Y en el emplea, lo que del aprende.
„Quien de la medicina obſerva el polo,
„Del hombre auxilio, y invencion de *Apolo*,
„En el de ſu ignorancia remediado,
„Encuentra al inventor, y el inventado.
„Quien ſigue en el volumen de las leyes,
„Armas de Dios, y nervios de los Reyes,
„El rumbo de la fiel Juriſprudencia
„Halla en cada voz ſuya una ſentencia.

CAPUT X

In Mathematicis, linguarumque ſumma Honorati *peritia.*

VEnio nunc ad *Honorati* ſtudiorum varietatem ac imprimis ad Mathematicas diſciplinas, quod uti Regibus ſummiſque Principibus, ubi quandoque à vario negotiorum tumultų liberiores fuerint, unicum ſtudium eſt, ita haſce adeò plenè poſſidebat, ut nulli alteri ſcientiæ, præterquam hiſce toto vitæ ſuæ decurſu, incubuiſſe, ſui temporis Mathematici arbitrati ſint. Et cum in Latina lingua nihil tam copioſum tam facultate ornatum, nihil tot ornamentis Oratoriis confertum, nullum dicendi genus daretur, in quo non excelluerit; nil in poëſi tam exquiſitum, quod non ſui juris ex aſſe fecerit; Dicam amplius, nihil in liberalibus artibus, neque in Aſtrologicis dogmatis, nihil in veterum recentiumque ſcriptorum monumentis tam abſtruſum, quod non magnæ mentis ſuæ penuario incluſerit, nihil in Arithmetica, Geometria, Muſica, Aſtronomia peregrinum reperiebatur atque reconditum, quod hujus viri ſcientiam & cognitionem lateret. In Aſtronomicis ita excellebat, ut ſuppar *Ptolomæi* & *Alphonſi* Regis ab omnibus paſſim diceretur habereturque. In Linguarum, *Latinæ*, *Græcæ*, *Belgicæ*, *Gallicæ*, *Hiſpanicæ* cæterarumque notitia alter *Mithridates* habebatur. Verùm ut Lector videat, hæc omnia veritati conſentire, hoc loco opportunè ſane adducam *Benedicti Montani*, viri celeberrimi, & ſummi ingeniorum exploratoris heroicos verſus ex Libro quarto Rhetoricæ depromptos, ubi *Honoratum* exemplar veri Oratoris omnibus imitandum proponit, quemque nil in divinarum humanarumque rerum cognitione latuiſſe ſequenti metro decantat.

Honoratus *omniſcius.*

Si tamen exoptas memoris miracula mentis Arias Montanus,
Et cupias animo mortalem excedere ſortem,
Par ſuperis meminiſſe velis; mea carmina nunquam
Id tibi monſtrabunt : nec enim divina monemus.
Nec molimur opus nullis imitabile, quando
Ingenio id fuerit noſtro, noſtriſque negatum
Viribus, & nulli contingere vidimus unquam.
Præter HONORATUM, DOCTUM, *cui Numina tantum*
Conceſſere animi virtutum, ac tanta dedere
Munera, quanta olim tantum decuere Magiſtrum
Principis, & quæ etiam nullis cognovimus ante
Exemplis, & quæ noſtri meminiſſe nepotes
Non poterunt, exempla ſuis ſentire diebus.
O quoties Mæcenatem *hunc miratus, ab ipſo*
Sydere, quo tellus pallentes diſcutit umbras
Donec in occiduo demergitur æquore Phœbus
Officio adſtantem vidi; cum plurima turba
Hunc adit, atque ſcholas certatim adcurrit ad ejus;
Quique colunt Muſas, queis ſunt ſacra carmina curæ, Poëſis.
Qui ſtudium exercent linguæ eloquiumque diſertum
Quoſque tuum Phœbe, *inventum medicina ſalubri* Medicina.
Detinet auxilio, quos publica jura forumque
Exercet, jamque Aſtrorum Mundique periti Jus Civile.
Hic orbem, hic maria ac terras metantur, & altè
Tempora diſcutiunt, motus quos Sydera toto Coſmographia.
Fixa polo ſervent; atque hic quem maxima rerum
Delectat natura parens, cauſaſque notare
Cogit, & in rebus elementa inquirere cunctis:
Aptat, & intonſi pertractat Apollinis *artem*
Non pictor, non & ſculptor, ſeu marmore, ſive
Ære ſacros ducat vultus Divûmque figuras,

Et veterum Artificum certet superare labores
Hic cessat : non ingenii quicumque probati
Laude aliqua, nomen pulchrum famamque tuetur.
Omnibus ille vacat gratus cunctosque tuetur.
Officioque fovet docto, & certissima reddit
Responsa, in quacumque illum quis consulit arte.
Sacra Scriptura. *Jamque adeò quisque Divina oracula sacris*
Scripta voluminibus celebrat; legesque frequentat,
Et montis Divûm, Vatumque arcana piorum
Huc conferre solent quidquid didicere legendo
Hinc petere abstrusos sensus quicumque latere
Et fugere humanam mentem ingeniumque videntur.
Ipse ego sæpè domum (fateor) miratus & altum
Ingenium, doctusque magis meliorque redibam
Undè tibi tantum mentis DOCTISSIME JANI
Unde fluens indefesso Tibi pectore torrens
Dicendi? Unde & tot spatia, & tot tempora rebus
Discendis, quando & Marti bellisque vacabas?
Unde recordandi vires, & cuncta locandi
Ordinibus propriis; ut non confusa ferantur
Ut prodas, mox quæsitus, non omnia tantum
Momenta, & methodos omnes quæque artibus insit
Materias, sed scriptorum Tibi pagina multa.
Auctoresque ipsi certo tibi ore citentur,
Græca linguæ peritiæ. *Seu* Graio *sermone petam, seu forte* Latino
Seu Tusco, *sive &* Gallo; *Nam plurima linguæ*
Ore sonas facilis discrimina, quæ Tibi magni
Mithridates. *Invideat* Ponti *Princeps : namque ille disertus*
Bis duodena suis totidem distantia linguis
Jura dabat populis, quos sub ditione premebat.
Hoc ego temporibus modò non imitabile nostris

Quod tibi fælici donabant Numina sorte.
Jani *non ullis componam versibus unquam*
Hæc superos poscenda puto, non arte petendo.

Quæ eadem in epistola quadam ad *Honoratum* data nervoso stylo describit *Antonius Caceres Patiecus.*

Honorato Joannio Caroli Principis *meritissimo Magistro, Antonius Caceres Patiecus. S.*

Libellum hunc de Prætura Urbana *duabus de causis statui tibi dicare* HONORATISSIME HONORATE. Prima *quia cui nobilis nisi nobilissimo, studiosus nisi eruditissimo dicarem non occurrebat.* Altera *quod cum hæc à me qualia qualia sint, in usum Reipublicæ scribantur, per quem alium nisi per te tradi, & tanquam insinuari* Carolo *Principi possent, quod non inhabile prorsus futurum arbitrabar, non videbam; ac primùm de nobilitate tua non dicam quod apertissimum sit, te longa majorum retrò serie generis splendore nobilitari, neque de literis & eruditione, quia singularis tua modestia nihil minus ferre potest, quàm vel modestissimè laudari: Græcè & Latinè scire te nemo melius potest: In Mathematicis & Astrologia assequeris Tu Reges illos admirabiles & præclarissimos,* Ptolomæum Ægypti, Hispaniæ Alphonsum: *In philosophia, vel que regulam tradit differendi, vel que de natura disputat, vel que versatur in vita hominum & moribus, parem habere tu fortassè potes, superiorem non potes. Jam verò quantum intersit Reipublicæ, ut is qui sceptra gesturus est, præcepta, quæ ad statum, & conformationem Civium attinent, vel cum lacte nutrias imbibat, exploratum habemus. Qua in re præcipuè tibi magis in eo est vel propterea elaborandum, quod optima hæc* Caroli *Principis indoles non solùm te institutore tranquillum, & fælicem statum Rebus publicis, sed ipsimet quoque Adolescenti Regi literarum uberrimos, ac verè Regios, non quales imperitus vulgus amat, sed quales esse debent, proventus polliceatur.*

Antonius Caceres.

Nobilitas Honorati.

Literarum bonarum pretium. *Quid, enim tam verè Regium, quàm literarum non perituris divitiis, non modò privatis hominibus, sed Regibus ipsis antecellere; Quarè perge, ut Cæpisti, & in eam curam incumbe, ut præstantissimam istam Alumni tui admirabilemque naturam ita instituas, atque informes, ut is qui dignitate & imperio viris Principibus excellit, disciplinarum cognitione eruditissimis par esse videatur. Sed interim munusculum nostrum (quæso te) eo animo accipias, quo solent accipere tui similes munera quantumvis levia, ab amicis testificandi animum causa, quæ offeruntur Vale.*

Talento magno à natura in omni genere disciplinarum instruendis Principibus præditum fuisse *Honoratum, Alphon-* Antonius Patiecus. *sus Oretanus* ad *Antonium Caserem Patiecum* in Libro de Prætura Urbana scite docet, uti sequitur.

Atque utinam ad eam ætatem Philippi *Regis vita excurrat, ut quas tu introduci cupias gerendæ Reipublicæ rationes, quasque ipse præclare in nobilium Prætorumque virorum ratione potissimùm habenda inchoavit in longa Regni administratione constituere, ac explicare possit, easque altioribus radicibus nixas in* Carolum *filium Principem alteram* Hispaniæ *spem propagare, qui ab* HONORATO JANIO *omni virtutum genere, rarissimaque optimarum artium doctrinâ ornatissimo viro maximaque divini plane Regii pueri ingenii erudiendi moderandique facultate, quæ in homine summa est, si unquam in illo fuit, institutus crescit, suavioresque indies mores mirabilioresque sui expectationis excitat.*

Andreas Scotus. *Andreas Scotus Peregrinus* in Biblotheca Hispaniæ quæ de *Honorato* scribit supra citata hic repetenda duxi.

HONORATUS JUANNES *Eques Valentinus præter literas Græcas, & Latinas & eas artes, quibus liberales doctrinæ ac ingenuæ continentur, Civili etiam prudentia, usque adeò ornatus* HONORATUS *extitit, ut nescias plusne literæ in hoc homine, an morum compositio, & recta animi moderatio, formæque dignitas,*

&

& admiranda facundia valuerint : laudatus & hic cum Joanne Gelida, *à* Vive Ludovico, *&* Joanne Genecio Sepulveda, *extremo* lib. 7. Comment. in Politica Ariſtotelis ; *&* Ferdinando Pinciano in Plinium, *ut maximo inquit jure videatur Natura præſcia ſecundum* Platonis Cratilum, *tantorum ejus meritorum* HONORATI *nomen ſummo & incomparabili viro indidiſſe: ejúſdemque diſciplinæ commiſſus à* Philippo Secundo Hiſpaniarum *Rege* Carolus *filius Regnorum hæres, quo refractarios ejus mores correpta indole refrenaret. Poſt* Uxamenſis *eſt virtutis ergo Præſul renunciatus : ſcriptaque ejus deliteſcere adhuc exiſtimantur, nihil enim vivus evulgavit.*

CAPUT XI.

De Honorati *ad Paſtoralem Curam Eccleſiæ* Oxumenſis *aſſumptione, & de Confirmatione ejus literis Apoſtolicis.*

TOt itaque tantiſque Naturæ dotibus inſtructus *Honoratus* ad Epiſcopale *Oxumenſis* Eccleſiæ munus ob ingentem meritorum cumulum aſſumitur. Quæ cum inter præcipuas *Hiſpaniæ* Eccleſias non poſterior ſit, certe dignioris nominis vir, inter tot prenſantes ad hujusmodi dignitatis gradum eligi non poterat. Vivebant tunc temporis in Regia Aula in omni ſcientiarum genere viri conſummatiſſimi, quos inter & primum locum occupabat *Honoratus*, tanquam virtutum ſcientiarumque prototypon omnibus propoſitum, quem vel audire, vel ab eo quidquiam diſcere, quiſque ſe felicem rebatur. Vacabat tum temporis Eccleſia *Oxumenſis* in *Caſtellæ*. Regno poſt mortem *Petri* Epiſcopi dictæ Eccleſiæ Pontificis, cui ſtatim ſubrogatus fuit, & à Rege denunciatus *Honoratus Ioannius* tum vel maxime, quod dicta Eccleſia

Virtutum ſcientiarum prototypon Honoratus.

Præ cæteris aptiſſimus ei defertur Epiſcopatus Oxumenſis.

Regno

Regno *Castellæ* adnumeraretur, quam occasionem jam dudum operiebatur *Philippus* II. Rex munificentissimus, ut cum hoc dignitate eum exaltare posset, qui omnium erat meritissimus, & cui plurimùm præ cœteris omnibus debebat. Quod & in epistola quadam ad eum data efficacissimis verbis demonstrat, quam Capiti * hujus Operis inseruimus. Dedit & aliam epistolam Rex ad *Honoratum*, quâ quantum egerit pro ejus ad Ecclesiam *Oxumensem* promotione, abundè testatur.

POR EL REY

A Honorato Juan *Maestro del Serenissimo Principe Don* Carlos *su hijo*

EL REY.

„ *Honorato Juan* Maestro del Serenissimo Principe mi hijo, „ ya terneis entendido lo que por uno de los decretos del con- „ cilio de *Trento* se hâ ordenado, cerca de los grados, o testi- „ monio de universidad, que las personas proveidas a Iglesias „ Catedrales han de tener, y segun el aviso, que tenemos „ de *Roma*, se ha diferido de proponer la Iglesia de *Osma*, a „ que os tenemos presentado, diziendo, que se ha de satis- „ facer a este decreto nuevo del Concilio, y a las calidades en „ el contenidas, y como quiera que en vuestra persona, sien- „ do dodo ello tan notorio, se pudiera bien escusar otra apro- „ bacion, toda via, porque no puedan por esta causa hazer, „ embaraço, ni dilacion; y porque Nos tambien queremos, „ que por nuestra parte no se dexe de cumplir, y executar lo „ dispuesto en el dicho Concilio; Nos ha parecido, que pa- „ ra satisfacer a todo, se de por essa universidad el testimo- „ nio en el dicho decreto referido, pues le podran dar tan facilmente,

Rex proponit eidem constitutionem Concilii Tridentini de approbatione præsulum.

cilmente, y con tanto fundamento, y razon. Y assi escri- "
vimos a la universidad la que va con esta, vos la hareys dar, "
si os pareciere ser conveniente, y este testimonio se nos im- "
biarà luego, para que se pueda imbiar a *Roma*, y sacar, y "
despachar este negocio: De *Barcelona* a XXI. de Hebre- "
ro de M.D.LXIIII. años. "

Yo el Rey.

FRANCISCO de ERASO.

Ne itaque *Honoratus* ad Pastoralis dignitatis officium elatus, *Carolus* Princeps tanto Magistro privaretur, *Philippus* Rex, pro ea qua filii sui cura tangebatur, instanter cum summo Pontifice egit, ut in solatium & profectum Principis de absentia ab Ecclesia sua ad nonnullum tempus dispensationem obtineret, quam & eâ quâ summi Pontifices in rebus magni momenti concedendis sunt, facilitate adeptus est. Verùm Literas Apostolicas hîc subiungamus.

Dilecto filio Honorato Joanni *electo* Oxomen.

PIUS *Papa* QUARTUS.

Dilecte fili salutem, & Apostolicam benedictionem; Meritis tuæ devotionis inducimur, ut specialibus favoribus & gratiis prosequamur; cum itaque Nos nuper Ecclesia Oxomen: *certe tunc expresso modo pastoris solatio destituta de persona tua Nobis & Fratribus Nostris ob tuorum exigentiam meritorum accepta de eorundem Fratrum consilio Apostolica Auctoritate providerimus, præficiendo te illi in Episcopum & Pastorem, prout in litteris Apostolicis desuper prope diem sub plumbo expediendis latius explicabitur, Nos ad ea, quæ ad tuæ commoditatis augmentum, cedere valeant favorabiliter intendentes tuis in hac parte supplicationibus inclinati tibi* Papa Pius IV.

ut etiam literis sub plumbo hujusmodi non expeditis à quocumque malueritis Catholico Antistite gratiam & communionem Apostolicæ Sedis habente accitis, & in hoc sibi assistentibus duobus vel tribus Catholicis Antistibus similes gratiam & communionem habentibus munus consacrationis recipere, ac eidem Antistiti : ut munus prædictum recepto prius à te nostro, & Romanæ Ecclesiæ nomine fidelitatis debitæ solito juramento : tibi impendere liberè & licitè valeatis : quibusvis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis nequaquam obstantibus : plenam & liberam authoritate præfata, tenore præsentium facultatem concedimus pariter & indulgemus. Datt. Romæ *apud Sanctum* Petrum, *sub annulo Piscatoris, die sexto Martii* M. D. LXIV. *Pontificatus nostri anno quinto.*

CÆS. GLORIERIUS.

Altera quam dedit paulò ante citatus Pontifex præter *Honorati* in Episcopali Sede confirmationem quomodo is in commisso sibi pastorali officio gestare se debeat, admonet, & quomodò commissæ suæ fidei oves pascere debeat, exponit.

Dilecto filio Honorato Juanni *electo* Oxomen.

PIUS *Papa* QUARTUS.

Papa Pius IV.

„Dilecte fili Salutem & Apostolicam benedictionem, cum „nos nuper Ecclesia *Oxomen.* quam de jure Patronatus charis„simi in *Christo* filii nostri *Philippi Hispaniarum* Regis Catho„lici, ex privilegio Apostolico cui non est hactenus in aliquo „derogatum fore dignoscitur, tunc per obitum bonæ memo„riæ *Petri* olim Episcopi *Oxomen.* extra Romanam Curiam de-

functi Pastoris solatio destituta de persona tua Nobis & Fra- " tribus nostris ob tuorum exigentiam meritorum accepta de " eorundem Fratrum consilio, Apostolica authoritate provi- " derimus, teque quem præfatus *Philippus* Rex nobis ad id " per literas nominavit & præsentavit, eidem Ecclesiæ in " Episcopum præfecerimus, & Pastorem, curam & admi- " nistrationem ejusdem Ecclesiæ tibi in spiritualibus & tem- " poralibus plenariè committendo. Nos ne Ecclesia ipsa dum " literas Apostolicas super provisione & præfectione prædi- " ctis expediuntur in eisdem spiritualibus & temporalibus ali- " qua detrimenta sustineat provideri, ac commoditatibus " tuis opportunè consulere volentes, tibi quod vigore præ- " sentium, vel alium seu alios, tuo nomine possessionem, " seu quasi regiminis & administrationis dictæ Ecclesiæ, & " illius bonorum apprehendere, ac illius mensæ Episcopalis, " fructus, reditus & proventus exigere liberè & licitè possis " & valeas, in omnibus, & per omnia perindè, ac si super pro- " visione, & præfectione hujusmodi Literæ Apostolicæ præ- " dictæ fuissent, dicta authoritate tenore præsentium de spe- " ciali gratia indulgemus: Mandantes dilectis filiis, Capitulo " & Vassallis ejusdem Ecclesiæ ac Clero & populo civitatis " & Diæcesis *Oxomen.* Ut tibi tanquam Patri & Pastori anima- " rum suarum humiliter intendant, & tua salubria monita, " & mandata suscipiant, & efficaciter adimpleant ipsique " vassalli consueta servitia & jura tibi ab eis debita integre " exhibeant; alioquin sententiam, sive pœnam, quam rite " tuleris, seu statueris in rebellas ratam habebimus & facie- " mus authoritate Domini usque ad satisfactionem condi- " gnam inviolabiliter observari: non obstantibus constitutio- " nibus & ordinationibus Apostolicis, & præsertim fœl. re- " cord. *Bonifacii* Papæ VIII. prædecessoris nostri, quæ inci- " pit, "

Indultum Apostolicum.

„pit, *Injuncta* : nec non ipſius Eccleſiæ, & juramento, con„firmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate aliqua roboratis „ſtatutis & conſuetudinibus contrariis quibuſque : volumus „autem quod infra ſex menſes à Datt. præſentium computan„dos Literas Apoſtolicas ſub plumbo infra ſcriptas ſuper pro„viſione & præfactione hujusmodi in totum expediri, & jura „Cameræ Apoſtolicæ, & aliis propterea debita perſolvere „omninò tenearis, alioquin dictis ſex menſibus elapſis pro„viſio & præfactio prædicta nulla ſint, Eccleſiaque ipſa vacet „& vacare cenſeatur eo ipſo. Datt. *Romæ* apud Sanctum *Pe*„*trum* ſub annulo Piſcatoris die III Martii. M.D.LXIIII. „Pontificatus noſtri anno quinto.

CÆS. GLORIERIUS.

Sequitur tertia Litera Papæ *Pii Quinti*, quâ facultatem *Honorato* Epiſcopo *Oxomenſi* concedit aſſiſtendi Principi *Carolo Philippi* Regis filio, ob cauſas & rationes à Rege propoſitas magni ponderis, ad Magiſterium, uti hucuſque fecerat, exercendum, concedit abſentiam à ſua Eccleſia pro determinato tempore ſequitur epiſtola.

Venerabili Fratri Honorato Juanni *Epiſcopo* Oxomen.

PIUS *Papa* QUINTUS.

Papa Pius V.

Venerabilis Frater Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Dilectiſſimus Filius nobilis vir Carolus *Princeps* Hiſpaniarum *nobis per dilectum Filium noſtrum* Alexandrum *tituli* Sancti Joannis Ante portam Latinam *Presbyterum Cardinalem* Cribellum *nuncupatum nuper exponi fecit, quod cum tu ſecus ab ejus pueritia familiariter verſatus diligens, ac fidele & gratum admodum præceptoris*

officium

officium illi multos annos impenderis tuo fideli atque paterno consilio, fide & opera, consuetoque colloquio, suis domesticis in rebus frequenter non sine magno tui desiderio indigent; Quare præfatus Princeps nobis humiliter supplicari fecit, ut huic desiderio rebusque suis in hac parte providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur considerantes, quod licet Episcopus à grege sibi credito abesse non debeat, Conc. tamen Trident. *illius absentiam ex justis & rationabilibus causis usque ad tres menses innuit excusari posse, ac sperantes, quod tu apud ipsum Principem aliquibus anni mensibus agendo, illique prudentia, fide & paterna charitate tua, ut hactenus solitus es, assistendo non parum Reipublicæ Christianæ es profuturus, ac propterea summa Religione & probitate prædicto Principi hoc à nobis obnixe contendenti aliquid favoris impertiendum esse censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati fraternitati tuæ, ut ad beneplacitum nostrum quamdiu prædictæ & alteri etiam Metropolitanæ Ecclesiæ, si te ad aliam transferri contingat, præfueris quando, & quoties ipse* Carolus *Princeps te duxerit accercendum, non aliàs, nec aliter extra Civitatem & Diœcesim tuam ad illum proficisci, & illi assistere usque ad sex menses etiam diversis temporibus annuatim, & non ultra, dum tamen intereà Ecclesia tua debitis non fraudetur obsequiis, sed idoneum ibi Vicarium, qui tui absentis vicem suppleat, habeas, ac Dominici Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, ac Pentecostes & Corporis Christi diebus ab eadem Ecclesia & Diœcesi tua non absis: Remanere & commorari libere & licitè valeas, nec intereà propter absentiam tuam, aliquam privationis fructuum Ecclesiæ tuæ (præterquam gratiæ alternativæ qua nolumus durante dicta absentia te posse uti, vel gaudere) vel etiam temporalem vel spiritualem pœnam, vel Ecclesiasticam censuram incurrisse, seu dicto Concilio contravenisse, quo quomodo censearis Apostolica authoritate, tenore præsentium concedimus & indulgemus, teque apud eum manentem, ad personaliter in eadem Ecclesia, vel Diœcesi tua residen-*

Concedit Honorato *licentiam, ut 3 mensibus abesse possit ab Episcopatu propter* Carolum *Principem.*

residendum dicto tempore, ut præfertur, non teneri, sicque per quoscunque Judices & commissarios quavis authoritate fungentes, sublatâ eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & authoritate judicari, & definiri debere, ac quidquid secus super his à quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter attentare contigerit, irritum & inane decernimus, non obstantibus quibusvis Apostolicis, ac in Provincialibus & Synodalibus Consiliis editis generalibus, vel specialibus constitutionibus & ordinationibus, nec non ejusdem Ecclesiæ & aliis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus cæterisque contrariis quibuscunque. Dat. Romæ *apud Sanctum* Petrum *sub annulo Piscatoris, die* XIII. *Martii.* M. D. LXVI. *Pontificatus nostri anno primo.*

Antonius Florebillus Lavellinus.

Quantum in hoc suscepto dignitatis officio *Honoratum* venerabilem suum Magistrum amaverit, quantum veneratus sit, Literæ *Caroli* Principis discipuli, plenæ intimi in eum affectus testes sat ostendunt. Verùm ut posteritati omnia constent, eas hoc loco depromendas censui. Primâ literâ *Honoratus* à *Carolo* Principe *Alcalam* invitatur, ut ejus conversatione ibidem frui possit. Litera in Hispanico ita sonat.

A mi Maestro el Obispo.

I. Litera Caroli *Principis ad suum Magistrum.*

„Mi Maestro, Dios sabe quanto contento me ha dado saber que es venida la hija del Marques *de Cortes*; porque sea „luego vuestra venida; y assi os mando que lo hagays luego, „y que me aviseys en viniendo en *Alcala* luego dello, y estoy „bueno; y estoy loco de placer de vuestra venida, lo que seos „dezir de posada, passa, que sino huviera dudas en la del

Con-

Condestable, porque viene, o sino al quilado la mitad de "
la posada del *Asculi*, el Prior Don *Hernando* y con que le den "
la otra mitad de aposento luego, des de luego desembaraça- "
ra, ya para vos, y acabo. XXIII. de Henero. ano M.D.LXV. "

Vuestro grandissimo, que harè lo que vos me pidieredes.

YO EL PRINCIPE.

Secunda Litera.

A mi Maestro el Obispo.

Mi Maestro yo recebi vuestra carta en el bosque yo estoy " II. Literæ.
bueno, y Dios sabe si me holgarà de ir con la Reyna por ve- "
ros: hagase me saber como os ha ido en esto, y si ha avido "
mucha costa; y fui de *Alameda* a *Buytrago*, y me parecio muy "
bien, y non fui en dos dias al bosque, y aora vine en otros "
dos aqui donde estoy desde el Miercoles hasta oy. Yo estoy "
bueno acabo. Del campo a dos de Junio. "

Mi mayor amigo que tengo en esta vida, que harè lo que vos me pidieredes.

YO EL PRINCIPE.

Tertia Litera.

A mi Maestro el Obispo.

Mi Maestro yo recebi vuestra carta, y con ella el major III. Literæ Principis ad suum Magistrum.
contento juntamente del mundo; y mira que os tomo la pa-
labra que me aveys de ver a la ida, y venida de *Toledo*, y sino
me

me la cumplis os he de pedir la palabra : y hize lo que vos me encomendastes con el Dotor *Velasco*, y muy encarecidamente, y no lo hize con *Menchaca* porque no estava aqui. Yo estoy bueno, y me voy para partir, porque està mi padre en *Escorial*, y estaremos alli hasta que nos vamos a *Segovia*, acabo, de *Madrid* dia de san Juan.

Mi mayor amigo que tengo en esta vida, que harè lo que vos me pidieredes.

YO EL PRINCIPE.

Tambien he encomendado al Obispo *de Cuenca* a *Don Juan de Velasco* encarguesele muy encarecido.

Literæ Reginæ Lusitaniæ.

Dedit & Regina *Lusitaniæ* Literas affectione cord-intima plenas ad Principem *Carolum* Nepotem suum, quas nemini monstrare præcipit, præterquam *Honorato Joannio*, ob conformitatem desiderii, quo hic & illa in bonum Principis conspirant.

Capitulo de Carta de la Señora Reyna de Portugal *al Serenissimo Principe Don* Carlos *su nieto, escrita de su mano.*

„ Y esto que aqui le escrivo le afirmo que ninguna persona „ lo sabe, porque deseo yo que la enmienda se vea que es „ de V. Alteza, y que la pague N. Señor, y se la agradezca la „ gente &c. Y en pago de este mi trabajo, y amor, y deseo, „ que no haya tal Principe en el Mundo, ha de tomarme V. „ A. el amor con que lo digo, forçada de la grande obligacion „ que tengo de lo hazer, y que quiera que sea con tal fruto, que „ no sea debalde este mi trabajo, y pedir a V. A. que ninguna per-

persona sepa de esta mi carta sino fuere solamente el Obispo "
su Maestro, porque tengo para mi que somos muy confor- "
mes en desear à V.A. lo que merce: y placera à N.Señor, que "
merecerà a su misericordia. Y con esta confiança acabo pidi- "
endo à N.Señor todos los dias que le haga un excelente Prin- "
cipe, y le dê mucha vida, con que le haga grandes servicios, "
y toda la emplee en esso como yo deseo. De *Lisbona* a XXI. "
de Hebrero. "

RAYNHA.

Subjungam hoc loco aliam Lusitanico idiomate conscriptam à Regina *Lusitaniæ* ad Principem *Carolum* suum Nepotem, quâ pariter summum affectum erga Principem demonstrat, & avidè statum ejus nosse desiderat.

A Honorato Johan *Mestre do Principe* *de* Castela *meu neto.*

Literæ Reginæ Lusitaniæ *ad Principem* Carolum.

Honorato Johan pe lo grande contentamento que tenho "
da vinda del Rey de *Castela* mue filho a asses Reynos, è pelo "
que sey, que o Principe meu neto teria de over deseo muito "
de saber o alvoroso com que o recebeo, e se com ellelo deixa- "
ram as terçaas como espero em nosso Señor que seria: Muito "
vos rogo, que per dom *Alvaro de Mello* mo queiras escrivir "
muito particularmente comtodas as mais novas de sua dispo- "
sicam e saude, e de seu contentamento que sabeis; que eu "
devo deseiar pe lo muy grande amor, quel he tenho, è "
quanto mas compridamente ofezerdes, o istimarey mais de "
vos, è vollo agradecerey. Escrita em *Lisboa* à XXI. dias de "
Setiembre, de 1559. "

RAYNHA.

Sequitur modò epiſtola, quâ *Honoratus* Epiſcopus ſe excuſat de impoſſibilitate Principem viſitandi, ob repentinas, quibus quotidiè magis magiſque gravabatur, infirmitates, morbiſque ſuis nonnihil curandis ab eo facultatem concedi petit, quod dum facit, optimis eum priùs documentis inſtruit, è quibus zelus & ardens deſiderium, quo ut principem Deo devotam vitam agere, exemplo omnes preire exoptat. Verùm quoniam digniſſima viſa, ſuis quæ poſteritati proſtet, hîc eam ad perpetuam rei memoriam inſeram.

Señor.

„ Ya V. A. terna entendido la poca ſalud que Dios ha ſido „ ſervido darme de dos años a eſta parte, y tambien la „ obligacion que tengo de procurarla para mejor ſervir con „ ella a V. Alteza : las mercedes que de ſu mano he recebido, „ deſpues que vine à ſervirle, que a no ſer eſto aſſi no la pro„ curara quizà tanto; pero entendiendo como digo la obli„ gacion que tengo de ſervir à V. A. y quë faltandome las „ fuerças, y algun dia la vida, que no ſe eſcuſaria ſegun va de „ mal en peor, no podria llevar eſte mi deſeo à delante, ni „ ſatisfacer con el amor, y aficion particular que tengo al ſer„ vicio de V. A. He tratado de irme algunos dias a parte don„ de pue da alcançar ſalud, y ſiendo Dios ſervido darmelâ, „ venir con ella aſſiſtir en el ſervicio de V. A. toda mi vida, y „ morir en el como lo deſeo. Suplico a V. A. que pues no me „ mueve otra coſa, ni pretendo mas de lo que digo, ſe ſirva „ de tener por bien eſta mi auſencia, y darme licentia, que tam„ bien ſu Mageſtad ha ſido ſervido darmela, movido por las „ miſmas razones. Mi ida es a *Xerabizeio* un lugar del Obiſpa„ do de *Plaſencia*, que por ſer aquella tierra templada, y qual „ los Medicos dizen conviene à mi ſalud, he accordado ir à ella,

ella, y no à la mia (aunque lo es tambien) por algunos respe-" tos: y doyme priessa a salir de aqui, porque estos años en" fin de Hebrero, o principio de Març o me ha apretado mas" esta mi indisposicion, y traido al ultimo punto, y deseo para" entonces estar en parte menos fria.

Lo que suplico à V. A. es que se acuerde en esta mi ausen-" cia, y siempre, de lo que le tengo suplicado muchas vezes," que son en suma tres cosas: La primera el amor, y temor di" Dios, con lo que a esto está annexo, que es mucha quenta" con sus mandamientos, y la execution de ellos no solamente" interior, pero aun exterior, por el buen exemplo que V. A." está obligado à dar à todos; el oyr Missa, y los divinos Ofi-" cios con atencion, y devocion; el respeto à las cosas de la" Iglesia, y a los ministros de ella, y a las Religiones, sin mo-" strarse parcial à ninguna de ellas, sino que pues todas son tan" buenas, y aprovadas V. A. tenga cuenta con ellas indiferen-" temente, favoreciendo sus cosas y haziendo merced a todas."

Documenta pietatis quæ Honoratus dabat Principi.

I. Docum.

Tambien suplico a V. A. se acuerde de tener por muy" suyas para favorecer siempre las cosas del Santo Ofi-" cio, y a los Ministros de el, pues aunque esto fue en" todo tiempo justo, y muy accepto à Dios, en este es muy" necessario, assi para lo que toca a la honra, y servicio de" Nuestro Señor, como tambien para lo que conviene al par-" ticular del estado Real, quietud de estos Reynos, y buen" govierno de ellos. La segunda cosa que se sigue, despues de" lo que toca a Dios, es la obediencia, que V. A. està obligado" a tener a su padre con servillo, y contentalle en todo lo que" le mandare, y V. A. entendiere que el desea por su bien, y" provecho propio, pues dexado à parte la obligacion que" para ello ay, y ser tan expressa, y particularmente mandado" por Dios, que acordò en solo este mandamiento poner pre-"

II. Docum.

„mio temporal de mas del eterno; es este camino llano, y derecho para facilitar V. A. todas sus cosas, y ser ayudado de Dios en ellas, tomando à su Divina Magestad por norte y guia, y de esta suerte ternà à la gente de sú parte, que naturalmente se satisface, y paga de que los hijos reverencien a sus padres, y les sean obedientes, teniendo por cosa muy cierta, como lo es, que todos los otros caminos son peligrosos, y errados, y que al cabo paran en trabajos visibles sin provecho alguno, porque Dios lo permite assi.

III. *Decum.* „La terzera coza es; que V. A. se esfuerce en todo tiempo à tratar con amor, y blandura a sus criados en obras, y en palabras, pues como otras muchas vezes tengo dicho a V.A. es esta una de las cosas que mas lustre suele, y puede dar a los Principes, y que mas se publica en todas partes, y no solamente en los Reynos propios, però aun en los agenos, y de que se viene a tomar mas luz, y resolucion de las condiciones, y inclinacion de un Principe, pues se ha de presumir que qual fuere con essos pocos que trata de ordinario, seria con todos si los veniesse a comunicar, y que si trata mal a los que noches, y dias le estan serviendo, que no holgara de hazer merced a los que apenas alcançan a velle, quanto mas à podelle servir.

„Lo mismo ha de tener V. A. con los criados y ministros de su padre, pues es ordinario sacar por esto, que tan amigo es el hijo del padre, y que tanto desea contentalle, quanto entienden que quiere bien a los que el padre ama, y honra.

„Lo que digo de los criados, y ministros, entiendo dezir tambien de todos los otros, pues se cria V. A. por padre de todos, despues de los largos, y bien aventurados dias del Rey N. Señor, que losque le vienen a ver y servir los recoja V. A. oyendo los con atencion, y si algo le suplicaren, que

„hable

hable a ſu padrè ſin prendarſe demaſiadamte, les ofrezca de tratallo con ſu Mageſtad, y ſuplicalle, que en lo que huviere lugar les haga merced, y que las palabras que ſe les dixeren ſean pocas, y eſſas diſtintas, y claras, ſin alargarſe a mas preguntar, ni neceſſitarlos a reſpueſtas trabajoſas, y de que ellos holgaran de poderſe eſcuſar. Sobre todo ſuplico a V. A. traiga muy grande cuenta con no laſtimar a perſona alguna, en particular, ni en general, pues como muchas vezes tengo dicho a V.A. es eſte un peligroſo negocio para los Reyes, y de que mayores inconvenientes ſe podrian ſeguir quando vinieſſen por ello a perder el amor de ſus ſubditos, y que ſe han viſto deſto exemplos eſtranos: pues eſtà claro, que eſtas coſas de nadie ſe toman peor, que de los Principes, por raſon; que naturalmente los hombres deſean ſer tenidos en mucho de ellos, como todos deſean medrar, y valer con ellos; y lo otro; porque quanto mas lexos eſtan los injuriados de poderlos laſtimar a ellos con lo meſmo, o con otra coſa ſemejante ſientem mas la afrenta.

Para remedio da eſto, hallè ſiempre por muy provechoſo el non inquirir vidas agenas, ni holgar de ſaber ſus faltas, pues es averiguado, que deſta curioſidad vienen otros daños, porque el que no pregunta, no ſabe tantas particularitades, y no ſabiendolas, no tiene tanto que dezir, ni con que laſtimar. Tambien es ordinario, que el que trata de eſto no puede ſer muy ſecreto, y es cauſa de muy grandes rebueltas en ſu miſma caſa, y Reyno, y al cabo es fuerça, que perdiendo el credito con las gentes, que no ſe oſen fiar del, ni le digan lo, que le conviene ſaber, que es gran perdida para dodos, pero para los Principes la mayor que puede ſer.

Diſſimulatio ſubinde neceſſaria eſt.

Secreti tenax eſſe debet.

Yo ſe bien que pudiera eſcuſar todo eſto, pues aviendo Dios dado a V.A. tan buen entendimiento, y perſonas en ſu

„ ſervicio tales, de quien ordinariamente oye eſtas, y otras
„ coſas, no avia para que repreſentallas aqui a V. A. mayor-
„ mente aviendoſelas yo miſmo acordado diverſas vezes;
„ però a mi quedara eſcrupulo de no lo aver hecho en eſte
„ tiempo.

„ A V. A. humilmente ſuplico perdone eſta prolixidad,
„ y la atribuya al deſeo que ſiempre tuve de ſervill e, y que
„ V. A. ſea amado de Dios, y de las gentes, y ſe vaya criando
„ para tan grandes efetos, como los tiempos en que Dios fue
„ ſervido de dalle a eſtos Reynos, la primera vez, y ſegunda
„ piden y han meneſter; guarde nueſtro Señor a V. A. y le
„ proſpere como ſus criados, y vaſſallos deſeamos. *Valladolid*
„ a 10 de Henero.

Humilde Criado de V. A.

HONORATO JUAN.

Hanc epiſtolam, quoniam magnam ſpiritus Zelique in Principis animi corporiſque ſalute procuranda efficaciam oſtendit, utpote virtutum regiarum documentis confertam, in gratiam eorum, qui forſan Hiſpanicæ Linguæ notitiâ carent ſummatim excerpam.

Intellexerit Serenitas Veſtra, ni fallor, de mea infirmitate, & exiguæ valetudinis ſtatu, quo jam à duobus circiter annis Divina bonitas me exercere dignata fuit; & uti me quàm obligatiſſimum ſentio ad Serenitati Veſtræ, eo quo poſſum, ſtudio inſerviendum, ita quoque ad deſideratam ſanitatem recuperandam remedia quibuſcunque modis accelerare contendo, ut pro affectu, quo eam proſequor, voluntati ſuæ, quà meam præſentiam operamque obnixè deſiderat, plene ſatisfiat; promptus enim ſum, ubi ſalutem priſtinam nactus fuero, totam vitam meam ejus ſervitio impendere; & quemadmodum intime deſidero in eo ad ultimum vitæ meæ terminum perſeverare.

severare. Medicorum judicio in Zerahizium, *locum Diœcesi* Placentinæ *subiectum, tanquam sanitati recuperandæ maximè proficuum me conferam. Relicto proposito ob multas rationes, quò minùs Valentinæ auræ me committerem. In mea itaque absentia tria cumprimis à Serenitate Vestra, prout aliis vicibus ipsi inculcavi, quàm obnixissimè servanda contendam; quorum* primum *est, ut cordi suo impressum gerat amorem & honorem Dei, quam Divinorum præceptorum observationi junctam, non solùm quoad interiorem, sed & exteriorem Virtutis normam disponat, ut videlicet vitæ integræ & illibatæ exemplo, ad quod præbendum se obligatum esse norit, omnibus præluceat. Nulla dies prætereat, quo non Sacrosanctæ Missæ Sacrificio cæterisque Divinis officiis cum attentione, & singulari devotionis sensu adsistat. Singulari veneratione Ecclesiam ejusque Ministros uti & Religiosos, sine ulla tamen singularitatis demonstratione, prosequatur; Verùm omnibus indifferenter gratias & favores suos impertiatur.* **Documenta Carolo Principi ab Honorato relicta. I. Documentum.**

Secundum, *quod optarem, est, ut exactum Majestati suæ, sicut filius Patri suo obedientiam præstet, omnem ipsi cultum obsequiumque deferat, atque in omnibus, quæ Serenitati vestræ præceperit, satisfaciat; hæc enim est voluntas Dei.* **II. Docum.**

Tertium est, *ut omni charitate & humanitate, quantum fieri potest, subditos suos opere & sermone, quemadmodùm alias monui, tractet. Sciatque hanc unicam esse viam ad honorem, reverentiam, æstimationemque subditorum non solùm in propriis Regnis, sed & in cæteris Regionibus, ex hisce magnæ spei operibus actionibusque, quæ in animo Serenitatis vestræ elucescent, comparandam, cum cuncti judicio pollentes ex his veluti ex ungue leonem collecturi sint; cum hanc Regiam humanitatem affabilitatemque, quam modò paucis exhibet, suo tempore omnibus Regnorum suorum subditis se præstiturum sperare liceat.* **III. Docum.**

Item suadeo, ut hanc humanitatem non suis tantùm subditis, sed &

& Regiæ Majeſtatis, Parentis ſui, Miniſtris exhibeat; ſi enim filiali amore, uti filius patrem diligat, eos quos pater diligit, eoſdem non poterit non debita reverentia & affabilitate proſequi.

Atque ex hac epiſtola luculenter apparet, quanta cura & ſollicitudine Magiſter diſcipulo ſuo præcepta vitæ & diſciplinæ inſtillare contenderit.

Addam hoc loco epiſtolan *Reginaldi* Cardinalis *Poli*, quâ *Honorato* congratulatur de honore Paſtoralis muneris & Magiſterii, quo eum Rex *Philippus* ad filium in omni literarum virtutumque diſciplina inſtruendum affecit, atque unà maximi momenti munus admodum eleganter & ſcitè deſcribit.

Reginaldus *Cardinalis* Polus *Legatus* Honorato Joanni *S. D.*

Cardinalis Polus.

Congratulatio de obtento munere paſtorali.

Non tu quidem reprehenſione dignus es, quod anteà nunquam ad me ſcripſeris, ſed laude potiùs, quod idoneam ſcribendi occaſionem, cum expectares, eam nunc præclariſſimam nactus minimè prætermiſeris. Quid enim præclarius quàm Dei populi tanquam gregis certo ſalutis periculo à Paſtoris obedientia abducti, ſalutaris ad eundem reverſio. Quo te nuncio accepto, quod ſtatim Deo gratias agere cæperis, quod gaudium tuum per literas apud eum teſtari volueris, qui Chriſti *vicarii, Miniſter Deo & Eccleſiæ, operam ſuam unà cum optimis his Principibus navavit, rem egiſti plane dignam pietate tua, atque etiam* COGNOMINE. *Nec enim adſcribendum,* HONORATUS JOANNES, *digniore argumento uti potuit, quàm quo Dei honor, & gratia erga ſuum populum maximè celebratur. Quarè etſi tuæ literæ nunquam mihi non jucundæ futuræ fuerant, tamen hinc te potiſſimum ad me ſcribendi initium cæpiſſe, mihi gratiſſimum fuit: ut illlud etiam libentiſſimè ex tuis literis cognovi, quod ante*

ex

ex aliis acceperam tibi erudiendi Principis pueri munus à Patre Religiosissimo & optimo Rege esse delatum. De quo cùm tibi, tum ipsi Principi valdè gratulor; tibi, quod talem indolem, qualem tu describis, & omnes prædicant, tanquam uberem, & fœcundum agrum sis nactus quem colere, & in quem Regalis doctrinæ semina cum maxima spe fructùs jacere possis. Illi, quod eum Doctorem habeat, qui non modò ejus linguam & eloquentiam excolere, sed pectus quoque Regia arte imbuere, & possit, & studeat. Cujus cum primum præceptum sit, ut qui rectè imperare velit, primum discat parere, hoc à te minimè præteriri certo sum, quod quidem & si omni hominum generi ætatique commune sit præceptum; tamen nullis id magis, quàm Regiis pueris dare convenit. Quippè cum nulla in re plus Reges in sceptra peccare soleant, quam quod se putant eo cæteris præstare, si minus pareant, idque propius ad Regiam amplitudinem accedere, quem errorem dum tenera eorum ætas instituitur, tanquam tenebras ut doctrinæ lumen discutiat, oportet; atque id ipsis planè persuadendum est, non hoc cæteris præstituros si nemini, aut minus, sed si magis paruerint. Deo primùm, tum legibus, parentibus, Magistris: alio tamen genere parendi, atque ii, qui servili ingenio sunt præditi: siquidem quod illi metu, hoc Reges amore sponteque suâ faciunt, hoc enim nullum certius Regiæ indolis signum in puero esse potest: neque ullum præceptorum genus huic ætati magis est necessarium, in quo is quidem quem tu erudiendum suscepisti, eo plus proficere debet, quod hac in re domesticum exemplum, idque maximè illustre Regis Patris sui habet. His ergo Regiæ obedientiæ vocibus, ut semper aures istius Regii pueri personent, ipse pro tua virili parte (quod te facere non dubito) curare debes. Cui si etiam veræ prudentiæ & fortitudinis, quæ Regum maxime propriæ sunt virtutes, præcepta instillaveris, quibus ad veram illarum cognitionem perducatur, jam quidem tuo munere egregiè perfunctus fueris. Qua de re eò magis hâc occasione sum adductus, ut loquerer; quod ut

Regia artis præcepta.

ſcis, nihil eſt, quo magis decipiantur homines, quàm falſis earum virtutum imaginibus. Iſte verò Regius puer, ſi ejus obedientiæ, de qua dixi, præceptum amplexus, vel hoc ſolùm abs te didicerit, ut falſam prudentiam & fortitudinem à vera diſtinguere poſſit: ſatis is quidem ad ſuſtinendum Regium munus erit inſtructus, ſine hoc autem, ut omnia quæ ab omnibus ſcripta ſunt didiciſſet, ac memoria teneret, omnibuſque naturæ donis maximè excelleret, tamen ad Regiam dignitatem tuendam, nunquam ſatis erit idoneus. Verùm de Regio hoc puero præclara omnia ſperare licet: Idque imprimis, ut quemadmodum ipſi eſt pater, ſic eum cæteris exemplo futurum eſſe earum virtutum, quæ illi Deum ſimul & hominum ſtudia maximè conciliabunt. Quique ejus imperio ditionique parebunt, beatos efficient quod inprimis à Deo precandum eſt. Vale & in erudiendo Regio iſto Regiæ indolis puero NOMEN TUUM COGNOMENQUE TIBI PROPONE AC SEQUERE. *Dichmondia*, quarto Idus Julii 1555.

Addam hoc loco alteram prolixiorem Archiepiſcopi *Tarraconenſis*, *Joannis Vich*, quâ rationem ſtudiorum ſuorum reddit *Honorato.*

Joannes Vich Honorato Joanni *Principis noſtri Inſtitutori digniſſimo S.P.D.*

Epiſtola Joannis Vich.

„Diù mecum cogitavi (vir Ornatiſſime) an ad te literas „darem, nam dum manus operi admovere vellem, in am„bigua animus trahebatur, nec quo ſe impelleret, aſſequi „certò poteram. Verebar namque, ne meo, hoc eſt, homi„nis parum exercitati ſermone nullo nitore illuſtrato, nul„liſque ornamentis culto, aut ſtyli ruditate, aures tuas op„timis quibuſque ſcriptoribus aſſuetas offenderem. Sicque „merito temeritatis ſummæ, vel audaciæ judicium ſubirem,

„quod

quod non his præsidiis, quibus me ad hoc munus obeun-“
dum instructum esse oportebat, illud sponte susceperim.“
Quæ certè omnia meos conatus vehementer represserunt,“
ut quo minus hoc officium præstarem hactenùs, retardarunt.“
Sed postquam animum istum tuum mansuetudinis ac leni-“
tatis plenum communi omnium consensu in memoriam re-“
vocarem, quo non solùm notos & familiares, verùm pror-“
sùs ignotos excipere soles, metum hunc excutere ac timo-“
rem expellere non dubitavi. Quod si tandem aliqua ratio-“
ne molestus, aut audax esse videar, Carmine illo *Euripidis*,“
quo in *Andromache* utitur, me tuebor.“

Νεότης μὲν ἐπῆρε καὶ ἔρως τοῦ νοῦ πλέον.

Sed spero, te pro tua ingenii benignitate, ac in *Valentinos*“
amore æqui bonique hoc officium consulturum, quum hoc“
solùm Consilio à me præstetur, ut in testimonium amoris“
in te mei sit. Sed ne longiùs quàm par est: mea progredia-“
tur Oratio, aut in vitium prolixitatis, quod mihi maximè“
cavendum esse existimo, sensim incidam, tum ne tua, quæ“
seriò tractas negotia literis meis interpellare videar, tum, &“
ut in hac parte meis commodis consulam, ne in longo cur-“
su sæpiùs offendendum sit. Jam tibi, quem unicè amare“
debeo parentum meorum vestigiis insistens, rationem meo-“
rum studiorum, meique Consilii reddere non dubitabo, pro-“
pterquam optimum esse judicaverim, me in hanc totius Or-“
bis præclarissimam *Salmanticæ* Academiam conferre. Prin-“
cipio cum ab ineunte ætate; ac teneris annis jam me natura“
ad literarum studia vocaret, etsi difficile ac laboriosum opus“
offerret, arduamque viam ingrediendam proponeret, *Græ-*“
corum illud memoriâ repetens χαλεπὰ τάχαλά, ac certò“
sciens, *in magnis voluisse sat esse*, statui naturæ huic meæ,“

Novitas quidem assurget sed plus amor novi.

Difficile pulchra.

 stimu-“

„ stimulis quibusdam impellenti, & quod majus est, ad ho-
„ nesta excitanti nullâ ratione resistere, sed potius hujus-
„ modi impulsibus assentiri. Sicque animum continuò ad-
„ junxi meum ad utrumque sermonem comparandum, La-
„ tinum scilicet & Græcum, quod *Cicerone* optimo, & lo-
„ quendi ac sentiendi magistro consulente, quâ potui, dili-
„ gentiâ præstiti. Existimabat enim eloquentiæ parens id quod
„ præstantissimi alii viri senserunt, linguarum peritiam ma-
„ ximum hominibus litterarum amatoribus afferre adjumen-
„ tum, ut verum, ac liberum de rebus judicium ferre pos-
„ sint, ne alienâ fide vivendum illis sit, hoc est eorum, qui
„ scriptores propriâ ac genuinâ linguâ loquentes in diversum
„ idioma transferre conati sunt. Quorum multi adeò immu-
„ tati post translationem apparent, ut eosdem esse planè non
„ judicaveris (quod tu in multis expertus es, qui utramque
„ linguam non secus ac maternam nosti) tanta est uniuscu-
„ jusque idiomatis proprietas, & latens energia. Sed ne ab
„ instituto longius digrediar, pergam, ut cæpi.

„ Postquam aliquod tempus in his comparandis con-
„ sumpsi, varia *Latinorum* opera, qui carmine & soluta oratio-
„ ne scripserunt, cum *Græcis* conferendo, ut ex hac dilgenti
„ observatione singulorum inducendo proprietatem, variaque
„ loquendi genera possem deprehendere, totum me ad Orato-
„ riæ artis exercitationem transtuli, quæ sola in ornatu Oratio-
„ nis, illustrandaque elocutione variis troporum ac figura-
„ rum generibus versatur. Efficitque, ut de facundo Oratore
„ illud *Hesiodi* verè pronuntietur: γλώττης τοὶ θησαυρὸς
„ ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος. Ad hæc animadvertens Rhetori-
„ cam facultatem, simul & Dialecticam, (quas tam affines
„ censuit *Aristoteles* ad *Theodectem* scribens, ut dicat, ἡ ῥητορι-
„ κὴ ἐστὶν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ, &c.) ministras & comites

Oratoria facultas quænam.

Rhetorica Antistropha Dialectica.

Phi-

Philoſophiæ eſſe & per ſe inutiles niſi cum ea conjungantur. “
E cujus mediis ſpatiis rerum tractandarum materiam petere “
ſolent, conſtitui in Philoſophorum dogmata incumbere, “
quorum ſtudium tantæ jucunditatis eſſe ſolet, ut Philo- “
ſophantium animos, eâ ratione rapiat & ad ſe trahat, ut “
nullis aliis rebus intentos eſſe patiatur. Philoſophia namque “ *Philoſophiæ ſtudium.*
non ſolúm ea quæ ſenſibus noſtris proximè ſubjecta ſunt, aut “
quæ in mediis terræ viſceribus latent, novit, docet, & rima- “
tur, verùm quæ longe à nobis abſunt, ſyderum & cœlorum “
celeres motus, difficiles cauſas, varioſque effectus perſcruta- “
tur, quo fit, ut jure optimo *Heſiodus libro* 3. & Poëtarum ac “
Philoſophorum facile Princeps *Homerus in Odyſſea* ἀλφηστὰς “
homines appellet. His denique ſtudiis, quâ potui diligentiâ, “
abſolutis ad graviora properandum eſſe exiſtimavi, hoc eſt, “
ad ea, quæ non de his rebus diſputant ortui & interitui ob- “
noxiis, ac quæ in perpetua mutatione & fluxu verſantur, “
ſed ea potiſſimum tractant, quæ immutabili ratione in eo- “
dem ſtatu ſemper permanent. Quarum cognitio Theologia “ *Theologiæ ſtudium.*
quod de *Deo Opt. Max.* ſit appellatur; Sacrarumq; literarum “
ſtudium, quod in ſola fælicitate æterna cernitur, poſitum, ad “
quam tanquam ultimum finem, actiones hominum docet “
certò dirigere. Ad hanc tamen facultatem exercendam (ut in- “
genue fatear) quum primum acceſſi ſubjecti claritate & ma- “
gnitudine, perſpecta, ingenium debile & infirmum continuò “
vehementi timore perculſum omnino fuit; adeò, ut anceps “
dubitationiq; hærens, ſuſpenſus animus exiſteret: Num tutius “
foret, hæc ſtudia tanquam gravia relinquere, aut eadem de- “
poſito metu alacriter ſuſcipere. Quorum alterum ignobilem “
timidumq; animum manifeſtò declarabat: quem *Euripides* ma- “
xime reprehendere hâc ratione ſolitus fuit: ἀνέρος οὐκ ἄξιον “ *Indignum homine maniſeſtum claudere.*
δειλὸν κεκλῆσθαι; alterum verò eundem magis audacem, “

 & in- “

Magnum periculum vetrahit non suscipit lumen.

„& ingenuam repræsentat, quod difficilia tentet, & ardua „agrediatur. Nam ut *Pindarus* scriptum reliquit: ὁ μέγας „δ' κίνδυνος ἀνάλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει, ex quibus tan„dem collegi laudabilius multo, & honestius esse, in re præ„sertim sublimi nullis vigiliis, atque laboribus parcendo „aliquid audere, quàm trepidè receptui canere. Ad quod „*Euripedes* eleganter adhortatur, & excitat.

Τολμᾶν δὲ χρέων ὁ γὰρ ἐν καιρῷ μόχθος πολὺ
Εὐδαιμονίαν τίκτει θνητοῖσι τελευτῶν.

„Sic igitur, ut Theologiam mihi compararem, in nostra „Academia Valentina, in qua linguarum cognitio, & om„nium disciplinarum genera præclarè docentur & florent, „hactenus versatus sum. Et intra privatos etiam parietes Sa„cris Bibliis, quæstionibusque scholasticis, quantum in me „fuit, studere nunquam destiti. Nunc verò, dum jam ætas „patitur, & per parentes integrum fuit, postquam *Valentiæ* „nostræ deploranda incommoda, & ægritudines miseratione „Divina cessarunt, (nam in illis temporum angustiis eorum „consortium deserere impium planè fore existimabam) nunc, „inquam, statui relictis patriæ delitiis, quibus nostrorum ho„minum ingenia, ut tu probè nosti, allici vehementer solent, „& veluti retibus quibusdam illaqueari, cælum mutare, & „sponte in exilium mitti, variis rationibus ad hoc impulsus, „quarum hæc prima continuò sese obtulit, ut major scilicet „ac liberior mihi daretur occasio (quod semper in votis fuit) „inchoata hæc studia mea augendi, quod certè non sine ex„emplo multorum nostræ tempestatis, & gravissimorum „Philosophorum, factum fuit, qui dum judicarent in patria „familiarique domo vera quiete & tranquillitate frui nulla ra„tione posse exules ultrò esse decreverint, ut faciliùs Philo-

ſophandi locus illis concederetur , ſic *Ariſtotelem Stagiras*; “
Theophraſtum Epheſium ; *Statneum* , *Lampſacum* ; *Gliconem* “
Troadem, ac pleroſque alios patriam nataleque ſolum reli- “
quiſſe legimus. Quid quod permultis exteras nationes adire “
utile fuiſſe, quo res omnes ex animi ſententia contingerent, “
pari etiam ratione ſcriptum deprehendimus; ut de *Uliſſe* “
poſt naufragium apud *Pheacas*, ignotos homines; de *Themi-* “
ſtocle apud *Perſas* ; idem ferè de *Dione Siracuſano* à *Dionyſio* “
tyranno patriâ pulſo ſcriptum legimus. Sed horum omnium “
aliorumque teſtimoniis relictis , quæ tibi ſatis cognita ſunt “
finem jam huic meæ epiſtolæ imponam, ne in Morationem “
degenerare videatur, diutiuſque te literis his meis nullo ſer- “
vato ordine compactis detineam. Hæc ſumma totius ante- “
actæ vitæ meæ fuit. Quam TIBI HISPANORUM OR- “
NAMENTO ET VALENTINORUM PATRONO, ut “
par eſt, commemorare placuit. Nunc ſolum illud reſtat, “
ut meam operam poſthac in tui obſequium pollicear, quam “
multo jam tempore parentes mei polliciti ſunt, idemque *Lu-* “
dovicus frater effecit, tibi quantum ex ipſius literis colligere “
poſſum addictiſſimus. Qui Reges *Carolum Quintum* vitâ jam “
functum, & *Philippum* ejus filium noſtris temporibus fælici- “
ter imperantem, bello & pace non ſine laude ſecutus eſt. “
De cætero ſpero te brevi viſurum quum primum per tem- “
pus & aliquot negotia licebit, quæ ſolent novos homines “
in aliena urbe, novum vitæ & habitationis genus parantes “
impedire. Vale. “

CAPUT XII.

De æstimatione Honorati *in actionibus civilibus & Ecclesiasticis.*

PHilippus *Macedonum* Rex, ipso die Nativitatis *Alexandri*, ad *Aristotelem*, quem jam filii sui Magistrum & Instructorem animo destinârat, scripsisse fertur, magnam felicitatis suæ partem non tam se ponere in eo, quod sibi Imperii successor obtigerit, quàm quod in Regno suo virum repererit *Aristotelem*, qui uti sapientiæ fama & nominis celebritate jam dudum Orbem replêrat, ita beatâ suâ sorte in filii sui Regis *Alexandri* Magistrum morumque instructorem cæderet; Hujus enim instructione & Magisterio, *Alexandri* sortem futuram feliciorem, & rerum gerendarum gloriâ celebriorem.

Philippi exemplum secutus videtur *Philippus II. Hispaniarum* Rex felicissimus, qui quanti momenti foret, pro filiorum Regiorum instructione sapiens Magister; ex innumeris aliis, quibus tunc temporis clarebat *Hispania*, HONORATUM JOANNIUM elegit tanquam virum ad hujusmodi munus à natura destinatum; Norat enim sapiens Rex, Reges Antecessores suos semper in hoc unice invigilasse, ut idoneos sibi eligerent in filiorum profectum, morum Instructores; quorum integrum Catalogum citat *Gil Gonzalez de Avila in Theatro granditatis & Magnificentiæ Mardridi pag*: 323. Verba ejus cito: *Han tenido los Reyes en gran veneracion a los Maestros, que han enseñado a sus hijos, honorádo su vida, y letras con los mayores premios de sus Reynos. Don* Rodrigo Ximenez *Arçobispo de* Toledo *fue Maestro de los hijos del Rey Don* Fernando el Santo. *Don* Sancho de Avila *Obispo de* Avila *del Rey Don*

Gil Gonzales de Avila.

Don Alonso undecimo. *Don* Gil Carrillo de Albornoz *Cardenal*, *y Arçobispo de* Toledo *del Rey Don* Pedro el cruel. *Don* Alvaro *Obispo* de Cuenca *Maestro del Rey Don* Enrique el III. *Manda el Rey Don* Juan el primero *en su testamento, sea Oydor de el Consejo de su hijo, è que aya su quitado; y la razon que da es, que afanò, y trabajò en la crianca de el Infante Don* Enrique. *Don* Diego de Anaya *Arçobispo de* Sevilla *Maestro del mismo Rey. Don fray* Juan de Morales *de el Orden de* Santo Domingo *Obispo* de Jaen *Maestro del Rey Don* Juan el Segundo. *Don Fr.* Lopez de Barrientos *del ordem de* Santo Domingo *Maestro del Rey Don* Herique quarto *Obispo de* Cuenca. *Don Fr.* Diego Deça *de el Orden de* Santo Domingo *Arçobispo de* Sevilla, *electo de* Toledo, *Maestro del Principe Don* Juan, *el Dotor* Adriano *Maestro del Emperador Don* Carlos, *Pontifice Romano. Don* Juan Martinez Siliceo *Maestro del Rey* Phelipe II. *Cardenal, y Arçobispo de* Toledo. DON HONORATO JOAN MAESTRO DEL PRINCIPE DON CARLOS, OBISPO DE OSMA. *Don* Garcia de Loayça *Maestro del Rey* Phelipe Tercero, *Arçobispo de* Toledo. *Don* Galceran Albaner *Arçobispo de* Granada, *Maestro del Rey Don* Phelipe Quarto.

Quæ confirmat *Alvarus Nunnez de Vaca, in descriptione fluminis Argentei in fine dedicatoriæ.*

Y esto es lo que principalmente aconsejan, y enseñan a V. A. su ayo, y Maestro (con la grande conformidad, que en Christianidad, virtud y amiltad, siempre tuvieron) quando le crian, y instityen con preceptos de Christianidad, cavalleria, y Filosofia, porque saben que los que administraron sus Reynos con estas tan feguras, firmes, y perpetuas fuercas, de muy angostos los dexaron muy anchos, y de muy sospechosos, muy seguros, y de muy mudables, muy firmes, y de muy varios, muy constantes, y permanecientes, y finalmente de Reyes mortales se hizieron immortales.

Erat enim *Honoratus* vir non ſolùm omnium eorum, quæ publicum *Hiſpaniæ* ſtatum concernebant, notitiâ quam inſtructiſſimus, ſed & in Conſiliis dandis, ingenio adeò promptus & perſpicax, ut in conſultatione de publicis Regni negotiis, quod propoſitum fuerat, ſiniſtrum ſucceſſum minimè ſortiri poſſe, crederent, quod ejus Conſilio deciſum eſſet. Undè non tantùm in ſæculari adhuc ſtatu conſtitutus conſulebatur, ſed & jam Epiſcopali dignitate clarus ad Concilia Provincialia Eccleſiarum *Hiſpaniæ* vocabatur. Quæ clarè patent ex *Hiſtoria Pontificali Gonzalis de Meſcas*, 2.*parte*. *c*. 31. Ubi inter cæteros Concilio Toletano interfuiſſe refertur *Honoratus Joannius* Epiſcopus *Oxomenſis*; & fuſius proſequitur Doctor *Franciſcus de Piſa*, *in deſcriptione Imperialis Civitatis Toletanæ p*. 1. *l*. 5. *c*. 26. his verbis.

Honoratus *Conſiliis Eccleſiaſticis intereſt.*

„En eſta de *Toledo* ſe congregaron ſeis Obiſpos, y un „Abad, todos de las Igleſias Sufraganeas a la Metropolitana, „y primada de *Toledo*: conviene a ſaber, Don *Chriſtoval de* „*Royas*, y *Sandoval* Obiſpo de *Cordoua*, que preſidiò en el, „como mas antiguo, de los Sufraganeos en auſencia del „Arçobiſpo de *Toledo*; Don Fray *Bartolome de Miranda, y* „*de Carrança*; Don *Pedro la Gaſca* Obiſpo de *Siguenca*; Don „*Diego de Govarruvias, y Leyva* Obiſpo de *Segovia*; Don „*Chriſtoval de Valtodano* Obiſpo de *Palencia*; Don Fray *Ber*„*nardo de Freſneda*, Obiſpo de *Cuenca*; DON HONORATO „JUAN, OBISPO DE OSMA, y el Abad de *Alcala la* „*Real* con otros procuradores per parte de el Cabildo de eſta „ſanta Igleſia, y de otras colegiales, y de el clero de eſta „Dioceſi. Aſſiſtio en nombre de ſu Mageſtad, el Iluſtre Don „*Franciſco de Toledo* hermano del Conde de *Oropeſa*, que fue „deſpues Virrey del *Piru*.

Doctor Villalpandus.

Cujus mentionem facit Doctor *Villalpandus* in epiſtola dedica-

dicatoria Libri de Conciliis Toletanis, his verbis: *cum* Toleti *essem in Concilio Provinciali, ut* Honorato Joannio *Episcopo* Oxumensi *morem gererem, cui ego verò propter raras & excellentes virtutes, quibus animum suum mirabiliter excoluerat, tum propter insignem benevolentiam, quâ mecum viveret, est prosecutus, plurimùm debebam.*

Interfuisse quoque *Honoratum* inter cæteros magnæ confidentiæ Ministros à Rege missos, ut *Carolum* moriturum disponerent, de quo *Hieronymus de Quintana in Historia antiquitatis illustrium Virorum, lib. 3. cap.* 51. hisce verbis.

Conociose ser mortal el mal, temerosos desto algunos " Ministros pidieron a su Magestad le viesse, y echasse su ben- " dicion antes que muriese, consultose si convenia con su " Confessor, fray *Diego de Chaves*, y el Maestro de su Alteza " HONORATO JOAN ELETO OBISPO DE CAR- " TAGENA, y respondieron estava el Principe bien dispue- " sto para morir, como tan Catolico, y le podria inquietar " la vista de su padre, y hablarle recebirian mas dolor ambos, " y aprovecharia muy poco a todos. "

Inter eos qui *Carolo* Principi in servitium assignati erant, *Honoratus* merito suo primum locum tenebat, de quo *Alphonsus Ulloa in vita Caroli. V. lib.4. fol.* 243.

Alphonsus Ulloa.

Et quantunque era grande lo stato e posanza della Regal " Casa del Principe con tanta compagnia di Baroni & Signo- " ri, non era di minor consideratione e stima il numero degli " huomini illustri, che nella sua corte, e servitio vivevano, " cosi eccellente ogniuno nella sua facoltà, quanto al mondo " si potevano trovare: Non parliamo de militari: conciosia " che mai Principe non gli cavò del suo Regno piu princi- " pali e segnalati di quel che erano questi: mà di alcuni cava- " lieri & persone per il loro ingegno, lettere e sufficienza ce- " lebrati, "

Quinam ex celeberrimis Viris fuerint in aula Regna.

„lebrati, dequali vogliamo qui farne alcuna mentione. Nel-
„la Teologia lo ſeguiron Don *Pietro di Caſtro* veſcovo di *Sa-*
„*lamanca* capellano magior di ſua Altezza. Nella Juriſpru-
„denza & Jus civile il Dottore *Scudero* Conſigliero del Impe-
„rador, huomo integro e di ſingolar bontà, prudenza & in-
„gegno, ilquale mori poi a *Igualada* in *Spagna*, l' anno M.D.L.
„tornando col Principe di *Fiandra*. Il Doctor *Michaele Terza*
„Regente di *Catalogna*, nel ſupremo Conſiglio della Corona
„di *Aragona*. Il Doctor *Franceſco Minciaca* che fù Giudice e
„Pretor della corte dell' Imperatore, e del Conſiglio del
„Prencipe; In diverſita di lingue e buone lettere HONORA-
„TO GIOVANI nobile Valentino, &c.

„Fu data à Monſignor *Poggio* Legato del Papa una galea
„embarcaronſe con lui HONORATO GIOVANI, Don
„*Gabriel Zapata*, e Don *Lope Zapata*.

Didacus Gratianus *gratulatur Principi de eximio ſuo Magiſtro* Honorato Joannio.

Didacus Gratianus in Hiſtoria Thucididis, quam ex Græca in Caſtellanam traduxerat, in Dedicatoria facta Sereniſſimo Principi *Carolo*, eidem de tam in omni virtutum genere excellenti Magiſtro congratulatur, hiſce verbis:

„Y en la Dotrina de las buenas letras tan buena oportunidad
„en nueſtros tiempos qual no pudiera deſearſe mejor tenien-
„do por Maeſtro al Obiſpo de *Oſma* HONORATO JOAN
„varon prudente, y ſeñalado en virtudes, y en ciencia, y do-
„trina, como ſabèn los que le conocen, y converſan, e yo
„entre otros de muchos años a eſta parte deſde àquel tiempo
„que juntamente eſtudiamos en la univerſidad de *Lovaina*
„en *Flandres*.

CAPUT XIII.

Quantum Antiquitatum fuerit peritus HONORATUS.

NOverat *Honoratus*, nihil ad mores componendos fructuoſius eſſe poſſe, præteritorum ſeculorum memoriis, undè Antiquitatum veterumque inſcriptionibus evolvendis extricandiſque totus diſtentus, ingentem ſimilium à ſe detectorum congeriem Literatis demonſtrare ſolebat, quas & deindè variarum eruditionum authoritate ita condiebat, ut ova omnium ab eo penderent; Qua de cauſa undique ad ipſum hujuſmodi antiquitatum fragmenta ſolvenda tanquam ad oraculum mittebantur. Inventæ fuerunt hujusmodi epigraphæ, ſuo tempore, non paucæ in *Luſitania*, de quibus nullius alterius, quàm *Honorati* judicium expoſcebatur. Et patet ex iis, quæ de eo *Lucius Andreas Raſendius l. 3. de Antiquitatibus Luſitaniæ*, tradit. Sed quia res digna eſt, quæ ab Antiquitatum ſtudioſis conſideretur, hîc ea apponenda duxi.

Circa Antiquitatis recondita, conſulebatur ſolus Honoratus.

LUCIUS ANDREAS RESENDINUS
de Antiquitatibus Luſitaniæ lib. 3.

Manent adhuc in Luſitania *aliquot monumenta Militum Romanorum, qui in Viriatino bello occiſi ſunt, ut in Territorio* Eborienſi, Pomarienſi *prædio, hoc; cujus ego teſtis ſum oculatus.*

L. SIL. SABINUS. BELLO. CONTRA. VIRIATUM. IN. EBOR. PROV. LUSIT. AGRO. MULTITUDINE. TELOR. CONFOSSUS. AD C. PLAUT. PRÆT. DELATUS. HUMERIS. MILIT. H. SEP. E. PEC. MEA. M. F. IN. QUO. NEMIN. VELIM. MECUM. NEC. SERV. NEC. LIB. INSERI. SI. SECUS. FIET. VELIM. OSSUA. QUORUMCUNQUE. SEPULCHRO. MEO. ERUI. SI. PATRIA. LIBERA. ERIT.

Id eſt.

Lucius Silo Sabinus, *bello contra* Viriatum *in* Eborenſi *Provinciæ* Luſitaniæ *agro multitudine telorum confoſſus*, *ad* Cajum Plautinum *Prætorem delatus humeris militum*, *hic ſepultus eſt*, *pecunia mea mihi fieri juſſi*, *in quo neminem velim mecum*, *nec Servum*, *nec Liberum inſeri. Si ſecus fiat*, *velim oſſa quorumcumque ſepulchro meo erui. Si Patria libera erit.*

HONORATUS JUANNES Valentinus, *Vir*, *& natalibus & luculenta eruditione nobilis*, *& hoc*, *& tria*, *quæ ſubjiciam à* Floriano Campenſi *accepta*, *mihi* Olyſippone *oſtendit. Sed ego illi hoc emendatius tradidi. Alterum etiam ibidem ſimul inventum eſſe narrabat*, *quod ego etſi diligenter perquiſivi*; *hactenus tamen invenire non potui*; *eſſe autem ferebat iſtiuſmodi.*

Q. LONGINUS. TARTAREO. ABSORT. HIATU. ANTE. TEMPUS. ARM. HOST.
IN. CAMPIS. LUSITANIÆ.

M. REGULUS. TRIB. MIL. MAR. SARCOPH. OSSA. CONTEXIT. VALETE. MILIT. ROMANI.

Hoc eſt.

Quintus Longinus Tartareo *abſortus hiatu*, *ante tempus armorum hoſtilium*, *in Campis* Luſitaniæ. Marcus Regulus *Tribunus militum marmoreo Sarcophago oſſa contexit. Valete milites Romani.*

Et hoc prope *Viſæum* Urbem.

L. ÆMIL. E. P. CONFECTUS. VULNERE HOC SUB NIGIDIO. COSS. CONTR. VIRIATUM. LATRONEM. LANCIENS. QUORUM. REMP. TUTARAT. BASIM. CUM. URNA. ET STATUAM IN LOCO PUBLICO EREX. HONORIS. LIBERAL. QUE ERGO.

Hoc

Hoc eſt.

Lucio Æmilio Lucii *filio*, *confecto vulnere hoſtili*, *ſub* Nigidio *Conſule contra* Viriatum *Latronem*, Lancienſes, *quorum Rempub. tutarat*, *baſim cum urna*, & *ſtatuam in loco publico erexerunt honoris liberalitatiſque ergo.*

Hoc quoque neque ego vidi, *neque* C. Nigidium *Conſulem Viriatino bello fuiſſe invenio*, *niſi conſulari poteſtate bellum geſſiſſe dicamus*, *quem à* Viriato *oppreſſum dicit* Plinius. *Fertur etiam teſtamentum* Galli Favonii, *quod retulit* Marlianus in Urbis deſcriptione in Luſitania *repertum*, *quod ab* Jacobo Simoneta Piſaurienſi *Epiſcopo*, & *Rotæ Auditore*, *ſe accepiſſe ait*, *in hæc verba.*

EGO GALLUS FAVONIUS JUCUNDUS P. FAVONII F.

Qui bello contra Viriatum *occubui*, Jucundum & Pudentem *filios à me*, & Quintia Fabia *conjuge mea ortos*, & *bonorum* Jucundi, *patris mei*, & *eorum quæ ipſe mihi adquiſivi*, *hæredes relinquo*; *hâc tamen conditione*, *ut ab urbe* Roma *huc veniant*, & *oſſa hinc mea intra quinquennium è* Luſitania *exportent*, & via Latina *condant in ſepulchro marmoreo juſſu meo condito*, & *meâ voluntate. In quo velim neminem mecum*, *neque Servum*, *neque Liberum inſeri*, & *velim*, *oſſa quorumcunque ſepulcro ſtatim meo eruantur*, & *Jura Romana ſerventur*, *in ſepulchris*, *ritu majorum retinendis voluntate Teſtatoris. Et ſi ſecus fecerint*, *niſi legitimæ oriantur cauſæ*, *velim ea omnia*, *quæ filiis meis relinquo*, *pro reparando templo Dei* Silvani, *quod ſub viminali monte eſt*, *attribui. Maneſque mei à Pontifice Maximo*, & *á Flaminibus Dialibus*, *qui in Capitolio ſunt*, *opem implorent*, *ad Liberorum meorum impietatem ulciſcendam. Teneanturque Sacerdotes Dei* Silvani *me in urbem*

urbem referre, & sepulchro meo condere. Volo quoque vernas qui domi meæ sunt, omnes à Prætore Urbano liberos cum matribus dimitti, singulisque libram argenti puri, & vestem unam dari. In Lusitania *in agro. VIII. Cal. Quintileis bello viriatino.*

Testamentum hoc paulò diversius mihi HONORATUS JOANNES *Floriani Campensis* manu descriptum communicavit hoc modo.

EGO GALLUS FAVONIUS JUCUNDUS
L. F.

QUI. BELLO. CONTRA. VIRIATUM. OCCUB. ET PUDENTEM. FILI. EX TEST. HÆR. RELINQUO. ET BONOR. JUCUNDI. PATR. MEI. ET EOR. QUÆ. MIHI. ADQUISIVI. HAC TAMEN. CONDITIONE. UT. AB URBE. ROMA. HUC. VENIANT. ET. OSSA. MEA. INTRA. QUINQUEN. E LUSITAN. EXPORT. VIA. LATINA. CONDANT. SEPULCH. MARM. COND. MEA. VOLUNTATE. SI SECUS. FEC. NISI. LEGITIMÆ. ORIAT. CAUSÆ. VELIM. EA. OMN. QUÆ. FILI. RELINQUO. PRO. TEMPLO. DEI. SILVANI. REPARANDO. ADTRIBUI. MANESQUE. MEI. OPEM. A PONT. MAX. ET FLAMINUM, DIAL. QUI. IN. CAPITOLIO. SUNT. IMPLORENT. AD. IMPIET. CONTRA. FILI. ULCISCENDAM. TENEANTURQUE. SACERD. DEI. SILVANI. ME. IN. URB. REFERRE. ET. SEPULCH. ME. COND. VELIM. QUOQUE. QUOTQUOT. DOMI. MEÆ. VERNÆ. SUNT. LIBEROS. A PRÆTORE. CUM. MATRIBUS. DIMITTI. SINGUL. QUE. LIBRAM. ARG. ET VESTEM. DARI. ACT. VI. KALEN. QUINT.... R. GALBA. Q. AUREI. COSS. DECURR. TRANSCUDANI. HOC. TESTAM. ORE. EJUSD. GALLI. FAV. EMISS. LAPIDE. JUSSERE. ADSCULPI.

Erat *Honoratus* adeò antiquioris Literaturæ peritus, ut nihil ferè tam abſtruſum & abditum, reconditumque in exoticarum rerum ſignificatione lateret, quod non aperiret. Ferebatur tum temporis liber cujuſdam Authoris, cui nomen *Auſias March*, qui judicio Aulicorum, omnium eorum, qui Hiſpanico idiomate conſcripti erant Librorum ſubtiliſſimus habebatur; is verò, uti exoticis & peregrinis nominibus ſcatebat, ita quoque à nemine rectè intelligebatur; Solus *Honoratus* illum Linguâ Caſtellanâ Aulicis curioſiſſimis, ex ſummo, quo libri intelligendi ferebatur, deſiderio, non ſolùm explicabat, ſed ut curioſitati eorum quovis modo ſatisfaceret, vocabularium compoſuit, quo peregrina illa ubique paſſim occurrentia vocabula ſemigallica, in linguam puriorem tranſtulit. Ita *Gaſpar Eſcolanus in Hiſtoria Valentiæ. lib.* 10. *cap.* 29.

Exoticarum vocum interpres.

El doctiſſimo *Honorato Juan* Obiſpo de *Oſma*, y Maeſtro del Principe Don *Carlos*, hijo del Rey *Felipe Segundo*, el tiempo que tuvo a ſu cargo la criança, y dotrina del dicho Principe, a horas de entretenimiento leîa el libro de *Auſias March* por el mas ſutil de los eſcritos en *Eſpaña*, y ſe preciava de declararle en Caſtellano a muchos curioſos corteſanos que acudian a oyrle, y porque la aſpereza de los vocablos lemo ſines incognitos no les azedaſſe el guſto, hizo un abecedario de ellos, bolviendolos de Lemoſin en Caſtellano.

Verborum exoticorum interpres.

CAPUT XIV.

De Morte Honorati Joannii

POst multas variaſque infirmitates, quas literariis tot annorum lucubrationibus laboriſque incurrerat, de quibus in præcedentibus actum eſt, tanden finem laborum propinquum ſentiens, ut de Eccleſiæ ſuæ ſibi commiſſæ maturè proſpiceret, Epiſtolam ad Eccleſiæ ſuæ *Oxomenſis* ſubditos dedit, quâ quantâ curâ & ſollicitudine Eccleſiæ ſuæ præeſſet, quantis precibus ſuas fidei ſuæ commiſſas oves ad vitam ſanctè beatèque tranſigendam adhortaretur, quàm Divini amoris affectu ſuccenſus nil omiſerit, ut Eccleſiam ſuam, cui non niſi duobus annis præfuerat, moribus Chriſtiano homine dignis inſtructam relinqueret; quàm devotis interioris mentis affectibus, quanta ſuæ cum Divina voluntate reſignatione, mortem affectarit, ex dicta ejus epiſtola luculenter apparet: Digniſſimum ſanè monumentum, in quo velut in ſpeculo quodam intueantur, quo zelo, & qua ſollicitudine ad paſtoralis officii adminiſtrationem dignè obeundam procedere debeant omnes ii Epiſcopi, qui ad tam altum & ſublimem Dignitatis Eccleſiaſticæ gradum evehuntur. Epiſtola ſequitur Latino & eleganti ſtylo conſcripta.

Epiſtola in Catechiſmo *ſeu* Manuali Oxomen. *anno* 1565.

DON HONORATUS JOAN. OXOMENSIS Epiſcopus, Regiuſque Conſiliarius, ac Sereniſſimi *Caroli Hiſpaniarum* Principis Magiſter, Parochis prædictæ Diœceſis ſalutem & benedictionem.

Nihil magis angebat animum noſtrum (Fratres Dilecti) poſt paſtorale munus nobis injunctum, quàm amor & cura benè de vobis merendi: proſequimur enim vos magno (ut debemus) affectu, inſignique benevolentia. Itaque aſſiduè meditamur, quâ ratione vobis prodeſſe poſſimus, veſtriſque, & Eccleſiarum commodis conſulere; Itaque amor, & ſtudium tantum abeſt, ut remittatur, ut indies augeatur magis. Quamobrem ſperamus brevi intelligetis non modò prælatum, ſed fratrem, indulgentiſſimumque patrem aſſecutos fuiſſe, ſi modò in vobis ovium mores, obedientiam, & filiorum amorem experti fuerimus: Quamquam enim magno cum mærore onus hoc ſuſceperimus, ſcientes longè impar humeris noſtris: nihilo ſeriùs tamen non viribus noſtris & induſtriæ, ſed Divino præſidio fidentes, nulli pro vobis labori, non facultatibus, non ipſi vitæ, (ſi id res poſtulaverit) parcemus. Ceterùm certiores facti Eccleſias hujus Diœceſis laborare Catechiſmorum, ſeu Manualium penuriâ, partim quod hi libri corrupti, partim quod mendoſi, denique alii edacitate temporis conſumpti eſſent. Juſſimus, ut ſumma cura Typis mandarentur, & quidem quantitate, & foliis exigui, at verò doctrinâ, & myſteriis referti, preclarique nimirum quod certiſſimæ noſtræ Religionis baſes, ac fuudamenta (ſine quibus ad Regnum non patet aditus) contineant; Reliquum eſt, ut qua decet benevolentia, & pietate ſuſcipiatis, legatis ſæpiſſimè, ut rem tanti momenti promptè, atque expeditè exerceatis. Valete, & ad Deum Optimum Maximum *pro nobis preces fundite.*

Sollicitudo Paſtoralis.

Inſtaurat Libros Doctrinæ Chriſtianæ utiles.

Addam modò aliam Hiſpanico idiomate conſcriptam, veluti ultimæ voluntatis ſuæ codicillum; in qua quanto animi ſenſu Deo Sanctiſque omnibus ſe commendet, quanta dovotione animique ſubmiſſione ſe Sacræ Romanæ Eccleſiæ ſtatutis, & quibuſcunque tandem iiſdem contrariis repudiandis, ſupponat; quanto zelo *Carolum* Principem ad ea, quæ à ſe circa vitam Principis cum honore Dei peragendam didicerat executioni mandanda animarit; quomodò teſtamentum per eum exequi voluerit, luculenter deſcribitur; & uti illa ad rectitudinem & integritatem hujus magni ſanè viri conteſtandam, magni momenti eſt, ita quoque ad poſteritatis memoriam tranſcribendam eſſe exiſtimavi; uti ſequitur.

PREAMBULO, Y ALGUNAS CLAUSULAS *del Codicilo de Illuſtriſsimo Señor Don* HONORATO JUAN *Obiſpo de* Oſma, *publicado en* 30. *de Julio.* 1566.

„En el nombre de la Santiſſima Trinidad, Padre, y Hijo, „y Eſpiritu Santo, tres perſonas, y un Solo Dios Verdade„ro, que Vive, y Reyna para ſiempre ſin fin, *Amen.*

„Notorio ſea a todos los que eſta carta de Codicilo cerrado „in ſcriptis Vieren, como yo Don HONORATO JUAN, „por la gracia di Dios, y de la Santa Sede Apoſtolica, Obiſpo „de *Oſma*, Maeſtro del Sereniſſimo Don *Carlos* Principe de las „*Eſpañas*, eſtando enfermo en el everpo, con el entendi„miento, y juizio natural, qual Dios fue ſervido de me dar, „conſiderando, que el glorioſo San *Pedro* Principe de los Apo„ſtoles, ſabiendo que ſe acercava el dia de ſu muerte, dixo: „*Velox eſt depoſitio tabernaculi mei*; y San *Pablo* Apoſtol Santiſ„ſimo, hablando del dia de ſu muerte, dixo: *Ego enim jam de„libor, & tempus meæ reſolutionis inſtat.* y tambien San *Martin* va„ron perfectiſſimo, aviendo juntado ſus Diſcipulos, les dixo,

„que

que ya estava cerca la resolucion de su cuerpo, las quales "
palabras, y otras de muchos siervos de Dios, considerando "
muchas vezes, entiendo, que el fin de la vida de cada uno "
es breve, y que mas propiamente se podria llmar tiempo que "
huye, que no vida, mayormente en mi, por los señales que el "
Sapientissimo *Salomon* en su *Ecclesiastes cap.* 12. pone, y por las "
continuas, y muy peligrosas enfermedades, que Dios es ser- "
vido de darme, y juntamente con esto, teniendo ante mis "
ojos la santa, y muy necessaria amonestacion, que el Profeta "
Esaias hizo al Rey *Ezequias*, diziendo: *Dispone Domui tuæ, quia* "
morieris, & non vives. He entendido que es de grande prove- "
cho a los siervos de Dios, tener muy continua memoria de su "
muerte, la qual no ha de acarrear tristeza, sino placer; por- "
que es puerta para salir de las miserias desta vida, y passar a la "
vida sin fin, donde està todo el gozo, descanso, y bievaven- "
turança, con tal que proceda antes de su muerte diligente "
examinacion de su consciencia, limpiandola con verdadera "
penitencia de sus pecados, y con justa distribucion de los bie- "
nes, que Dios por su liberalidad fue servido darle. Por tanto "
alabando mi anima al Señor hasta la muerte, cuya es la vida "
passada, de quien proceden los buenos pensamientos, y "
obras, suplicando a su Divina Magestad por cu precio- "
sissima Passion, y por los meritos de la gloriosa, y siempre "
Virgen Santa *Maria* su Madre, a la qual yo en toda mi vida "
he tenido, y tengo especial devocion, y de todos los Santos "
de la Corte Celestial, especialmente de los Bienaventura- "
dos San *Pedro*, y San *Pablo*, San *Geronymo*, San *Agustin*, San- "
to *Domingo*, y San *Francisco*, y el Angel custodio, perdone "
mis culpas, y pecados, y me dè claridad, y entendimiento, "
que lo que ordenare en este mi Codicilo, sea en servicio, "
y honor suyo, creyendo, y confessando, como creo, "

Acceptat infirmitates de manu Dei.

Mors porta, per quam ascenditur ad Cœlum.

Pænitentia.

Devotus B. Virg.

„ y confiesso todo lo que tiene, cree, y confiessa la Santa Madre Iglesia Romana, en la qual Fe protesto de vivir, y morir, anatematizando, como anatematizo todas, y qualesquier heregias, que contra ella se han levantado, y levantaren, hago, y ordeno este mi codicilo, y declaro mi ultima voluntad en la manera siguente.

PRIMERAMENTE, &c.

Commendatio testamenti executioni mandandi.

„ Item mando, que mis testamentarios hagan inventario de mis bienes en forma, como son obligados, y despues de acabado, lo embien a su Alteza el Principe nuestro Señor, y le supliquen, que de los bienes que yo dexare se sirva de todos, o de las cosas que a su Altesa mas le ægradaren; y aviendo declarado su voluntad, mis testamentarios lo imbien adonde su Alteza mandare, pues todo es poco para servir lo mucho que yo devo.

Executor testamenti Carolus Princeps.

„ Item ruego; y encargo a mis testamentarios que luego despues de mi muerte, los que aqui se hallaren, escrivan una carta a su Altezza el Principe nuestro Señor, dandole quenta de lo que yo dexo ordenado, y que luego en aviendo opportunidad vaya lo mas presto que ser pueda el Ilustre Señor Licenciado Don *Alonso de Medina* Arcediano de *Osma* nuestro hermano, y testamentario, a visitar a su Alteza, y suplicalle no se desirva del atrevimiento de avelle nombrado por testamentario, que la gran aficion que tune siempre a su Real servicio me ha dado atrevimiento para ello, juntamente con entender que su Alteza serà el todo para que se cumplan mejor las cosas que convienen al descargo de mi conciencia, y alma, y que le suplique, su Alteza añada, y quite todo lo que le pareciere de mi testamento, y este mi Codicilo, que aquello que su Altezza mandare lo doy,

doy, y quiero que ſea tan valido como ſi eſtuvieſſe expreſſa- "
do en eſte mi Codicilo, o en el teſtamento, y tambien le ſu- "
plique vea ſu Altezza un memorial que con eſte mi Codici- "
lo que darà cerrado, y ſellado, para que en lo alli contenido "
me haga las mercedes que yo confio, conforme a como ſu "
Alteza ſiempre me las ha hecho; y para cumplir las dichas "
mandas, y todo lo demas contenido en mi teſtamento, y "
en my Codicilo, y otras coſas ſi ſe ofrecieren a ellas annexas, "
y concernientes. Dexo, y nombro por mis teſtamentarios, "
y Albaceas al Sereniſſimo Don *Carlos* Principe de las *Eſpañas* "
nueſtro Señor con poder pleniſſimo para que ſe cumpla, y "
execute todo lo que ſu Alteza fuere ſervido de mandar aña- "
dir, quitar, y mudar; ſegun eſta dicho, y para que pueda "
ſubſtituir un procurador, o teſtamentario, o muchos como "
ſu Alteza bien viſto le fuere, &c. "

Item ſobre todo encargo a mis hermanos, y ſobrinos que " *Deſiderat cognatorum cultum Divinum & in Regem fidem.*
ſirvan a Dios, y a ſu Rey como ſiempre lo han hecho ellos, "
y ſus paſſados, como ſon obligados, y que tengan entre ſi "
paz, y amor, y ſe fauorezcan como buenos hermanos, y "
deudos, tengan eſpecial cuydado de rogar a Dios por mi, "
que yo quiſiera dexar los a todos muy aprovechados, lo- "
qual hiziera ſi Dios me diera vida. "

De el Obiſpo Don HONORATO JOAN unico de eſte nombre Maeſtro del Principe Don Carlos.

Por muerte de el Obiſpo Don Petro *fue eleto para la Silla de Oſma* DON HONORATO JOAN, *turo por patria un lugar del Reyno de* Valencia: *fue hombre docto, y de gran conocimiento de las Artes Liberales, y de otros mas importantes. Aprendio las bue-*

buenas letras en Flandes, *en casa del Maestro* Luis Vives, *y tuvo por compañero a* Tomas Garcia *Secretario del Emperador, y de* Felipe Segundo *eminente hombre en lenguas, y buenes letras de* HONORATO JOAN *dize* Marineo Siculo *en sus varones ilustres, que desde moço tuvo opinion de Letrado, por ellas, por su virtud, y prudencia.* Phelipe Segundo *le escogiò entre muchos por Maestro de su hijo el Principe Don* Carlos, *y si a la eleccion respondiera el fruto que de tan grande dicipulo esperava, huvieran lucido mucho mas las letras deste Prelado. Diole el Rey el Obispado de* Osma *de que tomò possession en primero de Mayo.* 1564. *hallose en el Concilio Toledano que se celebrò al punto, que tuvo fin el Concilio Tridentino, y hizo guardar en su Iglesia muchos de los sacros canones, dio muestras de singular Prelado, y de amar, y estimar mucho a los hombres de letras. Gran parte del estilo de su proceder, y vida dexò escrita Fray* Francisco de Guzman *en un tratado que dedico a este* Obispo *de el celibato de los Ministros Santos del Altar, solos dos años governò esta Iglesia, y falleciò en* 30. *de Julio de* 1566. *diosele a su cuerpo sepultura en su Iglesia Catedral en la cappilla de el Santo Crucifixo, y una piedra de jaspe dize del.*

Aqui està depositado el muy Ilustre, y Reverendissimo Señor DON HONORATO JOAN *Obispo de* Osma, *Maestro del Serenissimo Señor Don* Carlos *Principe de las* Españas, *fallecio a* 30. *de Julio* 1566. *años.*

RELICTURO SATIS.

Dicit itaque Ecclesiæ Oxumensi duos solummodo annos præfuisse; pastoralis curæ onus sibi impositum adiisse 1. *die May. circa finem*

Conci-

Concilii Tridentini, diem vero in eo extremum obiisse 30. Julii anno 1566. Terra mandatum corpus ejus in Ecclesia Cathedrali in sacello S. Crucifixi cum epitaphio in Iaspide inaurato uti sequitur.

HONORATUS JOANNIUS *Episcopus Oxumensis, Seren. Domini* Caroli *Principis* Hispaniarum *Magister. Obiit 30. July an.* 1566.

Quid vero per hæc verba tum sepulchro ejus tum armis gentilitiis adscripta significent paucis explicandum duxi. Verbis hisce, RELICTURO SATIS pius & religiosus vir, nil aliud indicasse videtur, nisi quod post mortem, postque tantam nominis famam, scientias, dignitates, mundique gloriam, (quæ nil aliud sunt quam fumus & modicus vapor) aliud in residuo non se habere, quam bonorum cœlestium nunquam interiturorum spem. Verba hæc ad spiritualem sensum accommodata ex *Epistola Plinii ad Maximum* desumpsisse videtur: ubi agens de infirmo, inquit. *Non amoribus servit, non appetit honores, opes negligit, ut quantumcunque habet ea relicturus satis habet.* Quæ & sequentibus versibus sic expono.

Divitias quærant, alii sectentur honores,
Atque alii Cypriæ, suavia blanda Deæ.
Et quam mundus amat, cesset peritura voluptas
Omnia linquantur vana, perosa Deo
Sola RELICTURO *mibi sat sint munerâ vitæ,*
Quam Christus spondet vita salusque suis.

Hieronymus Contreras Chronographus *Philippi* II. Regis, in Libro de variis subjectis, hujus Viri mortem deplorans, sic loquitur.

„Pero paſando adelante puſe mi viſta en otro Obiſpo, el
„qual eſtava veſtido de una ropa de ſeda morada, toda cu-
„bierta de *Centellas* de oro, y aunque luego le conoci, toda
„via mire el eſcudo que a los pies tenia, el qual era amarillo
„con unas letras verdes, que aſſi dezian.

Eſte es HONORATO JOAN,
Que ves lleno de Centellas,
A quien ſus virtudes dan
Su renombre todas ellas,
Y con el vivas eſtan
Fue de Don Carlos *Maeſtro,*
Gran Principe, y Señor nueſtro,
Y en Oſma, *Obiſpo murio,*
De manera que os falto,
Sabios el eſpejo vueſtro.

„Mirando a HONORATO JUAN muchas coſas de no
„poca conſideracion paſaron por mi entendimiento, dando-
„me la memoria que ſuele dar el amor, y amiſtad de aquello
„que bien le quiſo, y mas quando ſe pierde ſin remedio de
„cobrarlo.

Nihil itaque reſtat modò, quam ut Monumentum Immortalitatis hîc apponamus, quo celeberrimi *Hiſpaniæ* ſcriptores, Elogiis ſanè inſolitis *Honoratum Joannium*, ad perennem Poſterorum memoriam, condecoratum voluerunt.

Monu-

Monumentum Immortalitatis
dictorum epitomicum.

Quod

Venerabili Viro HONORATO JOANNIO, *famâ super æthera noto*, *Gloriæ* Hiſpaniæ, *Grandi Valentinorum Ornamento. Oxumenſis Eccleſiæ Præſuli Religioſiſſimo* — Montanus. Morales Jaſon.

Carolo V. *Cæſari*

Nec non

Philippo II. Regi Catholico — Ludovicus Vives.

Unicè caro & familiariter Domeſtico.

Caroli Principis *Hiſpaniarum* in morum artiumque cultura *Magiſtro Sapientiſſimo.* — Matamoros. Guſman *Innumeri alii ſupra citati.*

Proſapiâ Nobiliſſimo, Majeſtate morum ſpectabili, — Montanus. Gonſales.
Omni ſcientiarum genere exculto. — Jaſon. Pintianus. Arias Montanus.
Oratori Incomparabili. — Grudius.
Poëſios Oraculo. — Montanus Grudius.
Ciceroni Redivivo. — Wich. Put.
In Moralibus Diſciplinis ſui ævi *Senecæ*. — Sincianus. Nicolaus.
In Juriſprudentia *Bartholo*. — Carceres.
In Linguarum varietate *Mithridati*. — Arias Montanus.
In Aſtronomicis *Ptolomæo* & *Alphonſo* ſuppari. — Morales. Montanus.
Theologo conſumatiſſimo. — Carceres.
Antiquitatum Promocondo. — Scolanus. Gil. Gonzales.
Arcanorum Naturæ Genio. — Nicol. Grudius. Palmirenus.
Medicinæ Conſultiſſimo. — Montoya.

Oretanus.
Fusterus.
Escolanus.
Nuñez.
Vidius.
Gratianus.
Grudius.
Montanus.

Divinarum Humanarumque rerum notitiâ nulli secundo.
Normæ Sapientiæ, Scientiæ Prodigio.
Fidei, Religionis, Cæterarum Virtutum Prototypo.
Viro Cœlitus lapso.
In omnibus Maximo & admirabili.
Unanimi Charitum conspiratione
Hispaniæ Scriptores sui temporis celeberrimi
Ad perpetuam tanti viri memoriam
Sparsim.
P.P.

Ne verò tantus Vir nostra commemoratione destituatur, hîc eidem ad posteritatis memoriam sequentia Epitaphia apponenda duximus.

Epitaphium Dodecadystychon

D. O. M.

ET

Celeberrimo, & suæ ætatis Doctissimo

HONORATO JOANNIO, erectum.

Aoniæ tristes Musæ, plorate Sorores
Occidit heu vestri fama decusque chori.
Vivens quo vobis non ullus amicior illo,
Ingenio cujus, non satis Orbis erat.
MAGNUS HONORATUS *Decus immortale Virorum,*
Conditur hîc ævi gloria magna sui.
JANIUS *eximius, quo nusquam doctior alter*
Ante fuit, nec eo fortè futurus erit.

Occultum

Occultum quicquid claudit Polus alter & alter
Solus inaccessas pectore clausit opes.
Huic claves Natura suas concesserat uni,
Huic Arcana aliis non adeunda viris.
Rhetor erat summus, Cicero *redivivus in Orbe,*
Leges oretenus Regibus ipse dabat.
Quod rarum, eximium veneranda Mathemata produnt,
Horum omnes amplâ mente tenebat opes.
Rettulit, ornavit veterum monumenta Sophorum,
Arte, manu, curis, ore, favore, fide.
Hunc Phœbum *tandem mors invida traxit in umbras,*
Hoc decus Orbis eheu, quàm brevis urna tegit.
Sat tamen est, vixisse bonum, rectique tenacem,
Nemo parùm vivit, cui bona vita fuit.
Discite Mortales contemnere grandia Mundi,
Omnia vana, vapor, fumus & umbra, Nihil.

Aliud Epitaphium

HONORATO JOANNIO *Præſuli Oxumenſi erectum.*

Siſte Viator
Ubi non ſiſtit vita
Ut diſcas vivendo quod moriendo docuit
HONORATUS JOANNIUS
Antiſtes Oxumenſis.
Qui
Nobili genere ortus
Nobiliore indole ornatus,
Fortunâ in Sapientiæ obſequium evocatâ
Honoribus ſimul & litteris effloruit.
CAROLO QUINTO Imperatori Carus,
PHILIPPO SECUNDO *Hiſpaniarum* Monarchæ
Familiaris
Regiorum Conſiliorum Arbiter.
Doctorum Virorum Miraculum.
Sic pietate, doctrinâ, prudentiâ ſummus,
Dignus viſus eſt
Qui CAROLUM Principem *Hiſpaniarum* inſtitueret,
Ad vitam ſummo Principe dignam.
Obiit
Expleto ſuo Nomine
Hoc eſt, plenus Honore, & Gratiâ,
Relicto Poſteris documento.
Honorem virtute, Doctrinâ Gratiam parari.
Abi jam Viator & imitare.

DOXOLOGIUM POLYGLOSSUM SYNCHARMICUM.

Quo

HONORATO JOANNIO

Uti variarum Linguarum peritiâ instructo, ita Nationes quoque peregrinæ ei de Dono à Deo acccepto, compluria Linguarum apparatu congratulantur.

SYNCHARMA I. LATINUM.

Latina Musa de Regio HONORATI Magisterio congratulantur.

QUi laudum segetem fudit statuitque labori
Munera, Virtuti fecit honoris iter.
Gloria virtutum merces est digna, nec usquam
Quæ labor evulgat, delituisse juvat
Sic & Athlantiadis *post præmia justa laborum*
Tot meritis duplex jacta columna fuit
Dùm TU JANE *animas grandes virtutibus imples,*
Harum dùm Regum pectora amore trahis.
O quantum decus arte paris? Diademate fronti
Regia virtutum culmina quanta paras?
JOANNI *hæc postrema* TUI *sunt signa decoris,*
Post quæ non ULTRA PLUS *Tibi posse datur.*

SYNCHARMA II. GRÆCUM.

Novena Musarum cohors Joannio Apollini *suo gratulatur & applaudit.*

Σπουδέτε θυγάτερες δι᾽ ὁσιώταται ἄδετε μοῦσαι
Αμοίκομαι Ιανὶ Ἀνδρὶ σόφῳ περιπλέξατε θύρσους
Σπουδὲ ΘΑΛΕΙΑ σεὰν κυθάραν ἁρμόζετε πλῆκτρον
ΚΛΕΙΟ γὰρ δοξάζῃ σοφίαν μεγαλείιο ἀνδρὸς
ΚΑΛΛΙΟΠΗ Ιανίου πλήκτρῳ καλὰ Σώματος ὑμνῆ
ΤΕΡΠΨΙΚΟΡΗ γὰρ ἄγουσα χόρους καλὰ νοῦς Ιοάννου
ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ σοφίαν Ιανίου πολυπλήκτρῳ ἀίδῃ
Μολπάζης ΕΡΑΤΩ γὰρ φίλον, σφέτερόν γὰρ χορηχὸν
ΕΥΤΕΡΠΗ ἀρετὰς δὲ Λύρᾳ λιγερίζε πολύμνῳ
ΟΥΡΑΝΙΗ Ιανίου φηβεῖα χαρίσματ᾽ ἀνοίγῃ
Υμνοῦχη Ιανίου προφέρῃ ΠΟΛΥΥΜΝΙΑ δόξας
Πάσαι ΟΝΟΡΑΤΟΝ χάριτες θρησκεύσατέ φῆβον
Ὁςέ σόφων ὁ σόφος, οὐ γὰρ ἐξαίρετος ἄλλος
Πάσας τὰς γλώττας καὶ γράμματα πάντα γινώσκων.

SYNCHARMA III. HEBRÆUM.

MUSA HEBRÆA

Congratulatur

HONORATO

de eruditionis magnitudine & varietate.

הונוראטוס יוחנן איש חכם בל יסוף
האיש אדיר ובעל החכמים מי ישבוהו
עד בלי די כי מבועי לבו הים נור השמש
כמו החשך ממשלת עמו וכמו ככבי
הרקיע רבים בלי ספר. כן אין שום שיספר
הכוחות יוחנן. הוא בקיא בכל דעת
האליאות ובפלסופיא לבו הוא בת
כל רזות הטבע ונפשו מען כל החכמים
ומדרש כל פלסופים ובעלי דעת
אין איש חדברים במשלי החידות
כמו יוחנן ולא אחר שישוה בו:

SYNCHARMA IV. HISPANICUM.

MAGNUS SAPIENS GLORIA REGIS.

AL Principe mayor, al ſoberano,
Que en repetidas glorias goço el ſuelo,
Al que apoſtando imperios con el cielo
Se diede entre los fueros de lo humano
Eleſplendor *Auſtriaco* que hu fano
Le admira tanto barbaro desbelo
Rindiendo la zerbiz con deſconſuelo
Al impulſo invencibile de ſu mano
A eſte Campion, en culto riberente
HONORATO JUAN da la gloria
Que fue *d'Eſpagna* honor, y breve ſuma
Porque traherla puede ſolamente
Del ſepultado olvido, a la memoria
Para tan grande Principe, tal pluma.

SYNCHARMA V. ITALICUM.

Effectus SAPIENTIÆ veræ IN

HONORATO JOAN.

Sollevar la vertude hormai cadente
Cercar fama & honore più cho tesori
Ornar di vertù L' alma é l' erin d' allori
Haver gelido il senso, é l' alma ardente
Crescere di gloria con l' età crescente
Frutti produr sulo spontar de fiori
Correre fastosa e prevenire l' onori
Abbassar gl' affetti e, alzar la mente
Non lasciar CLEIO, *e seguitar* Astrea
Mostrar nuova eloquenza in lingue antiche
Trattar plettro Latino, *é Cetra* Achea
L' otio nemico haver le muse amiche
Et in terra comparis celeste Idea
Sono d' Onorato Juan *opre e fatiche*

SYNCHARMA VI. GALLICUM.

HONORATUS

Arcanorum librorum revelator.

E*Spagne* tu dois beaucoup à la magnificence
De fameuſe *Valence* dont tu tiens tes beautés
Et qui t'ont autrefois fait vaincre en raretés.
Tout le reſte du monde auſſi bien qu'en puiſſance
Ces grands œuvres dont la rare ſcience
S'elevant juſq'au Ciel, voloit de tous coſtés
Ont eſtés par leurs ſoins dans tes murs tranſportés
Faiſant gemir la mer, deſſus leur poids immenſe
Mais ces oëuvres n'eſtoient, que des livres muets
Et toute leur ſcience inutile à jamais
Aux plus perçants eſprits eut demeuré ſecrete,
Si le Grand HONORE pour nous la reveler
Par ſes heureux travaux de ce docte interprete
N'eut trouvé le moyen de le faire parler.

SYNCHARMA VII. GERMANICUM.

HONORATO JOANNIO
MUSÆ

Omni instrumentorum genere congratulantur

De Sapientia restituta.

MItt Saiten/ mitt Freuden/ Kunstlieblich erklingen/
Die jaugtzenden stimmen/ nun ringen und singen/
Das geigen und pfeiffen/das schluffende zueiffen/
Der wirblenden Flöten/
Das schallen und hallen/ der prallenden Zincken/
Das steigen und sincken
Der holen Cornetten/ bricht löblich hervor/
Weil Honoratus Joannius bringt sein Weisheit hervor;
Die künste begünstigt/ von hohen Regenten/
Verjaget/ geplaget/ sich selbsten nicht kenten/
Beginten zu steigen/ sie werden ihr eigen/
Die lagen darnieder;
Erweisen und preisen/ was weiland verborgen/
Mitt seltenen sorgen/
Vnd zeigen sich wieder in höchster flor/
Weil Honoratus Janius bringt sein Weisheit hervor.

SYNCHARMA VIII. ARABICUM.

Congratulatio de doctrina & ſapientia

HONORATI JOANNII

extra omnia Lividorum téla conſtituti.

يا هنورات يوحنا من فسار على كل الوري
بعلو جزاه بتعب مجموع * فرح افرح معك
لابك حكيم كبير من كل الناس لد لك تطير
على روج الحكه وتقتني المكنون العلوم من
كل حكما لانك فخر الدنية وكل العجب
بين الناس هكدا هم بحسد وكنا به
خصصت ولا يكون قولهم عندك
مسموع فلو قسم الليث الثلاثا لما الاتت
منه الكب ولو ماتت الجوع ۞

SYN-

SYNCHARMA IX. SYRIACUM.

Miratur SYRIA

Ingentes Scientiarum reconditiorum thesauros

IN

HONORATO JOANNIO,

sine exemplo abditos.

ܐܘ ܗܘܢܘܪܛܘܣ ܝܘܐܢܝ ܡܚܟܡܢܐ ܡܟܣܝܐ ܀

ܘܡܟܣܝܢܐ ܕܚܟܡܬܐ ܠܝ ܗܘ ܩܢܝ ܠܗ ܀

ܒܗܘܢܐ ܕܡܬܕܡܪܝܢ ܐܬܪܘܬܐ ܕܡܫܟܚܢܐ ܠܗܘܢ ܀

ܕܝܢ ܘܦܪܝܫܝܢ ܐܦܝܐ ܐܝܟܢܝܐ ܒܗ ܬܠ ܡܬܚܙܝܢܐ ܀

ܐܢܫܐ ܐܡܝܢܝܢ ܒܡܠܐ ܢܗܝܪܝܢ ܘܗܘ ܒܠܚܘܕܘܗܝ ܀

ܐܪܙܐ ܟܣܝܢ ܘܦܠܝܢ ܐܟܠܐ ܘܦܝܫܝܢ ܗܘ ܐܡܪ ܕܝܢ ܀

ܟܠܐ ܡܬܕܥܐ ܐܦ ܡܠܬܢܝܢ ܘܟܠܐ ܘܪܘܡܐ ܘܫܡܝܐ ܀

ܠܗܘܢ ܐܝܢܐ ܕܟܠܗ ܗܘ ܢܦܫܝܢ ܘܠܘܬܗ ܠܗܘ ܀

ܢܦܝܫ ܒܗܘܢܐ ܕܟܣܝܐ ܡܫܬܘܕܥܢܐ ܐܡܝܢܐܝܬ ܀

SYNCHARMA X. CHALDÆUM.

Miratur CHALDÆA

Sapientiam Honorati Joannii, *eo quod veterum* Chaldæorum *scientiam omnem sua complexus sit mente.*

כדי שמשא בין כוכבין ברקיעא דשמיא
הדי יחנן הו בין דעתני דגבריא
כורת גיחון נהרא הו יפריה כל ארעא דמצרין
ככה יהנן בסיפריה יפריה ית לבורת דחכמין
הו ריבון מתרורכ בכל דעת וחכמתא
דטבע ודשיור דזמרא ובכל תלמדותא
שוגב רברבורת במדרשתא על כל מלמדים
ומעליה כסאיה דמלפנותא על כל בקיים
מטול די שמיה סגיא סחור בכל עממיא
והתו מכל כורא למשמע מלפוניא:

SYNCHARMA XI. SAMARITANUM.

H O N O R A T U S

Scientiarum Reſtitutor.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Omnis lingua & idioma elegans ſolvat vota ſua & tributum ſeparet, illi, qui radicem, famis à campo ſapientiæ extirpavit. En *Samaritanus* munus ſuum offert, manu plaùdit, & ſocios invitat & pelagus ejus laudum navigat ; qui ipſo reſtitutore refloruerunt ſcientiæ.

SYNCHARMA XII. COPTUM.

HONORATUS JOAN

Sui ævi SALOMON.

Ⲥⲁⲗⲱⲙⲟⲛ ⲁϥⲉⲥⲁϫⲓ ϧⲉⲛⲡⲓⲕⲟⲥⲙⲟⲥ ⲛ̇ⲧⲉ ⲉⲃⲟⲗϧⲉⲛ ⲛⲓⲁⲥⲧⲣⲁ ⁖ ⲛ̇ⲧⲉ ⲉⲧⲕⲱϯ ⲛⲉ ⲛⲓⲡⲩⲣⲅⲟⲥ ϭⲟⲩⲱⲛ ⲛⲓⲃⲓⲛ ⲛⲓⲥⲱⲛⲧ ⲛ̇ⲧⲉⲕⲧⲓⲥⲓⲥ ⲉⲃⲟⲗϧⲉⲛ ⲛⲓⲑⲏⲣⲓⲟⲛ ⁖ ⲁϥⲉⲥⲁϫⲓ ⲉⲃⲟⲗϧⲉⲛ ⲛⲓϣϣⲏⲛ ⁖ ⲛⲉⲙ ⲛⲓⲕⲁⲣⲡⲟⲥ ⁖ ⲛⲉⲙ ϧⲉⲛⲡⲓϣ̀ⲉⲛⲥⲓϥⲓ ⲛ̇ⲧⲉⲗⲓⲃⲁⲛⲟⲥ ⁖ ϣ̀ⲁ ⲛ̇ⲣⲏⲓ ϧⲩ-ⲥⲟⲡⲱⲛ ⲁϥⲧⲱⲛϥ ⲫϯ ϯⲟⲩⲛⲟⲩ ⲛⲉⲧⲉⲣⲟⲛ ⲥⲁ-ⲗⲟⲙⲱⲛ ⲛ̇ⲃⲉⲣⲇⲓⲛⲁⲇⲟⲥ ⲛ̇ⲇⲓⲁⲧⲣⲟⲭⲟⲥ ⲅ̄ ⁖ ⲡⲓⲇⲓⲁⲧ-ⲣⲟⲭⲟⲥ ⲡⲓⲣⲉϥⲕⲁϯ ⲫⲏ ⲫⲏⲉⲧⲉⲣϧⲱⲃ ⁖ ⲡⲓⲡⲟⲗⲓⲧⲉ-ⲩⲧⲏⲥ ⁖ ⲡⲓⲕⲩⲙⲛⲟⲥ ⁖ ⲡⲓⲑⲉⲥⲡⲉⲥⲓⲟⲥ ⁖ ⲡⲓⲥⲧⲉⲫⲁⲛⲓⲥ ⁖ ⲡⲓⲁⲅⲱⲛⲓⲑⲉⲧⲏⲥ ⲡⲓⲅⲉⲛⲛⲉⲟⲥ ⁖ ⲡⲓⲙⲉⲗⲓⲧⲟⲥ ⲁϥⲧⲏⲓϥ ⲫϯ ⲛⲓⲅⲉⲛⲟⲥ ⲛ̇ⲧⲉⲡⲓⲗⲁⲥ ⁖ ⲁϥⲧⲏⲓϥ ⲡⲓⲉⲙⲓ ⲛⲉⲙ ⲫⲓⲥⲓⲟⲗⲟⲅⲓⲁ ⁖ ⲛⲉⲙ ϧⲉⲛⲫⲙⲉⲩⲓ ⲛⲉⲙ ⲛⲓⲉⲛⲓⲅⲙⲁ ⲛⲉⲙ ϧⲩⲡⲟⲑⲉⲥⲓⲥ ⁖ ⲁϥⲧⲏⲓϥ ⲫϯ ⲡⲓⲉⲙⲓ ⲛ̇ⲧⲉⲑⲏⲣⲓⲟⲛ ⁖ ⲛⲉⲙ ⲛⲓϧⲁⲗⲁϯ ⁖ ⲛⲉⲙ ⲛⲓⲧⲉⲫϯ ⁖ ⲛⲉⲙ ⲛⲓⲗⲁⲩ ⁖ ⲡⲓⲁⲝⲓⲟⲥ ⲡⲉ ⲛⲓⲥⲧⲩⲗⲏ ⁖ ⲛ̇ⲱⲟⲩ ⲡⲓⲁⲝⲓⲟⲥ ⲛ̇ⲧⲉ ⲟⲃⲉ-ⲗⲓⲥⲕⲟⲥ ⲛ̇ⲧⲉⲁⲑⲁⲛⲁⲥⲓⲁ ⁖

Salomon Sapienter de Mundi myſteriis, Cœlorum opificio & Natura rerum locutus fertur; Animalium naturas argute penetravit; de Plantis diſputavit à Cedro quæ eſt in *Libano* uſque ad Hyſſopum murorum hoſpitem. Genuinus ſui temporis *Salomon* fuit, *Honoratus Ioannius*, virtute, ſapientia, & ſcientia inclytus. Quis linguas quas poſſidebat ſat explicet? quid in naturalium rerum notitia illum latuit. In Politicis documentis, quot verba, tot leges fundebat. An ne tantus Vir obeliſco dignus? certè digniſſimus; ad hominis ergo immortalitatem conteſtandam, obeliſcus cœlum feriens erigatur.

OBELISCUS
HIEROGLY PHICUS.
Immortalitati HONORATI JOANNII
ere- ctus.
HONORATI
JOANNII GLORIÆ
ERECTUS.

AMSTELODAMI,
Excudebat *Joannes Janssonius* à *Waesberge*,
ANNO 1672.
Cum Privilegiis S. C. Majestatis.
ET
Ordinum Holl. & West-Frisiæ.

1.500-

